Agenda
dla
ewangielickiego
kościoła.

AGENDA

DLA

EWANGIELICKIEGO KOŚCIOŁA

W KRAIACH KRÓLEWSKO-PRUSKICH.

Z

OSOBNEMI PRZEPISAMI I DODATKAMI

DLA

PROWINCYI PRUSS.

PODŁUG WYDANIA Z ROKU 1829 PRZETŁUMACZONA.

W KRÓLEWCU, 1833.

DRUKOWANA U HARTUNGA W DRUKARNI NADWORNÉY.

My Fryderyk Wilhelm,

z Bożéy łaski Król Pruski i. t. d.

Wiadomo czynimy. Nasi Przodkowie, iako i wszyscy książęta, którzy w wieku wielkiéy reformacyi kościelnéy wraz z swoimi poddanymi przywróconą szczerą naukę ewangielicką przyięli, za konieczną w krótce uznali potrzebę, wprowadzić w kraiach swoich porządki kościelne, któreby, nie ścieśniaiąc drogodobytéy wolności wiary i sumnienia, zbawienną w obrządkach do nabożeństwa należących zgodność sprawowały, a samowolności, mimo woli reformatorów prędko się wzmagaiącéy, zahamowały. Za pomocą tych porządków kościelnych, przez znakomitych księży i po naywiększéy części pod szczególnym dozorem i za radą lub przynaymniéy według umysłu reformatorów ułożonych, a za potwirdzeniem i

rozporządzeniem zwierzchności kraiowéy wprowadzonych, gdy wszystkie w iednakowym duchu ułożone były, rozszerzyła się w kościele ewangielickim dopiero kształcącym się, mianowicie w Niemczech, prawie zupełna zgodność względem obrządków i spraw do nabożeństwa należących. Przez kilka wieków utrzymywały się te wyborne porządki kościelne ciągle w swoiéy początkowéy formie i w błogosławionêm używaniu; gdy zaś względem spraw kościelnych mylne zdania, chęć do wznowienia, oboiętność i oziębłość coraz bardziéy się wzmagały, te porządki kościelne powoli tak upadały, iż na wielu mieyscach ledwie pamiątka z tradycyi po nich została. Nieporządkowi i samowolności, z tąd wynikłéy i niemal wszędzie się rozszerzaiącéy, tamę zastawiać, wszyscy, pokoiu wewnętrznego i związku ściśleyszego w ewangielickim kościele szczerze pragnący, iuż z dawna za konieczną mieli potrzebę. Iedynym do uskutecznienia tego sposobem było przywrócenie owych starodawnych, prawdziwie chrześciańskich, ale iuż zapomnionych ustanowień i porządków w kościele ewangie-

lickim, słuszny oraz i należyty maiąc wzgląd na to, co czasy teraźnieysze wymagaią. Ta rozwaga pierwszy dała powód do wydania Agiendy kościelnéy dla kościoła katedralnego w Berlinie na końcu roku 1821, późniéy pomnożonéy i poprawionéy. Upodobanie, którém ta, przez kilka uczonych, znakomitych i poważnych, a nasze widoki i zamiary dobrze znaiących księży podług wyżéy wymienionych zasad ułożona, Agienda na wielu mieyscach zaszczyconą była, pobudziło życzenie, często wynurzone, rychłego i powszechnego iéy rozszerzenia. Ku przysposobieniu tego, księża każdéy prowincyi za Naszém pozwoleniem wezwani zostali, ażeby się albo za iéy przyięciem albo przeciwko niemu oświadczyli. Pomimo surowych i niesłusznych zarzutów, od przeciwników Agiendy pochodzących, iednak skutek mógł być nazywany bardzo pomyślnym, gdy się pomiędzy kościołami ewangielickimi daleko przewyższaiąca liczba w krótkim czasie za nią oświadczyła. Przytém atoli rozmaite wątpliwości i życzenia, często bardzo się sprzeciwiaiące, iako to przy takich okolicznościach inaczéy

być nie mogło, zgłoszono, które po części z stosunków mieyscowych, po części z przywiązania do dawnieyszego zwyczaiu, i z innych pobudków początek biorąc, łącznie z inszemi wcale różnemi powodami nieprzyimowanie Agiendy usprawiedliwić miały. Aby w téy sprawie, podług życzenia i prawidła Naszego, ile możności ze wszech miar łagodnie postępować, i oraz dawnieysze zwyczaie w każdéy prowincyi, na które się przy oddawaniu wielu takowych życzeń odwoływano, o ile one w początkach swoich niepowinne być uważane iako nieprawne, zachować, rozkazaliśmy konsystorzom prowincyalnym, owe wątpliwości i wnioski zbierać i w porządek układać, aby ie osobnéy kommissyi, z duchownych radzców konsystorza prowincyalnego i z naygodnieyszych księży złożonéy, na pilne według ustanowionych prawideł rozważanie i naradzenie oddać, która nam o skutku tych działań przez Ministeryum spraw duchownych donieść miała. To gdy się nie dawno działo było względem prowincyi Pruss, rozkazaliśmy te, przez duchowieństwo prowincyi podane i dozwolone,

wnioski w témże nowém i więcéy ieszcze uzupełnioném wydaniu Agiendy kościelnéy umieścić, które My dla tego ułożyć kazaliśmy, aby wszystko w lepszym i należytym związku złączone było. Takie przedmioty, które tylko na iednostronnych względach i życzeniach zawisły, a do ogólnego ustanowienia zdatnemi niebyły, przyiętemi być nie mogły, z tego powodu, ażeby główna Agiendy zasada, to iest iak naypowszechnieysza ważność, przez to narażoną nie była. Wszelako aby iak naysłusznieyszy wzgląd mieć i na takowe życzenia, konsystorz prowincyalny szczególnemi przepisami i pełnomocnictwem opatrzonym został. Po wszystkiém, co się w téy ważnéy sprawie działo, z pewnością oczekiwamy i ufamy, że wszyscy księża prowincyi Nasze oycowskie zamiary i niespracowane staranie o wewnętrzne i zewnętrzne dobro kościoła ewangielickiego kraiowego wdzięcznie uznaiąc, do przyięcia i rozszerzenia Agiendy, iak na wiernych poddanych należy, chętnie i posłusznie będą się przyczynili i oraz szczérze usiłowali, w zborach swoich znieść błędne zdania i przesądy, ieżliby

się takowe ieszcze znaydowały, aby ta przez Nas potwirdzona, i za naszym rozkazem wydana Agienda kościelna wszędzie iak nayrychléy wprowadzoną i wszędzie w nieodmiennén używaniu utrzymywaną była.

Niech Bóg to dzieło w swoię łaskawą i wszechmocną obronę weźmie, niech ie błogosławi i zachowuie Nam i potomkom Naszym aż do naypóźnieyszych czasów, ku rozmnożeniu prawdziwéy pobożności i wszelakich cnót chrześciańskich.

Berlin, dnia 19. Kwietnia r. 1829.

Fryderyk Wilhelm.

de Altenstein.

Przedmowa.

Iż przy odbywaniu publicznego nabożeństwa i innych spraw kościelnych stałego porządku potrzeba, to od dawna w kościele chrześciańskim za prawidło uważano, a ciągłe przez wszystkie wieki usiłowania o wprowadzenie, utrzymywanie i przywrócenie takowego porządku dowodzą, że tu uczucie konieczności w naturze rzeczy leżącéy działało. Przytém w oczy uderza, o ile zgodność w formach nabożeństwa się przyczynia do utrzymywania i umacniania uczuciów chrześciańskiéy społeczności, i iak przyiemną dla chrześcianina ubudowania pragnącego musi być rzeczą, wszędzie natrafiać tego, co iest doświadczoném i szczérém, a iakoby znaiomą rodzinę znaleść.

Agienda dla kościoła ewangielickiego w kraiach Królewsko-Pruskich osobliwie ku temu końcowi wydana została, aby tę zgodność, któréy powolne zniknienie w ostatnim czasie często z żalem postrzegano, przywrócić, a obrządkom kościelnym przeciwko zmiennym zdaniom i postępowaniom ludzkim mocną, na ewangielickiéy nauce się gruntuiącą formę pierwiastkową ubezpieczyć, nie wy-

łączaiąc pewnéy rozmaitości, ani przeszkadzaiąc wolnemu działaniu.

Przy rozporządzeniu nabożeństwa, względem potrzeby rozmaitym sposobem się pokazuiącéy, oraz na to uważano, żeby ta część nabożeństwa, w któréy zbór wspólne wyznania i uczucia wyraża, znowu bardziéy była odznaczona, nie uymuiąc iednak nic prawu kazania słowa Bożego.

Gdy nowsze proby liturgiczne, nie udawaiące się, dosyć pokazały, że sposób mówienia, w którym za dni naszych interesa publiczne bywaią odprawowane, do uroczystéy przemowy, do wyrażenia się w modlitwach publicznych i do wspólnych wyznań wiary, do czego się cecha starożytności nader stosuie, mniéy zdatnym iest, aniżeli starożytna mowa; gdy nadto nieodmienne ustawy, tyczące się nabożeństwa publicznego i obrządków kościelnych, świadczyć maią o iedności teraźnieyszego kościoła z kościołem przeszłych wieków: zdało się koniecznie potrzebną, powrócić do wieku reformacyi, a z Agiend przez reformatorów albo przynaymniéy w ich myśli ułożonych, i przez panuiących książąt potwirdzonych, mocną i poważną mową się wyznaczaiących, to składać, co na wszystkie czasy iest zdatném do używania.

Co się w tych Agiendach znayduie przeniesionego z przeszłych wieków, to się niezawodnie z dobrą uwagą przeniosło, tak, że przytém nigdy ani od ewangielickiéy nauki, ani od formy kościołowi ewangielickiemu przystoynéy bynaymniéy nie odstępowano; to więc prawdziwym chrześcianinom ewangielickim na żaden sposób nie może być zgorszeniem, ale owszem z radością oni postrzegą, iak kościoł chrześciański to, co powszechną ma ważność, przez wszystkie czasy utrzymywał, co téż wyznania wiary w Agiendzie umieszczone, według których kościoł każdego czasu się zgłosił, dostatecznie dowodzą.

Agienda w roku 1821 pierwszy raz wydana pokazała się w używaniu tak zbawienną, że iéy powszechne wprowadzenie życzono.

Ninieysze nowe wydanie, osobliwie dla prowincyi Pruss przeznaczone, większą ieszcze wartość otrzymało, gdyż przy iéy ułożeniu I. M. Król nasz Nayiaśnieyszy, w wiernėm staraniu swoiém o dobro kościoła ewangielickiego, raczył, ile możności, wzgląd mieć na życzenia, które Mu za Iego rozkazem, skutkiem naradzeń, przy konsystorzu w Królewcu z kilkunastą naypoważnieyszych księży prowincyi Pruss odbytych, przedłożone były, i które osobliwie na zachowywanie prowincyalnych wła-

ściwości liturgicznych, z dawna przywykłych, zamierzały. Z tego powodu Agienda ninieysza obfitą podaie rozmaitość, która księżom daie sposobność do własnego wyboru, aby potrzebom zborów swoich zadosyć uczynili.

My niżéy podpisani, wystawiwszy powyższe uwagi, mamy się za obowiązanych, iako powołani i postanowieni słudzy słowa Bożego oświadczyć, że, według naszego mocnego przekonania, ta Agienda we wszystkich swoich częściach iest zgodną z nauką pisma świętego, iako iedynego prawidła wiary kościoła naszego ewangielickiego; i nie możemy powątpiwać, że się wszyscy księża prowincyi do wprowadzenia téy Agiendy, przez I. K. Mość utwirdzonéy, słusznie i szczérze przyczynić, i onę do zbudowania prawdziwie chrześciańskiego zborów swoich w nieodmienném używaniu zachowywać będą.

Niech tedy Pan Bóg nad tém dziełem, które we wszystkich swoich częściach tą nauką główną iest przeięte: że Jezus Chrystus wczoray i dzisiay, tenże i na wieki, stał się nam od Boga mądrością, sprawiedliwością, poświęceniem i odkupieniem (Żyd. 13, 8. I. Kor. 1, 30.), swoią łaską panuie, aby służyło ku chwale imienia swego świętego, ku rozszerzeniu królestwa swego na ziemi, i ku nieskazitelnemu

błogosławieństwu tym, którzy w Jezusie Chrystusie powołani są do żywota wiecznego.

Berlin, Królewiec i Gdańsk, d. 26. Maia 1829.

Radzcy duchowni Królewskiego Ministeryum spraw duchownych i. t. d. i Konsystorzów Królewskich prowincyi Pruss.

Dr. Borowski,
Biskup ewangielicki, Superintendent gieneralny Prowincyi Pruss wschodnich i zachodnich, Konsyliarz konsystorski główny, i główny Kaznodzieia nadworny.

Dr. Eylert,
Biskup ewangielicki, kaznodzieia nadworny i garnizonowy w Potsdamie.

Dr. Ehrenberg,
Konsyliarz konsystorski główny, aktualny, pierwszy Kaznodzieia nadworny i Katedralny.

Dr. Neander,
Konsyliarz konsystorski główny, aktualny, pierwszy Superintendent gieneralny prowincyi Brandenb., Proboszcz w Kełnie nad Sprcą, i Pastor u S. Piotra.

Dr. Rosz,
Konsyliarz konsystorski główny, aktualny, drugi Superintendent gieneralny Prowincyi Brandenb. Proboszcz w Berlinie i Pastor u kośc. S. Nikoł. i Maryi.

Dr. Theremin,
Konsyliarz konsystorski główny i drugi Kaznodzieia nadworny i katedralny.

Dr. Kähler,
Konsyliarz konsystorski, Professor ord. Teologii, Superintendent i Pastor u kośc. Lebenickiego.

Dr. Rhesa,
Konsyliarz konsystorski, pierwszy Professor Teologii na Uniwersytecie królewieckim i Senior Fakult. Teol.

Dr. Gernhard,
Konsyliarz konsystorski, Radzca duchowny przy Rejencyi w Gdańsku.

Lic. Bresler,
Konsyliarz konsystorski, Superintendent Dyeczzyi Gdańskiéy i Pastor przy kościele głównym parochialnym S. Maryi w Gdańsku.

Reiestr.

Część druga.

Liturgia

do

Nabożeństwa głównego

w Niedziele i Święta, iako téż do Wieczerzy Pańskiéy.

Śpiewanie zboru. [Pieśń wstpęna.] [1])

Ksiądz [podczas śpiewania w duchownym ubiorze przed ołtarz wstąpiwszy, przygotuie się cichą modlitwą. Po skończeniu onéyże obraca się do zgromadzenia, które

---

1) Albo krótkie przegrywanie na organach, kiedyby się podobało, śpiewanie zboru dopiero po wyznaniu grzechów zacząć. W tym razie, lub w ogólności kiedy się pieśni zboru w liturgii umieszczaią, ksiądz tym czasem do sakrystyi powrócić, lub blisko ołtarza usiąśdź może. W ostatnim razie krzesło na prawéy stronie ołtarza do ściany trzeba postawić, tak żeby twarz księdza ku niemu była obrócona.

wstaie i z należytém uszanowaniem stoi[1]), póki modlitwy na ołtarzu i chóry nie są skończone, i mówi]:

W Imieniu Oyca i Syna i Ducha świętego. Amen[2]).

Pomoc nasza niech będzie w imieniu Pana, który stworzył niebo i ziemię.

[Następuie iedno z wyznań grzechów, przez księdza wybrane.]

Chor. **Amen.** [Obacz dodatek muzyczny.]

Ksiądz. [Następuie ieden z tych wierszy pisma ś. które po wyznaniu grzechów przez księdza, według iego wyboru, maią być mówione][3])

Chor. **Chwała Oycu i Synowi i Duchowi świętemu, iak było na początku, iest i będzie**

---

1) Rozumie się samo przez się, iż stare, chorowite, albo słabe osoby od tego są uwolnione.

2) Albo: Niech będzie pochwalone królestwo Oyca i Syna i Ducha świętego, teraz i na wieki. Amen.

3) Kiedy śpiewanie zboru (pieśń wstępna) po wyznaniu grzechów następuie, tedy wiersz ten się wypuszcza, tudzież i po nim stoiący chor; zamiast tego ksiądz mówi: Chwała i sława niech będzie Bogu Oycu i. t. d. Potém następuie Kirye, przez chor śpiewane.

na wieki wieków; Amen. [Obacz dodatek muzyczny.]

Ksiądz. Panie bądź nam łaskaw! [1])

Chor. Kirye eleizon!
Chryste eleizon!
Kirye eleizon! [Obacz dodatek muz.] [2])

Ksiądz. Chwała na wysokościach Bogu.

Chor. A na ziemi pokóy, w ludziach dobre upodobanie. [3])

Chwalimy Cię, wysławiamy Cię, modląc czcimy Cię, wielbimy Cię, dziękuiemy Ci dla twoiéy wielkiéy chwały [4]), Panie, Boże, niebieski Królu, wszechmogący Oycze! Panie Ty

---

1) Albo: Panie zmiłuy się nad nami i bądź nam łaskaw!

2) Kirye też może być śpiewane po polsku:
Panie, zmiłuy się nad nami!
Chryste, zmiłuy się nad nami!
Panie, zmiłuy się nad nami!

3) Kiedy następuiący oddział się wypuszcza, tedy chor śpiewa: Amen. Amen. Amen.

4) Albo dla wielkiéy mocy Twoiéy.

iednorodzony Synu, Jezu Chryste. Panie, Baranku Boży, Synu Oyca, który gładzisz grzechy świata, zmiłuy się nad nami, przyimuy modlitwę naszę, który siedzisz na prawicy Oyca, zmiłuy się nad nami! Bo Ty sam iesteś święty, Ty sam iesteś Pan, Ty sam iesteś Naywyższy, Jezu Chryste z świętym Duchem w chwale Boga Oyca.

Amen. Amen. Amen. [1]) [Obacz dodatek muz.]

Ksiądz. Pan niech będzie z wami! [2])

Chor. I z duchem twoim. [Obacz dodatek muz.]

---

1) Oddział choru zaczynaiący się temi słowy: Chwalimy Cię i. t. d. aż do końca i tych słów: w chwale Boga Oyca, ku woli księdza, ale tylko we święta kościelne ma być śpiewany. Ta pieśń, iuż za naydawnieyszych czasów w kościele chrześciańskim używana, znayduie się np. i w zbiorze ewangielickich pieśni kościelnych łacińskich i niemieckich, przez Spangenberg wydanym w roku 1545. Zamiast oddziału, wyżéy wspomnionego, zbór téż śpiewać może: Chwała Bogu w wysokości i. t. d. albo podobną pieśń. W tym razie atoli trzeba pieśń wstępną śpiewać przed temi słowy: W imieniu Oyca i. t. d.

2) Albo: Pokóy z wami!

Ksiądz. [Następuie iedna z tych modlitew (kolekt), które przed Lekcyą maią być czytane, podług wyboru księdza.]

Chor. **Amen.** [Iak wyżéy.] [1])

Ksiądz. **Lekcya iest napisana:**

[Przeczytanie téyże.] [2])

[Następuie ieden z wierszy pisma ś. które przez księdza maią być mówione.]

Chor. **Alleluia.** [Obacz dodatek muz.] [3])

---

1) Za życzeniem może się tu Amen, przez chor maiący być śpiewany, opuścić, iako i w dwuch następuiących razach.

2) Kiedy na zwyczaynych perykopach się każe, może to być oznaymioném następuiącym sposobem: np.

Święta Ewangielia (Lekcya), którą za grunt naszego kazania zakładamy, iest napisana i. t. d.

Przeczytana perykopa tedy na kazalnicy iuż więcéy się nie opowiada. Albo ksiądz tylko rozdział i wiersze perykopy naznacza, nie przeczytuiąc iéy, a dopiero przy wstępie do kazania z kazalnicy ią dokładnie opowiada.

3) Gdzie z dawna zwyczay, np. w uroczyste święta po Alleluia sztukę iaką do śpiewania, lub pieśń iaką kościelną umieścić, tam i nadal tak zostać może.

Ksiądz. Święta Ewangielia iest napisana.

[Przeczytanie téyże.]

Bądź pochwalon, o Chryste! Amen. [1])

Chor. Amen. [Iak wyżéy.]

Ksiądz. Wierzę w Boga Oyca, wszechmogącego stworzyciela nieba i ziemi; i w Jezusa Chrystusa, Syna iego iednorodzonego, który się począł z Ducha świętego; narodził się z Maryi Dziewicy; umęczon pod Pontskim Piłatem; ukrzyżowan, umarł i pogrzebion; zstąpił do piekła; trzeciego dnia zmartwychwstał; wstąpił na niebiosa; siedzi na prawicy Boga Oyca wszechmogącego; ztamtąd przyidzie sądzić żywych i umarłych. Wierzę w Ducha świętego, święty powszechny kościoł chrześciański, świętych pospolitowanie, grzechów

---

1) Chwała bądź Tobie, o Panie, Chwała Tobie. Albo Chor śpiewa: Chwała bądź Ci, Panie (obacz dodatek muz.). Wtedy się opuszcza Amen.

odpuszczenie, ciała zmartwychwstanie, i żywot wieczny. Amen. [1])

Chor. Amen. Amen. Amen.

Ksiądz. [Następuie ieden z wierszy pisma ś. naznaczonych do czytania po Wierze, podług wyboru księdza.]

Wznieście serca wasze, a dziękuymy Panu Bogu naszemu. [2])

Słuszną i prawdziwie godną i zbawienną iest rzeczą, Tobie, Wszechmogącemu, dzięki czynić po wszystkie czasy i na wszystkich mieyscach, przez Jezusa Chrystusa, dla któregoś się ulitował nad nami, odpuszczasz nam

---

1) Zamiast Apostolskiego wyznania wiary, zbór śpiewać może pieśń: My wierzymy w iednego Boga.

2) Albo: Pan niech będzie z wami!
Chor. I z duchem twoim.
Ksiądz. Wznieście serca wasze.
Chor. Wznosimy ie do Pana.
Ksiądz. Dziękuymy Panu Bogu naszemu!
Chor. Słuszna i godna iest to. (Obacz dodatek muz.)
Ksiądz. Słuszna i prawdziwie godna i. t. d.

grzechy nasze, i obiecuiesz nam wieczne zbawienie, i z wszystkimi aniołami i archaniołami i wszystkimi zastępy niebieskiemi Tobie i Twoiemu nieskończonemu Majestatowi śpiewamy pieśń chwały.

Chor. Święty, święty, święty iest (Bóg) Pan zastępów! Pełna iest wszystka ziemia chwały iego.[1]) (Iz. 6, 3.)

Hozanna na wysokościach! Błogosławiony, który idzie w imieniu Pańskiém! Hozanna na wysokościach!

[Obacz dodatek muz.] Modlitwa powszechna /: str. 23 = 129.

Modlitwa powszechna.
(Z Kanc. Warszawskiego 1866.)
Przedwieczny, wiekuisty Boże i Ojcze Pana naszego Jezusa Chrystusa, Panie na niebie i ziemi, oto my lud Twój, korzymy się przed Tobą i błagamy, strzeż cały kościół Chrześciański, a w szczególności ten, który nosi tu na ziemi nazwę Ewangielickiego, strzeż go ze sługami jego i pasterzami, a Duch Twój św. niech zamieszka w sercach ich, aby prawdziwe słowo Boże opowiadali, — a przez to słowo niech rośnie w nas wiara i miłość do wszystkich ludzi, bliźnich naszych.

[Zmiłuj się, Panie, nad ludem niegdyś wybranym Twoim, nad ludem Izraelskim, i dopomóż, by uznał w Chrystusie Messyasza jedynego i prawdziwego. Zmiłuj się także i nad poganami, a poszlij do nich sługi Twoje, by im Ewangielię zwiastowali.] /.

Ksiądz. Panie Boże, Oycze niebieski! prosimy Cię, racz kościoł Twóy chrześciański z wszystkimi nauczycielami i sługami iego Duchem Twoim świętym rządzić, aby przy szczéréy nauce słowa Twoiego był zachowany, aby prawdziwa wiara w nas była wzbudzona

---

1) Albo zamiast: wszystka ziemia: niebo i ziemia.

— Błogosław, Panie, Cesarza i Króla . . . . Cesarzową Królową, Następcę Tronu i całą rodzinę Cesarską. Duch Twój święty, Duch wiary, miłości i pokory w Chrystusie, niech napełnia ich serca, i serca wszelkiej Zwierzchności. — Strzeż ich i broń ode złego, i czuwaj nad niemi.

Pociesz, o Panie, cierpiących, ubogich i chorych, pociesz strapionych i dla imienia Twego prześladowanych; bądź obrońcą wdów i sierót; bądź podporą opuszczonych; skrusz serca zatwardziałych grzeszników; obudź żal w niesprawiedliwych, pokorę w dumnych, i zwróć serca wszystkich ku Sobie, jutrzenko sprawiedliwości, — słońce prawdy! /.

i umocniona, i aby w nas miłość ku wszystkim ludziom wzrost i pomnożenie brała.

Niech, o Panie, łaska Twoia się rozmnaża nad ~~Królem,~~ Cesarzem Panem naszym, ~~nad Królewiczem Koronnym i iego małżonką~~ Cesarzewi, nad całym domem Królewskim, i nad wszystkimi Iego krewnymi i przyiaciołmi. Zachoway nam ich przy długo trwałym żywocie na ustawiczne błogosławieństwo i na wzór chrześciański. Użycz ~~Królowi~~ Cesarzowi naszemu długo trwałego i błogosławionego panowania. Strzeż woyska ~~Królewskiego~~ Cesarsk. i wszystkich wiernych sługów ~~Króla~~ Cesarza i Oyczyzny. Naucz ich, ustawicznie, iako Chrześcianie, pamiętać na przysięgę swoię, a błogosław ich usługom, aby się ściągały ku chwale Twoiéy i ku dobru Oyczyzny. Błogosław nam i wszystkim ziemiom ~~Królewskim~~ Cesarskim. Ratuy każdego w potrzebie iego, i bądź zbawicielem wszystkich ludzi, osobliwie Twoich wiernych. Uchoway nas od złéy i niepokutnéy

/. O Boże święty i sprawiedliwy! Winy nasze ciężkie i wielkie, lecz okryj je łaską swoją. Boże miłosierdzia i dobroci, Jezu Chryste, ucieczko nasza, strzeż nas od dolegliwości duszy i ciała! Zachowaj nas, Panie, od zgubnych, fałszywych nauk; zachowaj od głodu, ognia, zarazy, gradu, zalewów i suszy; zachowaj od nienawiści, gniewu i nagłej, niespodziewanej; niepokutnej śmierci. Bądź pomocą wszystkim w ich cierpieniach; bądź Zbawicielem wszystkich ludzi.

Prosimy Cię, błagamy, Boże, objawiony w Trójcy świętej, błogosław ziemię naszą z jej płodami, domy nasze z ich mieszkańcami; błogosław pracy rąk naszych; czuwaj nad dziatkami naszemi i dopomóż, aby chrześciańskiem, bogobojnem było ich wychowanie. /.

Błogosław czeladziom i panom ich; błogosław dobrym i zgodnym z wolą Twoją przedsięwzięciom, a radę złych i napaść szatańską obal i odwróć od nas, o Panie!
Boże Ojcze, Boże Synu, Boże Duchu święty! Tobie się oddajemy duszą i ciałem. Panie, przyjmij nas, wysłuchaj nas, zmiłuj się nad nami! Amen. —

śmierci, a na koniec przenieś nas wszystkich do wiecznego Twego królestwa niebieskiego, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen. [1])

Chor. Amen. [Iak wyżéy.]

Ksiądz. Oycze nasz, [2]) któryś iest w niebiesiech! Święć się imię Twoie; przyidź Królestwo Twoie; bądź wola Twoia, iako w niebie, tak i na ziemi; chleba naszego powszedniego day nam dzisiay; i odpuść nam nasze winy, iako i my odpuszczamy naszym winowaycom; i nie wwodź nas na pokuszenie; ale nas zbaw ode złego; abowiem Twoie iest królestwo, i moc, i chwała, na wieki. Amen.

---

1) W tych kościołach, gdzie zwyczay, przyczyny za Patrona Kościelnego w modlitwie powszechnéy umieszczać, tam niechay i nadal tak zostanie. Ma ona mieysce swoie przyzwoite po słowach: „ku chwale Twoiéy i dobru Oyczyzny."

2) Obacz u Matt. 6, 9.

Błogosławieństwo.

Ksiądz. Niechci błogosławi Pan, a niechay cię strzeże;

Niech roziaśni Pan oblicze swoie nad tobą, a niechci miłościw będzie;

Niech obróci Pan twarz swoię ku tobie, a niechay ci da pokóy. † Amen.[1])

Chor. Amen. Amen. Amen. [Obacz dodatek muz.]

[Kazanie następuie albo po „Wierzę," albo po „Oycze nasz." W pierwszym razie śpiewanie zboru (pieśń kazalnia) po trzykrotném „Amen" Choru, wiarę kończącém, się zaczyna, a potém kazanie następuie. Po niém i po krótkiéy pieśni, ksiądz, znowu do ołtarza przystąpiwszy, wierszem pisma s. po „Wierzę" (z Liturgii) zaczyna, i aż do błogosławieństwa końcowego postępuie, po którém ieszcze krótka pieśń zboru nastąpić może.[2])

---

1) Zamiast téy formuły błogosławienia, można też używać owéy na karcie 96. naznaczonéy.

2) Ieżeliby ważne zawady, z mieyscowych stosunków pochodzące, odbywaniu Liturgii końcowéy przed ołtarzem się sprzeciwiały, ksiądz iest mocen, w tém, i w przygotowaniu do komunii według wyciągu Liturgii z Chorami na karcie 31. i 32. postępować.

W drugim razie Chor po „Oycze nasz“ zaśpiewa trzykrotne Amen, po którém śpiewanie zboru, i kazanie z błogosławieństwem i z pieśnią końcową następuie.

Co się tycze kazania samego, to ono następuie po życzeniu Apostolskiém: „Łaska Pana Jezusa Chrystusa, miłość Boża, i społeczność Ducha świętego niech będzie z wami wszystkimi. Amen;“ lub po krótkiéy modlitwie wstępnéy zwyczaynie zaraz następuie Text do kazania, co oboie zbór stoiąc posłuchiwa, iako téż stoiąc przyimuie błogosławieństwo po kazaniu mówione. Kiedy się błogosławieństwo przed ołtarzem mówi, wolno iest, podług okoliczności, przed niém iednę z kolekt na karcie 70—89. mówić lub śpiewać.

Kiedy komunii niemasz, tedy nabożeństwo pieśnią końcową, po błogosławieństwie następuiącą, się skończy; kiedy zaś iest komuniia, tedy ksiądz, Wieczerzą Pańską sprawować maiący, podczas śpiewania znowu do ołtarza przystąpiwszy, rzecze:]

Umiłowani w Panu! Gdyż się teraz zabieramy do obchodzenia Wieczerzy świętéy, na pamiątkę Pana naszego Jezusa Chrystusa, którą on sam ustanowił ku przymnożeniu i utwirdzeniu wiary naszéy, niech każdy siebie samego doświadczy, iako nas Paweł Apostoł do tego napomina; albowiem ten święty Sakra-

ment sumnieniom zasmuconym, grzechy swoie wyznawaiącym, Boga się boiącym, i odkupienia pragnącym iest dany ku posileniu i pocieszeniu, ieżeli przytém oraz szczerze przed się biorą, poprawiać się, wystrzegać się grzechów, i poczciwy żywot prowadzić. Gdy więc grzesznymi i winnymi uznać się musimy, a sami sobie dopomagać nie możemy; dla tego Chrystus, Syn Boży, a Pan nasz miły, nad nami się zlitował, i dla grzechów naszych stał się człowiekiem, aby zakon i wolą Bożą (nam ku dobremu) wypełnił, a śmierć i wszystko, cośmy grzechami naszemi przewinili, dla naszego odkupienia brał na siebie i ucierpiał. Na utwirdzenie tego postanowił świętą Wieczerzą swoię, aby każdy, który pożywa tego chleba, i piie z tego kielicha, wierzył w słowa Jezusa Chrystusa, przytém wyrzeczone, (i w odebrane znaki) [1]), ażeby on w Panu Jezusie

1) Słowa te, kreskami zamknięte, mogą téż być wypuszczone.

Chrystusie, a Chrystus w nim został i żył wiecznie. Przytém mamy go mieć w pamięci, i śmierć iego opowiadać, to iest, że umarł dla grzechów naszych, a zmartwychwstał dla usprawiedliwienia naszego. Z wdzięczności więc za tę niewypowiedzianą łaskę, niech każdy z nas krzyż swóy bierze na siebie, aby go naśladował, i według przykazań iego nawzaiem ieden drugiego miłował, iak on nas umiłował; albowiem my wszyscy iedném ciałem iesteśmy, bo wszyscy iednego chleba iesteśmy uczestnikami, i z iednego kielicha piiemy. Kto zaś niegodnie, to iest, z nieskruszoném sercem, bez wiary w obietnicę Boską, bez poiednania się, i bez postanowienia poprawy, chleba tego pożywa, i z kielicha tego piie, ten iest winien ciała i krwi Pańskiéy, a żąć będzie potępienia, od czego niech Bóg łaskawie nas wszystkich zachować raczy.[1])

1) Zamiast téy przemowy, i owa na karcie 95. może być używana.

Ksiądz. Uklękniycie a posłuchaycie słów ustanowienia Wieczerzy Pańskiéy:

[Ksiądz, obróciwszy się do ołtarza, mówi słowa ustanowienia. Zgromadzenie klęcząc ich słucha, a dopiéro po błogosławieniu: „Pokóy Pański i. t. d." znowu wstaie.]

2) Pan nasz, Jezus Chrystus, téy nocy, któréy był zdradliwie wydan, wziął chleb, podziękował, łamał, i dał uczniom swoim, mówiąc: Bierzcie, a pożywaycie, toć iest ciało moie †, które za was będzie wydane, to czyńcie na moię pamiątkę.

Tymże obyczaiem, gdy odwieczerzał, wziął téż i kielich, a podziękowawszy, dał im, mówiąc: Bierzcie, a piycie z tego wszyscy, ten kielich iest nowy testament we krwi moiéy †, która za was będzie rozlana, na odpuszczenie grzechów, to czyńcie, ilekroć pić będziecie, na moię pamiątkę.

Wolno téż księdzu, Oycze nasz bezpośrzednie przed słowy ustanowienia, lub po nich mówić.

[Potém ksiądz, znowu do zgromadzenia się obróciwszy, mówi:]

Pokóy Pański niech będzie z wami wszystkimi. [1]) **Amen.**

Modlmy się:

1) **Panie! któryś śmiercią Twoią dał żywot światu, wybaw nas od wszystkich grzechów naszych i od wszego złego; ~~użycz mocy chcenia~~, abyśmy przykazaniom Twoim zawsze wiernymi zostali, a niedopuszczay, żebyśmy się kiedykolwiek odłączyli od Ciebie, który z Oycem i z Duchem świętym króluiesz na wieki. Amen.** [2]) Oycze nasz!

Chor. Amen. Amen. Amen. [Iak wyżéy.] [3])

---

1) Chor może odpowiadać: „i z duchem twoim."

2) Ta modlitwa znayduie się w swoim kształcie dawnieyszym na karcie 73. № 2. części 2giéy, i téż w owéy formie może być używana.

3) Chceli potém ksiądz, nim komunikanci przystępuią do ołtarza, ieszcze ieden z wierszy na karcie 74. części 2giéy używać, nie będzie to od rzeczy.

Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, wybaw nas, miły Panie Boże.
Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, wysłuchay nas, miły Panie Boże.
Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, użycz nam Twego pokoiu i błogosławieństwa. [1]) [Obacz dodatek muzyczny.]

[Podczas śpiewania poprzedzaiącego choru zaczyna się rozdawanie Wieczerzy Pańskiéy. Po tém śpiewaniu inne przyzwoite następuią pieśni, od zboru śpiewane, aż do skończenia komunii.]

Ksiądz. [Rozdawaiąc chleba:]

Bierzcie, a pożywaycie, mówi Pan i Zbawiciel nasz Jezus Chrystus: Toć iest ciało moie, które za was będzie wydane; to czyńcie na moię pamiątkę.

[Rozdawaiąc kielicha:]

Bierzcie, a piycie z tego wszyscy, mówi Pan i Zbawiciel nasz Jezus Chrystus: Ten kielich

---

1) Zamiast tego choru może zbór śpiewać pieśń: Baranku Boży niewinny i. t. d. lub inną pieśń stosowną.

iest nowy testament we krwi moiéy, która za was będzie rozlana; to czyńcie na moię pamiątkę.

[Po odbytéy komunii ksiądz mówi:]

Modlmy się:

Wszechmogący, wieczny Boże! składamy Tobie gorące dzięki za niewymówną łaskę, któréy przez pożywanie Wieczerzy świętéy staliśmy się uczestnikami; prosimy Cię pokornie, racz nam tego użyczyć, abyśmy się skutków Ducha Twego świętego tak pewnie doznawali, iakeśmy teraz Twóy święty Sakrament przyięli, ażebyśmy się Twoiéy łaski Boskiéy, odpuszczenia grzechów, połączenia z Chrystusem, i żywota wiecznego, nam wszystkim w nim przyobiecanego, mocną wiarą chwycić i wiecznie ią zachować mogli. Dziękuiemy Tobie, o wszechmogący Boże, też i za to,ześ nas Twoią Boską łaską pokrzepił, i prosimy Cię, aby za miłosierdziem Twoiém

nam to pomogło do mocnéy wiary w Ciebie, do braterskiéy miłości ku wszystkim ludziom, i do wzrastania w pobożności i we wszystkich cnotach chrześciańskich, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego, który łącznie z Tobą i z Duchem świętym żyie i kroluie na wieki. Amen. [1])

Niechci błogosławi Pan, a niechay cię strzeże:
Niech roziaśni Pan oblicze swoie nad tobą, a niechci miłościw będzie:
Niech obróci Pan twarz swoię ku tobie, a niechay ci da pokóy. † Amen. [2])

Chor. Amen. Amen. Amen. [Obacz dodatek muz.]

Śpiewanie zboru.

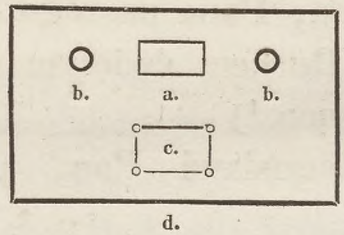
1) Zamiast téy modlitwy, i owa na karcie 96. może być używana.

2) Przed błogosławieństwem ksiądz ieszcze mówić lub śpiewać może następuiące słowa:

Dziękuycie i chwalcie Pana!
Panu niech będzie dzięka i chwała!
Skłońcie serca wasze do Boga a przyimuycie błogosławieństwo.

Powszechne przepisy i obiaśnienia tyczące się Liturgii.

Urządzenie ołtarza.

a. Krzyż.
b. Świeczniki z goreiącemi świecami woskowemi.
c. Wielka byblia.
d. Stanowisko dla Liturga.

Główne nabożeństwo w niedziele i święta nie powinno miarę godziny, albo naywięcéy półtory godziny, przebrać; wszelako odstępowania od tego prawidła mogą być pozwolone na mieyscach, gdzie okoliczności mieyscowe dłuższego nabożeństwa wymagaią. W tym razie o takich okolicznościach do Konsystorza donieść trzeba, który, według odebranéy instrukcyi, iest mocen, o nich, i o podobnych przypadkach rozsądzić.

Ieżeliby się zbór wyraźnie przeciwko temu nie oświadczał, krótsze nabożeństwo przekłada się w ogól-

ności nad dłuższe. Doniesienia, związek maiące z nabożeństwem, dzieią się przed błogosławieństwem na końcu kazania. Gdzie wszelkie inne ogłoszenia i zapowiedzi i. t. d. maią być umieszczone, Konsystorz w każdym razie według stosunków mieyscowych naznaczyć będzie.

Chory śpiewaią się przez śpiewaków kościelnych, zwykle bez towarzyszenia organów; są czterogłosowe i powinny się składać przynaymniéy z ośmiu osób. Pieśniom zaś zboru i organy i śpiewacy towarzyszyć będą.

We święta kościelne, o których Agienda nie wzmiankuie, a które z dawna w niektórych kościołach obchodzone bywaią, modlitwy i formularze z starszych Agiend tak długo ciągle używane być mogą, póki osobne przepisy nie będą dawane; tudzież i śpiewanie kolekty, modlitwy, „Oycze nasz," słów ustanowienia i. t. d. przez księdza, gdzie to zwyczayném było, nadal iest pozwolone. Toś samo stosuie się do wszystkich spraw kościelnych, np. do nabożeństwa zarannego i południowego, względem których Agienda osobnych przepisów w sobie ieszcze nie zawiéra.

Gdzie oprócz perykop ieszcze inne oddziały z byblii odczytane bywaią (iako to np. Dziesięcioro przykazań i. t. d.), tam one maią mieysce na początku nabożeństwa przed pieśnią wstępną.

Wyciąg z Liturgii. [1])

Spiewanie zboru.

Ksiądz mówi: **W Imieniu Oyca i Syna i Ducha świętego. Amen.**

Pomoc nasza niech będzie w imieniu Pana, który stworzył niebo i ziemię.

[Następuie iedno z wyznań grzechów.]

Panie, zmiłuy się nad nami, (a racz nas łaskawie wysłuchać!) [2])

Chwała na wysokościach Bogu, a na ziemi pokóy, w ludziach dobre upodobanie. Amen.

Pan Bóg niech będzie z wami!

[Nąstępuie iedna z modlitew (kolekt) przed Lekcyą.]

Lekcya napisana iest: [Odczytanie onéyże.]

[Następuie ieden z wierszy pisma ś. przed Alleluią.]

---

1) Te różności i obiaśnienia, które w wielkiéy Liturgii są podane, ściągaią się też na ninieyszy i następuiący wyciąg, o ile do niego mogą być przystosowane.

2) Albo zamiast słów kreskami zamkniętych: „i bądź nam łaskaw!“

Ewangielia święta iest napisana:

[Odczytanie téyże.]

Bądź pochwalon, o Chryste. Amen.

Wierzę w Boga Oyca, wszechmogącego Stworzyciela nieba i ziemi; i w Jezusa Chrystusa, Syna iego iednorodzonego, który się począł z Ducha świętego; narodził się z Maryi Dziewicy; umęczon pod Pontskim Piłatem; ukrzyżowan, umarł i pogrzebion; zstąpił do piekła; trzeciego dnia zmartwychwstał; wstąpił na niebiosa; siedzi na prawicy Boga Oyca wszechmogącego; ztamtąd przyidzie sądzić żywych i umarłych. Wierzę w Ducha świętego, święty powszechny kościoł chrześciański, świętych pospolitowanie, grzechów odpuszczenie, ciała zmartwychwstanie, i żywot wieczny. Amen.

Panie Boże, Oycze niebieski! prosimy Cię, racz kościoł Twóy chrześciański z wszystkimi nauczycielami i sługami iego Duchem

Modlitwa powszechna. /: Porówn. str. 8 i n.:/ conf. 29.

Twoim świętym rządzić, aby przy szczéréy nauce słowa Twoiego był zachowany, aby prawdziwa wiara w nas była wzbudzona i umocniona, i aby w nas miłość ku wszystkim ludziom wzrost i pomnożenie brała.

Niech, o Panie, łaska Twoia się rozmnaża nad Królem, Panem naszym, nad Królewiczem Koronnym i iego małżonką, nad całym domem Królewskim, i nad wszystkimi Iego krewnymi i przyiaciołmi. Zachoway nam ich przy długo trwałym żywocie na ustawiczne błogosławieństwo i na wzór chrześciański. Użycz Królowi naszemu długo trwałego i błogosławionego panowania. Strzeż woyska Królewskiego i wszystkich wiernych sługów Króla i Oyczyzny. Naucz ich, ustawicznie, iako Chrześcianie, pamiętać na przysięgę swoię, a błogosław ich usługom, aby się ściągały ku chwale Twoiéy i ku dobru Oyczyzny. Błogosław nam i wszystkim ziemiom Królewskim.

Ratuy każdego w potrzebie iego, i bądź zbawicielem wszystkich ludzi, osobliwie Twoich wiernych. Uchoway nas od złéy i niepokutnéy śmierci, a na koniec przenieś nas wszystkich do wiecznego Twego królestwa niebieskiego, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Oycze nasz, któryś iest w niebiesiech! Święć się imię Twoie; przyidź Królestwo Twoie; bądź wola Twoia, iako w niebie, tak i na ziemi; chleba naszego powszedniego day nam dzisiay; i odpuść nam nasze winy, iako i my odpuszczamy naszym winowaycom; i nie wwodź nas na pokuszenie; ale nas zbaw ode złego; abowiem Twoie iest królestwo, i moc, i chwała, na wieki. Amen.

Niechci błogosławi Pan, i. t. d.

[Kazanie albo po Wierze, albo po „Oycze nasz“ następuie. W pierwszym razie śpiewanie zboru (pieśń kazalna) zaczyna się zaraz po wyznaniu wiary, potém kazanie, modlitwa powszechna, Oycze nasz, i błogosławieństwo. Na końcu krótkie

śpiewanie zboru. W drugim razie po „Oycze nasz“ pieśń kazalna, a po niéy kazanie i. t. d. następuie. Używanie tego i następuiącego wyciągu Liturgii zostawia się do woli księdza, bez wszelkiego ograniczenia; tylko na to trzeba uważać, żeby tam gdzie dobre chory się znayduią, albo powoli się wprawiaią, większa Liturgia przynaymniéy w święta wykonywaną była.

Ponieważ te wyciągi z Liturgii tylko nayistotnieysze części téyże w sobie zamykaią, żadną miarą nie wolno, ieszcze co więcéy wypuszczać; ale zawsze wolno księdzu, inne wiersze pisma ś. i modlitwy z całkowitéy Liturgii tu przenosić i podług przepisu ich używać.]

Skrócona Liturgia z Chorami.

Według wyciągu z Liturgii.[1])

Ksiądz. W Imieniu Oyca i Syna i Ducha świętego. Amen.

Pomoc nasza niech będzie w imieniu Pana, który stworzył niebo i ziemię.

[Następuie iedno z wyznań grzechów.] [2])

Chor. Kirye eleizon!
Chryste eleizon!
Kirye eleizon! [3])

---

1) Chóry są krótkie i proste, aby podług upodobania przez zbór i chor pod towarzyszeniem organów wspólnie mogły być śpiewane.

2) Kiedy po wyznaniu grzechów pieśń wstępną śpiewaią, tedy ksiądz po niéy może zaczynać temi słowy: Cześć i chwała niech będzie Bogu Oycu i Synowi i Duchowi świętemu, iak było od początku, iest i będzie na wieki wieków. Amen.

3) Albo samo tylko: Kirye eleizon; albo: Panie zmiłuy się nad nami! (trzykroć lub tylko raz.)

Ksiądz. Chwała na wysokościach Bogu!

Chor. A na ziemi pokóy, w ludziach dobre upodobanie. Amen. Amen. Amen.

Ksiądz. Pan Bóg niech będzie z wami!

Chor. I z duchem twoim!

Ksiądz. [Następuie iedna z przepisanych modlitew przed Lekcyą.]

Lekcya iest napisana: [Odczytanie téyże.]

[Następuie ieden z wierszy pisma ś. przed Alleluia.]

Chor. Alleluia. Alleluia. Alleluia.

Ksiądz. Ewangielia święta iest napisana: [Przeczytanie téyże.]

Bądź pochwalon, o Chryste!

Wierzę w Boga Oyca, wszechmogącego Stworzyciela nieba i ziemi; i w Jezusa Chrystusa, Syna iego iednorodzonego, który się począł z Ducha świętego; narodził się z Maryi Dziewicy; umęczon pod Pontskim Piłatem; ukrzyżowan, umarł i pogrzebion; zstą-

pił do piekła; trzeciego dnia zmartwychwstał; wstąpił na niebiosa; siedzi na prawicy Boga Oyca wszechmogącego; ztamtąd przyidzie sądzić żywych i umarłych. Wierzę w Ducha świętego, święty powszechny kościoł chrześciański, świętych pospolitowanie, grzechów odpuszczenie, ciała zmartwychwstanie, i żywot wieczny. Amen.

Chor. Amen. Amen. Amen.

Ksiądz. Panie Boże, Oycze niebieski! prosimy Cię, racz kościoł Twóy chrześciański z wszystkimi nauczycielami i sługami iego Duchem Twoim świętym rządzić, aby przy szczéréy nauce słowa Twoiego był zachowany, aby prawdziwa wiara w nas była wzbudzona i umocniona, i aby w nas miłość ku wszystkim ludziom wzrost i pomnożenie brała. /= Nr. 8 i 23:/

Niech, o Panie, łaska Twoia się rozmnaża nad ~~Królem~~ Cesarzem, Panem naszym, nad ~~Królewi-~~

czem Koronnym i iego małżonką, nad całym domem Królewskim, i nad wszystkimi Iego krewnymi i przyiaciołmi. Zachoway nam ich przy długo trwałym żywocie na ustawiczne błogosławieństwo i na wzór chrześciański. Użycz Królowi naszemu długo trwałego i błogosławionego panowania. Strzeż woyska Królewskiego i wszystkich wiernych sługów Króla i Oyczyzny. Naucz ich, ustawicznie, iako Chrześcianie, pamiętać na przysięgę swoię, a błogosław ich usługom, aby się ściągały ku chwale Twoiéy i ku dobru Oyczyzny. Błogosław nam i wszystkim ziemiom Królewskim. Ratuy każdego w potrzebie iego, i bądź zbawicielem wszystkich ludzi, osobliwie Twoich wiernych. Uchoway nas od złéy i niepokutnéy śmierci, a na koniec przenieś nas wszystkich do wiecznego Twego królestwa niebieskiego, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Oycze nasz, któryś iest w niebiesiech! Święć się imię Twoie; przyidź Królestwo Twoie; bądź wola Twoia, iako w niebie, tak i na ziemi; chleba naszego powszedniego day nam dzisiay; i odpuść nam nasze winy, iako i my odpuszczamy naszym winowaycom; i nie wwódź nas na pokuszenie; ale nas zbaw ode złego; abowiem Twoie iest królestwo, i moc, i chwała, na wieki. Amen.

Niechci błogosławi Pan, i. t. d.

Chor. Amen. Amen. Amen.

[Kazanie albo po wierze, albo po „Oycze nasz“ następuie. W pierwszym razie śpiewanie zboru (pieśń kazalna) zaczyna się po trzykrotném Amen, wiarę kończącém; potém następuie kazanie, powszechna modlitwa, Oycze nasz i błogosławieństwo z trzykrotném Amen. Na końcu krótkie śpiewanie zboru.

W drugim razie chor po „Oycze nasz“ śpiewa trzykrotne Amen, po którém śpiewanie zboru, kazanie z błogosławieństwem, i z pieśnią końcową następuie.

Kiedy się komunia odbywa, ci którzy nie są uczestnikami, odprawiaią się z błogosławieństwem, wyżéy wspomnionèm. Ksiądz do odbywania Wieczerzy Pańskiéy przeznaczony, wstępuie, podczas śpiewania, przed ołtarz, a po iego skończeniu przeczytuie z Ag. kośc. ieden z wierszy po Wierze, naystosowniéy:

Niech nam błogosławi Bóg i. t. d.

Albo: Łaska Pana Jezusa Chrystusa i. t. d.

Potém: Modlitwę dzięki: Wznieście serca wasze i. t. d. z chorem, i

Przemowę do komunikantów i. t. d.]

Przygotowanie do Wieczerzy Pańskiéy.

[Odbywa się ono przede dniem komunii, lub tegoż samego dnia przed Liturgią.

Nabożeństwo zaczyna się śpiewaniem pieśni od zboru.

Tym czasem ksiądz wstępuie przed ołtarz, albo na kazalnicę, a po skończoném śpiewaniu mówi:]

W Imieniu Oyca, i Syna, i Ducha świętego. Amen.

[Potém następuie mowa spowiedna. Ta mowa, która nad pół godziny dłużéy trwać nie powinna, wykłada powszechną zepsutość rodzaiu ludzkiego i iéy skutki; tudzież iak przez odstąpienie od Boga zbawienie się postrada, ale przez drogie ubłaganie Jezusa łaska się ofiaruie i udziela wszystkim grzesznikom pokutuiącym. W téy mowie istota rzetelnéy poprawy i żywéy wiary rozumnie i łagodnie powinna być wyrażona, a przytém ta prawda iaśnie pokazana, że bez takowéy wiary i poprawy żadnego odpuszczenia grzechów, żadnego uczestnictwa sprawy Jezusowéy dostąpić nie można;

że nam zaś miłosierdzie i darowanie udzielone będzie, ieżeli serce nasze pełne iest skruchy i ufności w zasługę Jezusową.

Skończywszy mowę spowiedną, ksiądz wyznanie grzechów i absolucyą następuiącym sposobem mówi:]

Ksiądz. Umiłowani w Chrystusie! Gdyżeśmy się tu w Imię naywyższego Boga zgromadzili, a słowa iego świętego i zbawiennego słuchali, upokorzmy się przed nim, i wyznaymy mu z całego serca wszystkie grzechy nasze pospołu tak mówiąc:

Wszechmogący Boże, Oycze miłosierny! ia ubogi, nędzny i grzeszny człowiek, wyznaię Tobie wszystkie grzechy i nieprawości moie, (którychem się dopuścił, myślami, słowami i uczynkami) któremim Cię kiedykolwiek rozgniewał, a na ukaranie Twoie doczesne i wieczne zasłużył. Ale tego wszystkiego serdecznie żałuię, upraszaiąc Ciebie dla nieprzebranego miłosierdzia Twego, i dla niewinnéy i gorzkiéy śmierci Syna Twego

miłego, Jezusa Chrystusa, racz mnie ubogiemu i grzesznemu człowiekowi łaskawym i miłosiernym być, (i do poprawy moiéy pomocy Ducha Twego świętego użyczyć, a wszystkie grzechy odpuścić). Amen.

Ieżeli to iest wasza prawdziwa wola, i ieżeli macie stałe i szczére przedsięwzięcie polepszenia grzesznego żywota waszego: odpowiedźcie, że tak iest.

Zbór. Tak iest.

Ksiądz. Na takowe wyznanie wasze oznaymuię wszystkim, za grzechy swoie serdecznie żałuiącym, a w zasłudze Jezusa Chrystusa prawdziwą wiarą ufaiącym, mocą urzędu mego, iako powołany i ustanowiony sługa słowa Bożego, łaskę Boską, i odpuszczenie grzechów waszych, w imię Oyca i Syna i Ducha świętego. † Amen.

Ieżeliby się pomiędzy nami znaydowały osoby, któreby, iakiemi zgryzotami sumnienia

dręczonemi będąc, osobnego zaradzenia i pocieszenia naszego potrzebowały, iesteśmy gotowi, mocą urzędu naszego, i według sił naszych, onym takowego udzielać.

[To uwiadomienie każdego razu przeczytane bywa, kiedy ksiądz na ieden z następuiących dni komunią zapowiada. Prywatna spowiedź i absolucya może i nadal zostać, gdzie ona się z pożytkiem odbywa.

Na końcu mówi się „Oycze nasz,“ i błogosławieństwo, po którém zbór ieszcze wiersz ieden śpiewa.]

Modlitwy,
Wiersze pisma ś. i. t. d.
z starszych Agiend zebrane
i na używanie
dla Liturgii w Niedziele i Swięta
sporządzone.

A. Wiersze pisma świętego i modlitwy w Święta Kościelne
i przy innych szczególnych okolicznościach. [1])

1. W Adwent.

Po wyznaniu grzechów.

Tak mówi Pan: strzeżcie sądu a czyńcie sprawiedliwość, bo blisko tego, że zbawienie moie przyidzie, a sprawiedliwość moia obiawiona będzie. Pan niech będzie

---

1) Te wiersze pisma ś. i modlitwy niepowinny być zmienione na insze.

miłosierny, i niech nam błogosławi, niech roziaśni oblicze swoie nad nami, i niech nam będzie miłościw.

Przed Lekcyą.

Miły Panie Boże, racz nas wzbudzić, abyśmy, gdy Syn Twóy przyidzie, gotowi byli, onego z radością przyiąć, i Tobie szczérem sercem służyć, przez tegoż Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Weselmy się, przybliża się zbawiciel, którego Bóg nam obiecał. Imię Pańskie niech będzie błogosławione na wieki. Amen.

Po Wierze.

Pan Bóg Syna swego iednorodzonego przysłał na świat, abyśmy żyli przezeń. Chwała iemu!

2. We Święto Narodzenia Pańskiego.

Po wyznaniu grzechów.

Ludowi w ciemności chodzącemu iasna weszła światłość. Dzień oświtnął nad tymi, którzy siedzieli w cieniu śmierci. Panie, Tyś błogosławił ziemi Twoiéy, a więzy nasze Tyś rozwiązał.

Przed Lekcyą.

Panie Boże, Oycze niebieski! dziękuiemy Tobie i wielkiéy łasce i litościwości Twoiéy, żeś to sprawił, iż

Syn Twóy iednorodzony stał się człowiekiem dla nas, i żeś nas przezeń od grzechu i śmierci wieczney łaskawie wybawił; prosimy Cię, oświeć serca nasze przez Ducha Twego świętego, abyśmy za takową Twoię łaskę Tobie wdzięcznymi byli, i z niéy we wszystkich dolegliwościach i pokusach się pocieszyli, przez tegoż Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Albo:

Pomoż nam, miły Panie Boże! abyśmy tego nowego cielesnego narodzenia Syna Twego uczestnikami się stali, i naszego starego i grzesznego narodzenia pozbawieni byli, przez tegoż Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Śpiewaycież, narody ziemi, radośnym głosem, i wysławiaycież Boga! ukazał się zbawiciel, którego Pan obiecał, obiawił światu sprawiedliwość swoię. Alleluia.

Przed Ewangielią.[1])

4 Wszechmogący i wieczny Boże! dziękuiemy Tobie z całego serca, żeś świat tak umiłował, i Syna Twego iednorodzonego ~~zesłał~~ zestał, z Maryi Dziewicy urodzonego, abyśmy przysposobienia synowskiego dostąpili. ~~Iedynie~~ przezeń stali się dziećmi Twojemi i żyli w Nim a on w nas.

1) Księdzu to zostawiono, iż w wielkie święta, iakoto w Pańskie Narodzenie, Wielki Piątek, Wielką Noc, Wniebowstąpienie, Zielone

to serdecznemu miłosierdziu Twemu winniśmy, że nas tak nawiedził Wschód z Wysokości, i że ten Syn Twóy, Jezus Chrystus, Pan nasz, [iako inne dzieci społeczność maią ciała i krwi, i on także] stał się ich uczestnikiem, aby przez śmierć swoię zniszczył władzę śmierci, a iżby oswobodził tych, którzy dla boiaźni śmierci po wszystek czas żywota podlegli byli niewoli.

Prosimy Cię serdecznie, użycz nam téy łaski, abyśmy Tobie po wszystkie dni żywota naszego za to byli wdzięcznymi, i ode dnia do dnia więcéy uznawali, iako się nam Syn Twóy Jezus Chrystus stał od Ciebie Mądrością, i Sprawiedliwością, i Poświęceniem, i Odkupieniem; żebyśmy (sobie) wszystko za szkodę poczytali dla zacnéy znaiomości Chrystusa Jezusa. Day, abyśmy w niego, iako Pana i Zbawiciela naszego, szczérze wierzyli, całą ufność w nim pokładali, iemu się całkiem oddali, dobrowolnie mu służyli w świętobliwości i sprawiedliwości, i przezeń się stali dziećmi Twoiemi a iego współdziedzicami wiecznéy chwały Twoiéy. Chwała tedy niech Ci, o Boże, zawsze będzie na wysokościach, a na ziemi pokóy, i w ludziach dobre upodobanie Twoie. Amen.

Daj o Boże! ażeby Jego narodzenie dla nas nie zostało daremnem; daj żeby się i w sercach naszych narodził, uświęcił je sobie i odrodził, by bojaźnią i miłością Twoją przepełnione, zawsze o Twojej nieskończonej łasce pamiętały i były tobie wiernemi. Niech porzucimy wszelką lekkomyślność która nie pozwala, aby człowiek z wiarą i pokutą powitał i przyjął Zbawiciela swego. Niechaj i to nabożeństwo teraźniejsze przyczyni się do godnego obchodzenia pamiątki narodzenia Syna Twego.

Ojcze nasz —

Swiątki, te modlitwy lub inne, tym samym napisem oznaczone, w starożytnych iuż modlitwach iako umieszczone części się znayduiące, przed Ewangielią odczytać może.

A pokój Boży, który przewyższa wszelki rozum, niechaj zachowa umysły wasze w J. Ch.

Po Wierze.

Pan kroluie i oblekł się w dostoyność; On utwirdził okrąg świata, aby się nie poruszył. Swiętobliwość iest domu Twego ozdobą.

Przed „Swięty, Swięty i. t. d.“ [1])

(Do umieszczenia w modlitwie dziękczynnéy po słowach: „przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego“) „który się dzisiay z Maryi Dziewicy urodził człowiekiem, a iako Zbawiciel świata od Aniołów zwiastowany i od pasterzów w żłobie znaleziony został; tak się naywyższy boski Majestat Twóy zniżył na ziemię, abyśmy ubodzy ludzie w niebo wywyższeni byli. Słowo dzisiay stało się ciałem, abyśmy, którzy Ciebie, Boga Oyca, w Chrystusie widzialnego, wyznawamy, do niewidzialnych dóbr przez niego zachęceni byli.“

Potém następuie: i ze wszystkimi Aniołami i. t. d.

3. Na Nowy Rok.

Po wyznaniu grzechów.

Day nam Twóy Pokóy, miły Panie, i błogosławieństwo w każdym stanie; zbaw lud Twóy, a błogosław dziedzictwu Twemu, i paś ie, i wywyższay aż na wieki.

---

1) Obacz Przestrogę na karcie 39.

Racz, Panie, błogosławić ludowi Twemu, abowiem co Ty błogosławisz, iest błogosławioném na wieki. Chwała Tobie!

Przed Lekcyą.

Panie Boże, Oycze niebieski! od którego bez przestanku wszelakie dobrodzieystwa, ~~krom~~ bez wszelkiéy zasługi naszéy, odbieramy, i każdego dnia od wszego złego bronieni bywamy, prosimy Cię, day, abyśmy to wszystko (i w tym nowym roku) przez Ducha Twego z całém sercem w prawdziwéy wierze uznawali, a łaskawéy dobroci i litościwości Twoiéy, tu i w owym żywocie wiecznie dziękowali, i Cię chwalili przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.[1])

Albo:

Wszechmogący wieczny Boże, od którego wszelakie dobre dary pochodzą, dziękuiemy Tobie za Twoie dobrodzieystwa, któreś nam przeszłego roku duchownie i cielesnie okazał, i prosimy miłosierdzia Twego, ażebyś nam znowu szczęśliwego, wesołego i spokoynego roku użyczył, a ~~on~~ Twém błogosławieństwem Boskiém ~~ukoronował~~ obdarzał, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

---

1) Téy kolekty i przy innych okolicznościach można używać, słowa kreskami zamknięte na ten czas opuszczaiąc.

Przed Alleluia.

Panie Boże, Tyś bywał ucieczką naszą od narodu do narodu. Pierwéy niżeli góry stanęły, i niżliś wykształtował ziemię i okrąg świata: oto zaraz od wieku aż na wieki Tyś iest Bogiem Alleluia.

Po Wierze.

Miłosierdzie Pańskie od wieków aż na wieki trwa nad tymi, którzy się go boią.

4. Podczas Passyi.

Po wyznaniu grzechów.

Panie wspomniy na nas według miłosierdzia Twego, zachoway nas od mocy nieprzyiacioł naszych, a wyrwiy nas z utrapienia naszego! Do Ciebie, o Panie, wzniosę duszę moię; w Tobie, móy Boże, ufam; niech pohańbionym nie będę.

Przed Lekcyą.

Day, o Panie, który nas wposrzód niebezpieczeństw, nas otaczaiących, zachowuiesz nadzieią wiecznego zbawienia naszego, abyśmy bez względu na doczesne rzeczy, tylko na wieczne patrzali. Amen.

Albo:

Wszechmogący i miłosierny Panie Boże, któryś Syna swego miłego nie ulitował, aleś go za nas wszystkich

wydać raczył, aby grzechy nasze na krzyżu nosił! Racz nam miłościwie tego użyczyć, aby serce nasze w takowéy wierze nigdy się nie lękało, ani rozpaczało, przez tegoż Syna Twego miłego, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Panie, nie racz pamiętać naszych nieprawości, a zmiłuy się nad utrapieniem naszém. Panie, któryś iest naszym Zbawicielem, stóy przy nas, wybaw nas, i odpuść nam nasze grzechy dla chwały imienia Twego. Alleluia.

Po Wierze.

Chrystus umiłował kościoł, i wydał samego siebie zań; zaiste, on niemocy nasze wziął na się, a boleści nasze własne nosił.

5. W Wielki Czwartek.

Po wyznaniu grzechów.

Bóg iest miłość, a kto mieszka w miłości, w Bogu mieszka, a Bóg w nim. Pamiątkę cudów swoich uczynił miłosierny i litościwy Pan. Błogosławiony niech będzie Pan nasz Jezus Chrystus, uwielbiony na wieki. Amen.

Przed Lekcyą.

Wszechmogący, wieczny Boże! day, abyśmy przy cudownym Sakramencie Syna Twego, iego mękę i śmierć

tak rozpamiętywali i opowiadali, iak on nam przykazał, a użycz nam takiego pożywania iego, żebyśmy się coraz więcéy stali uczestnikami odkupienia iego, przez tegoż Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Ilekroćbyście iedli ten chléb i ten kielichbyście pili, śmierć Pańską opowiadaycie, ażby przyszedł. Błogosławiony niech będzie! Alleluia.

Po Wierze.

Obróć się do nas, o Panie, a day nam nowy żywot, i niech lud Twóy się pocieszy z łaski Twoiéy. Zmiłuy się nad nami, o Panie, a wybaw nas.

6. W Wielki Piątek.

Po wyznaniu grzechów.

Panie, przez krwawą śmierć Twoię Tyś nam życie przywrócił: Tobie należy cześć i sława, moc i chwała.

Przed Lekcyą.

Miłosierny, wieczny Boże! któryś dopuścił, że Syn Twóy za nas ucierpiał zelżywość krzyża, abyś od nas odpędził moc nieprzyiacielską, day, abyśmy tę świętą uroczystość tak obchodzili, i na Zbawiciela naszego tak pamiętali, żebyśmy przez to odpuszczenia grzechów i

wybawienia od śmierci wieczney dostąpili, przez tegoż Syna Twego Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Dla grzechów naszych Chrystus się poniżył, będąc posłusznym, aż do śmierci krzyżowey; dla tego też Bóg nader go wywyższył, i darował mu imię, które iest nad wszelkie imię. Alleluia.

Przed Ewangielią.[1])

Święty i sprawiedliwy Boże! Iakże Tobie dostatecznie podziękuiemy za niewymówną łaskę Twoią, gdyśmy byli przez grzech wszyscy dziećmi gniewu, na wieki zgubieni, aniśmy sobie sami poradzić ani pomagać mogli z tak ciężkiey nędzy, żeś Ty, o święty Boże! wszelako znalazł ubłaganie za nas grzesznych w Twoim iednorodzonym Synu, i wystawiłeś go nam za stały tron łaski. Zaprawdę, nie przepuściłeś Twemu iednorodzonemu Synowi, aleś go za nas wszystkich wydał. On przyiął na się nędzne ciało i krew naszą, aby nasze grzechy mógł nosić w ciele naszém. On się pocił potem krwawym w tęsknościach naywiększych śmierci swoiey, abyśmy w nim pokóy, pociechę i radość otrzymali. On się dał wiązać, iako złoczyńca, żebyśmy, z grzechów rozwiązani

1) Obacz przestrogę na karcie 39.

będąc, wolnymi byli. On urąganie, zelżywość i hańbę ucierpiał, abyśmy dla grzechów naszych nigdy nie byli pohańbieni.

On zatém na śmierć ze wszem niewinnie osądzony, aby winy nasze były zgładzone, a my przed Tobą żyć mogli. On ciało swoje święte goździmi dał przybić na krzyżu, aby cyrograf grzechów naszych był zmazany. On na drzewie przeklętém za nas przeklęctwem się stał, abyśmy się stali błogosławionymi Pańskimi. On w naywiększych tęsknościach serca boleśnie wołał głosem wielkim: Boże móy! Boże móy! czemuś mię opuścił! abyśmy nigdy nie byli opuszczeni. Na ostatek umarł i wylał za nas krew swoię, żeby nas krew jego oczyściła od wszystkich grzechów naszych, a my w ten sposób będąc poiednani z Tobą, w żywocie, w krzyżu, i w śmierci ubezpieczeni być mogli, że przezeń zbawienia wiecznego dostąpiémy.

Niechże tedy, naymilszy Oycze! i my wespół wszyscy w tym Twoim Synu kochanym znaydziemy łaskę u Ciebie dla męki i śmierci jego, aby już grzechy nasze nigdy nie były wspomnione przed Tobą, i przez moc Ducha Twego z nim stary nasz człowiek im daléy tém więcéy był ukrzyżowany, a tak my w nim i przezeń tu świętobliwie a tam wiecznie żyć mogli. Pomoż nam, abyśmy osobliwie w godzinie śmierci naszéy, śmiercią jego serdecznie się cieszyli, a potém, napełnieni będąc

radością, zeszli z świata tego, ostatniemi słowy iego mówiąc: Oycze, w ręce Twoie polecam ducha moiego, boś Ty mię odkupił przez Syna Twoiego, Ty wierny! Amen.

Po Wierze.

Baranek ten zabity godzien iest wziąć cześć i chwałę, i dzięki, i błogosławieństwo od wieków aż na wieki.

W powszechnéy modlitwie.

(Umieścić po słowach: „Uchoway nas od złéy i niepokutnéy śmierci“) Przygotuy nas im daléy tém więcéy ku zbawiennemu końcowi. Osobliwie w ostatniéy godzinie śmierci odpędź od nas wszystkie pokusy, a przymnażay nam wiary w Jezusa, Syna Twego, abyśmy zwyciężyli boiaźń wszelaką i lękanie śmierci. A gdy iuż nie usłyszą nic uszy nasze, niechże Duch Twóy święty poświadczy duchowi naszemu, iżeśmy dziećmi Twoiemi, i spółdziedzicami Chrystusowemi, a że wnet z Jezusem naszym u Ciebie w raiu będziemy. A gdy się téż zaćmią oczy nasze, otworz nam oczy wiary naszéy, abyśmy natenczas niebiosa Twoie otworzone, a Pana Jezusa po prawicy Oyca iego widzieli, i my téż tam się dostali, gdzie on iest. A gdy téż ięzyk nasz więcéy mówić nie będzie, tedy osobliwie na ten czas niech się za nami przyczynia Duch Twóy święty wzdychaniem niewymówném, i niech każdego z nas uczy w sercu

swem wołać: Oycze w ręce Twoje polecam ducha mego! A tak day, wierny Boże, abyśmy w boiaźni Twojéy żyli, w łasce Twojéy umierali, w pokoju Twoim z tego świata zchodzili, w grobie pod opieką Twoią odpoczywali, przez moc Twoją z martwych powstali, a potém odziedziczyli zbawienną nadzieję, żywot wieczny, dla naymilszego Syna Twego Jezusa Chrystusa, Pana naszego, któremu z Tobą i z Duchem świętym niech będzie cześć i chwała, sława i panowanie, teraz i na wieki wieków. Amen.

7. Na Wielką Noc.

Po wyznaniu grzechów.

Chrystus zmartwychwstał! śmierć zwyciężył! Gdzież iest, o śmierci, bodziec twóy? Gdzież iest, piekło, zwycięstwo Twoie? Cześć i chwała niech będzie Bogu. W sławie Twoiéy, przybrany w moc i władzę, panuiesz Ty, o Panie, na tronie Twoim.

Przed Lekcyą.

Panie Boże, Oycze niebieski! któryś Syna Twego dla grzechów naszych na śmierć wydał, a dla usprawiedliwienia naszego zmartwychwskrzesił; prosimy Cię, racz nam dać Ducha Twego świętego, racz nas przezeń rządzić i prowadzić, w prawéy wierze zachować, od wszelkiego grzechu bronić, a na ostatek po tém życiu nas

także zmartwychwzbudzić na żywot wieczny, przez tegoż Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Rozweselmy się, á rozraduymy się! tenci to dzień, który Pan uczynił. Śpiewaycież mu chwałę i wysławiaycież go, abowiem iest dobry, a na wieki miłosierdzie iego. Niech będzie pochwalon Bóg! Dla naszych grzechów Chrystus iest wydany na śmierć, a dla usprawiedliwienia naszego zmartwych iest wzbudzony. Alleluia.

Przed Ewangielią. [1])

Wszechmogący, wieczny i miłosierny Boże, Oycze Pana naszego Jezusa Chrystusa! Dziękuiemy Tobie pokornie, żeś tego Twego Syna iednorodzonego dla grzechów naszych na śmierć wydał, a dla usprawiedliwienia naszego zmartwychwzbudził. Zaiste, bądź serdecznie pochwalon i od nas wszystkich na tém mieyscu, żeś nas według wielkiego miłosierdzia Twego odrodził ku nadziei żywéy przez zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, ku dziedzictwu nieskazitelnemu, niepokalanemu i niezwiędłemu, w niebie dla nas zachowanemu, nam, którzy mocą Bożą zachowani iesteśmy przez wiarę ku zbawieniu! Bo gdy teraz pewnie wiemy, że Odkupiciel nasz wiecznie żyie, tedy téż my wierzymy i ufamy obietnicy

---

1) Obacz przestrogę na karcie 39.

Twoiéy, że ciała nasze śmiertelne zmartwychwskrzeszone będą, i przemienionemu ciału chwalebnemu Chrystusa Pana, Zbawiciela naszego, podobnemi się staną.

Prosimy Cię serdecznie, gdyż w śmierć Jezusa Chrystusa ochrzczeni, i z nim tak pogrzebieni iesteśmy, abyśmy, iako Chrystus przez chwałę Twoię, Oyca niebieskiego, wzbudzony iest od umarłych, i my im daléy tym więcéy moc zmartwychwstania iego w sobie poznali, od śmierci grzechów wzbudzeni byli, a w nowości żywota chodząc, tak doszli zmartwychwstania umarłych, w którém to, co iest skazitelnego, przyoblecze nieskazitelność, a to, co iest śmiertelnego, przyoblecze nieśmiertelność. Amen.

Po Wierze.

Chrystus cierpiał i umarł za nasze grzechy, Sprawiedliwy za niesprawiedliwe; abowiem aby nas przywiódł do Boga, umartwiony iest ciałem, ale ożywiony duchem. Bóg niech będzie pochwalony.

Przed „Święty, Święty, i. t. d.“ 1)

(Umieścić w modlitwie dziękczynnéy po słowach: „przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego“) „który za nas iest ofiarowany. Onci iest ów prawdziwy Baranek Boży, który zgładził grzech świata; który przez śmierć swoię

1) Obacz Przestrogę na karcie 39.

naszą wieczną śmierć w niwecz obrócił, a zmartwychwstaiąc żywot nam przywrócił.“

Potém następuie: i ze wszystkimi aniołami i. t. d.

8. W Dzień pokutny.

Po wyznaniu grzechów.

Panie, legamy przed Tobą z modlitwą naszą; nie ufaiąc w sprawiedliwości naszéy, ale w wielkiém miłosierdziu Twoiém. Panie, nie obchodź się z nami według grzechów naszych, a nie oddaway nam według nieprawości naszych.

Przed Lekcyą.

Wszechmogący Boże, miłosierny Oycze! który się nie kochasz w śmierci grzeszników, i nie rad dopuszczasz, żeby zaginęli, ale owszem chcesz, aby się nawrócili i żyli, prosimy Cię serdecznie, racz zasłużone kaźni grzechów naszych miłościwie od nas oddalić, a na przyszłość ku polepszeniu naszemu miłosierdzia Twego szczodrobliwie użyczyć, dla Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Albo:

O wszechmogący i miłosierny Panie Boże, Oycze niebieski, którego miłosierdzie końca nie ma; Ty iesteś nieskwapliwym do gniewu, łaskawym, wielce dobrotliwym i wiernym, a odpuszczasz nieprawości, występki i

grzechy. Zgrzeszyliśmy, niepobożnymi byliśmy, i Ciebieśmy często drażnili; Tobieśmy samemu zgrzeszyli, i nieprawość przed Tobą uczynili. Ale Panie! nie racz wspominać na przeszłe złości i nieprawości nasze; niech się miłosierdzie Twoie nad nami rychle rozmnaża, bo my bardzo nędznymi iesteśmy. Wspomoż nas, Boże, Zbawicielu nasz. Ratuy nas, a odpuść nam grzechy nasze, dla chwały imienia Twego świętego, i dla Jezusa Chrystusa, Syna Twego miłego, Zbawiciela naszego, który z Tobą i z Duchem świętym żyie i króluie od wieków aż na wieki. Amen.

Przed Alleluia.

Dobrotliwy i miłosierny iest Pan, nierychły do gniewu, i wielkiego miłosierdzia. Wspomoż nas, o Boże zbawienia naszego, dla chwały imienia Twego; wyrwiy nas, i odpuść nam grzechy nasze dla imienia Twego. Alleluia.

Po Wierze.

Wzyway mię, mówi Pan, w dzień utrapienia, tedy cię wyrwę, a ty mię uwielbisz.

Litania zamiast powszechnéy modlitwy.

Wieczny wszechmogący Boże! zmiłuy się nad nami; Panie wysłuchay naszą modlitwę! Panie, Boże, Oycze w niebiesiech, Panie, Boże, Zbawicielu świata, Panie, Boże, Duchu święty, zmiłuy się nad nami! Bądź nam miłościw,

folguy i pomoż nam, miły Panie Boże! Uchoway nas od wszelkich grzechów, od wszelkich błędów, od wszelkiego złego, od ~~przenagabania i~~ chytrości szatańskiéy, od moru i głodu, od woyny, od zbuntowania i rozterków, od gradu i szkodliwéy niepogody, od ognia i powodzi gwałtownéy, od niezbawiennéy nagłéy śmierci, od wiecznéy śmierci uchoway Panie! Wspomoż nas, miły Panie, przez Twe święte narodzenie, przez krzyż i zgon Twóy, przez Twe zmartwychwstanie i wniebowstąpienie, w godzinie śmierci, w sądzie ostatecznym. Wysłuchay nas, miły Panie Boże, prosimy Cię, my ubogie grzeszniki, racz miłościwie bronić i chronić Twego świętego kościoła chrześciańskiego; racz wszystkich ~~biskupów,~~ nauczycieli i sługów w prawéy nauce, i w świętobliwym żywocie zachować, fałszywą naukę i zgorszenie oddalić, wszystkich błądzących i zwodzonych nawrócić, a nad wszystkimi ~~dusznymi~~ nieprzyiacołmi naszymi zwycięstwa nam użyczyć, wiernych robotników na żniwo Twoie posłać, słowo duchem Twym i mocą Twą utwirdzić; racz wzmagać i pocieszyć zasmuconych i utrapionych; day czas spokoyny i iednomyślność królom i książętom; racz błogosławić, pocieszyć i bronić naszego umiłowanego cesarza ~~Króla,~~ dom i pokrewnych iego, i wszystkich wiernych urzędników, błogosław panowaniu iego; umacniay i zachoway siłę zbroyną; ratuy wszystkich w biedzie i w niebezpieczeństwie będących; strzeż i wspomoż brzemiennych, posilay chorych, uwolniy niewinnie poymanych;

broń i opatruy wdów i sierot, ubogich i uciśnionych; day nam serce ubłagalne przeciw nieprzyiaciołom i prześladowcom naszym, a nawróć serce ich; prowadź i broń podróżnych przez Twych świętych aniołów; błogosław urodzaiom ziemi, górnictwu, żegludze, wszystkim poczciwym sposobom pożywienia się, doday nam łaski Twoiéy, abyśmy tego wszystkiego dobrze używali; racz się zmiłować nad wszystkimi ludźmi, a nas miłościwie wysłuchać. O Jezu Chryste, Synu Boży, zmiłuy się nad nami! O Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, wybaw nas, miły Panie Boże! Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, day nam Twóy pokóy i Twoie błogosławieństwo! Chryste, wysłuchay naszą modlitwę! Panie, zmiłuy się nad nami! Chryste, zmiłuy się nad nami! Panie, zmiłuy się nad nami! Nie obchodź się z nami według grzechów naszych, ani oddaway nam według nieprawości naszych.

Modlmy się. Panie, wszechmogący Boże! który słuchasz na wzdychania pokutuiących, i pocieszysz serca smutne, racz wysłuchać modlitwy nasze, które w biedzie naszéy do Ciebie wznosimy, pomoż nam, aby mocą Ducha Twego zburzone i wniwecz obrócone zostało to złe, co grzech i świat nam wyrządza, abyśmy tym sposobem od wszelkiego złego wybawieni, w zborze Twoim zawsze Tobie dzięki i uwielbienie czynili, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego miłego, Pana naszego. Amen.

9. W dzień wniebowstąpienia.

Po wyznaniu grzechów.

Chwalcie Boga! narody ziemi! Chwalcie Pana, który do niebios wstąpił, aby nam mieysce tamże zgotował. Chwała Bogu!

Przed Lekcyą.

Wszechmogący Boże, racz nam, którzy wierzymy, że iednorodzony Syn Twóy, Zbawiciel nasz, do nieba wstąpił, tego użyczyć, żebyśmy także duchownie z nim, w duchownych rzeczach chodzili i mieszkali, przez tegoż Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Wyższy nad wszelką chwałę nad wszelką sławę, panuiesz Ty, o Panie, od wieków aż na wieki. Alleluia.

Przed Ewangielią.[1]

Panie Boże, Oycze niebieski! Słusznie wychwalamy Twoię wielką dobroć względem rodzaju ludzkiego, i wielbimy i wysławiamy miłość Twoię ku nam, iż, gdyśmy przez grzech w pierwszym Adamie ray stracili,

---

1) Obacz przestrogę na karcie 39.

przez drugiego Adama, Jezusa Chrystusa, Pana naszego, znowu odzyskali wstęp i przystęp do królestwa Twego niebieskiego. Zaiste, ponieważ Zbawiciel nasz, w obliczu uczniów swoich podniesiony będąc od ziemi, na obłoku wstąpił do nieba, aby nam mieysce zgotował, i tamże nas przed Tobą zastępuie, i wzniesion iest do prawicy Twoiéy; tedy i my ufamy i wierzymy iego obietnicy, że przyidzie i weźmie nas do siebie, abyśmy tam byli, gdzie on iest, zawsze i wiecznie.

Prosimy Cię serdecznie, miły Oycze niebieski! iako on wstąpił do Ciebie, Boga swego i Boga naszego, do Oyca swego i Oyca naszego, tak i nas racz oycowskiém sercem przez Ducha Twego zawsze rządzić i prowadzić, abyśmy tego szukali, co iest wzgórę, gdzie Zbawiciel nasz Chrystus iest, a więcéy iuż nie pragnęli tego, co iest na ziemi. Odpuść nam łaskawie, dla Syna Twego miłego, cośmy w tém dotąd przewinili, a naucz nas tak na ziemi żywot nasz prowadzić dla nieba, żebyśmy wszyscy z radością zawsze oczekiwali zbawiennéy nadziei i obiawienia chwały wielkiego Boga, i Zbawiciela naszego, Jezusa Chrystusa. Amen.

Po Wierze.

Panie, prawica Twoia chwalebnie się okazała w mocy swoiéy; prawica Twoia, Panie, pogrążyła nieprzyiaciele, a moc chwały Twoiéy przeciwniki w niwecz obróciła.

10. Na Zielone Świątki.

Po wyznaniu grzechów.

Przyidź Duchu święty, oświeć nas i umocniy nas, pociesz nas, i day nam Twóy pokóy, a utwirdzay nas im daléy, tém więcéy w prawdziwéy znaiomości wiary naszéy.

Przed Lekcyą.

Panie Boże, miły Oycze! któryś serca Twoich wiernych przez Ducha Twego świętego oświecił i nauczył, racz nam dać, abyśmy téż, przez tegoż Ducha oświeceni będąc, prawe wyrozumienie o istności i woli Twoiéy mieli, i na każdy czas z pocieszenia i mocy iego się weselili i radowali, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Przed Alleluia.

Przyidź Duchu święty, napełniy serca Twych wiernych, i zapal w nich ogień Twéy Boskiéy miłości. Alleluia.

Przed Ewangielią.[1]

O święty Boże, Oycze światłości, który mieszkasz w światłości nieprzystępnéy, u którego niemasz żadnéy odmiany, ani zaćmienia na wstecz się wracaiącego, i od

---

1) Obacz przestrogę na karcie 39.

którego pochodzi wszelki datek dobry, i wszelki dar doskonały! Chwalimy Cię serdecznie za wyborny dar, którymeś Apostołów Syna Twego miłego w dzień świąteczny udarować raczył, gdy za rozkazem Pana i Nauczyciela swego iednomyślnie pospołu byli, a, w prożbie i modlitwach nabożnie trwaiąc, prawdziwą wiarą obietnicy Twoiéy oczekiwali. Tyś tedy hoynie wylał Ducha Twego, tak że zaraz wielkie sprawy Twoie opowiadane zostały po wszystkim świecie, a Ewangielia święta o Twoim Synu naymilszym i do nas się doniosła, którzyśmy w przodkach naszych bardzo dalekimi byli od przymierzów obietnic Twoich wielkich, tak iż każdy, ktobykolwiek teraz w wierze wzywał Imienia Pana naszego Jezusa Chrystusa, wiecznie będzie zbawiony. Zaprawdę, Syn Twóy naymilszy obiecuie też nam dać Ducha Twego świętego i dobrego, gdybyśmy Ciebie, Oyca niebieskiego, serdecznie o to prosili. Prosimy Cię tedy naydobrotliwszy Oycze nasz w niebiesiech! spoyrzyi na nas, nie iacyśmy sami w sobie, ale iacyśmy w Synu Twoim naymilszym, w którym Ci się upodobało. Oczyść nas od grzechów naszych, abyśmy wszyscy wespół prawdziwie odrodzeni byli z wody i z Ducha, a wléy teraz i w serca nasze miłość Twoię przez Ducha Twego; day, aby nas zniewoliła i przynagliła, z miłości ku Tobie i Synowi Twemu, od wszystkiego się ochronić, co się Tobie nie podoba, a wszystko chętnie czynić, co Ci się dobrze podoba, aby tedy

tenże Duch poświadczał Duchowi naszemu, żeśmy dziećmi Twoimi. Amen.

Po Wierze.

Pocieszycielu niebieski, Duchu prawdy, który wszędybytnością Twoią wszystko napełniasz, przyidź, mieszkay w nas, i oczyść nas od wszystkich grzechów.

Przed „Święty, Święty i. t. d.“ [1])

(Umieścić w modlitwie dziękczynnéy po słowach: „przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego“), który, wzniosłszy się nad wszystkie niebiosa, siedzi na prawicy Twoiéy, a dziś Ducha świętego, którego obiecał, wlał w Twoie wybrane dzieci. Dla tego cały świat pełen iest radości, a wszyscy ludzie weselą się na okręgu ziemi.

Potém następuie: i ze wszystkimi Aniołami i. t. d.

11. Na pamiątkę zmarłych. [2])

Po wyznaniu grzechów.

Chrystus iest zmartwychwstanie i żywot, kto weń wierzy, choćby téż umarł, żyć będzie. Przeto Bóg zaleca miłość swoię ku nam, że, gdyśmy ieszcze byli grzesznymi, Chrystus za nas umarł.

---

1) Obacz przestrogę na karcie 39.

2) W ostatnią niedzielę roku kościelnego.

Przed Lekcyą.

Po chorze: I z Duchem twoim.

Ksiądz. Błogosławieni są umarli, którzy w Panu umieraią.

Chor. Zaprawdę, mówi Duch, że odpoczywaią od prac swoich. Alleluia. (Obacz Dodatek muzyczny.)

Ksiądz. Wszechmogący, wieczny Boże! któryś przez śmierć Syna Twego grzech i śmierć w niwecz obrócił, a przez zmartwychwstanie iego niewinność i żywot wieczny nam przywrócił, abyśmy, wybawieni będąc od boiaźni śmierci, w Twoiém królestwie żyli: racz łaskawie tego nam użyczyć, abyśmy temu ze wszystkiego serca naszego wierzyli, i, w téy wierze stali będąc, Ciebie zawżdy chwalili i Tobie dziękowali, przez tegoż Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen. [1])

Przed Alleluia.

Pan mię wyrwie z każdego złego, i zachowa do królestwa swego niebieskiego. Onemu niech będzie chwała na wieki wieków. Alleluia.

Po Wierze.

Choć żyiemy, Panu żyiemy! Choć umieramy, Panu

---

1) Tę kollektę i w Wielką Noc używać można.

umieramy! Chrystus śmierć zgładził, a żywot na iaśnią wywiodł.

W modlitwie powszechnéy.

(Umieścić iak w Wielki piątek.)

12. Na uroczystą pamiątkę pokoiu po woynie uwolnienia. [1])

W modlitwie powszehnéy.

(Umieścić po słowach: „a błogosław ich usługom, aby się ściągały ku chwale Twoiéy i ku Dobru Oyczyzny.“)

Day, o Panie, abyśmy dzisiayszą uroczystość na pamiątkę pokoiu, chwalebnie dobytego, z uprzeymą wdzięcznością ku Tobie obchodzili, i żeby pomiędzy nami nigdy pamiątka nie zgasła o wielmożnych rzeczach, któreś Ty w owych wiekopomnych czasach z nami i z tak wielą innemi narodami ziemi uczynił. Napełniy, o dobrotliwy Boże, duchem mądrości, rady i zgody wszystkich chrześciańskich rządzców Europy. Osobliwie racz błogosławić i bronić przymierze święte, aby trwało w duchu Monarchów, którzy ie zawarli, chcąc rządzić i uszczęśliwić narody swoie według wiary w Ciebie i Syna Twego, Zbawiciela świata. Niech święta ich sprawa się szczęści ku chwale Imienia Twego wielkiego, ku rozmnoże-

---

1) Na przedostatnią niedzielę roku kościelnego, względem pokoiu, dnia 20go Listopada 1815 w Paryżu zawartego.

niu powszechnego dobra, aby wszędy pokóy, porządek i sprawiedliwość panowały, i naypóźnieysze potomki nasze z wdzięcznością z Twoich błogosławieństw się cieszyli.

Potém następuie: Błogosław nam i wszystkim ziemiom królewskim i. t. d.

B. Wyznania grzechów.

do przemiennego używania.

1.

Umiłowani w Chrystusie! Wyznáymyż z nayglębszą pokorą niegodność naszą i grzechy nasze przed Panem, i mówmy tak pospołem: [1])

Ja ubogi grzeszny człowiek wyznawam przed Tobą, wszechmogący Boże, żem często i wiele zgrzeszył myślami, słowami i uczynkami; uznaię moię winę, całą moię winę; ale żałuię za nią serdecznie, i mam mocne przedsięwzięcie, za użyczeniem łaski Twoiéy szczérze się połepszyć, i iuż nigdy więcéy nie zgrzeszyć.

Bóg wszechmogący niech się zlituie nad wami, i niech wam odpuści wszystkie grzechy wasze! On niech

---

1) Albo: Poydźcie, kłaniaymy się, klękaymy i upadaymy na oblicze nasze przed Panem, który nas uczynił. Wszechmogący Boże, Oycze miłosierny! Ja i. t. d.

was umocni i utwirdzi przez Ducha swego we wszelkiém dobrém, i niech was przeniesie do wiecznego królestwa swego, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.[1])

2.

Wszechmogący Boże, Oycze miłosierny! uznaiemy i wyznaiemy Tobie grzeszne skażenie nasze, i wielorakie ciężkie przewinienia nasze. Spoyrzyi na nas miłościwie, a przyimuy łaskawie żal nasz, i przedsięwzięcia nasze do poprawy. Odpuść nam wszystkie grzechy i przestępstwa nasze, dla Jezusa Chrystusa, Syna Twego miłego, Zbawiciela naszego, a użycz nam pomocy Ducha Twego świętego, żebyśmy się złego z całego serca wyrzekli, a Tobie służyć mogli w sprawiedliwości, która Ci się podoba.

3.

Przed Tobą, wszechmogący Boże i Oycze, przed Twoią nieodmienną świętobliwością wyznawamy, żeśmy kary godnymi od narodzenia naszego, i grzesznikami do złego skłonnymi; albowiem z naytkliwszym żalem musimy wyznawać, żeśmy przestępowali przykazania Twoie, i z szczerą skruchą potępiamy nas i grzechy nasze.

---

1) Albo: Bóg wszechmogący niech nam przepuści wszystkie grzechy nasze podług swego miłosierdzia nieprzebranego, i dla zasługi Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego, i niech nam udziela łaski ku polepszeniu żywota naszego i ku dostąpieniu z nim żywota wiecznego. Amen.

Spoglądaу miłosiernie na nas, dla Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego, odpuść nam nasze grzechy, a udzielay nam pomocy Ducha Twego świętego, żebyśmy się złego z całego serca wyrzekli, a Tobie upodobać się mogli. Amen.

4.

Naymiłosiernieyszy Boże i Oycze! Z głęboką pokorą uznaiemy i wyznaiemy przed Tobą wielorakie grzechy i przestępstwa nasze. Spoyrzyi miłosiernie na nas, a odpuść nam żałuiącym wszystkie grzechy nasze, dla zasługi Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego. Amen.

C. Wiersze pisma ś. po wyznaniu grzechów.

do przemiennego używania. 1)

1.

Panie, Tyś iest skałą i pomocą, obroną i pociechą naszą, dusza nasza tylko Ciebie oczekawa, boś Ty iedynie nadzieią naszą, w Tobie iest zbawienie i zaufanie nasze.

---

1) Te wiersze, iako i owe pod E. i F. na przemienne używanie naznaczone, mogą, za stosownym wyborem, także i na innych naznaczonych mieyscach być używane. Tak np. Wiersz przed Alleluia naznaczony używać się może po wyznaniu grzechów, a tak na przemian.

2.

Panie, racz nam to dać, abyśmy serdecznie żądali i pragnęli świątyni Twoiéy; niech się zchodzim w przybytku Twoim ku czci i chwale Twoiéy; iako są niebiosa wysokie nad ziemią, tak niech będzie utwirdzone miłosierdzie Twoie nad nami; iako daleko iest wschód od zachodu, tak daleko niech od nas oddalone będą przestępstwa nasze; a iako ma litość oyciec nad dziatkami, tak, Panie, miéy litość nad nami.

3.

Panie, dusza nasza pragnie zbawienia Twego, i ufa w słowie Twoiém; słowo Twe iest pochodnią nogom naszym, a światłością ścieszce naszéy; Tyś iest ucieczką naszą, i tarczą naszą, utwirdźże nas według słowa Twego, abyśmy żyli, a nie zawstydzay nas w oczekiwaniu naszém.

4.

Wysłuchay nas, Boże nasz, według sprawiedliwości Twoiéy, bądź nam miłościw, a błogosław nam, rozświeć oblicze Twoie nad nami, abyśmy poznali na ziemi drogi Twoie! Panie, grzechy nasze nie są ukryte przed Tobą, ale Ty, Boże nasz, zmiłuy się nad nami według wielkości miłosierdzia Twego, a wysłuchayże nas dla prawdy zbawienia Twego.

5.

Panie, naucz nas ustaw sprawiedliwości Twoiéy, nie opuszczay nas; otworz oczy nasze, abyśmy oglądali świa-

tłość zbawienia Twego; umocniy nas słowem Twoiém; oddal od nas fałszywą naukę, a prowadź nas po drogach Twoich, abyśmy w znaiomości Twoiéy żyli i umierali ku czci i chwale Twoiéy.

6.

Panie Boże nasz, nie day nam chodzić w radzie niepobożnych, ani stać na drodze grzesznych, ani siedzieć na stolicy naśmiewców; ale day nam kochanie w zakonie Twoim, abyśmy Cię chwalili, i w Tobie się radowali, i z całego serca Cię miłowali; błogosław nam, Boże nasz, a koronuy nas wieczną łaską i litością Twoią.

7.

Panie zbaw lud Twóy, a błogosław dziedzictwu Twemu; czuway nad pełnością kościoła Twego, poświęcay im daléy, tém więcéy tych, którzy są ozdobą domu Twego; uwielbiay ich mocą Twoią, a nie opuszczay nas, bo w Tobie ufamy.

8.

Panie, umiłowałem mieszkanie domu Twego, i mieysce przybytku chwały Twoiéy. Poydźcie, kłaniaymy się, a klękaymy i upadaymy przed Panem, Stworzycielem naszym.

9.

Dobroć Twoia, o Panie, na każdy poranek się odnawia, a wierność Twoia wielka. Bogu naszemu niech będzie cześć, sława i chwała na wieki wieków.

10.

Chodźcie przystoynie przed Panem ku wszelkiemu iego upodobaniu, a przynoście owoc w każdym uczynku dobrym. Służcie Panu z weselem, przychodźcie przed oblicze iego z radością.

11.

Panie, naucz mię czynić wolą Twoię, abowiemeś Ty Bóg móy. Duch Twóy dobry niech mię prowadzi po ziemi prawéy. Nie odrzucay mię od oblicza Twego, a Ducha Twego świętego nie odbieray odemnie.

12.

Bliski iest Pan wszystkim, którzy go wzywaią w prawdzie. Błogosławieni są, którzy słuchaią słowa Bożego, i strzegą go, i owoc przynoszą w cierpliwości.

13.

Gdzież iest Bóg, któryby był większym aniżeli Bóg nasz! Tyś iest Bogiem cuda czyniącym. Tyś oznaymił narodom moc Twoię. Do Ciebie, o Panie, wzniosłem głos móy; do Boga mego wzniosłem głos móy, a on mnie wysłuchał.

14.

Przeczże się smęcisz, duszo moia, a przecz sobą trwożysz wemnie? Czekay na Boga; abowiem go ieszcze będę wysławiał: gdyż on iest wielkiém zbawieniem Twarzy moiéy, i Bogiem moim.

15.

Choćby się i góry poruszyły, i pagórki zachwiały; iednak miłosierdzie moie od ciebie nie odstąpi, a przymierze pokoiu mego nie wzruszy się, mówi Twóy miłościwy Pan.

16.

Błogosław, duszo moia, Panu, i wszystkie wnętrzności moie imieniowi iego świętemu. Błogosławże, duszo moia, Panu, a nie zapominay wszystkich dobrodzieystw iego! Który odpuszcza wszystkie nieprawości twoie, i uzdrawia wszystkie choroby twoie; który wybawia od śmierci żywot twóy; który cię koronuie miłosierdziem i wielką litością.

17.

Azaż ia się kocham w śmierci niepobożnego, mówi Panuiący Pan; izali nie raczéy, gdy się odwróci od dróg swoich, aby żył?

18.

Któryś przyrzekł: Ja Pan, który cię leczę. Uzdrawiay nasze choroby, tedy dobrodzieystwo i miłosierdzie póydą za nami po wszystkie dni żywota naszego, a zostaniemy zawsze w domu Pańskim.

D. Modlitwy (Kollekty) przed Lekcyą.

do przemiennego używania,

które także, za należytém wybraniem, iako końcowe Kollekty przed błogosławieństwem używane być mogą.

1.

Wszechmogący Boże! który przez Ducha Twego świętego całe chrześciaństwo poświęcasz i rządzisz, wysłuchay proźby nasze, a day miłościwie, aby ze wszystkiemi członkami swemi w czystéy wierze, przez łaskę Twoię, Tobie służyło, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

2.

Wszechmogący Boże! day nam prawą i uprzeymą wiarę, a pomnoż ią w nas codziennie; użycz nam téż prawdziwéy miłości i nadziei, abyśmy Tobie i bliźniemu naszemu służyli podług upodobania Twego, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

3.

Panie, prosimy Cię, day nam każdego czasu takowego ducha, abyśmy to myślili i czynili, co iest dobrego i pobożnego, ażebyśmy, którzy bez Ciebie być nie możemy, według Ciebie téż żyli, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

4.

Wszechmogący Boże, któryś nam dał łaskę, iednomyślnie wspolną modlitwę naszę ponosić do Ciebie, i nam obiecał, gdzie są dway lub trzey zgromadzeni w imię Twoie, że chcesz ich prozbę wysłuchać; wypełniy teraz, o Panie, prozbę sługów Twoich, iak im to będzie naypożytecznieyszém; day nam w tym świecie znaiomość Twéy prawdy, a w przyszłym żywot wieczny. Amen.

5.

Wszechmogący Boże, Oycze niebieski, prosimy Cię, użycz Twemu kościołowi chrześciańskiemu Ducha Twego i Boskiéy mądrości, żeby słowo Twoie święte czysto było opowiadane, bardziéy rozszerzone i rozmnożone, aby Twoie chrześciaństwo przez to powiększone zostało, a w stałéy wierze Tobie służyło, i aż do końca wytrwało, który z Synem i Duchem świętym króluiesz na wieki. Amen.

6.

Panie Boże, Oycze niebieski, który świętobliwy umysł, dobrą radę i prawe postępki sprawuiesz, użyczay sługom Twoim pokoiu, którego świat dawać nie może, aby serce nasze twych przykazań się trzymało, i abyśmy czas żywota naszego pod Twoią obroną cicho i przed nieprzyiaciołmi bezpiecznie przeżyli, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego miłego. Amen.

7.

Miłosierny, wierny Boże, któryś to sprawował, że iasna światłość Ewangielii Twoiéy, u nas weszła, przy

któréy Ciebie i wolą Twoię dobrze poznać, i uczyć się możemy, iak po chrześciańsku żyć i zbawiennie umierać mamy, prosimy Cię, poświęcay nas Duchem Twoim, im daléy, tém więcéy, abyśmy się świata i wszystkich pożądliwości iego z całego serca wyrzekli, i naszéy radości w tém szukali, iż Tobie służymy w świętobliwości i sprawiedliwości, która Tobie się podoba, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

8.[1])

przed

Wszechmogący Boże i Oycze, gdyśmy tu zgromadzeni ku święceniu dnia Pańskiego, otworz uszy i serca nasze, abyśmy słowa Twego świętego słuchali, z pilnością ie rozważali, i w czystém sercu zachowywali, z ufnością Cię wzywali, i po wszystkie nam ieszcze pozostaiące dni krótkiego żywota naszego się przygotowali do tego zbawienia, gdzie ięzykami i sercami anielskiemi Twoie wielkie sprawy wraz z wszystkimi Aniołami i ludźmi chwalić i wysławiać będziemy, na wszystkie wieki. Amen.

9.

po

Wszechmogący Boże, dobrotliwy Oycze, prosimy Cię, niech słowo Twoie w nas skuteczném się stanie, za pomocą Ducha Twego świętego, aby nas nauczało, iak Ciebie szczerą bogoboynością i żywotem nienagannym czcić, a tak im daléy tém więcéy błogosławieństwa Twego i łaski Twoiéy godnymi się czynić mamy. Poświęcay i

---

1) Ta modlitwa z poprzedzaiącą w iednę może być złączona.

umacniay nasze przedsięwzięcia, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

10.

Panie, Boże nasz, którego moc niewypowiedziana, którego wielkość niepoięta, którego łaska niezmierna, którego miłość nieopisana, spoyrzyi litościwie na nas, i na to święte mieysce, a day nam i tym, którzy się pospołu z nami do Ciebie modlą, obfitość łaski i dobroci Twoiéy przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

11.

Wszechmogący, wieczny Boże, któryś nas w tym doczesnym żywocie z łaski Twéy do tego czasu zachował, a przez Ewangielią o Twoim Synu do żywota wiecznego nas wzywać i przysposobić raczysz, ~~iakośmy i teraz właśnie ku temu końcowi słowa Twego świętego w pokoiu i cichości posłuchać mogli;~~ prosimy Cię pokornie, weyrzyi i daléy na nas łaskawie, ~~a~~ odnów nas duchem ~~umysłu naszego,~~ abyśmy Tobie służyli w świętobliwości i sprawiedliwości, ~~która Ci się podoba,~~ przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

12.

Panie Boże, Oycze niebieski, prosimy Cię, miéy na każdém mieyscu łaskawe staranie o kościoł Twóy, a spraw mu piastunów i obrońców; zachoway między nami kazanie słowa Twego z czystém używaniem Sakramentów Twoich świętych, a day nam wiernych pasterzów i nauczycielów, nam i potomkom naszym; zahamuy potężnie i oddal

wszystkie błędy i zwodzenia, które nas odwodzą od skutku pobożności; aby tak imię Twoie iednomyślnie po wszystkiém chrześciaństwie święcone, królestwo Twoie rozszerzone, a złość i nieprawość im daléy, tém więcéy zmnieyszone były, za pomocą Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

13. Trinitatis.

Wszechmogący, wieczny Boże, któryś nas nauczył, w prawéy wierze wiedzieć i wyznawać, że Ty iesteś Oycem, Synem i Duchem świętym, iedynym wiecznym Bogiem, i że Cię tak wzywać mamy, prosimy Cię, racz nas przy takowéy wierze zawżdy stale zachować, i tą łaską obdarzyć, żebyśmy Cię i sercem i ustami zawsze chwalili i wysławiali, który żyiesz i króluiesz od wieku do wieków. Amen.

14. Invocavit.

Panie Boże, Ty wiesz, że w niebezpieczeństwie wielkiém i wielorakiém bez pokusy zostać nie możemy, ach, ześliy nam słabym ducha i siły, żebyśmy bez przestanku czuwali i się modlili, w dzień zły odpór dali, wszystko dobrze wykonali, zwycięstwo otrzymali, i za Twoią pomocą wszelkie przeszkody naszego zbawienia zburzyli, dla Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego. Amen.

I. po

15.

Wysławiamy Cię, Naydobrotliwszy. I naseś także udarował żywotem i dobrodzieystwem, i naseś mocno bronił i dotąd z łaski Swoiéy zachował. Prosimy Cię, racz i

nadal na każdy poranek litości Twoie nad nami odnawiać; niech miłosierdzie Twoie nad nami utwirdzone będzie na wieki, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

16.

Panie ścieszki Twoie są miłosierdzie i prawda, a sprawy Twoie są doskonałe. Dla tego mocno utwirdzona iest wiara nasza i nadzieia nasza, że Ty nas, choć dziwnie, to wżdy zawsze dobrze i zbawiennie prowadzisz i prowadzić będziesz. Tam w światłości poznamy, co nam tu ciemno było; tam i za radości i za żałości chwalić Cię będziemy na wieki. Amen.

17.

Panie Boże, miły Oycze! prosimy Cię, racz nas Duchem Twym świętym tak prowadzić i rządzić, ażebyśmy całém sercem słowa Twego słuchali i przyięli, a niém poświęceni będąc, i w Jezusie Chrystusie, Synu Twoim, całą ufność i nadzieię naszą pokładaiąc, żywot nasz podług słowa Twego poprawili, i wiecznie zbawieni byli, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

18.

Wszechmogący Boże, Oycze Pana naszego, Jezusa Chrystusa, któryś nam surowie przykazał, żebyśmy Cię prosili o robotniki na żniwo Twoie, to iest, o poczciwe kaznodzieie słowa Twego; prosimy Twego miłosierdzia nieprzebranego, racz nam poczciwe nauczyciele i sługi

Twego słowa Bożego przysłać, i Twoie zbawienne słowo w usta ich wkładać, aby, rozkazy Twoie wiernie wypełniaiąc, nic nie kazali, coby Twoiemu słowu świętemu przeciwno było, abyśmy przez Twoie niebieskie i wieczne słowo napominani, nauczeni, nasyceni, pocieszeni, i umocnieni będąc, to czynili, co się Tobie spodoba, a nam iest pożyteczném. Dayże, Panie, Twemu świętemu kościołowi chrześciańskiemu Ducha Twego i mądrość boską, żeby słowo Twoie między nami rozszerzone i rozmnożone, i ze wszelką radością, iak się godzi, kazane, a Twe święte zebranie chrześciańskie przez to poprawione było, abyśmy w stałéy wierze Tobie służyli, i w wiadomości imienia Twego aż do końca wytrwali, przez Pana naszego, Jezusa Chrystusa. Amen.

19.

Niech będzie przyiemność Pana Boga naszego przy
nas, a sprawę rąk naszych utwirdź między nami;
Sprawę rąk naszych utwirdź Panie!

Boże, na którego błogosławieństwie wszystko zależy, i który tak rad błogosławisz wszystkim, w Tobie ufaiącym, prosimy Cię, racz i z nami być, a do wszystkiego, co w imieniu Twoiém zaczynamy i dokonywamy, szczęśliwego powodzenia obficie i łaskawie użyczyć, oraz i nas zdatnymi uczynić, abyśmy we wszelakich dobrych uczynkach wolą Twoię wykonywali, i w nas to sprawić, co się Tobie podoba, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

20. Rogate. 5 po Wielkiej nocy.

Bądźcie czynicielmi słowa, a nie słuchaczami tylko,
Oszukawaiącymi samych siebie.

Dziękuiemy Tobie, Bogu i Oycu naszemu, żeś nas teraz znowu przez naukę słowa Twoiego posilić, uweselić, i pocieszyć raczył. Pomoż nam to słowo wiernie zachować, i owoc z niego w naszym żywocie pokazywać, abyśmy do żywota wiecznego coraz sposobnieyszymi, a tu i tam zbawionymi się stali, dla Jezusa Chrystusa, Syna Twego miłego, Pana naszego. Amen.

21. po 23 p. Tr.

ImięPańskie niech będziepochwalone i błogosławione.
Odtąd aż na wieki.

Boże naydobrotliwszy, naymiłosiernieyszy, spoyrzyi na nas przychodzących i ofiaruiących Tobie dzięki za niezliczone dowody dobroci Twoiéy błogosławiącéy. Ach, mnieyszymi iesteśmy niż wszystkie zmiłowania, i niż wszystka prawda, którąś uczynił z nami! To uczucie niech Ci będzie przyiemném, i racz łaskawie przyiąć hymn ust naszych. Całą duszą chcemy się trzymać Ciebie, z radością posłusznymi być Twoim przykazaniom. Uwielbione niech będzie imię Twoie wielkie przez nas, tu i tam, teraz i na wieki. Amen.

22.

Każda dusza niech będzie zwierzchnościom wyższym poddana.
Boć niemasz zwierzchności tylko od Boga.

Ty, któryś iest Królem wszystkich królów i Panem wszystkich panów, i któryś zwierzchność postanowił sługą Twoim nam ku dobremu, użycz wszystkiéy zwierzchności chrześciańskiéy téy łaski, aby się mądrością, sprawiedliwością i dobrotliwością Twoim sługą pokazywała, nas zaś i wszystkich chrześciańskich poddanych rządź Duchem Twoim świętym, abyśmy posłusznymi byli zwierzchności naszéy, nie tylko dla gniewu, ale i dla sumnienia i dla Jezusa Chrystusa, Pana naszego, czyniąc zawsze proźby, modlitwy, przyczyny i dziękowania za króle i za wszystkie w przełożeństwie będące, abyśmy cichy i spokoyny żywot wiedli we wszelkiéy pobożności i uczciwości. Amen.

23.

Oczy wszystkich w Tobie nadzieię maią, Panie, bądź pochwalon!

A Ty im dawasz pokarm ich czasu swoiego, bądź pochwalon!

Boże, który wszystko we wszystkiém utrzymuiesz i rządzisz, wszystkim dobry iesteś, i nad wszystkiemi sprawami Twoiemi miłosierny, który codzień rękę Twoię szczodrobliwą otwierasz, a wszystko co żyie z upodobaniem nasycasz, w Tobie nadzieię mamy, mocno ufaiąc, że i względem nas nie zaniechasz samego siebie prócz świadectwa, dawaiąc nam z nieba dżdże, słońce i czasy urodzayne, a strzegaiąc nam wiernie żniwa naszego, ku chwale łaski i litościwości Twoiéy nieustannéy. Amen.

24.

Wzyway mię, mówi Pan, w dzień utrapienia,
Tedy cię wyrwę, a ty mię uwielbisz.

Słuchamy głosu Twego, łaskawy, miłosierny Oycze, do Ciebie udaiemy się w naszém utrapieniu, wzywaiąc Cię o pomoc, ratunek i wybawienie, ale oraz téż o mądrość, siłę, i męztwo, abyśmy byli cierpliwymi, i w pomoc Twoię ufali. Ty, Panie i Oycze nasz, nie opuścisz nas, ani nas zaniedbasz. Ty nas wyrwiesz według mądrości i dobroci Twoiéy, a my Cię będziemy wysławiali, że Ty iesteś zbawieniem i Bogiem naszym. Amen.

25.

Choć żyiemy, Panu żyiemy!
Choć umieramy, Panu umieramy!

O Jezu, któryś iest Panem, żywych i umarłych, Twoimi iesteśmy żyiąc lub umieraiąc. Pod Twoią wszechmocną obroną nie lękamy się złego, choćbyśmy téż chodzili w dolinie cienia śmierci. Ani śmierć, ani grób nas wyrwać nie może z ręki Twoiéy. Tobie żyiemy, Tobie umieramy, Twoimi iesteśmy żyiąc lub umieraiąc. Ach, dopomoż nam do tego dla męki i śmierci Twoiéy. Amen.

26.

Panie, naucz mię czynić wolą Twoię, abowiemeś
Ty Bóg móy:
Duch Twóy dobry niech mię prowadzi po ziemi
prawéy.

[1]) Łaskawy Boże, Oycze niebieski, prosimy Cię, racz nam użyczyć ducha łaski, abyśmy ode dnia do dnia postępowali w wierze, w miłości, w karności, i pokorze, ~~iak Marya, błogosławiona i uwielbiona,~~ aby przez to imię Twoie święte było wsławione, a bliźniemu naszemu według przykazań Twoich usługowano, przez Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

27.[2])

Na święto obiawienia Chrystusowego.

Chwalcie Pana wszyscy narodowie,
Wysławiaycie go wszyscy ludzie.

Wszechmogący Panie Boże, któryś Syna Twego iednorodzonego mędrcom przez gwiazdę obiawił! Prosimy Cię, racz nam użyczyć łaski Twoiéy Boskiéy, abyśmy, którzyśmy go ~~także~~ wiarą poznali, ~~onego~~ iako naszego iedynego Zbawiciela się trzymali, przez tegoż Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

28.

W dzień oczyścienia P. Maryi.

Iuż teraz, Panie, niechay sługa Twóy idzie w pokoiu,
Bo iuż widziały oczy moie Zbawiciela Twego.

Wszechmogący, wieczny Boże, prosimy Cię serdecznie, day, abyśmy Syna Twego miłego uznali i sławili,

---

1) Po Ewangielii Łuk. 1. czytać na świętach P. Maryi, w niektórych kościołach zwyczaynych.

2) Ta kollekta i po niéy następuiące, iako i niektóre poprzedzaiące, z Agiendy kościelnéy dla Pruss roku 1568 (nowowydanéy w wyciągu 1789) są wzięte.

iako i on święty Symeon cieleśnie go na ręce swoie wziął, a duchownie widział i uznał, przez tegoż Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

29.

W dzień zwiastowania P. Maryi.

Słowo ciałem się stało,
I mieszkało między nami.

O Boże, Tyś chciał, aby Syn Twóy z żywota świętéy Panny Maryi przez zwiastowanie anioła ciało na się przyiął. Użycz nam tego, abyśmy, wierząc, że ona iest matką bożą, owoc i pożytek człowieczeństwa iego otrzymać mogli, przez tegoż Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

30.

W dzień Iana Chrzciciela.

Iest głos wołaiącego na puszczy:
Gotuycie drogę Panu.

Wszechmogący, wieczny Boże, którys Iana, sługę Twego, iako wiernego wyznawcę i przewodnika Syna Twego przysłał, aby mu drogę gotował! Użycz nam tego, abyśmy także iako wierni wyznawcy świętego imienia Twego Bożego znalezieni byli, a w szczęściu i nieszczęściu Ciebie wraz z Synem i z Duchem świętym zawżdy chwalili i wysławiali, przez tegoż Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

31.

W dzień odwiedzenia P. Maryi.

Wielbi dusza moia Pana.

I rozradował się duch móy w Bogu Zbawicielu moim.

Wszechmogący Panie Boże, Oycze niebieski! Użycz nam tego, abyśmy za chwalebnym przykładem świętéy Panny Maryi Ciebie zawsze serdecznie chwalili, a imię Twoie święte bez wszelkiéy boiaźni pilnie ogłosili, żebyśmy się z zbawienia naszego także rozradować i mocno cieszyć, i ze wszystkimi świętymi obficie korzystać mogli, dla Syna Twego miłego, Jezu Chrysta, i dla człowieczeństwa i zasługi iego. Amen.

32.

W dzień świętego Michała.

Panie, Ty czynisz duchy posłami swymi,
A sługi swe ogniem pałaiącym.

Panie Boże, Oycze niebieski, któryś Twe anioły ludziom na obronę i straż przeciwko okrucieństwu szatańskiemu i złości świata tego postanowił! Prosimy Cię, racz nas łaskawie zachować w takowéy obronie, a przez Ducha Twego świętego nas wspomagać, aby wola Twoia od nas na ziemi, iako od aniołów Twoich w niebie, uczynioną była, ażebyśmy według woli Twoiéy żyć, a w onym żywocie wiecznie Cię chwalić mogli, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

33.

Okaż nam, Panie, miłosierdzie Twoie!
A day nam zbawienie swoie.

 Rogate przed

O wszechmogący Panie Boże, któryś iest obrońcą wszystkich w Cię dufaiących, bez którego łaski nikt nie przemoże, co przed obliczem Twoim ważném iest! Racz nas szczodrobliwie miłosierdziem Twoiém obdarzyć, abyśmy przez natchnienie Twoie o dobrych rzeczach myślili, a przez moc i wspomożenie Twoie one wypełnili, dla Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

34.

Okaż nam, Panie, miłosierdzie Twoie!
A day nam zbawienie swoie.

Panie, wszechmogący Boże, który wzdychania nędznych nie odrzucasz i oczekiwania serc smutnych nie wzgardzasz! Racz weyrzeć łaskawie na modlitwy nasze, któreć w dolegliwości naszéy ofiaruiemy, a wysłuchay nas miłościwie, aby wszystko, co od diabła i od złych ludzi przeciwko nam powstaie, według Boskiéy rady i dobroci Twoiéy, w niwecz obrócone i rozerwane było, ażebyśmy, od żadnego pokuszenia naruszeni nie będąc, Tobie w zebraniu Twoiém dziękowali i zawżdy Cię chwalili, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

35.

Day nam swóy pokóy, miły Panie,
I Błogosławieństwo w każdym stanie!

O miłosierny Oycze niebieski, w którego ręku wszelka władza ludzka, i szczęśliwe postępy pobożnych są zamknione; w którego ręku także i wszystkie prawa i ustawy wszech królestw na ziemi stoią! Prosimy Cię, spoyrzyi

łaskawie na sługi Twoie, na naszego umiłowanego Króla i wszystkie postanowione zwierzchności, aby miecz świecki, od Ciebie im powierzony, według rozkazania Twego nosili. Oświeć i zachoway ie przy Boskiém imieniu Twoiém, day im, miły Panie, mądrość, rozum i spokoyne panowanie, aby poddane swoie w pokoiu i iednomyślności bronili i rządzili! Przedłuż im téż, o Boże zbawienia naszego, dni żywota ich, abyśmy pod ich panowaniem Boskie imię Twoie wespół z niemi święcić i sławić mogli, przez Jezusa Chrystusa, który z Tobą i z Duchem świętym żyie i króluie na wieki wieków. Amen.

36.

O wszechmogący, wieczny Boże, którys nam przez Syna Twego iedynego, Pana naszego miłego, Jezusa Chrystusa przykazał, abyśmy nieprzyiacioły nasze miłowali, tym, którzy nas krzywdzą i obrażaią, dobrze czynili, i za nasze prześladowniki się modlili. Wzywamy Cię w prawdzie, abyś wszystkie nasze nieprzyiacioły łaskawie nawiedzić, prawdziwéy skruchy za grzechy im użyczyć, a przyiazne, bogoboyne i zgodne serce względem nas i całego chrześciaństwa im dać raczył, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego, który z Tobą i z Duchem świętym żyie i króluie na wieki wieków. Amen.

37. W święto Żniwowe.

O wszechmogący Boże, Oycze wiekuisty, któryś przez Twe wieczne słowo Boskie wszystkie rzeczy stworzył, i one

błogosławisz i zachowuiesz! Prosimy Cię, racz Twe wieczne słowo, to iest, Pana naszego Jezusa Chrystusa, nam obiawić, i w serca nasze wszczepić, żebyśmy z łaski Twoiéy godnymi się stali, Błogosławieństwa Twego Boskiego do wszystkich owoców ziemi, i do wszystkiego, co służy ku potrzebom cielesnym, otrzymać, i takowych darów ku czci i chwale imienia Twego Bożego i ku pożytkowi bliźniego naszego, używać, przez tegoż Pana naszego Jezusa Chrystusa, Syna Twego, który z Tobą i z Duchem świętym żyie i króluie na wieki wieków. Amen.

38.

W czas posucha lub ulewów.

Panie, nie obchodź się z nami według grzechów naszych,
A nie odpłacay nam według nieprawości naszych.

Panie Boże, Oycze niebieski, któryś iest dobrotliwym i miłosiernym, a nam przez Syna Twego obiecał, że we wszelkich potrzebach chcesz łaskawie na nas pamiętać! Prosimy Cię, abyś nie miał względu na nieprawości nasze, ale raczéy na potrzeby nasze i na miłosierdzie Twoie, i abyś zesłał nam dżdżu miłego (iasności słoneczney), żebyśmy przez dobroć Twoię chleba naszego powszedniego mieli, a Ciebie, iako łaskawego Boga uznali i chwalić mogli, przez Pana naszego, Jezusa Chrystusa, który z Tobą i z Duchem świętym żyie i króluie na wieki wieków. Amen.

E. Wiersze pisma ś. przed Alleluia, do przemiennego używania.

1.

Ach Panie wielkiéy dobroci i łaski, obchodź się z nami według nieskończonego miłosierdzia Twego, bądź mocną twirdzą i ucieczką naszą, pomocą, obroną i tarczą naszą, aby nas żadne nieszczęście, choćby było i nay-większe, podwrócić nie mogło. Nie odbieray od nas Ducha swego świętego, racz nas pocieszyć wybawieniem Twoiém, a zachoway nas, abyśmy Cię chwalili i wielbili odtąd aż na wieki. Alleluia.

2.

Ty sam, o Panie, iesteś naszym pomocnikiem i Wybawicielem, naszą ufnością i nadzieią; na Tobie samym spolegamy, i w ręce Twoie polecamy Ducha naszego, abowiem Tyś nas wybawił, wierny Boże; Tobie śpiewać chcemy pochwałę na każdy czas. Alleluia.

3.

Panie, który nie dopuszczasz, żeby na iakiém dobrém zbywało tym, którzy Ciebie się boią, w Tobie ufaią, i do Ciebie wołaią; prosimy Cię, bądź naszą chwałą i mocą, naszą obroną i tarczą, abyśmy, uratowani i odkupieni będąc, w Tobie się radowali, i Ciebie chwalili i wielbili na wieki. Alleluia.

4.

Strzeż nas, o Panie, od tych, którzy imienia Twego nie znaią, day nam w boiaźni i miłości Twoiéy chodzić,

i naucz nas czynić wolą Twoię, abowiemeś Ty naszym Bogiem, naszą iedyną nadzieią, pociechą i mocą; Duch Twóy święty niech nas prowadzi po prawéy drodze prawdy, a utrzymuy nas przy słowie Twoiém, abyśmy Ciebie i imię Twoie chwalili i wysławiali na wieki. Alleluia.

5.

Miłuymyż iedni drugie, gdyż miłość iest z Boga, i każdy co miłuie brata swego, z Boga iest narodzony i zna Boga. Nie miłuymy słowem, ani ięzykiem, ale uczynkiem i prawdą. Błogosławieni są miłosierni, abowiem oni miłosierdzia dostąpią. Alleluia.

6.

Nie owi, którzy słowa posłuchaią, są sprawiedliwymi przed okiem Boskiém; ale tylko ci, którzy ie czynią, będą przed nim usprawiedliwieni; wszelako nie nam, nie nam, ale iedynie imieniu Twemu niech będzie chwała. Alleluia.

7.

Rośćcie w łasce i znaiomości Jezusa Chrystusa, Pana i Zbawiciela naszego; onemu niech będzie cześć i chwała, teraz i na wieczne czasy. Alleluia.

8.

Chwalcie Pana, wszyscy narodowie, wysławiaycież go, wszyscy ludzie, abowiem iego łaska i prawda trwa na wieki. Alleluia.

9.

Wielkie są sprawy Pana, chwała iemu; iawne u wszystkich, którzy się w nich kochaią. Alleluia.

10.

Pan niech będzie błogosławiony, a chwalebne imię iego uwielbione na wieki, wszystka ziemia niech będzie napełniona chwałą iego. Alleluia.

11.

Wielbi dusza moia Pana, niech będzie błogosławiony. I rozradował się duch móy w Bogu, Zbawicielu moim. Alleluia.

12.

Panie, miłosierdzie Twoie niebios sięga; prawda Twoia aż pod obłoki. Alleluia.

13.

Strzeże Pan wszystkich, którzy go miłuią, ale wszystkie niepobożne wytraci. Wolą tych czyni, którzy się go boią, a wołanie ich wysłuchawa, i ratuie ich. Bóg niech będzie pochwalony! Wiemy, iż tym, którzy miłuią Boga, wszystkie rzeczy dopomagaią ku dobremu. Alleluia.

14.

Izali słowo moie nie iest iako ogień, mówi Pan, i iako młot kruszący skałę? Alleluia.

15.

Dziękuię Tobie z całém sercem, że mię uczysz ustaw sprawiedliwości Twoiéy. Oby wyprostowane były drogi całego życia mego ku naypilnieyszemu przestrzeganiu praw Twoich. Alleluia.

16.

Kocham się w ustawach Twoich, i nie zapominam

słów Twoich. Odsłoń oczy moie, abym się przypatrzył dziwom z zakonu Twego. Alleluia.

17.

Panie, pokaż mi drogę ustaw Twoich, abym ich przestrzegał aż do końca. Alleluia.

18.

Pokóy wielki dawasz tym, którzy miłuią zakon Twóy, a nie doznawaią żadnego obrażenia. Alleluia.

19.

Błogosławieni są, którzy słuchaią słowa Bożego i strzegą go. Alleluia.

20.

Panie, do kogoż poydziemy? Ty masz słowa żywota wiecznego, a myśmy wierzyli i poznali, ześ Ty iest Chrystus, on Syn Boga żywego. Alleluia.

21.

Przyimuycie z cichością słowo, które może zbawić dusze wasze. Alleluia.

22.

Bądźcie czynicielmi słowa, a nie słuchaczami tylko, oszukawaiącymi samych siebie. Alleluia.

23.

Chwalcie Boga w niebiesiech, wysławiaycież go na wysokości. Pamiątka sprawiedliwego będzie trwała na wieki. On będzie bezpiecznym od wszelkiéy boiaźni złego. Alleluia.

F. Wiersze pisma ś. po Wierze
do przemiennego używania.

1.

Twoie są niebiosa, Twoia iest ziemia. Tyś stworzył świat i wszelkie napełnienie iego. Sprawiedliwość i łaska są podporą tronu Twego.

2.

Chcę Cię wyznawać, o Panie, z całego serca. Chcę uważać i zachowywać słowa Twoie; day, abym wedle nich żył, o Panie.

3.

Cześć i Chwała niech będzie Oycu i Synowi i Duchowi świętemu, iako było na początku, iest i będzie na wieki wieków.

4.

Ukryy nas pod cieniem skrzydeł Twoich, o Boże nasz, teraz i na zawsze.

5.

Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa, i miłość Boga Oyca, i społeczność Ducha świętego niech będzie z wami wszystkimi.

6.

Bóg pokoiu niech was zupełnie poświęci, a cały duch wasz, i dusza i ciało niech będą bez nagany na przyiście Pana naszego Jezusa Chrystusa zachowane. Wiernyć iest ten, który was powołał, który téż to uczyni.

7.

Spuść na Pana drogę twoię, a ufay w nim, a on wszystko uczyni.

8.

Błogosław, duszo moia, Panu, i wszystkie wnętrzności moie imieniowi iego świętemu.

9.

Niech Pan błogosławi weyściu i wyiściu naszemu odtąd aż na wieki.

10.

Pan nas umiłował w Synu swoim przed założeniem świata! On niech będzie błogosławiony!

11.

Wielmożne rzeczy Pan uczynił z nami, niech będzie błogosławiony! Wielmożne rzeczy Pan uczynił z nami, z czegośmy się bardzo uradowali. On niech będzie pochwalony!

12.

Wysławiaycież Pana, abowiem iest dobry, abowiem na wieki miłosierdzie iego.

13.

Niech nam błogosławi Bóg, Bóg nasz, a niech się go boią wszystkie kraie ziemi.

14.

Czuycież, stóycie w wierze, mężnie sobie poczynaycie, zmacniaycie się.

15.

Wszelkiéy pilności przykładaiąc, przydaycie do wiary waszéy cnotę, a do cnoty umieiętność, a do umieiętności powściągliwość, a do powściągliwości cierpliwość, a do cierpliwości pobożność, a do pobożności braterską miłość, a do miłości braterskiéy łaskę. Abowiem gdy to będzie przy was, obficie będzie, nie próżnymi, ani niepożytecznymi wystawi was w znaiomości Pana naszego Jezusa Chrystusa.

16.

Jakoście przyięli Pana Jezusa Chrystusa, tak w nim chodźcie, będąc wkorzenieni i wybudowani na nim, i utwirdzeni w wierze, iakoście się nauczyli, obfituiąc w niéy z dziękowaniem.

G. Mieysca, które podług upodobania mogą być umieszczone w modlitwie powszechnéy.

1.

(Umieścić po słowach: „Użycz Królowi naszemu długo trwałego i błogosławionego panowania,“) „serce mądre, zamysły królewskie, rady pożyteczne, sprawy dobre, ducha mężnego, ramię mocne, roztropne i wierne rayce, zwyciężaiące woyska, wierne sługi i posłuszne poddane, abyśmy pod obroną

i zaszczytem iego na długie lata spokoyny i cichy żywot wieść mogli we wszelkiéy pobożności i uczciwości.“

2.

(Umieścić po słowach: „i ku dobru oyczyzny,“) „aby przy sądach sprawiedliwości przestrzegali, a z przeciwnéy strony niesprawiedliwe rzeczy przez usługi swe tłumili. Doday im oycowskiéy pomocy Twoiéy, aby grzechy i wzdychania ziemi umnieyszone, a błogosławieństwo Twoie między nami rozmnożone było.“

3.

Pod czas woyny.

O Boże zastępów! wychodź wszędy z woyski i półkami królewskiemi, użyczay im szczęścia i zwycięztwa, aby szczéry pokóy czém prędzéy był przywiedziony.

4.

(Umieścić po słowach: „Błogosław nam i wszystkim ziemiom królewskim“) „Oddal od nas z łaski swoiéy wszystkie wielkie plagi i wszelkie nieszczęście, któregobyśmy doznać mogli. Day nam obfite żniwa, a błogosław urodzaiom ziemi. Weźmiy pod opiekę Twoię chrześciańskie ćwiczenie dziatek, wszelkie pożywienie poczciwe, i każde przedsięwzięcie prawe.

5.

„Bądź Oycem i Sędzią wszystkich wdów i sierot, Obrońcą słabych, Pocieszycielem zasmuconych i utrapionych. Udzielay cierpiącym Boskiéy pomocy Twoiéy; day, aby, zmocnieni będac ufaniem w opatrzności Twoiéy, i

(: Do modl. powszechn:)

Podczas wojny.

... Mocny i wierny Boże, wielki w radzie, możny w sprawach! Wejrzyj łaskawie na Twe dzieci, które wśród niepokojów wojny zwracają oczy do Ciebie, stróżu narodów i tarczo wszystkich Tobie ufających. Nie odwracaj, błagamy, nie odwracaj oblicza od ludu swego, który acz kolwiek przez mnóstwo grzechów, szczególnie zaś przez pogardę Słowa Twego słusznie na Twój gniew zasłużył, przecie podnosi do Ciebie błagalne dłonie w ucisku. Nawróć i wspomóż nas. Zapanuj nad nami i broń nas. Ty jesteś Królem odwiecznym, który pomoc niesie. Dla tego nie trwoży się nasze serce, chociaż wojska przeciw nam postały; bo Twoja prawica zwycięży: Panie Zastępów!

Twej wszechmocnej opiece polecamy się i nasz Kraj, przedewszystkiem zaś Najjaśniejszego Cesarza naszego z całym jego domem. Twoja łaska i dobroć niechaj go strzeże, oraz z jego ludami. Niechaj moc twoja towarzyszy w teraźniejszym boju wojskom Cesarza i jego sprzymierzonych. Wspieraj ich męstwo, pokrzepiaj siły, ażeby zwyciężyli wroga, a jeżeli się to zgadza z Twemi zamiarami użycz im rychłego powrotu. Pocieszaj i wspomagaj wszystkich uciśnionych, przypuść do siebie westchnienia rannych, konających i po nich pozostałych. Wszystkie zaś ofiary wojną spowodowane pomóż nam znosić cierpliwie. Rany które ona zadaje racz Ty sam leczyć podług Twej mądrości, ażeby i za tym zasiewem ze łzami wykonanym, nastąpiło żniwo radosne! —

nadzieią wiary, z pobożną pokorą znosili, coś Ty na nich włożył, a niech doświadczenia, któreś im sprawował, ku ich zbawieniu się ściągaią.“

6.

„Day, żebyśmy za pomocą Ducha Twego świętego nieustannie w sprawie naszego poświęcenia daléy postępowali, i utwirdź w sercach naszych umysły szczéréy miłości ku Tobie. Zachoway w oyczyznie naszéy posłuszeństwo przeciw prawéy zwierzchności, przestrzeganie praw, pracowitość, powściągliwość, i skłonność do niewinnych radości życia domowego.“

7.

„Day, żebyśmy, miłosierdziem nad cierpiącymi bliźnimi pobudzeni, zawsze gotowi byli, im dopomagać, i każdą powinność miłości braterskiéy względem nich wypełnić, ażebyśmy, wszystkim naszym bliźnim, nawet i nieprzyiacołom naszym, dobrze czyniąc, pokazali, żeśmy dziatkami Twoimi i naśladowcami Pana naszego, a Syna Twego, Jezusa Chrystusa.“

8.

„Oddal od nas wszystkie słusznie zasłużone wielkie plagi, woynę, głód, i drogie czasy, pożar, i powodzi gwałtowne, powietrze morowe i inne zaraźliwe choroby, i cośmy więcéy grzechami naszymi zasłużyli. Użycz nam urodzaynego powietrza, a owoce ziemi niech maią wzrost pożądany.“

9.

„Uchoway nas grzechów i hańby, a stóy przy nas Duchem Twoim świętym, abyśmy przestępstwem iakiém nie utracali Twego błogosławieństwa, i sprawiedliwych kaźni Twoich na się nie zaciągali.“

H. Dodatki.

1. Napominanie komunikantów.

Mili przyiaciele Chrystusa! Gdyż łakniecie i pragniecie miłosierdzia Bożego, i serdecznie żądacie odpuszczenia grzechów waszych: Zbawiciel nasz Jezus Chrystus ciało swoie na krzyżu wydał, a krew swoię wylał, aby grzechy wasze były zgładzone, o ile temu wierzycie. Przetoż upominam was w Panu, abyście dostatecznego i świętego Testamentu Chrystusa prawą wiarą pilnowali; a zwłaszcza one słowa, którémi Chrystus, Pan nasz, ciało swoie i przenaydroższą krew swoię nam ku odpuszczeniu grzechów daruie, szczérą wiarą w sercu dobrze poięli, a na mękę i śmierć iego pamiętaiąc serdecznie mu dziękowali za niezgłębioną miłość, którą nam okazał, wybawiąc nas własną krwią swoią od gniewu Bożego, od grzechu, od śmierci, i od piekła; a na to zwierzchnie chléb i wino, to iest, ciało i krew iego ku zabezpieczeniu i potwirdzeniu przyimowali. Abowiem iako każdy to sobie z osobna przy-

właszcza, tak też ma pociechę ewangielicką, Boga łaskawego i poiednanego. A zatém my w imię iego, i za rozkazem iego, ten Testament własnemi słowy iego tak sprawować i przyimować chcemy.

2. Dziękczynienie po wieczerzy Pańskiéy.

Dziękuycie Panu, abowiem on iest dobry. Alleluia.
A miłosierdzie iego trwa na wieki. Alleluia.

Dziękuiemy Tobie, wszechmogący Panie Boże, żeś nas świętym Sakramentem Syna Twego potwirdzić i pocieszyć raczył, i prosimy miłosierdzia Twego, aby nam to służyło ku mocnéy wierze w Ciebie, i ku serdecznéy miłości między nami wszystkimi, dla Jezusa Chrystusa, Syna Twego miłego, Pana naszego. Amen.
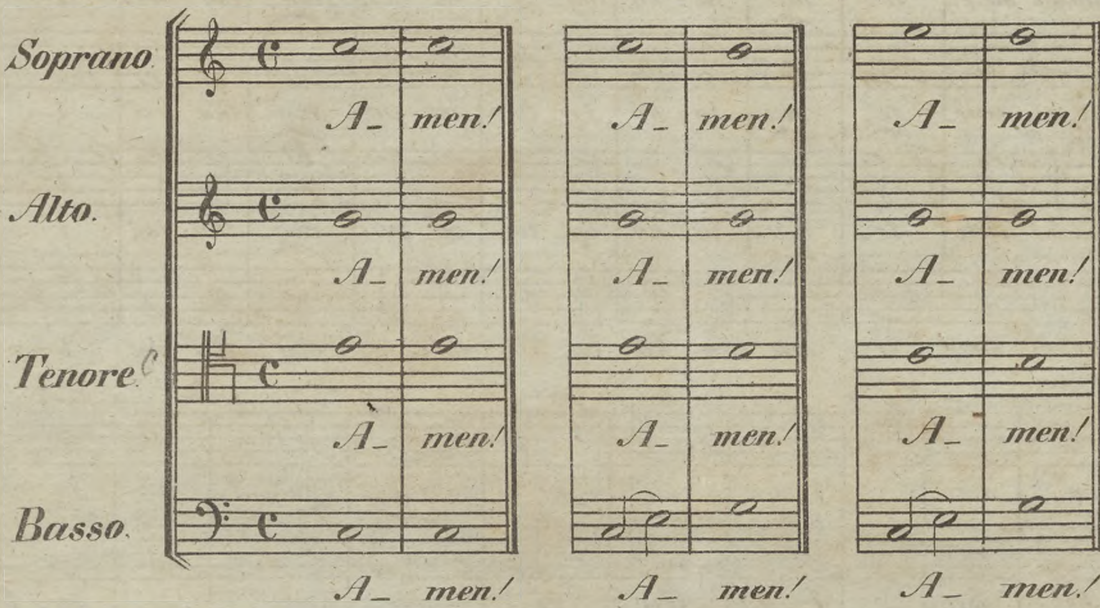
3. Mnieysze błogosławieństwo z Agiendy 1568go.

Ksiądz. Pan Bóg niech będzie z wami!
Chor. I z duchem twoim!
Ksiądz. Panie Boże, day nam Swe błogosławienie, a racz nas sam pożegnać.
Chor. Panie Boże, Ciebie wielbią wszystkie krainy świata Twego.

DODATEK MUZYCZNY

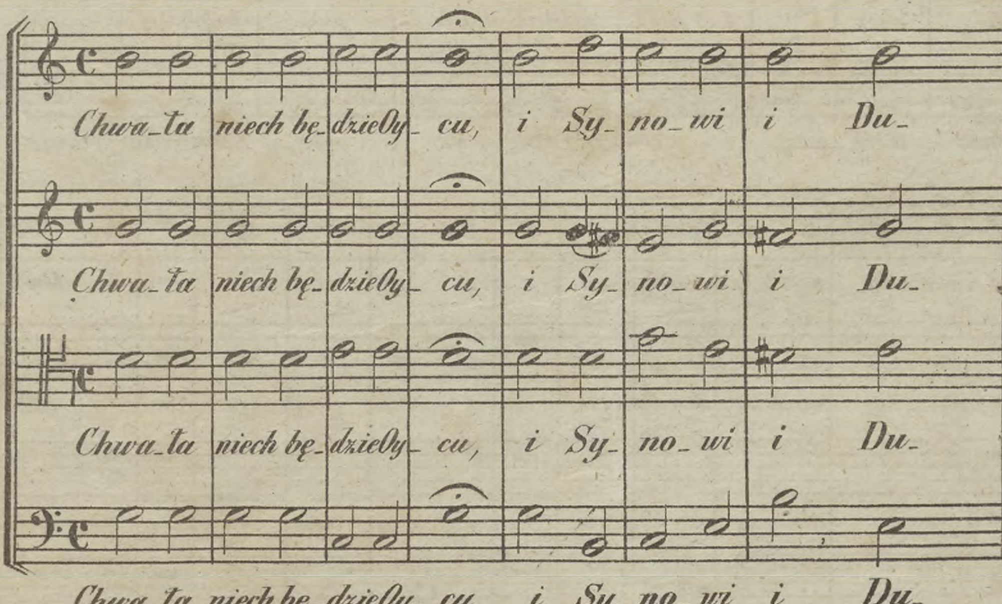
Amen.

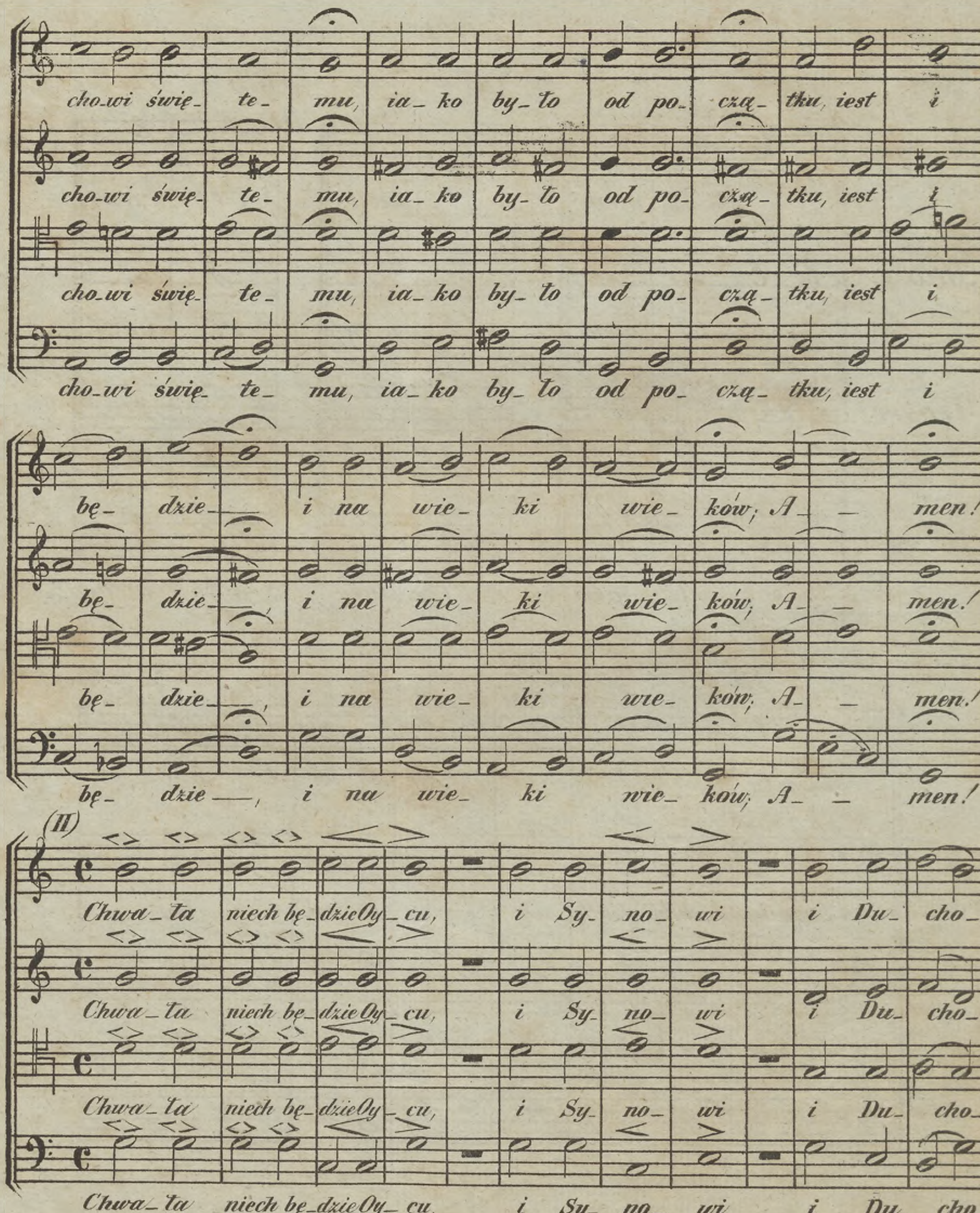
№ 1. (I) (II) (III)

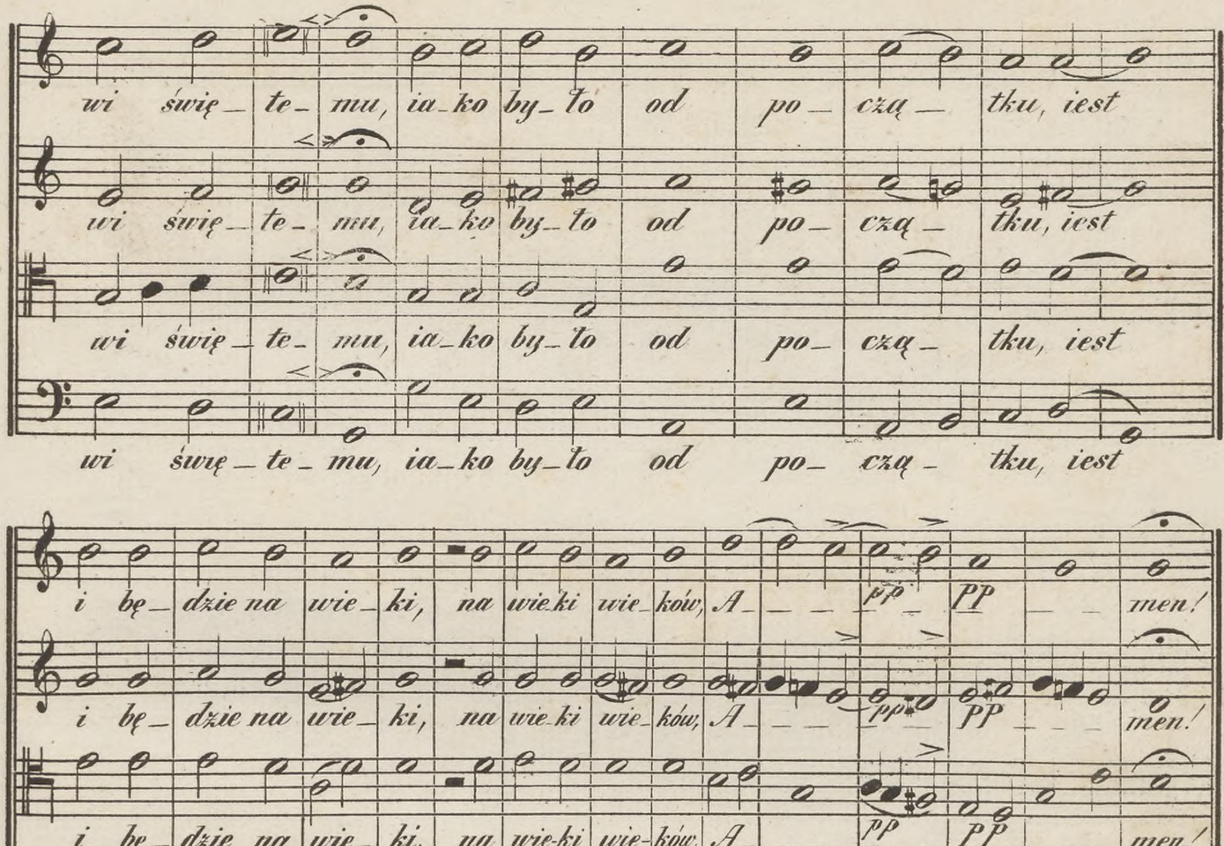

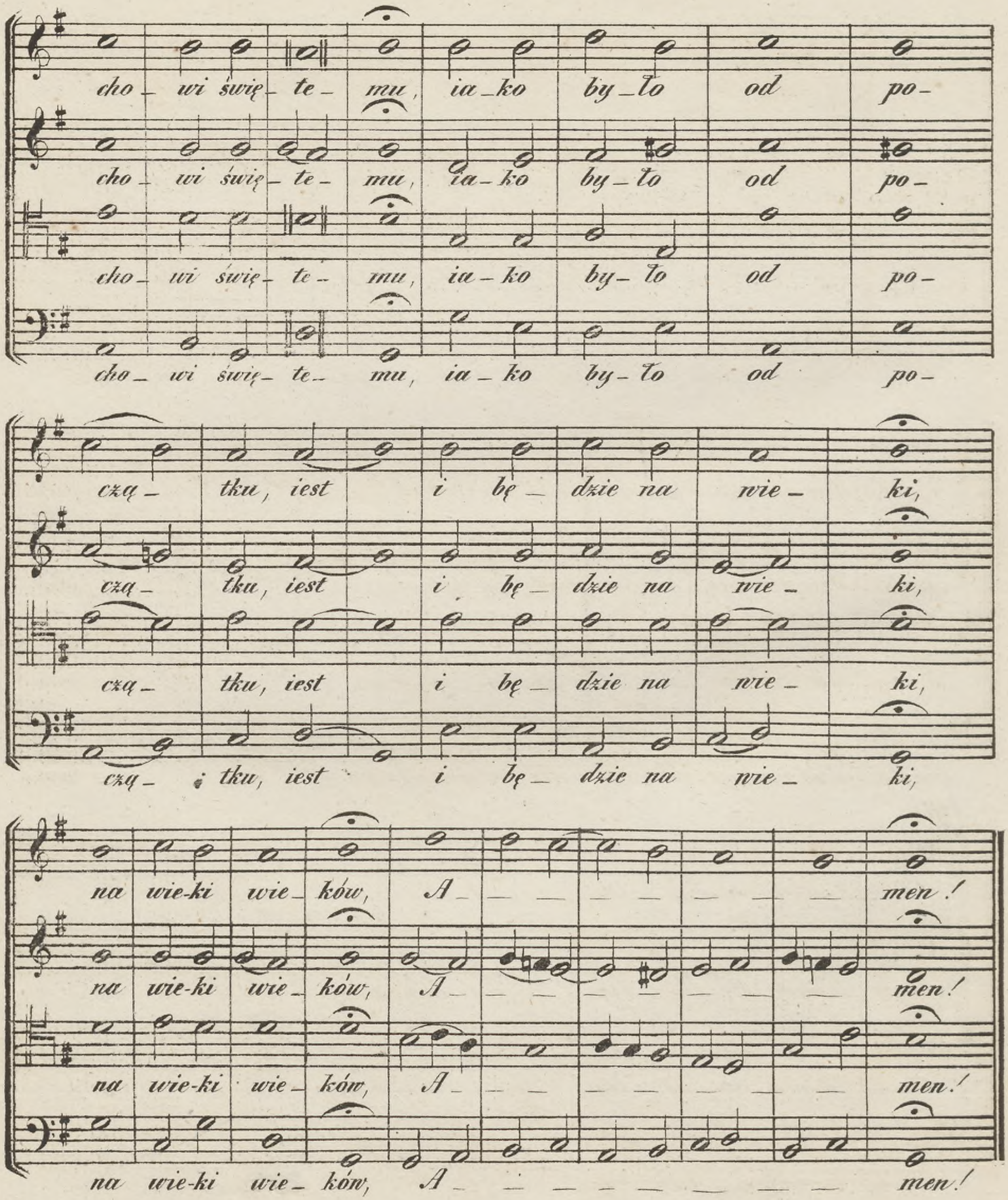
(I)

№ 2.

cho_wi świę_ te_ mu, ia_ko by_ło od po_ czą_ tku, iest i
cho_wi świę_ te_ mu, ia_ko by_ło od po_ czą_ tku, iest i
cho_wi świę_ te_ mu, ia_ko by_ło od po_ czą_ tku, iest i
cho_wi świę_ te_ mu, ia_ko by_ło od po_ czą_ tku, iest i
bę_ dzie__ i na wie_ ki wie_ ków; A_ _ men!
bę_ dzie__ i na wie_ ki wie_ ków; A_ _ men!
bę_ dzie__ i na wie_ ki wie_ ków; A_ _ men!
bę_ dzie__, i na wie_ ki wie_ ków; A_ _ men!
(II)
Chwa_ła niech bę_ dzieOy_ cu, i Sy_ no_ wi i Du_ cho_
Chwa_ła niech bę_ dzieOy_ cu, i Sy_ no_ wi i Du_ cho_
Chwa_ła niech bę_ dzieOy_ cu, i Sy_ no_ wi i Du_ cho_
Chwa_ła niech bę_dzieOy_ cu, i Sy_ no_ wi i Du_ cho_
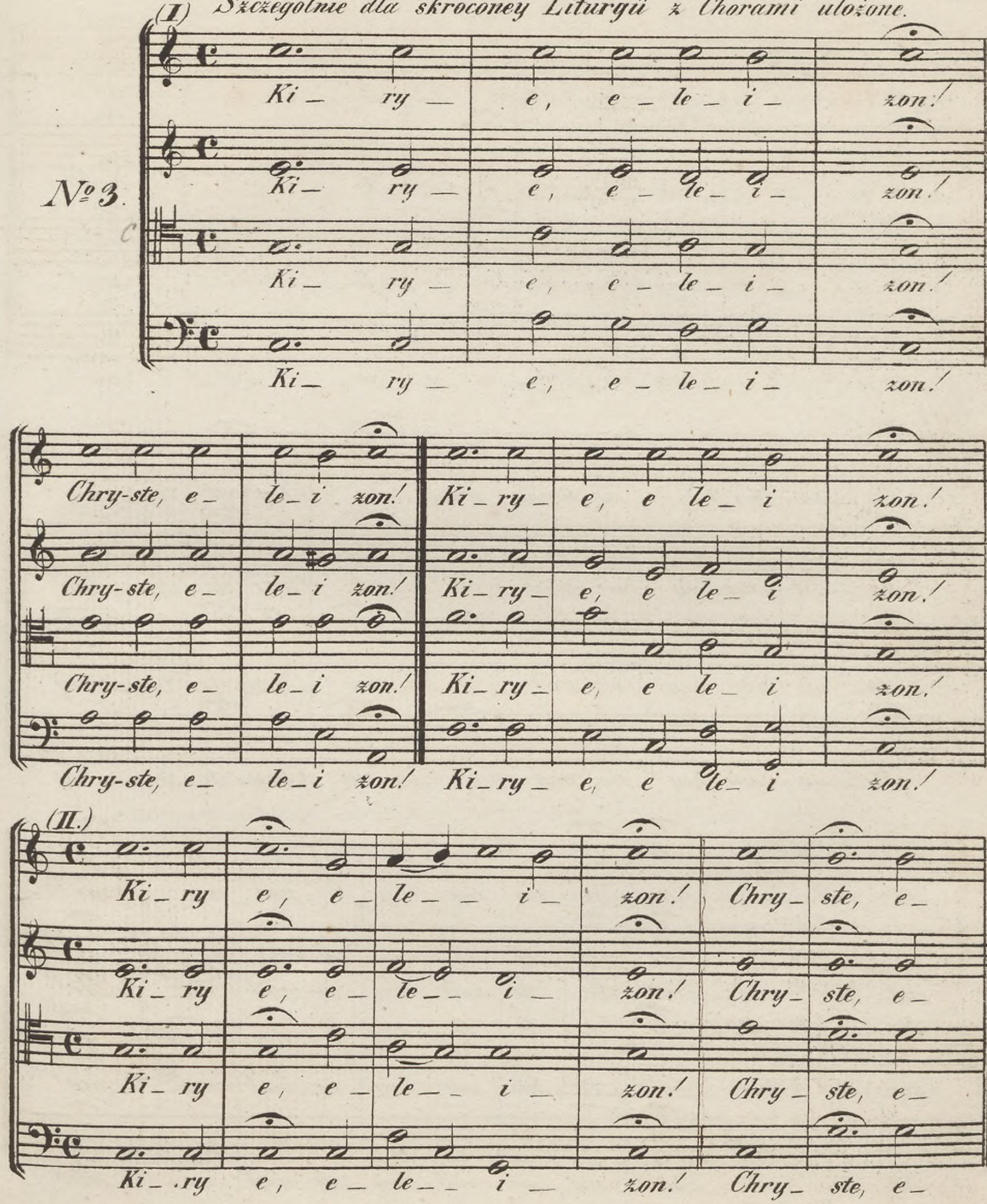

wi święte_mu, ia_ko by_ło od po_czą_tku, iest
i bę_dzie na wie_ki, na wie-ki wie_ków, A_ pp pp men!
(III)
Chwa_ła niech bę-dzie Oy_cu, i Sy_no_wi, i Du_
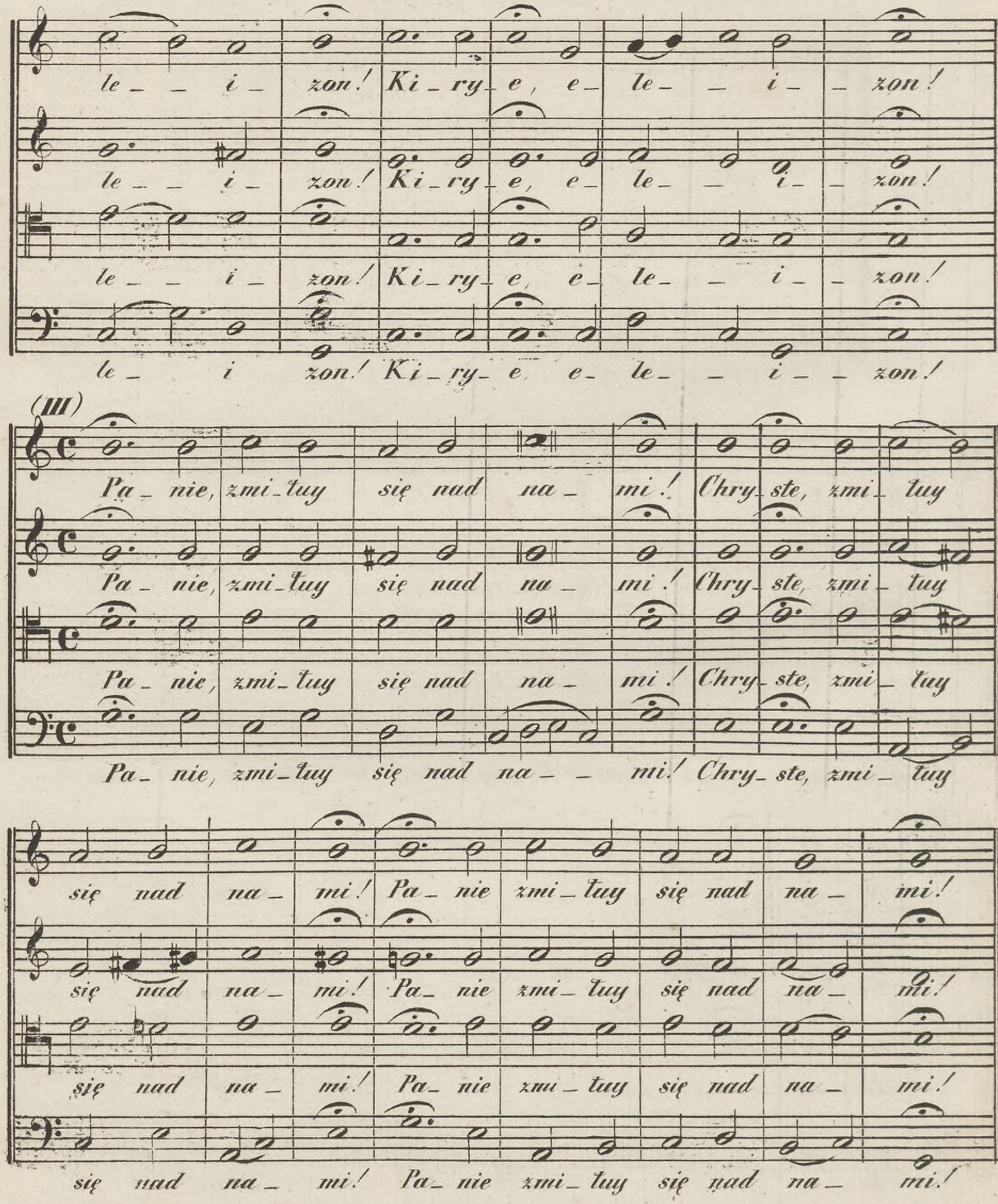

cho _ wi świę _ te _ mu, ia _ ko by _ ło od po _
cho _ wi świę _ te _ mu, ia _ ko by _ ło od po _
cho _ wi świę _ te _ mu, ia _ ko by _ ło od po _
cho _ wi świę _ te _ mu, ia _ ko by _ ło od po _
czą _ tku, iest i bę _ dzie na wie _ ki,
czą _ tku, iest i bę _ dzie na wie _ ki,
czą _ tku, iest i bę _ dzie na wie _ ki,
czą _ tku, iest i bę _ dzie na wie _ ki,
na wie-ki wie _ ków, A _ _ _ _ _ _ _ _ men!
na wie-ki wie _ ków, A _ _ _ _ _ _ _ _ men!
na wie-ki wie _ ków, A _ _ _ _ _ _ _ _ men!
na wie-ki wie _ ków, A _ _ _ _ _ _ _ _ men!

Kirye i.t.d.

Szczególnie dla skróconéy Liturgii z Chorami ułożone.

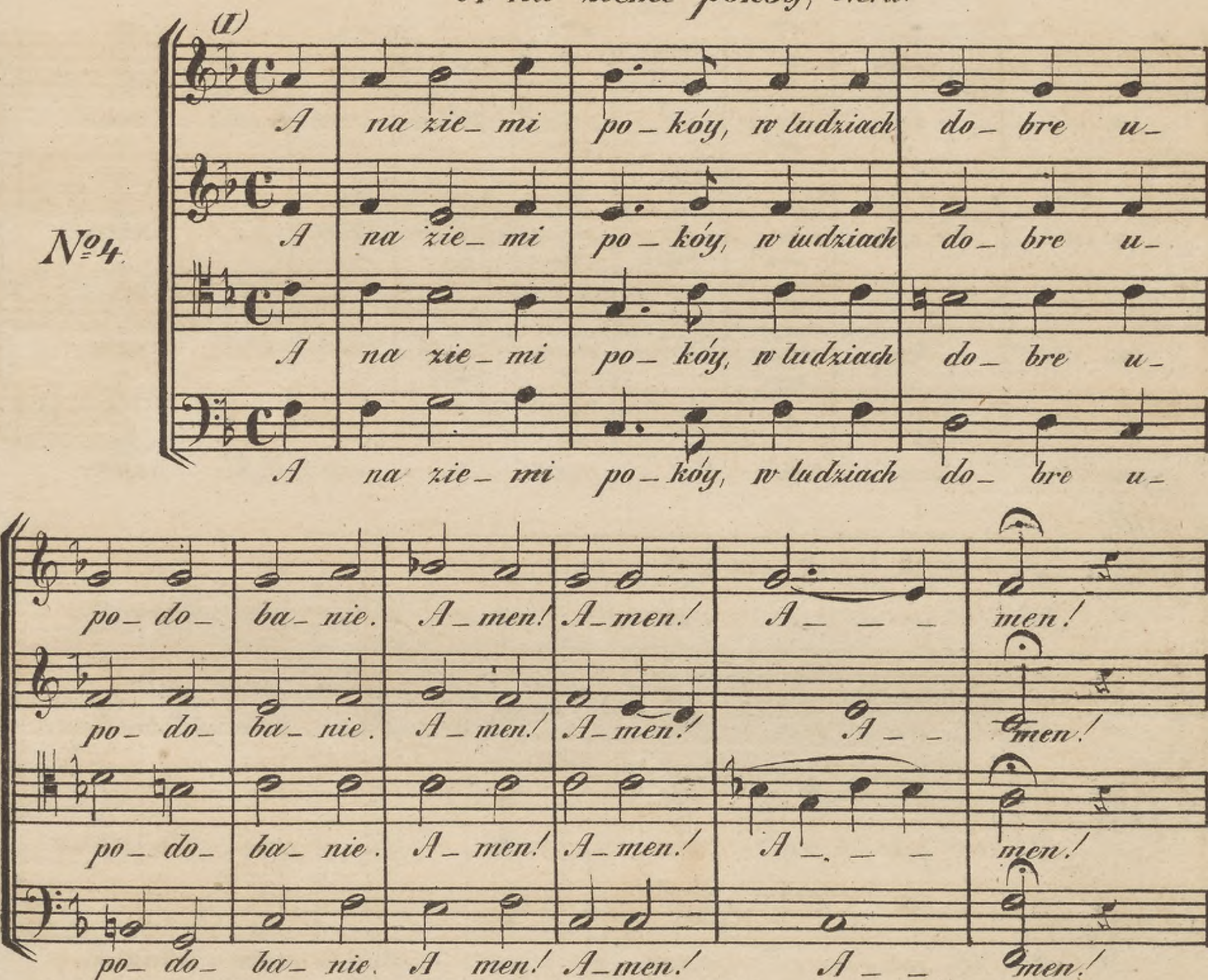
№ 3.

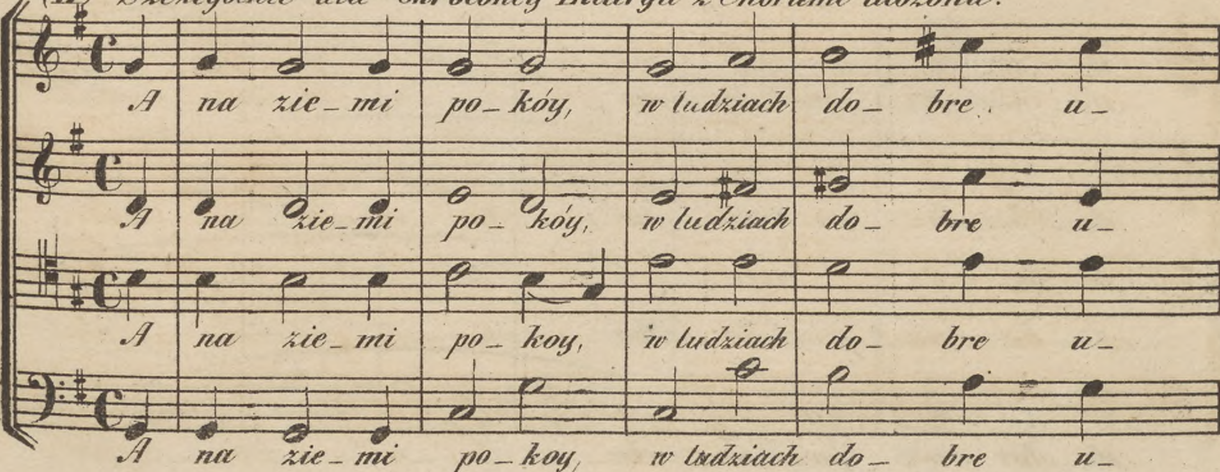

le – – i – zon! Ki – ry – e, e – le – – i – – zon!
le – – i – zon! Ki – ry – e, e – le – – i – – zon!
le – – i – zon! Ki – ry – e, e – le – – i – – zon!
le – i zon! Ki – ry – e, e – le – – i – – zon!
(III)
Pa – nie, zmi – łuy się nad na – mi! Chry – ste, zmi – łuy
Pa – nie, zmi – łuy się nad na – mi! Chry – ste, zmi – łuy
Pa – nie, zmi – łuy się nad na – mi! Chry – ste, zmi – łuy
Pa – nie, zmi – łuy się nad na – – mi! Chry – ste, zmi – łuy
się nad na – mi! Pa – nie zmi – łuy się nad na – mi!
się nad na – mi! Pa – nie zmi – łuy się nad na – mi!
się nad na – mi! Pa – nie zmi – łuy się nad na – mi!
się nad na – mi! Pa – nie zmi – łuy się nad na – mi!

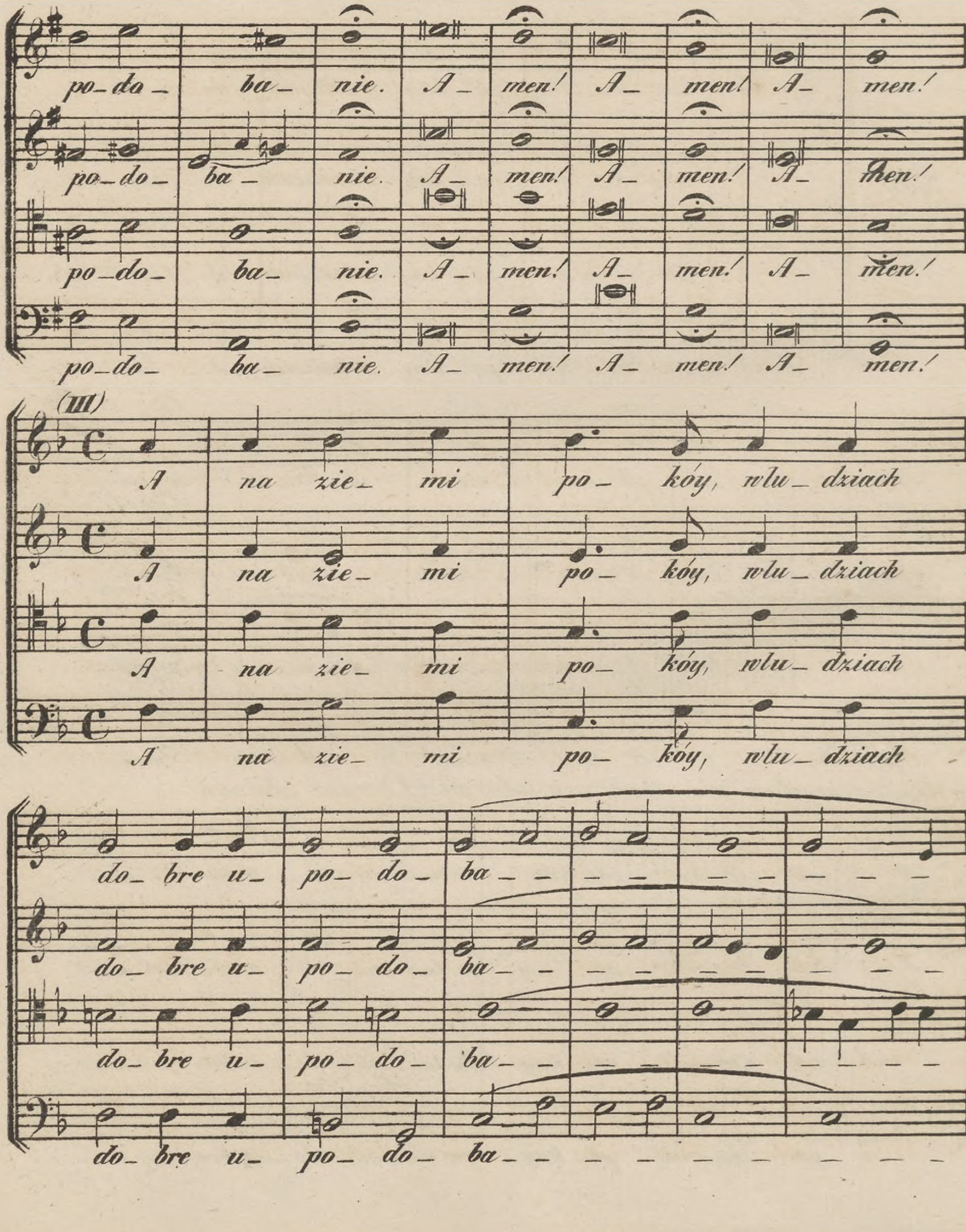
A na ziemi pokóy, i.t.d.

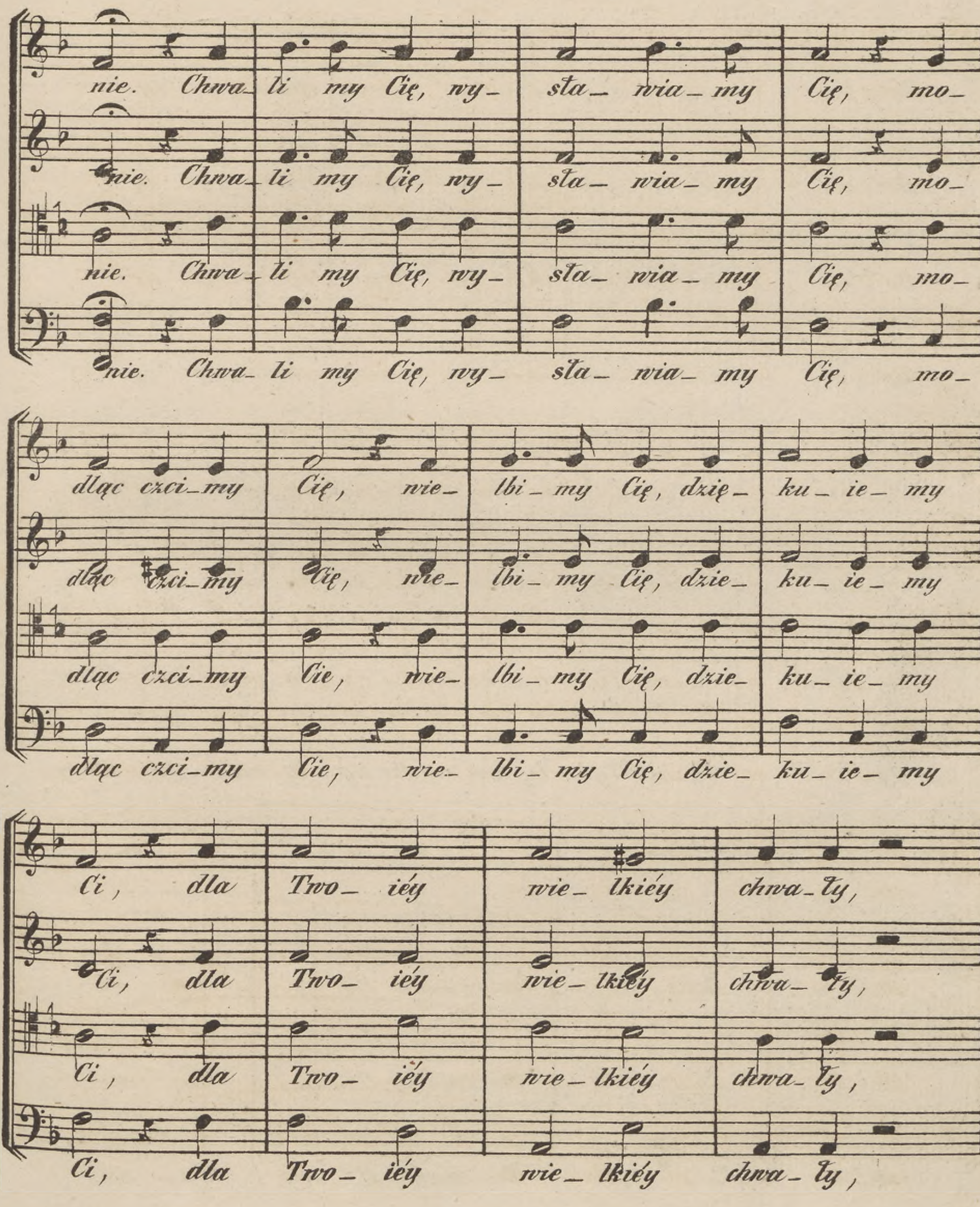
№ 4.
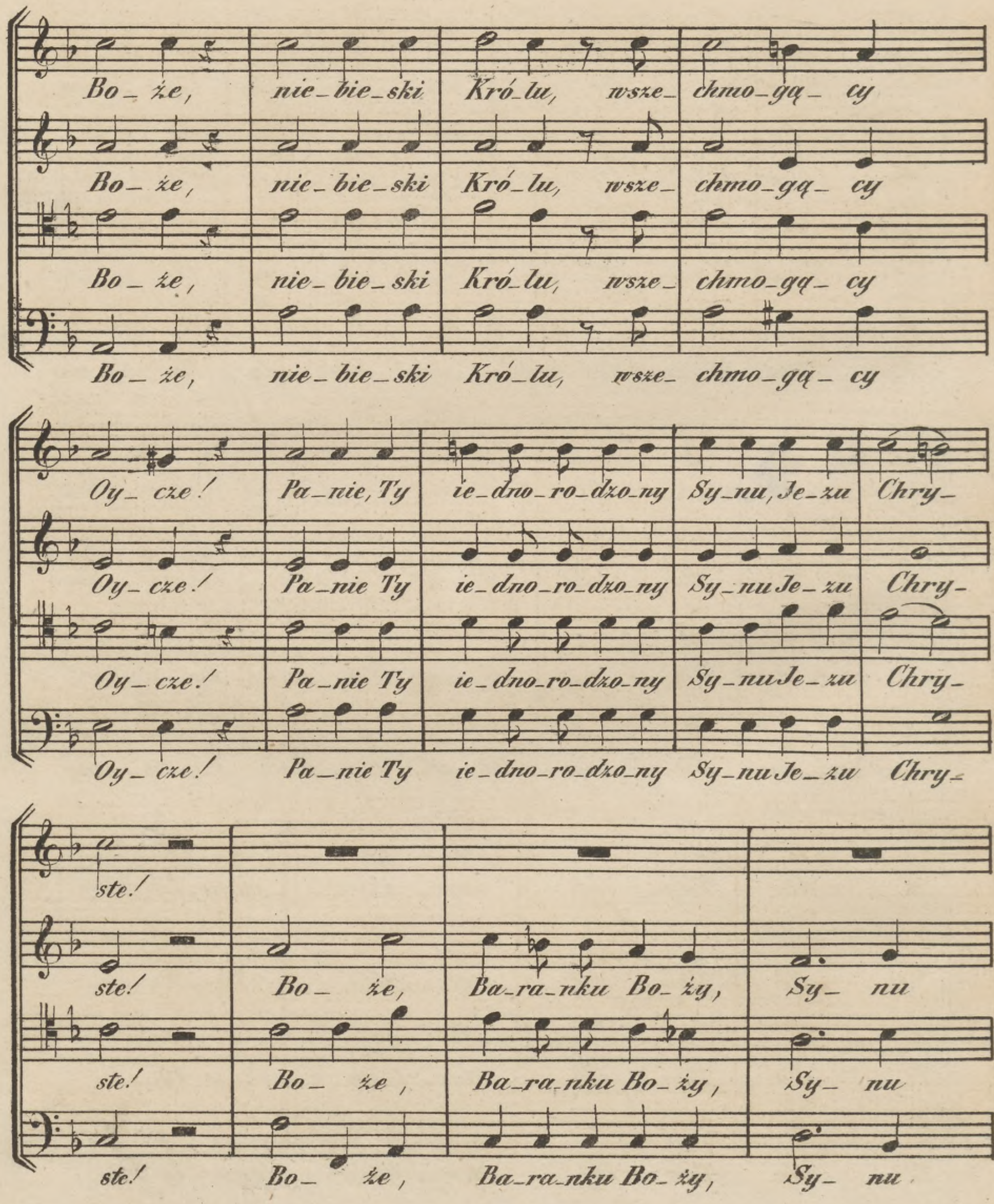

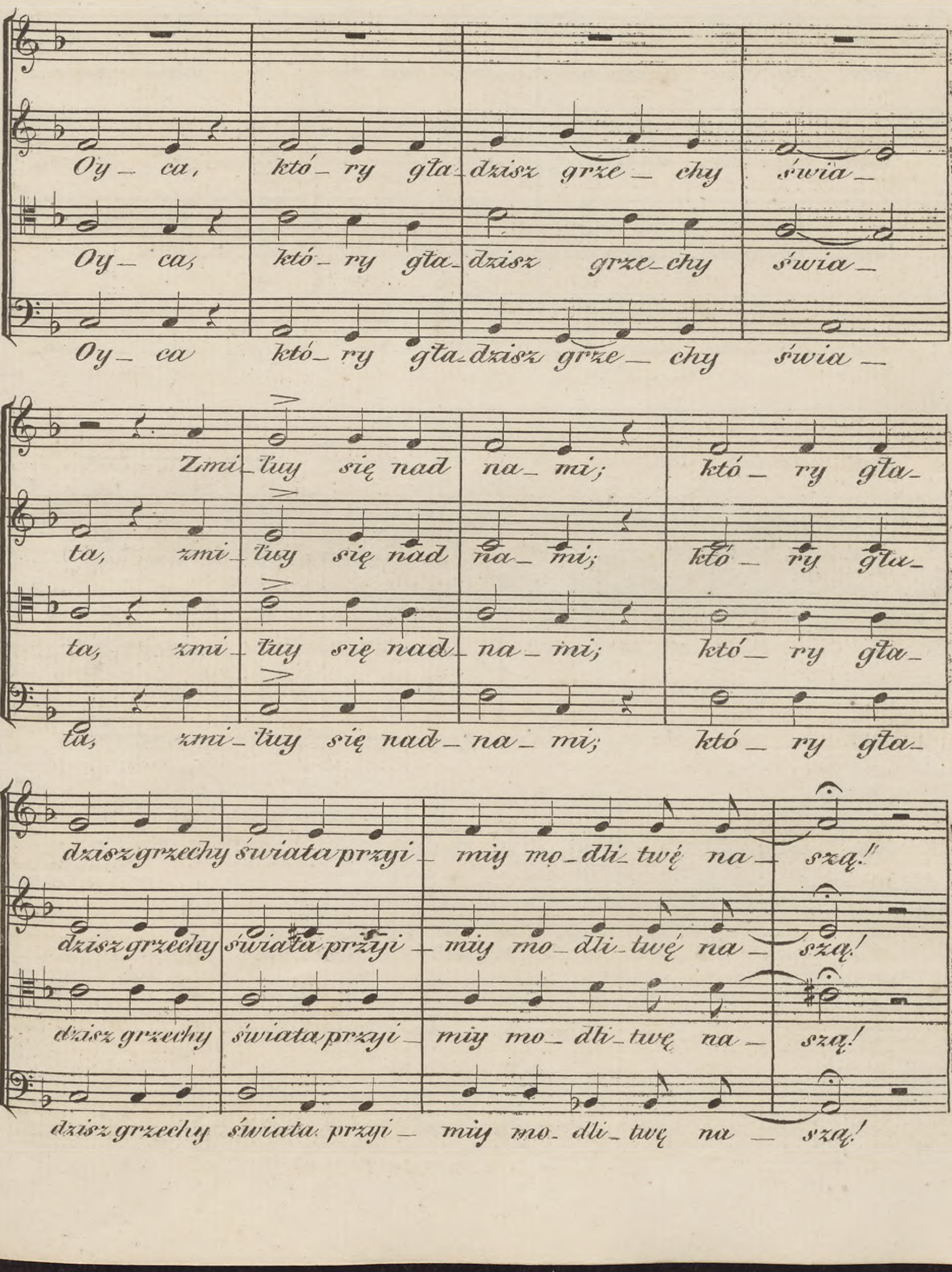
(II) Szczególnie dla skróconéy Liturgii z Chorami ułożona.

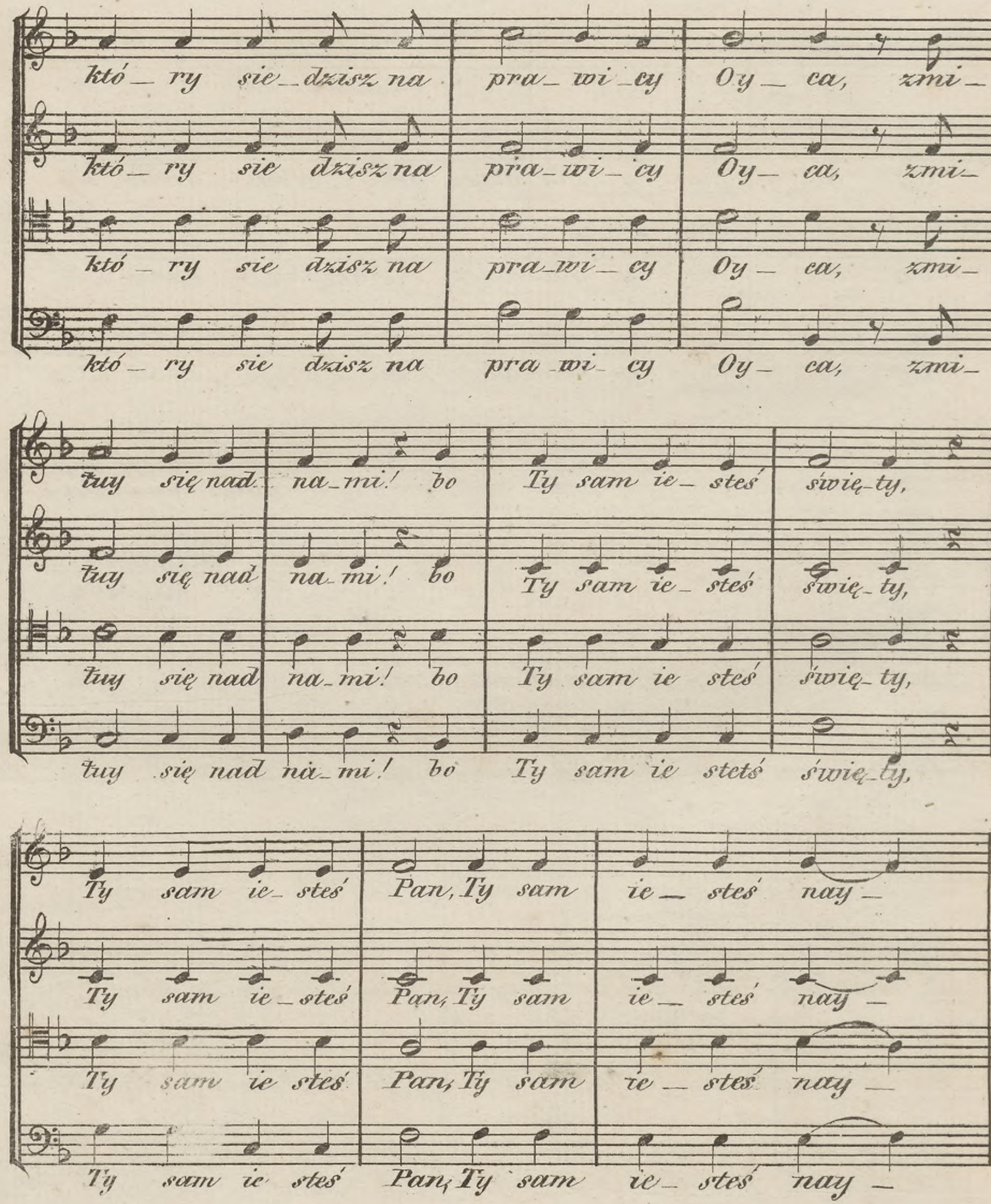

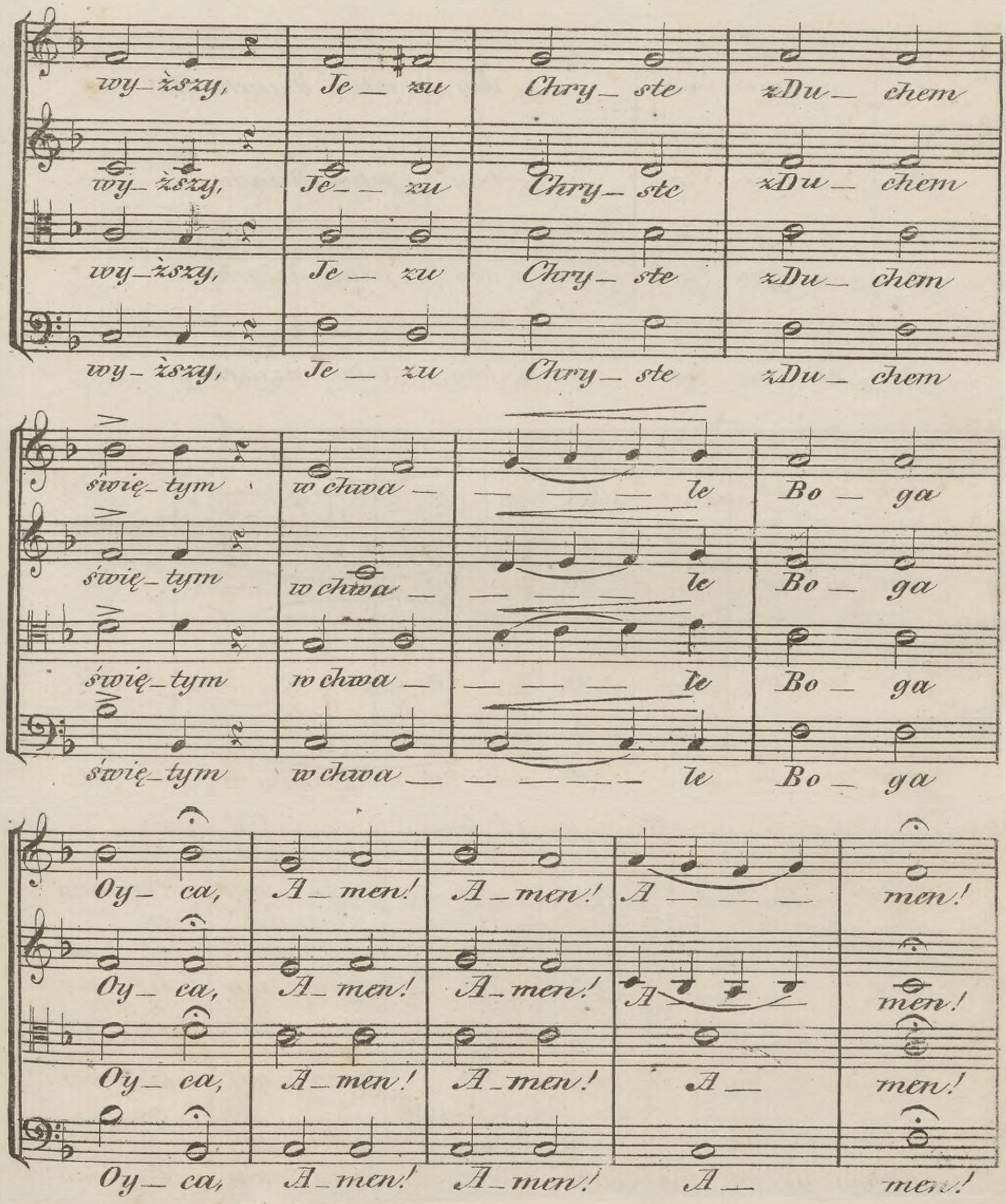

po_da_ ba_ nie. A_ men! A_ men! A_ men!
po_do_ ba_ nie. A_ men! A_ men! A_ men!
po_do_ ba_ nie. A_ men! A_ men! A_ men!
po_do_ ba_ nie. A_ men! A_ men! A_ men!
(III)
A na zie_ mi po_ kóy, wlu_ dziach
A na zie_ mi po_ kóy, wlu_ dziach
A na zie_ mi po_ kóy, wlu_ dziach
A na zie_ mi po_ kóy, wlu_ dziach
do_ bre u_ po_ do_ ba_
do_ bre u_ po_ do_ ba_
do_ bre u_ po_ do_ ba_
do_ bre u_ po_ do_ ba_

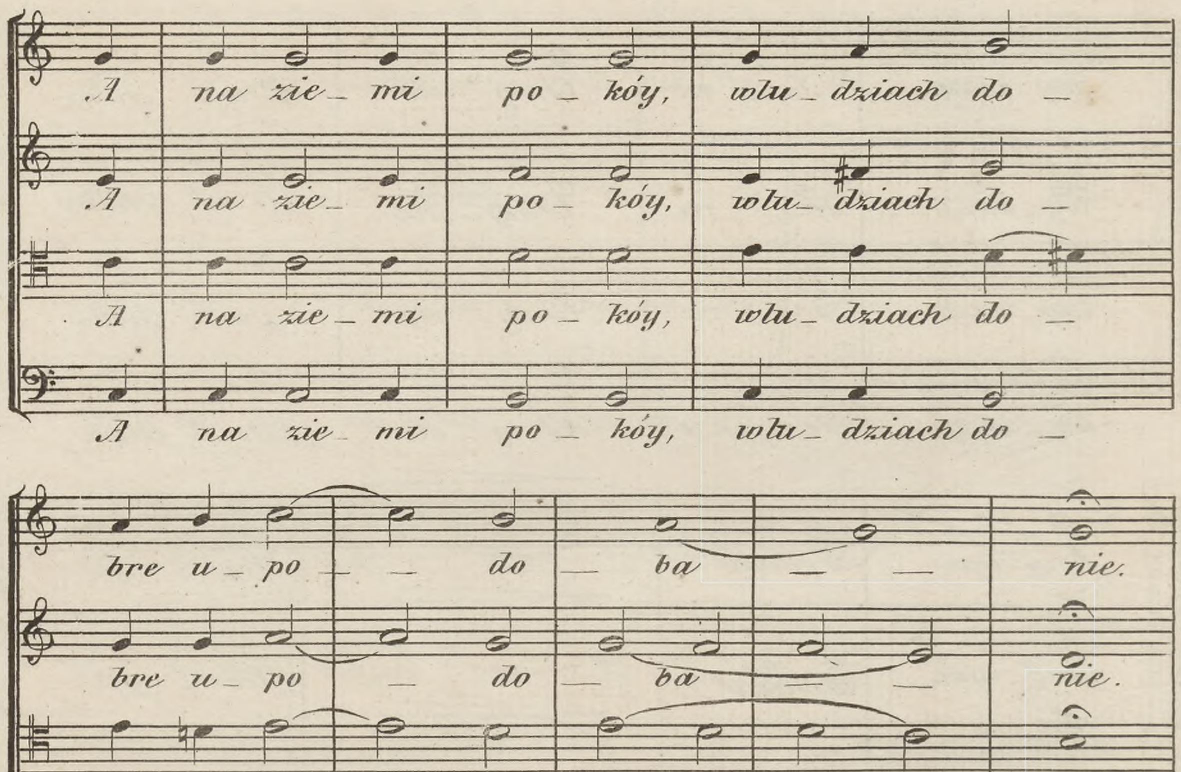

nie. Chwa_ li my Cię, wy_ sła_ wia_ my Cię, mo_
nie. Chwa_ li my Cię, wy_ sła_ wia_ my Cię, mo_
nie. Chwa_ li my Cię, wy_ sła_ wia_ my Cię, mo_
nie. Chwa_ li my Cię, wy_ sła_ wia_ my Cię, mo_
dląc czci_my Cię, wie_ lbi_ my Cię, dzię_ ku_ ie_ my
dląc czci_my Cię, wie_ lbi_ my Cię, dzie_ ku_ ie_ my
dląc czci_my Cie, wie_ lbi_ my Cię, dzie_ ku_ ie_ my
dląc czci_my Cie, wie_ lbi_ my Cię, dzie_ ku_ ie_ my
Ci, dla Two_ iéy wie_ lkiéy chwa_ ły,
Ci, dla Two_ iéy wie_ lkiéy chwa_ ły,
Ci, dla Two_ iéy wie_ lkiéy chwa_ ły,
Ci, dla Two_ iéy wie_ lkiéy chwa_ ły,

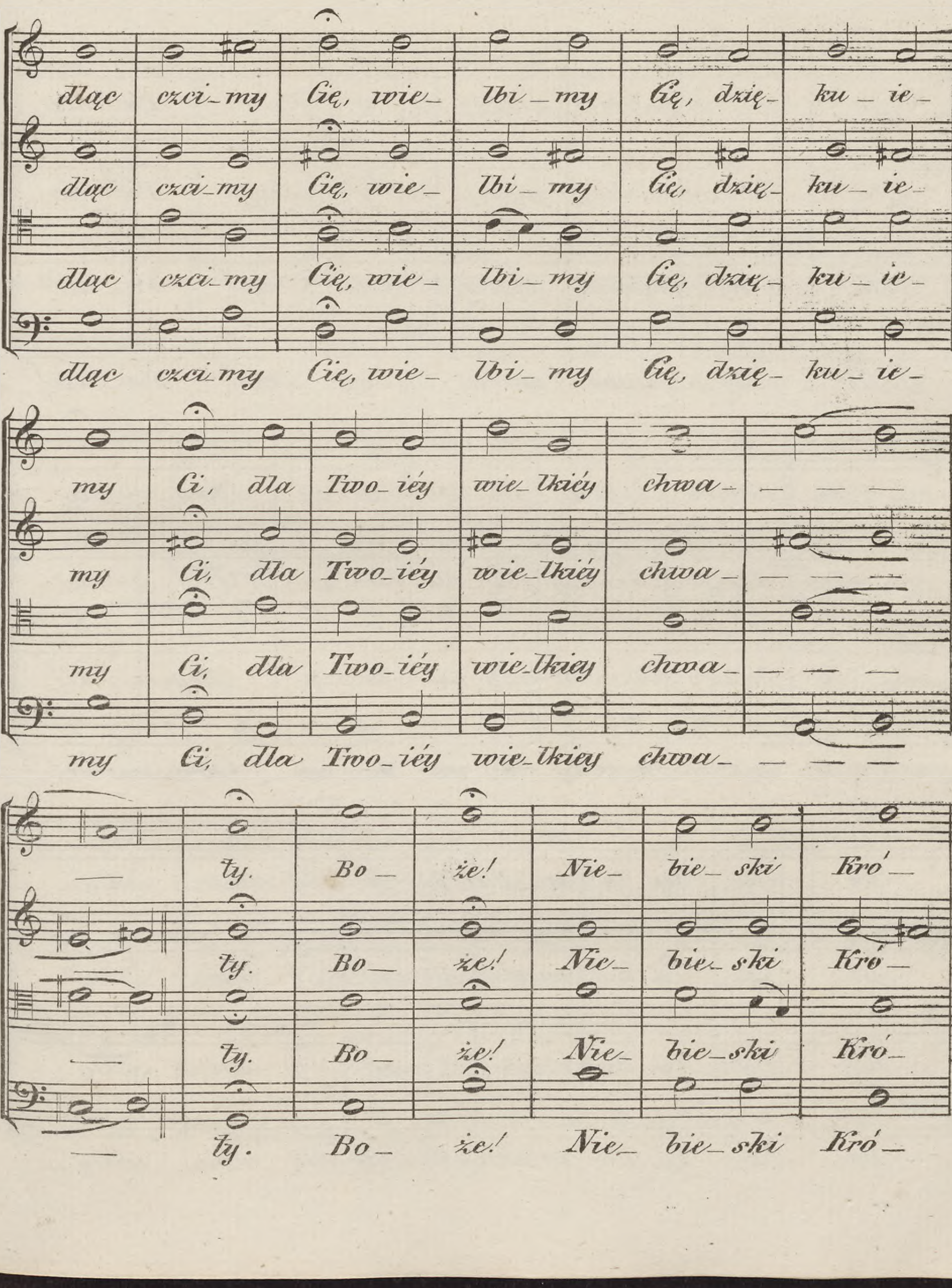

Bo_ że, nie_bie_ski Kró_lu, wsze_ chmo_gą_ cy
Bo_ że, nie_bie_ski Kró_lu, wsze_ chmo_gą_ cy
Bo_ że, nie_bie_ski Kró_lu, wsze_ chmo_gą_ cy
Bo_ że, nie_bie_ski Kró_lu, wsze_ chmo_gą_ cy
Oy_ cze! Pa_nie, Ty ie_dno_ro_dzo_ny Sy_nu, Je_zu Chry_
Oy_ cze! Pa_nie Ty ie_dno_ro_dzo_ny Sy_nu Je_zu Chry_
Oy_ cze! Pa_nie Ty ie_dno_ro_dzo_ny Sy_nu Je_zu Chry_
Oy_ cze! Pa_nie Ty ie_dno_ro_dzo_ny Sy_nu Je_zu Chry_
ste!
ste! Bo_ że, Ba_ra_nku Bo_ ży, Sy_ nu
ste! Bo_ że, Ba_ra_nku Bo_ ży, Sy_ nu
ste! Bo_ że, Ba_ra_nku Bo_ ży, Sy_ nu
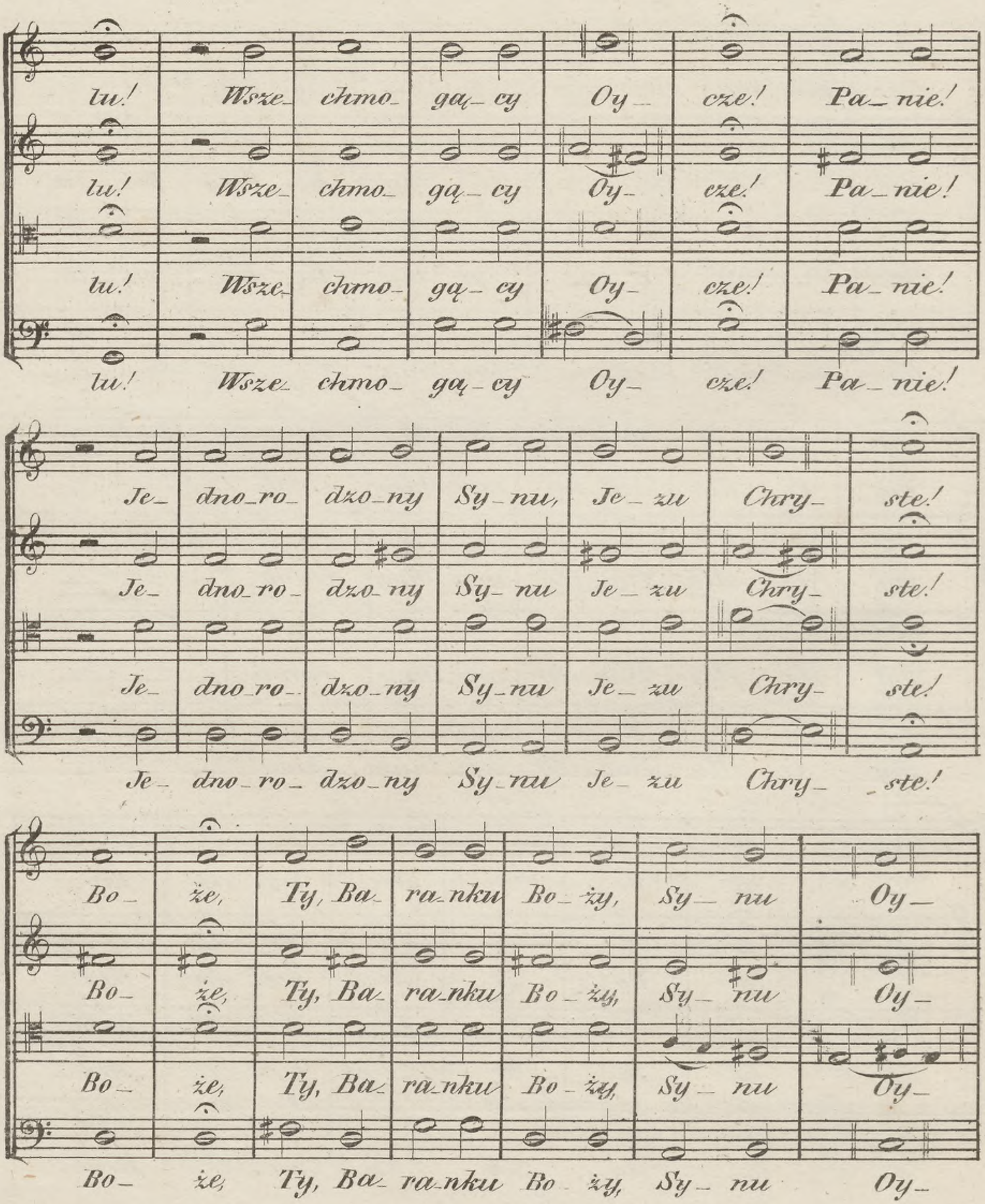

Oy_ca, któ_ry gła_dzisz grze_chy świa_
Oy_ca, któ_ry gła_dzisz grze_chy świa_
Oy_ca któ_ry gła_dzisz grze_chy świa_
Zmi_łuy się nad na_mi; któ_ry gła_
ta, zmi_łuy się nad na_mi; któ_ry gła_
ta, zmi_łuy się nad_na_mi; któ_ry gła_
ta, zmi_łuy się nad_na_mi; któ_ry gła_
dzisz grzechy świata przyi_miy mo_dli_twę na_szą!"
dzisz grzechy świata przyi_miy mo_dli_twę na_szą!
dzisz grzechy świata przyi_miy mo_dli_twę na_szą!
dzisz grzechy świata przyi_miy mo_dli_twę na_szą!

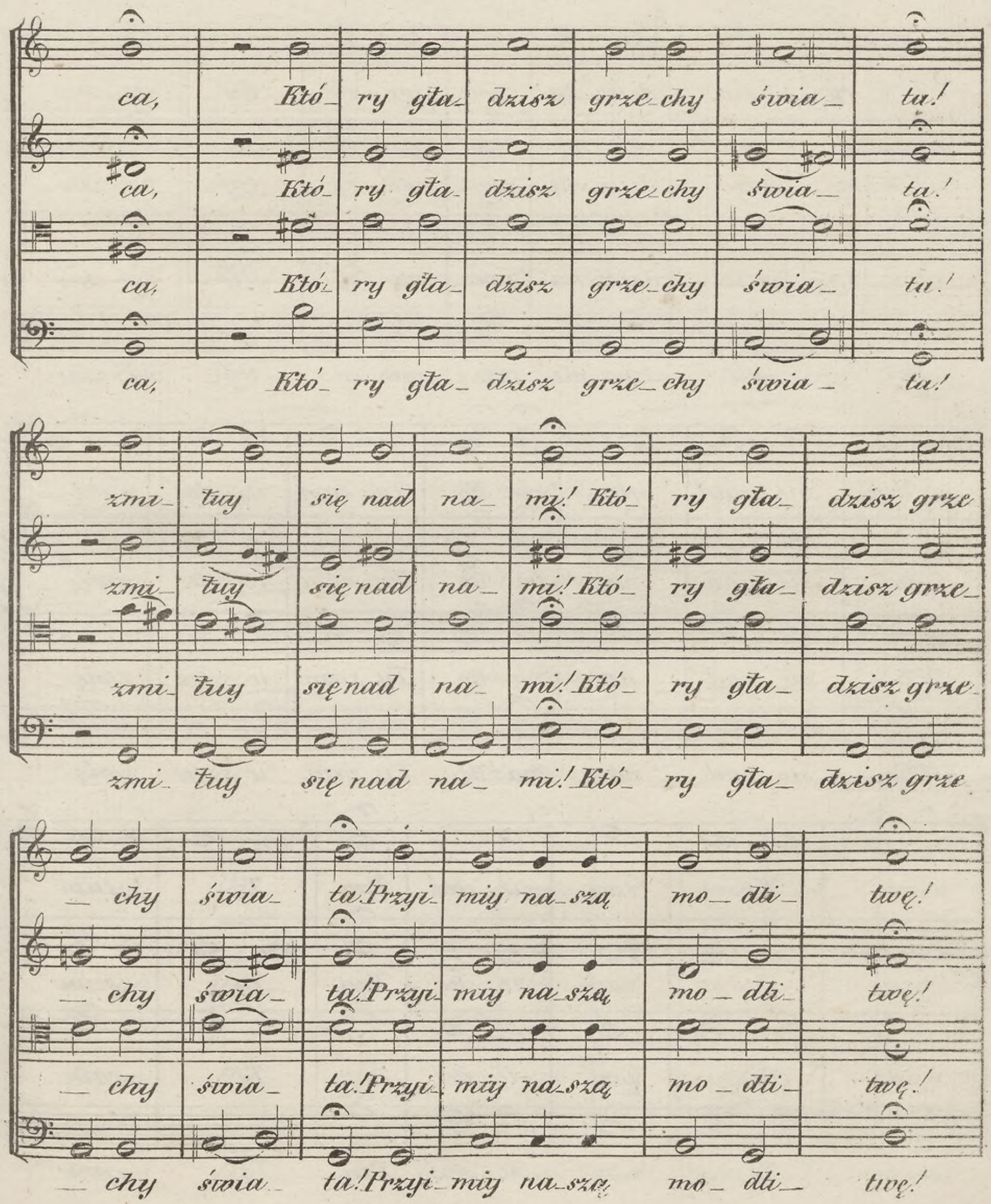

któ_ry sie_dzisz na pra_wi_cy Oy_ca, zmi_
któ_ry sie dzisz na pra_wi_cy Oy_ca, zmi_
któ_ry sie dzisz na pra_wi_cy Oy_ca, zmi_
któ_ry sie dzisz na pra_wi_cy Oy_ca, zmi_
łuy się nad na_mi! bo Ty sam ie_steś świę_ty,
łuy się nad na_mi! bo Ty sam ie_steś świę_ty,
łuy się nad na_mi! bo Ty sam ie steś świę_ty,
łuy się nad na_mi! bo Ty sam ie stetś świę_ty,
Ty sam ie_steś Pan, Ty sam ie_steś nay_
Ty sam ie_steś Pan, Ty sam ie_steś nay_
Ty sam ie steś Pan, Ty sam ie_steś nay_
Ty sam ie steś Pan, Ty sam ie_steś nay_
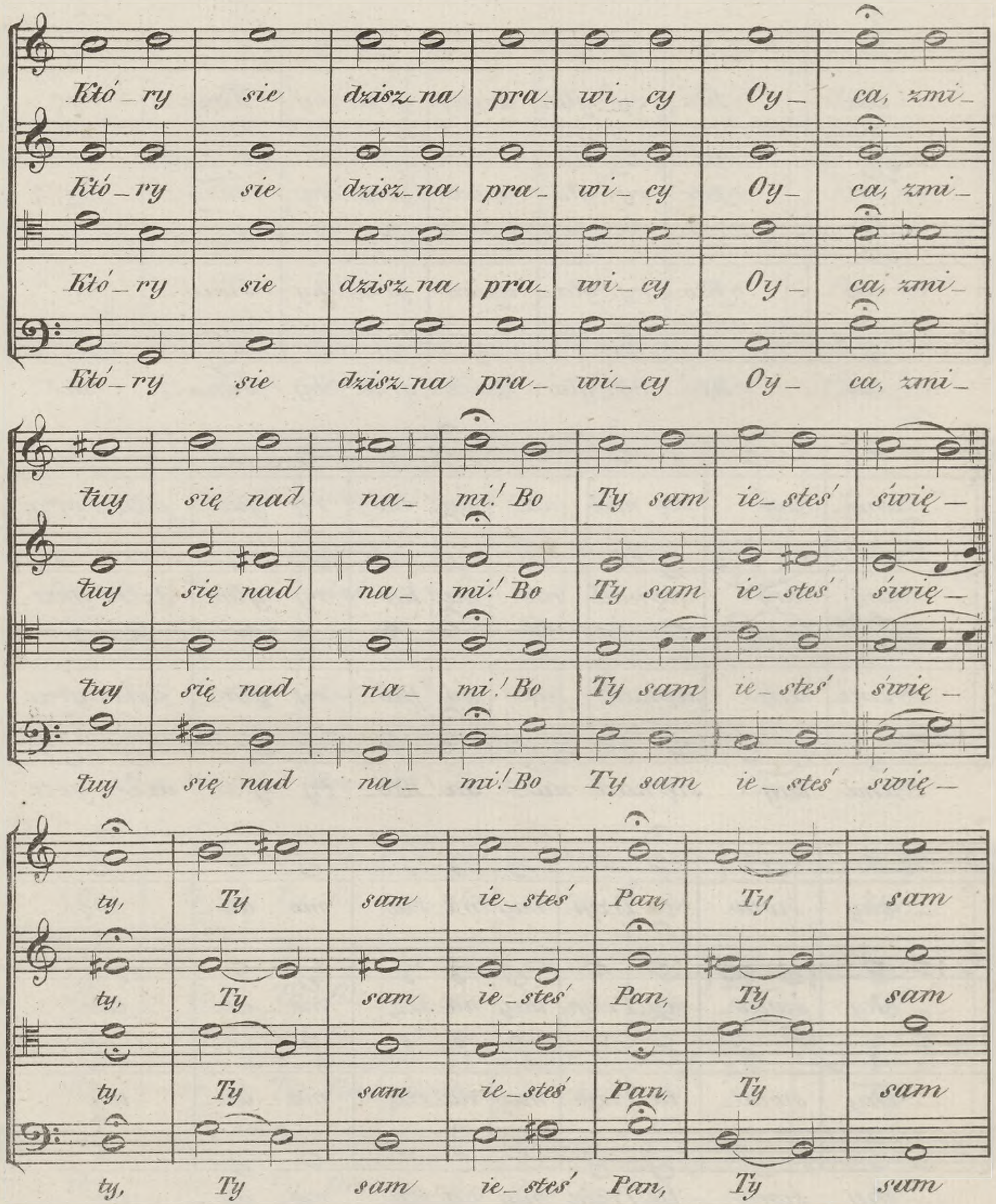

wy_ższy, Je_ zu Chry_ ste z Du_ chem
wy_ższy, Je_ zu Chry_ ste z Du_ chem
wy_ższy, Je_ zu Chry_ ste z Du_ chem
wy_ższy, Je_ zu Chry_ ste z Du_ chem
świę_tym w chwa_ _ _ _ le Bo_ ga
świę_tym w chwa_ _ _ _ le Bo_ ga
świę_tym w chwa_ _ _ _ le Bo_ ga
świę_tym w chwa_ _ _ _ le Bo_ ga
Oy_ ca, A_men! A_men! A_ _ _ _ men!
Oy_ ca, A_men! A_men! A_ men!
Oy_ ca, A_men! A_men! A_ men!
Oy_ ca, A_men! A_men! A_ men!

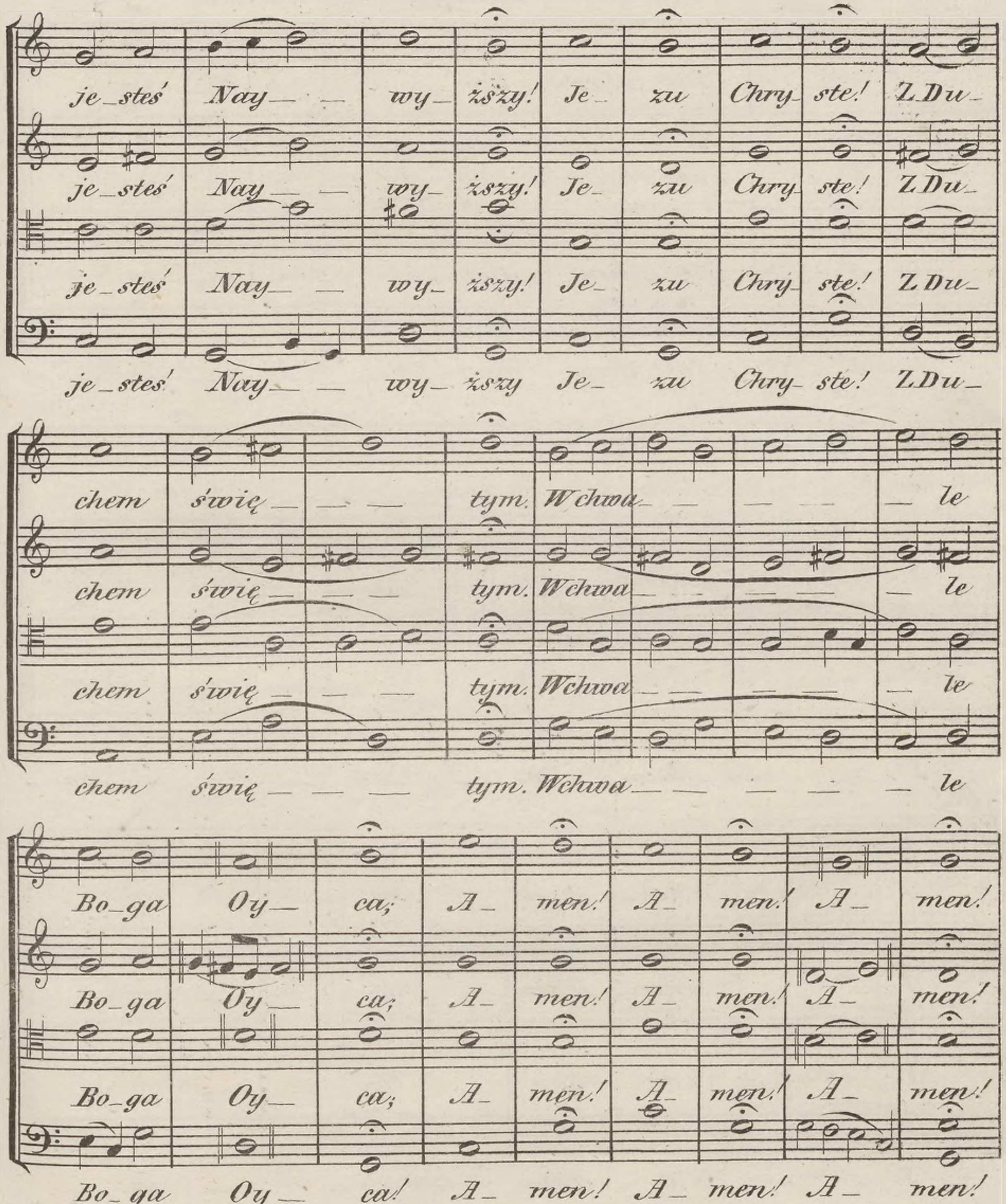

A na zie_mi po_kóy, wlu_dziach do_
A na zie_mi po_kóy, wlu_dziach do_
A na zie_mi po_kóy, wlu_dziach do_
A na zie_mi po_kóy, wlu_dziach do_
bre u_po_ _ do _ ba _ _ nie.
bre u_po _ do _ ba _ nie.
bre u_po _ do _ ba _ _ nie.
bre u_po _ do _ ba _ _ nie.
Chwa_li my Cię, wy_sła _ wia_my Cię, mo
Chwa_li my Cię, wy_sła _ wia_my Cię, mo
Chwa_li my Cię, wy_sła _ wia_my Cię, mo
Chwa_li my Cię, wy_sła _ wia_my Cię, mo

dląc czci_my Cię, wie_ lbi_my Cię, dzię_ ku_ie_
dląc czci_my Cię, wie_ lbi_ my Cię, dzię_ ku_ ie_
dląc czci_my Cię, wie_ lbi_my Cię, dzię_ ku_ie_
dląc czci_my Cię, wie_ lbi_my Cię, dzię_ ku_ie_
my Ci, dla Two_iéy wie_lkiéy chwa_
my Ci, dla Two_iéy wie_lkiéy chwa_
my Ci, dla Two_iéy wie_lkiey chwa_
my Ci, dla Two_iéy wie_lkiey chwa_
ły. Bo_ że! Nie_ bie_ski Kró_
ły. Bo_ że! Nie_ bie_ski Kró_
ły. Bo_ że! Nie_ bie_ski Kró_
ły. Bo_ że! Nie_ bie_ski Kró_

lu! Wsze_ chmo_ gą_ cy Oy_ cze! Pa_ nie!
lu! Wsze_ chmo_ gą_ cy Oy_ cze! Pa_ nie!
lu! Wsze_ chmo_ gą_ cy Oy_ cze! Pa_ nie!
lu! Wsze_ chmo_ gą_ cy Oy_ cze! Pa_ nie!
Je_ dno_ro_ dzo_ny Sy_ nu, Je_ zu Chry_ ste!
Je_ dno_ro_ dzo_ny Sy_ nu Je_ zu Chry_ ste!
Je_ dno_ro_ dzo_ny Sy_ nu Je_ zu Chry_ ste!
Je_ dno_ro_ dzo_ny Sy_ nu Je_ zu Chry_ _ste!
Bo_ że, Ty, Ba_ ra_nku Bo_ ży, Sy_ nu Oy_
Bo_ że, Ty, Ba_ ra_nku Bo_ ży, Sy_ nu Oy_
Bo_ że, Ty, Ba_ ra_nku Bo_ ży, Sy_ nu Oy_
Bo_ że, Ty, Ba_ ra_nku Bo_ ży, Sy_ nu Oy_

ca, Któ_ ry gła_ dzisz grze_chy świa_ ta!
ca, Któ_ ry gła_ dzisz grze_chy świa_ ta!
ca, Któ_ ry gła_ dzisz grze_chy świa_ ta!
ca, Któ_ ry gła_ dzisz grze_chy świa_ ta!
zmi_ łuy się nad na_ mi! Któ_ ry gła_ dzisz grze
zmi_ łuy się nad na_ mi! Któ_ ry gła_ dzisz grze_
zmi_ łuy się nad na_ mi! Któ_ ry gła_ dzisz grze_
zmi_ łuy się nad na_ mi! Któ_ ry gła_ dzisz grze
_ chy świa_ ta! Przyi_ miy na_szą mo_ dłi_ twę!
_ chy świa_ ta! Przyi_ miy na_szą mo_ dłi_ twę!
_ chy świa_ ta! Przyi_ miy na_szą mo_ dłi_ twę!
_ chy świa_ ta! Przyi_ miy na_szą mo_ dłi_ twę!

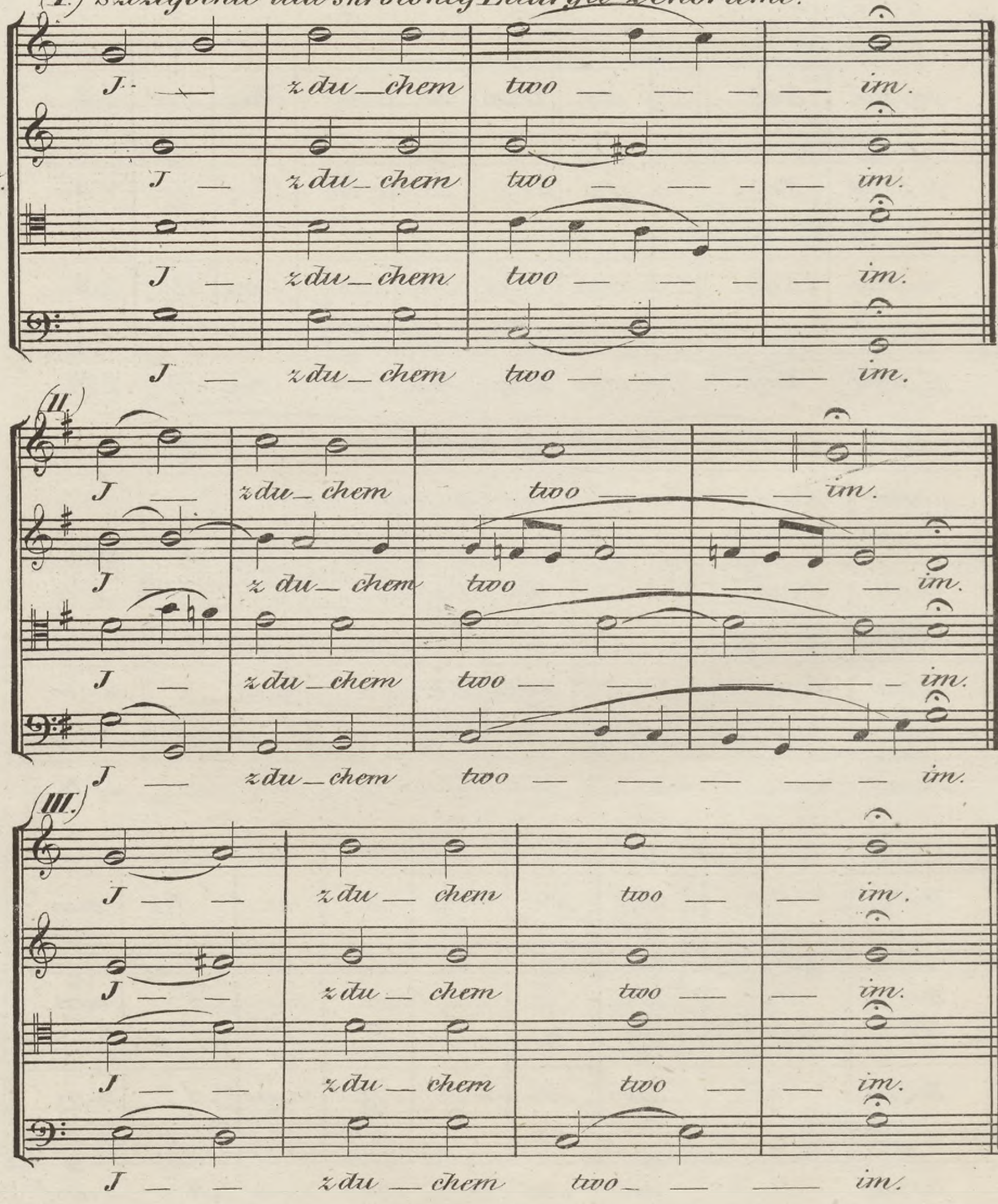

Któ_ry sie dzisz_na pra_ wi_cy Oy_ ca, zmi_
Któ_ry sie dzisz_na pra_ wi_cy Oy_ ca, zmi_
Któ_ry sie dzisz_na pra_ wi_cy Oy_ ca, zmi_
Któ_ry sie dzisz_na pra_ wi_cy Oy_ ca, zmi_
łuy się nad na_ mi! Bo Ty sam ie_steś świę―
łuy się nad na_ mi! Bo Ty sam ie_steś świę―
łuy się nad na_ mi! Bo Ty sam ie_steś świę―
łuy się nad na_ mi! Bo Ty sam ie_steś świę―
ty, Ty sam ie_steś Pan, Ty sam
ty, Ty sam ie_steś Pan, Ty sam
ty, Ty sam ie_steś Pan, Ty sam
ty, Ty sam ie_steś Pan, Ty sam

je_steś Nay_ _ wy_ ższy! Je_ zu Chry_ ste! Z Du_
je_steś Nay_ _ wy_ ższy! Je_ zu Chry_ ste! Z Du_
je_steś Nay_ _ wy_ ższy! Je_ zu Chry_ ste! Z Du_
je_steś Nay_ _ wy_ ższy Je_ zu Chry_ ste! Z Du_
chem święę_ _ _ tym. W chwa_ _ _ _ _ le
chem święę_ _ _ tym. W chwa_ _ _ _ _ le
chem święę_ _ _ tym. W chwa_ _ _ _ _ le
chem święę_ _ _ tym. W chwa_ _ _ _ _ le
Bo_ga Oy_ ca; A_ men! A_ men! A_ men!
Bo_ga Oy_ ca; A_ men! A_ men! A_ men!
Bo_ga Oy_ ca; A_ men! A_ men! A_ men!
Bo_ga Oy_ ca! A_ men! A_ men! A_ men!

J Z Duchem twoim.

(I.) Szczególnie dla skróconéy Liturgii z Chorami.
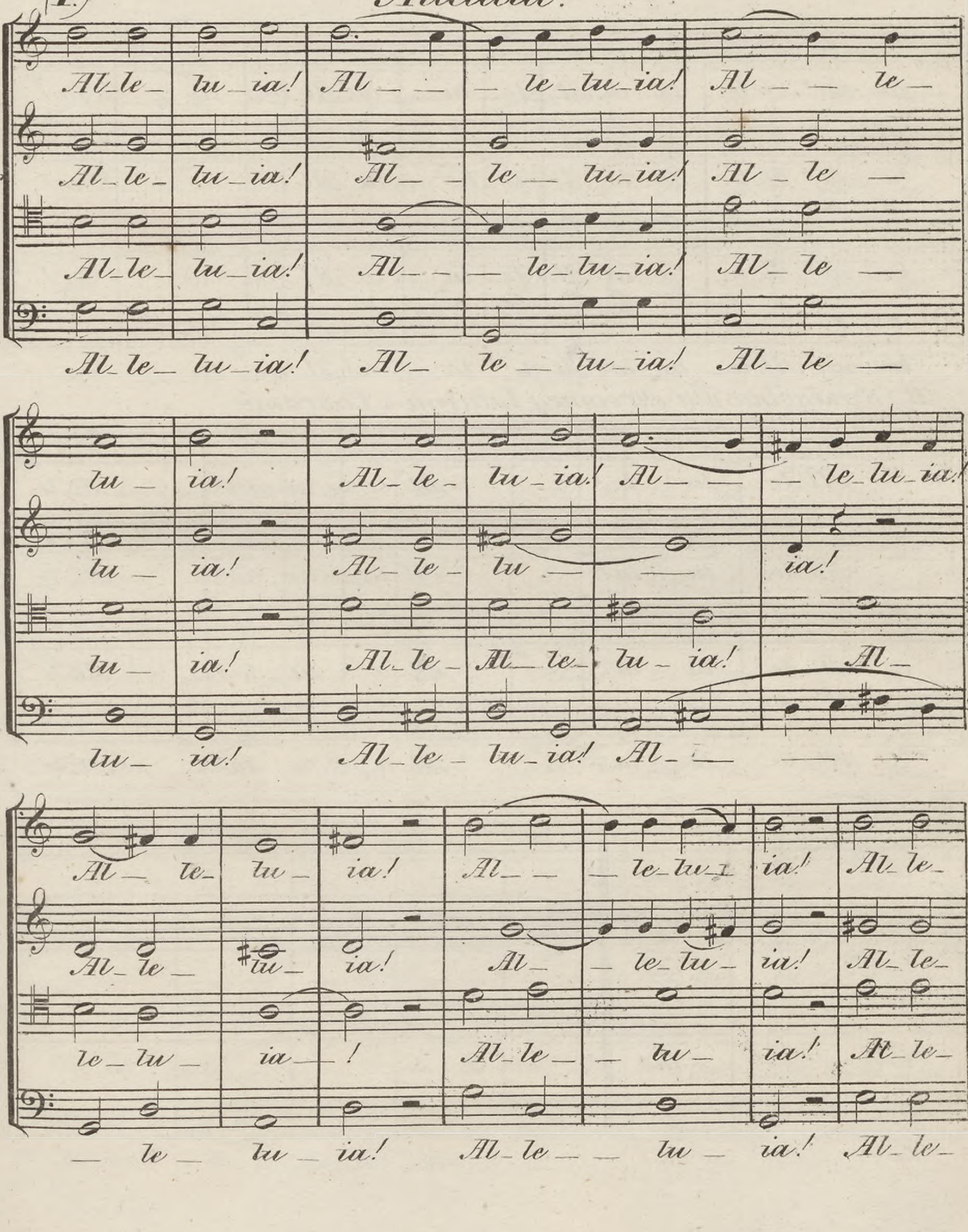
№3.

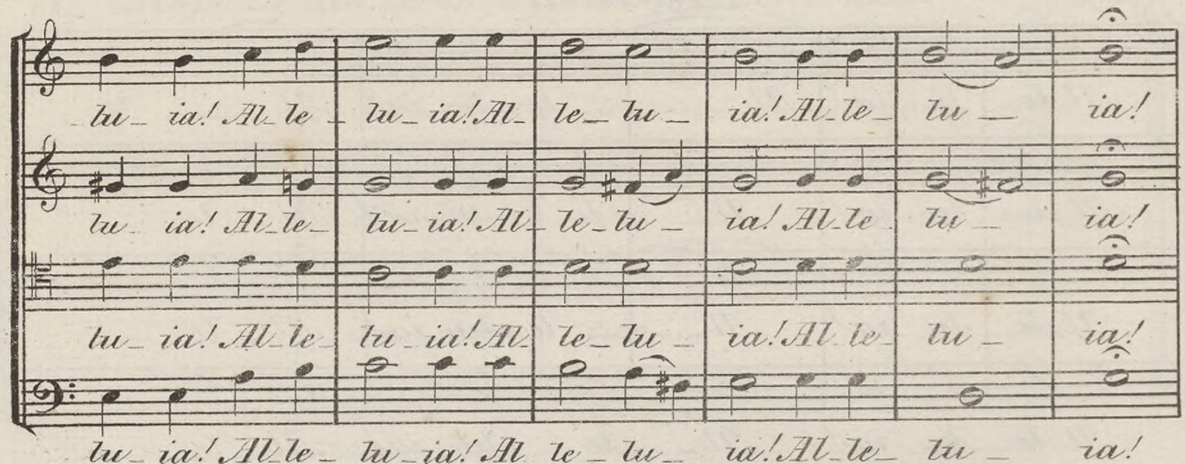

(I.)

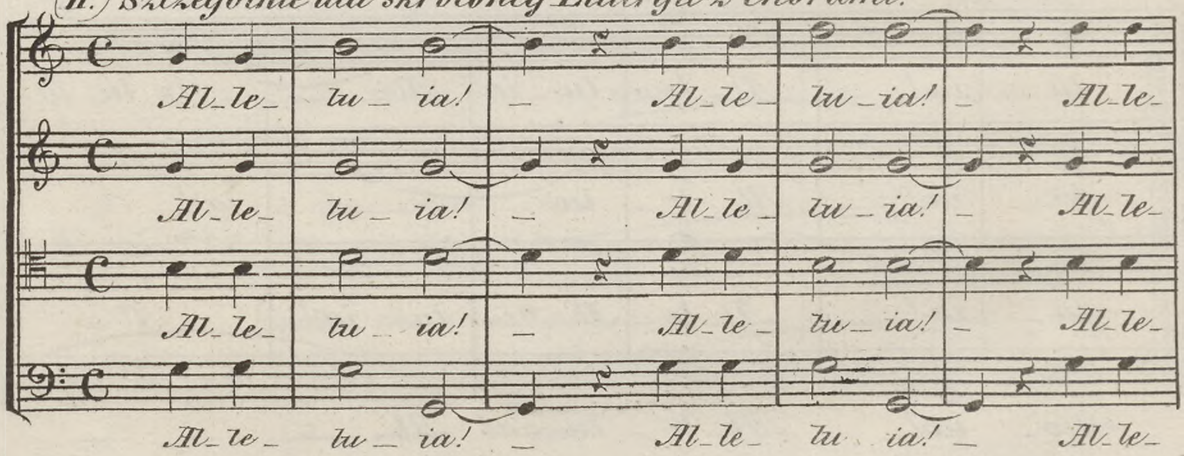
Alleluia.

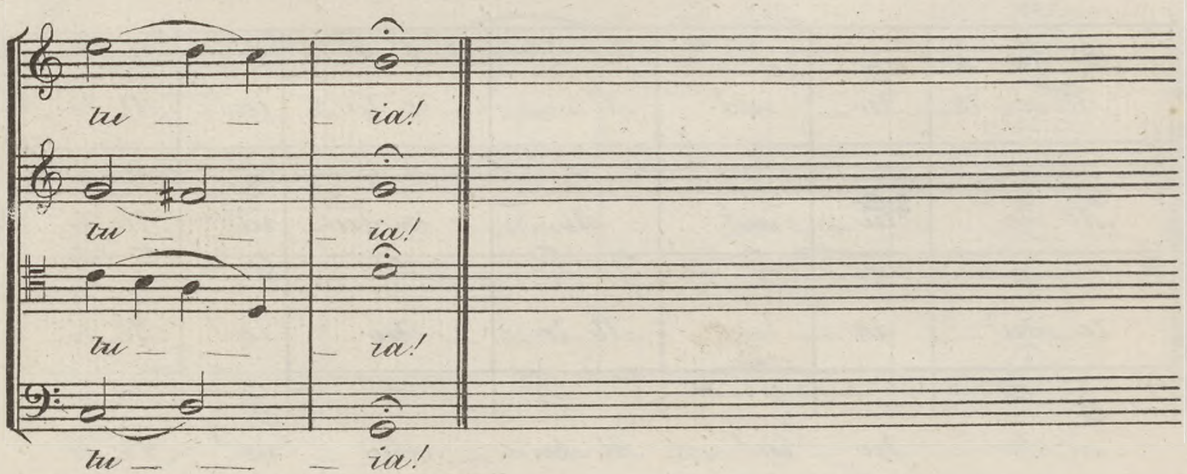
No 6.
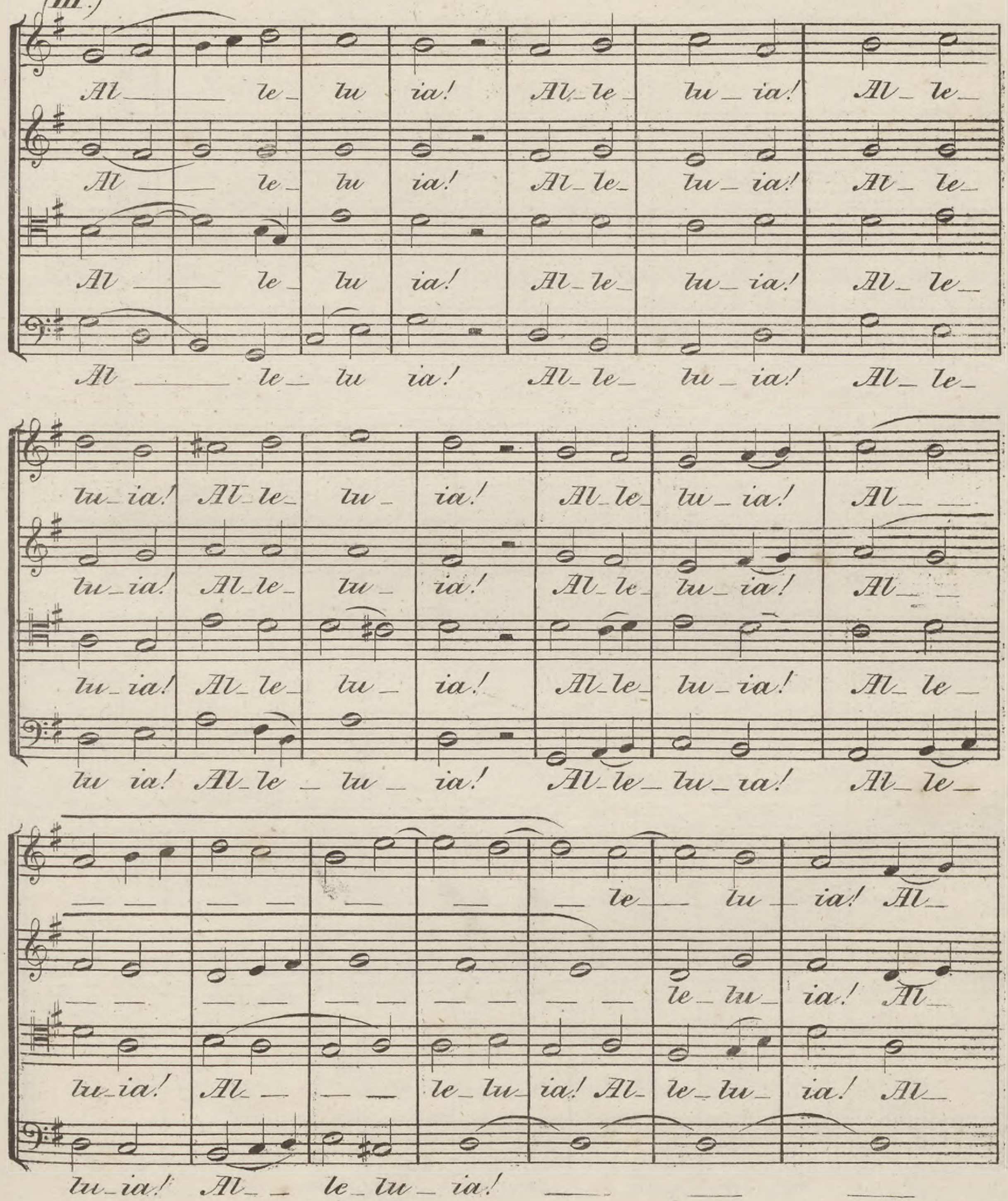

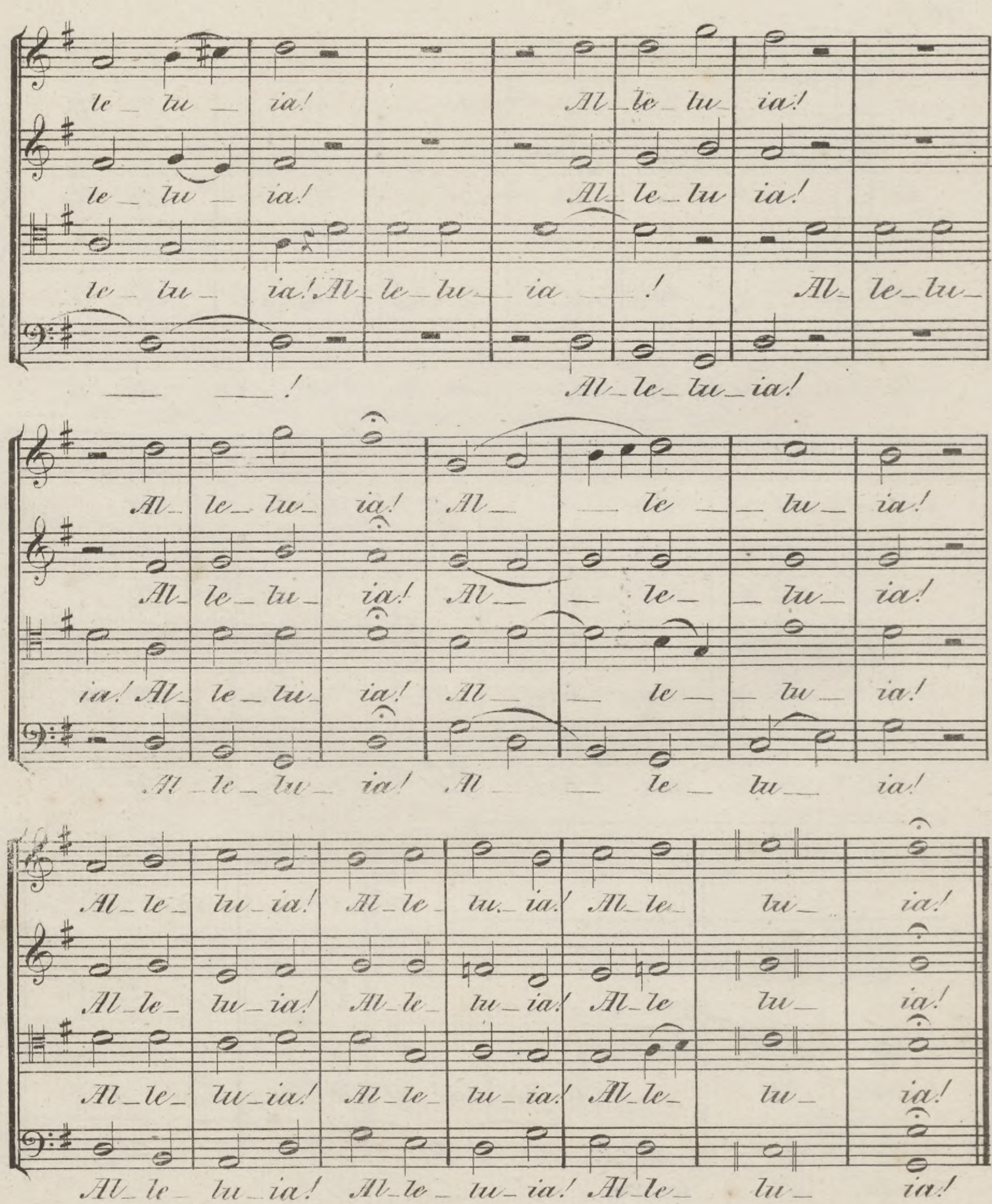
(II.) Szczególnie dla skróconéy Liturgii z Chorami.
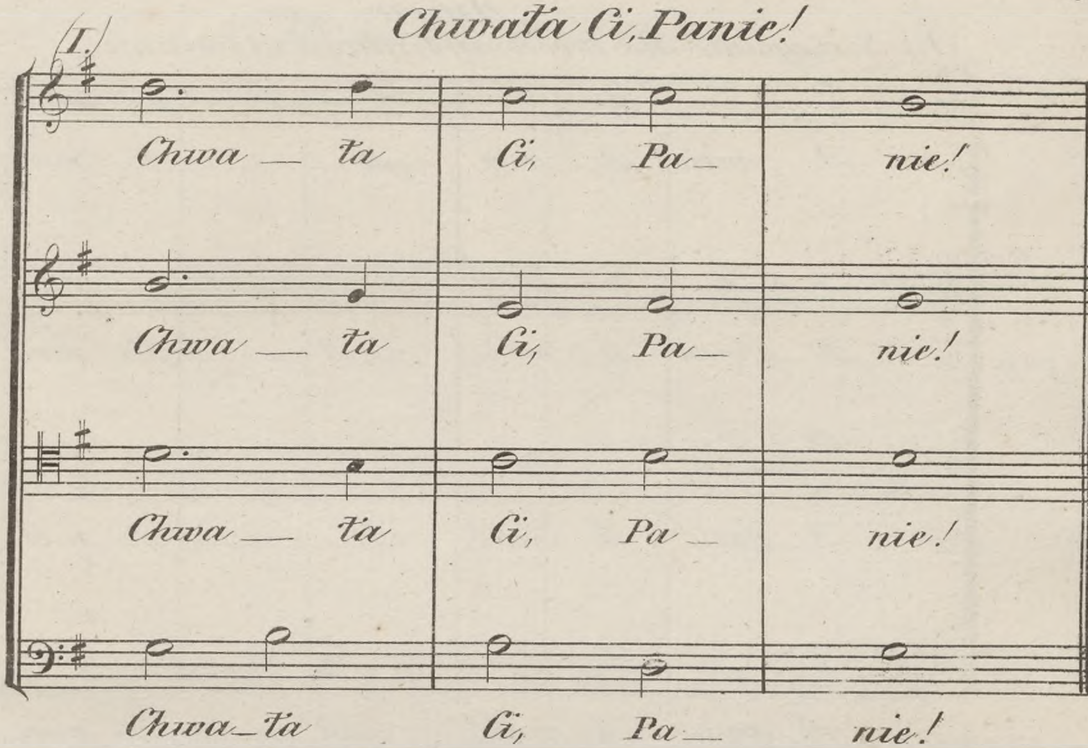

(III.)
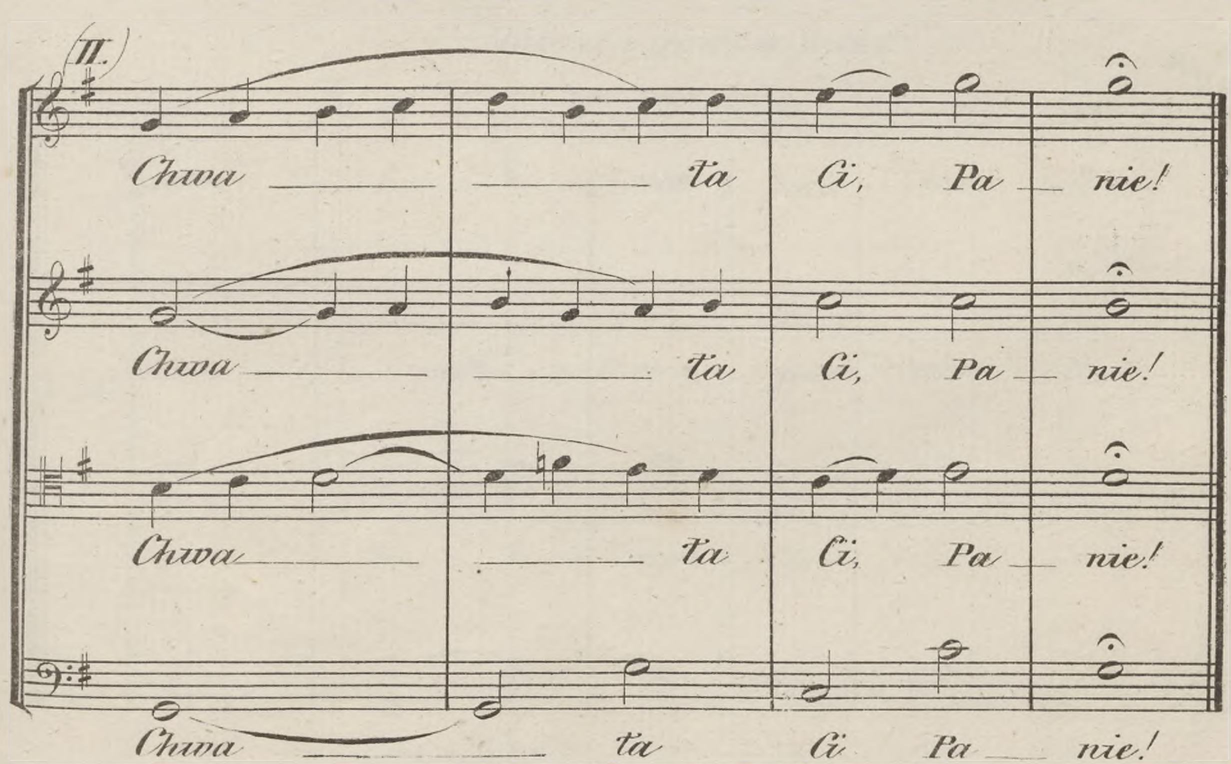

Al ___ le_ lu ia! Al_le_ lu_ia! Al_le_
Al ___ le_ lu ia! Al_le_ lu_ia! Al_le_
Al ___ le_ lu ia! Al_le_ lu_ia! Al_le_
Al ___ le_ lu ia! Al_le_ lu_ia! Al_le_
lu_ia! Al_le_ lu_ ia! Al_le_ lu_ia! Al___
lu_ia! Al_le_ lu_ ia! Al_le_ lu_ia! Al___
lu_ia! Al_le_ lu_ ia! Al_le_ lu_ia! Al_le_
lu ia! Al_le_ lu_ ia! Al_le_lu_ia! Al_le_
le__ lu_ ia! Al_
le_lu_ ia! Al_
lu_ia! Al__ le_lu_ia! Al_ le_lu_ ia! Al_
lu_ia! Al__ le_lu_ ia!

le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!
le _ lu _ ia! Al _ le _ lu ia!
le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia _ ! Al _ le _ lu _
_ _ ! Al _ le _ lu _ ia!
Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!
Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!
ia! Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!
Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!
Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!
Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia! Al _ le lu _ ia!
Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!
Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia! Al _ le _ lu _ ia!

Chwała Ci, Panie!

Nº 7.

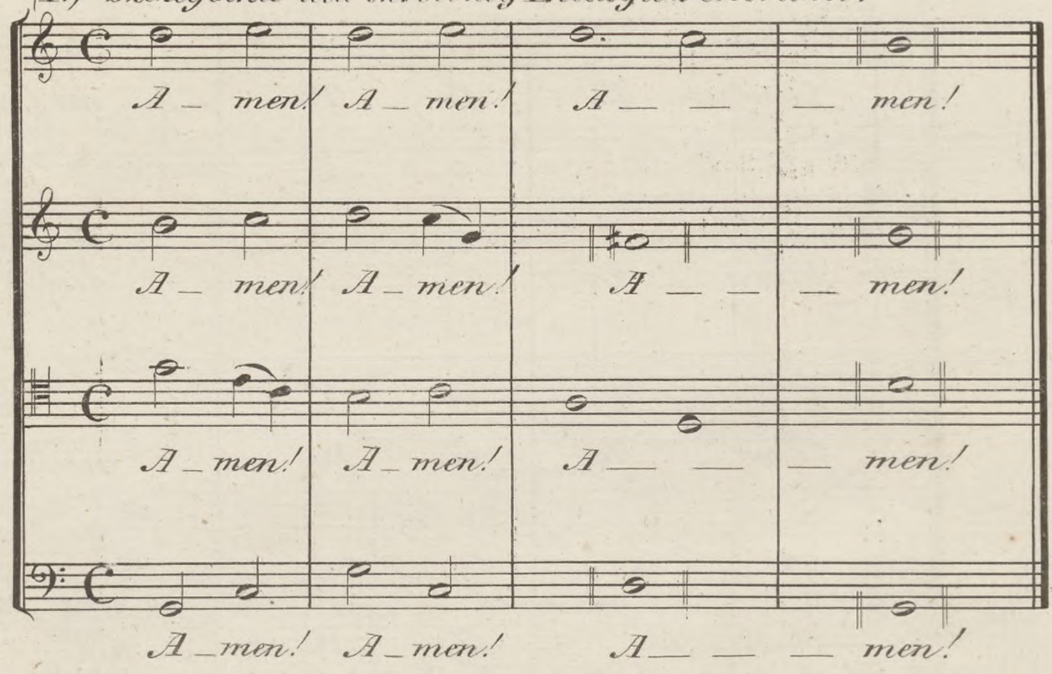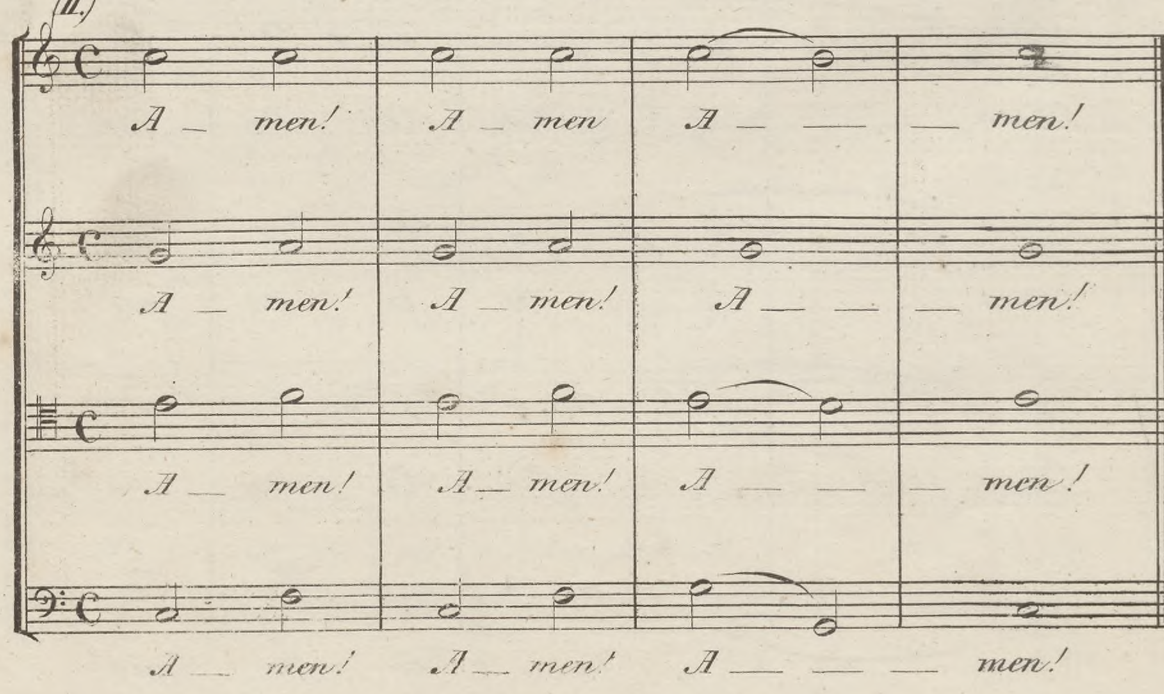

Amen.

(I.) Szczególnie dla skróconey Liturgii z Chorami.

No 8.
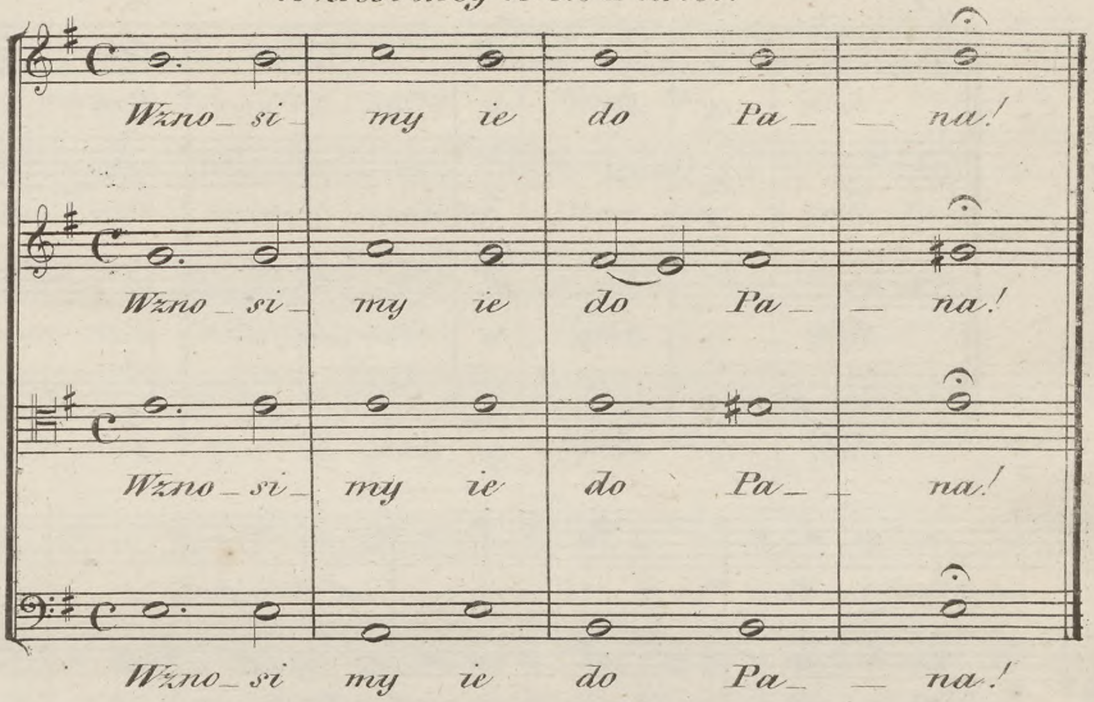

(II.)

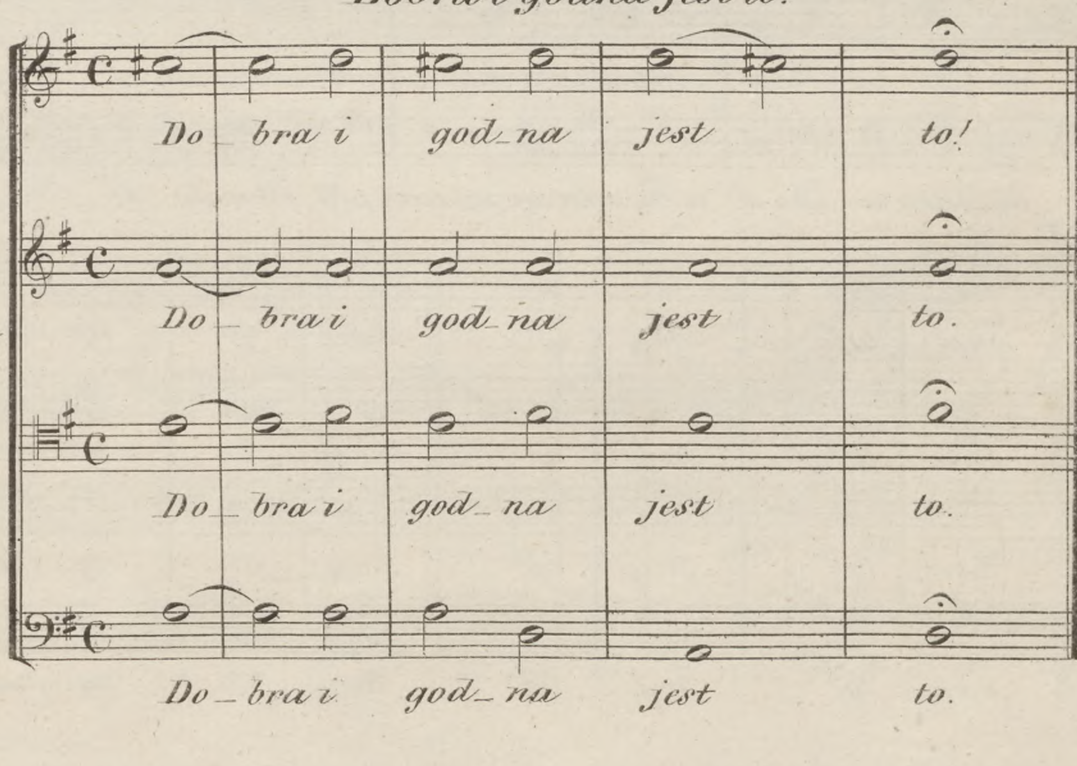
Wznosimy ie do Pana.

№ 9.

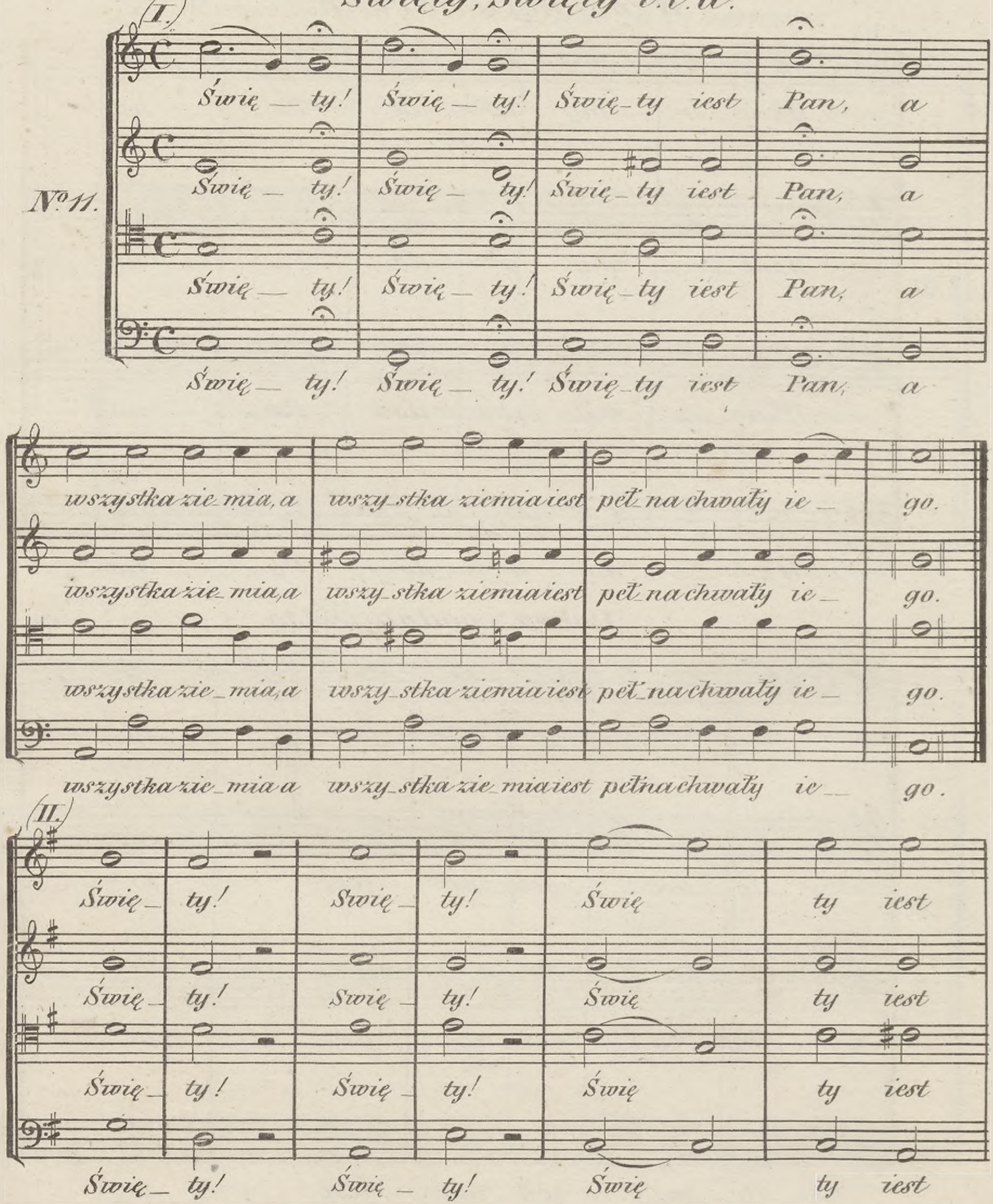
Dobra i godna jest to.

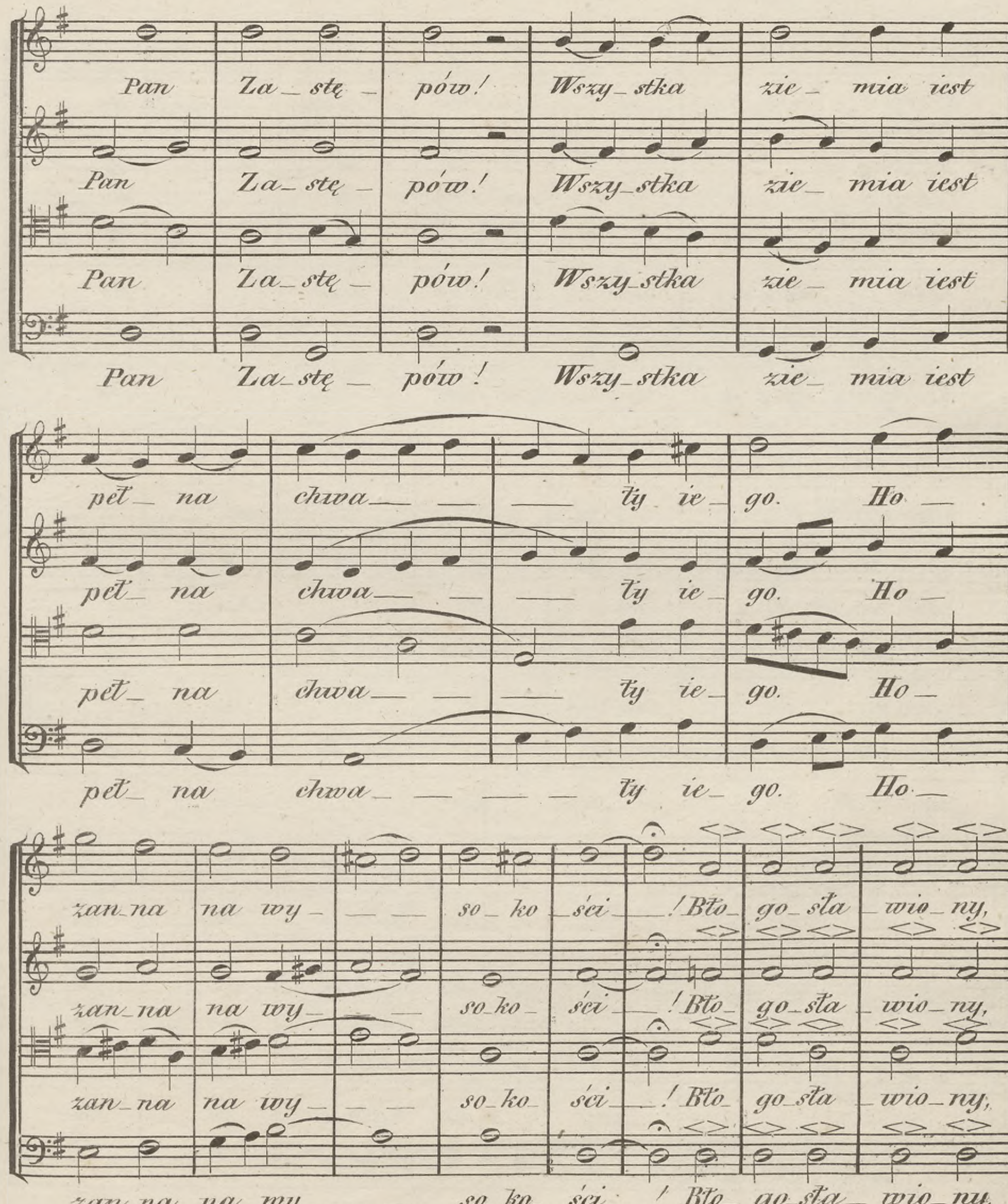
№ 10.

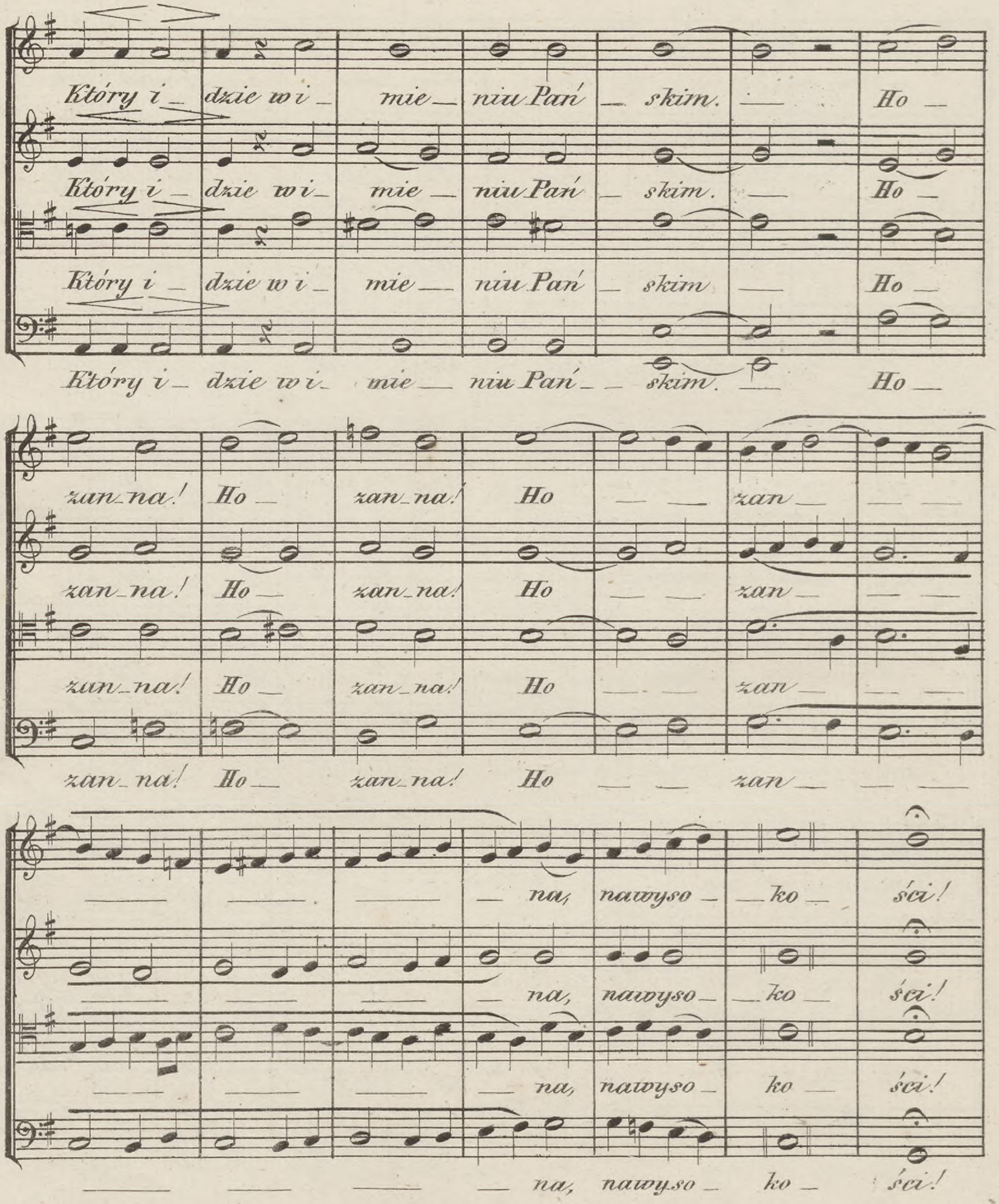

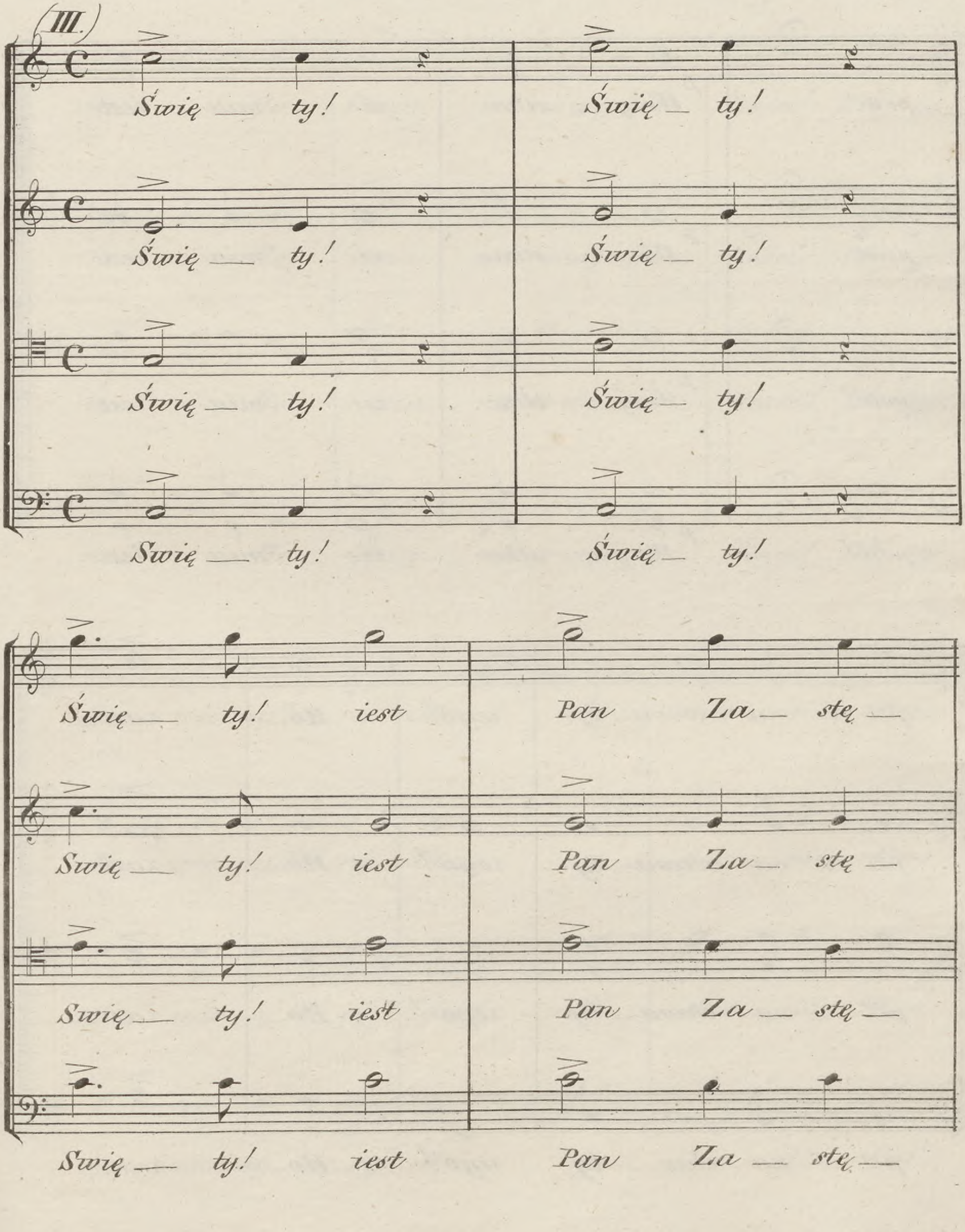
Święty, Święty i.t.d.

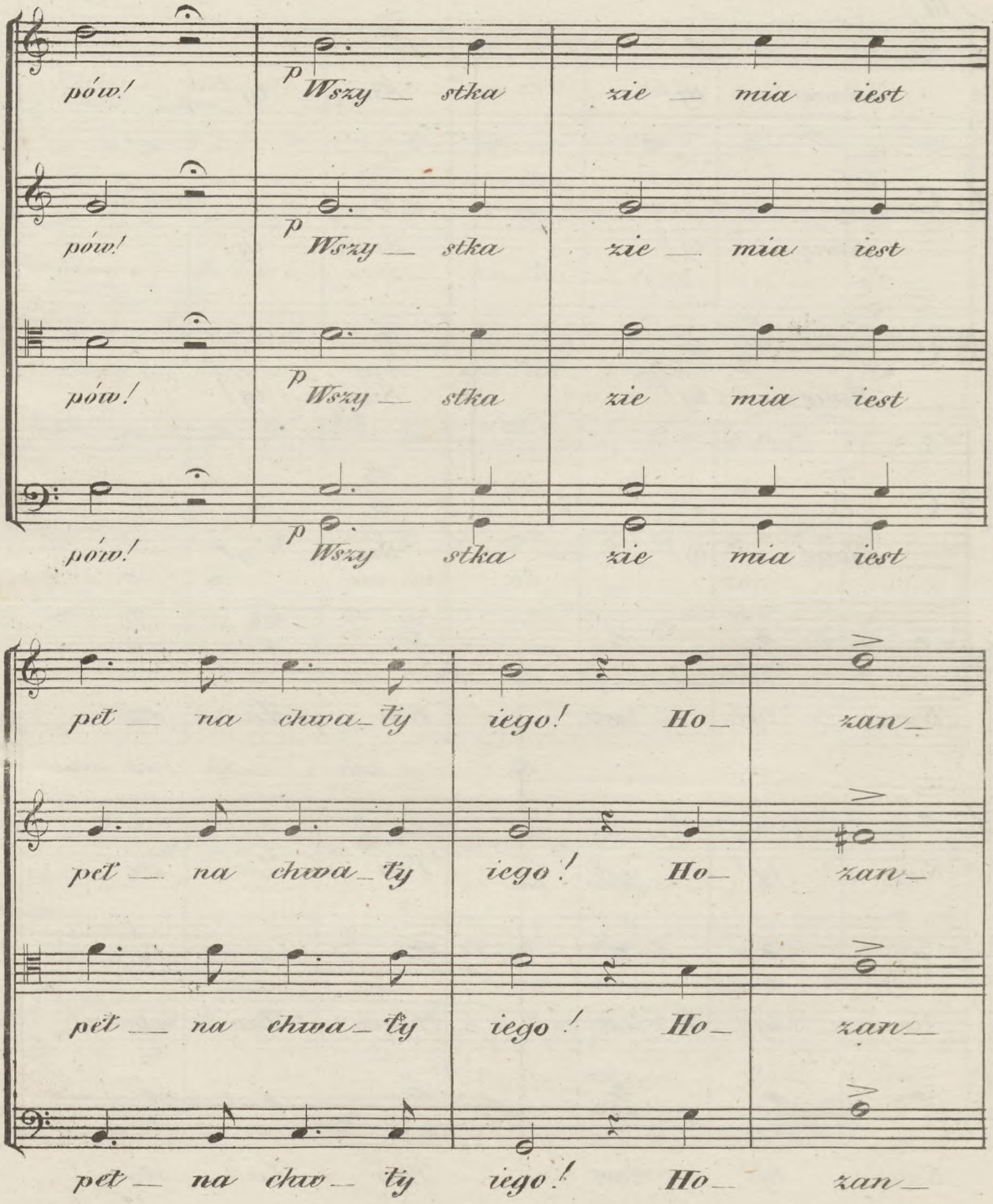
No 11.

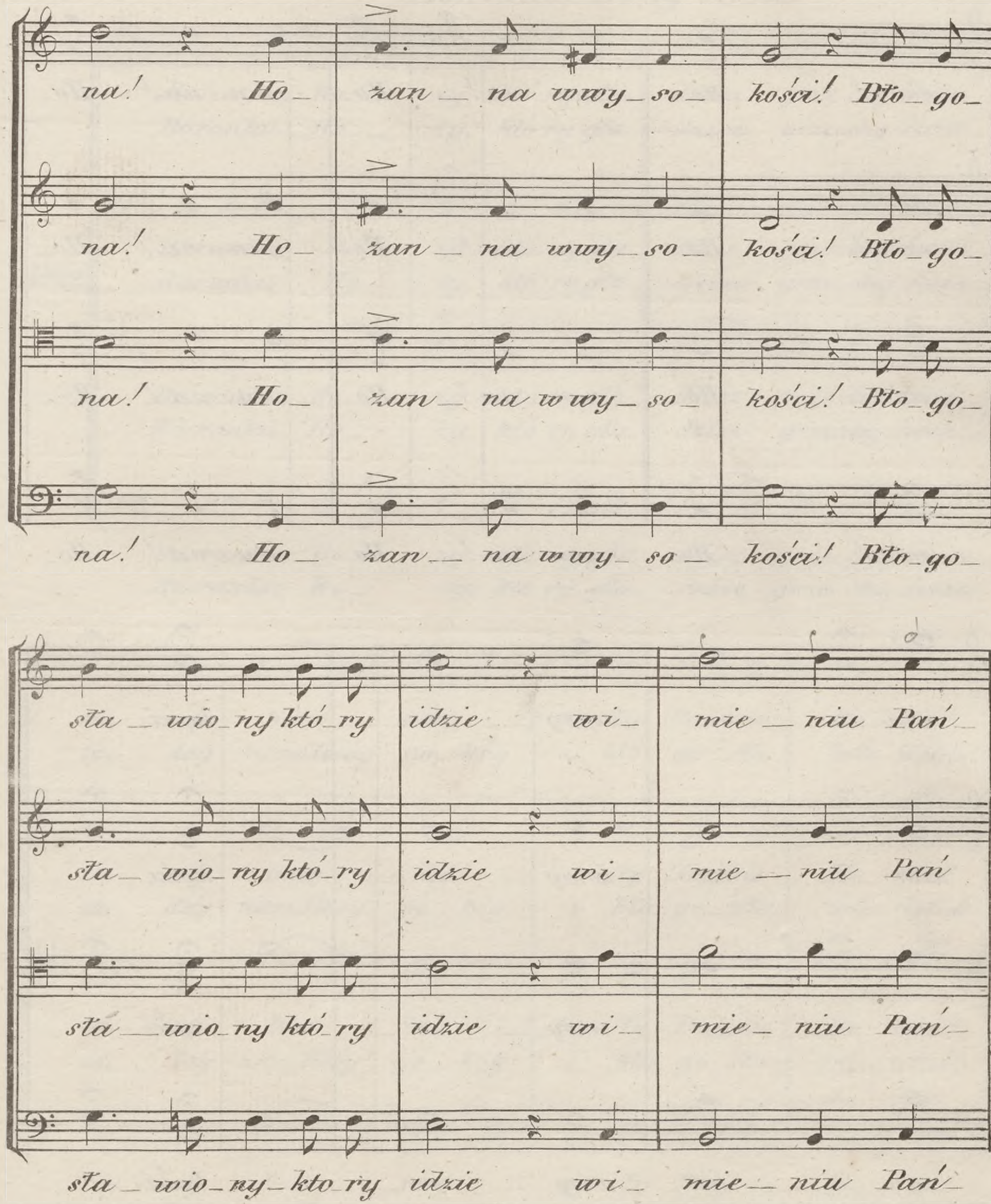

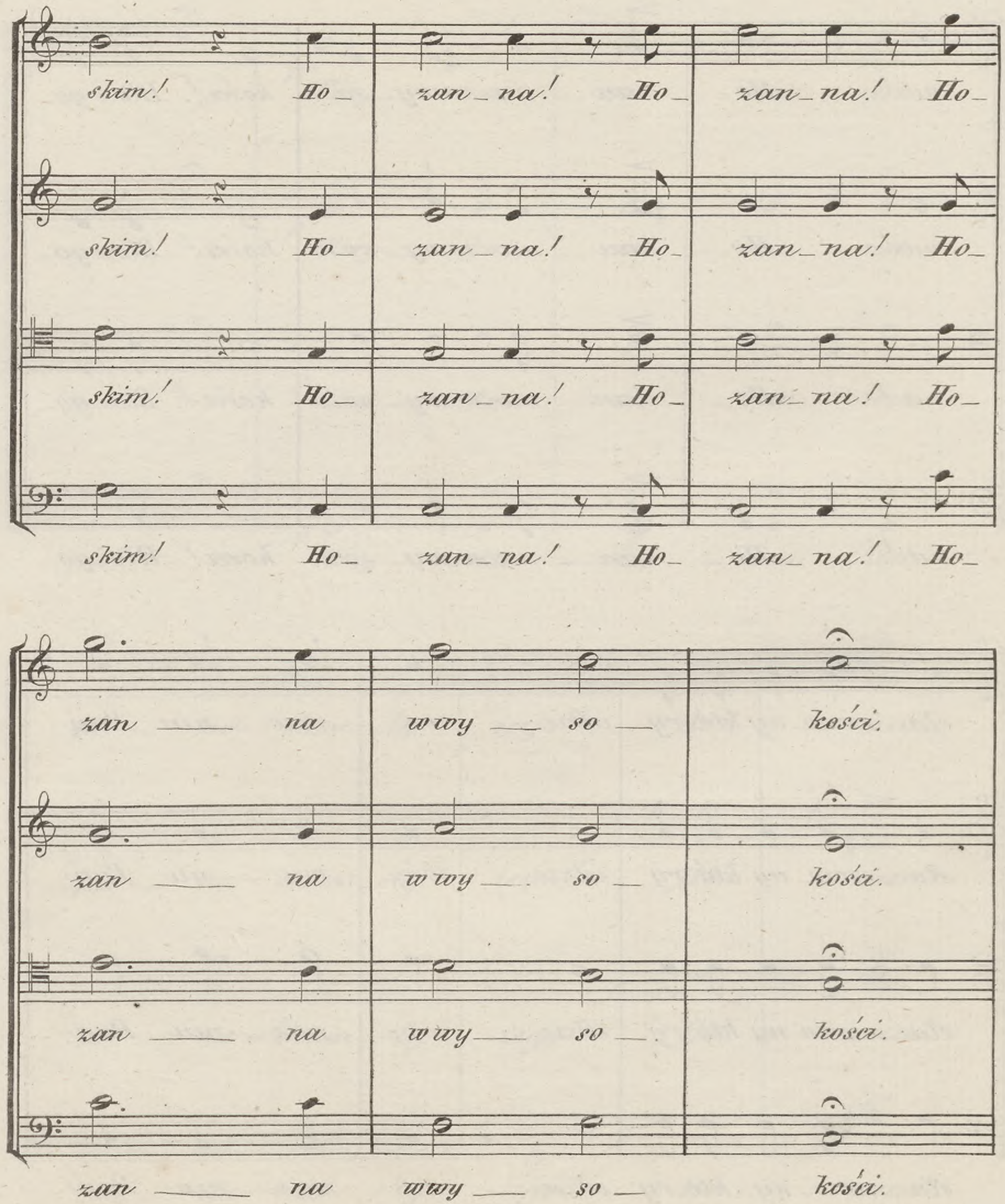

Pan Za_stę_ pów! Wszy_stka zie_ mia iest
Pan Za_stę_ pów! Wszy_stka zie_ mia iest
Pan Za_stę_ pów! Wszy_stka zie_ mia iest
Pan Za_stę_ pów! Wszy_stka zie_ mia iest
peł_ na chwa_ _ _ ły ie_ go. Ho_
peł_ na chwa_ _ _ ły ie_ go. Ho_
peł_ na chwa_ _ _ ły ie_ go. Ho_
peł_ na chwa_ _ _ ły ie_ go. Ho_
zan_na na wy_ _ _ so_ko_ ści_ ! Bło_ go_sła_ wio_ny,
zan_na na wy_ _ _ so_ko_ ści_ ! Bło_ go_sła_ wio_ny,
zan_na na wy_ _ _ so_ko_ ści_ ! Bło_ go_sła_ wio_ny,
zan_na na wy_ _ _ so_ko_ ści_ ! Bło_ go_sła_ wio_ny,

Który i _ dzie wi _ mie _ niu Pań _ skim. _ Ho _
Który i _ dzie wi _ mie _ niu Pań _ skim. _ Ho _
Który i _ dzie wi _ mie _ niu Pań _ skim _ Ho _
Który i _ dzie wi _ mie _ niu Pań _ _ skim. _ Ho _
zan_na! Ho _ zan_na! Ho _ _ zan _ _ _
zan_na! Ho _ zan_na! Ho _ _ zan _ _ _
zan_na! Ho _ zan_na! Ho _ _ zan _ _ _
zan_na! Ho _ zan_na! Ho _ _ zan _ _ _
_ _ _ _ na, nawyso _ _ ko _ ści!
_ _ _ _ na, nawyso _ _ ko _ ści!
_ _ _ _ na, nawyso _ ko _ ści!
_ _ _ _ na, nawyso _ ko _ ści!

(III.)
Święty! Święty!
Święty! Święty!
Święty! Święty!
Święty! Święty!
Święty! iest Pan Zastę
Swięty! iest Pan Zastę
Swięty! iest Pan Zastę
Swięty! iest Pan Zastę

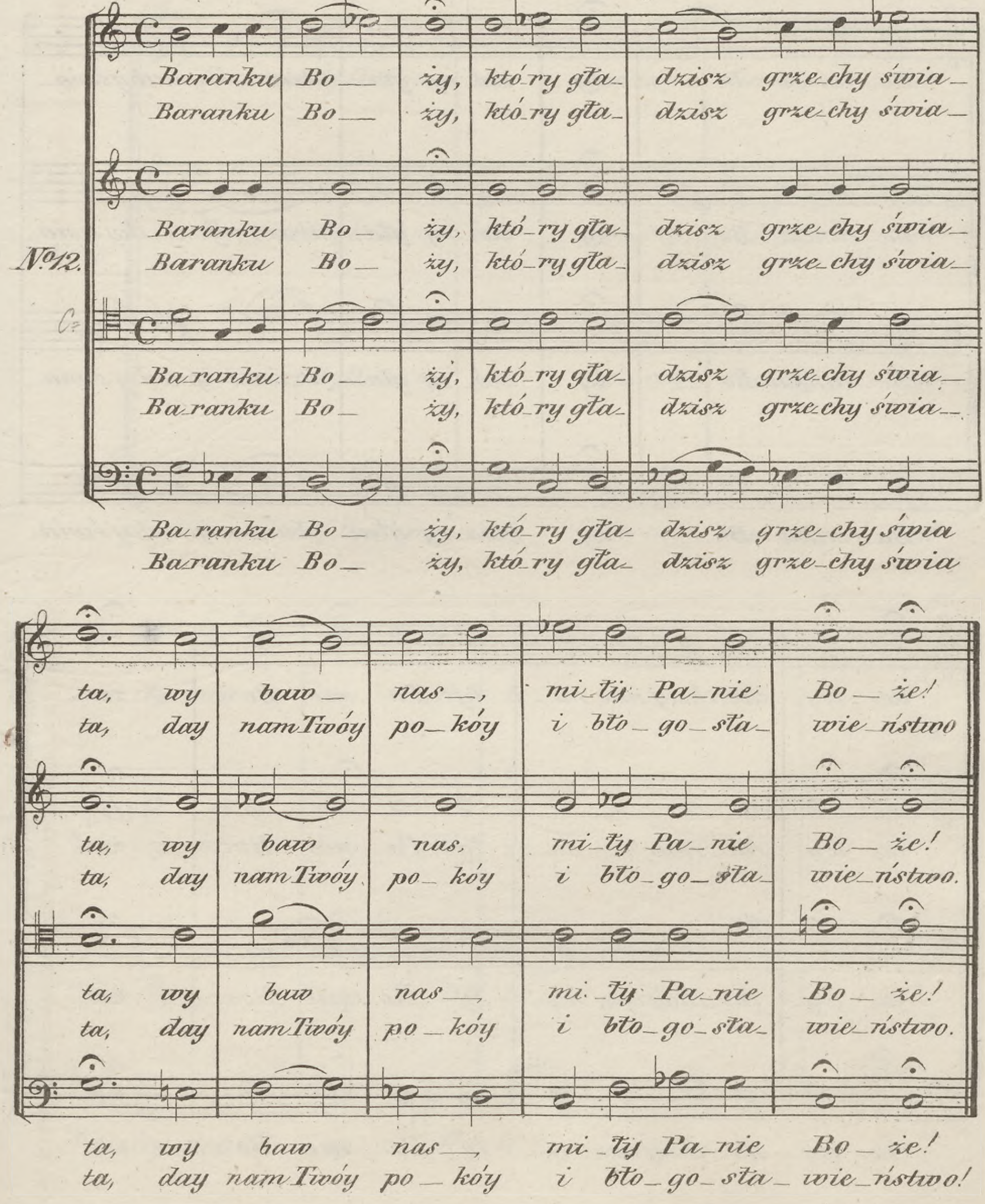

p
pów! Wszy _ stka zie _ mia iest
pów! Wszy _ stka zie _ mia iest
pów! Wszy _ stka zie mia iest
pów! Wszy stka zie mia iest
peł‿ _ na chwa _ ły iego! Ho _ zan _
pełʼ _ na chwa _ ły iego! Ho _ zan _
pełʼ _ na chwa _ ły iego! Ho _ zan _
pełʼ _ na chw _ ły iego! Ho _ zan _

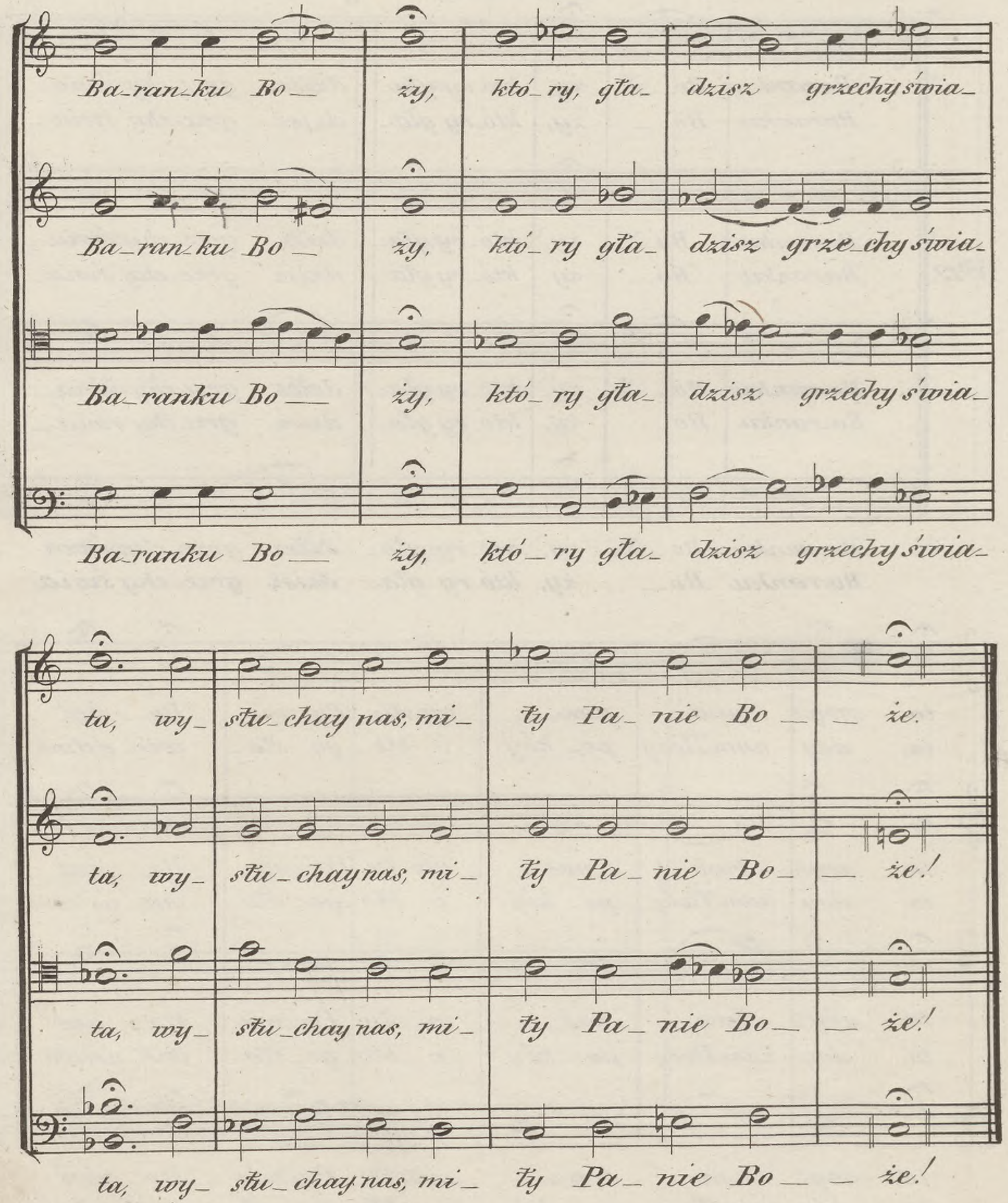

na! Ho_ zan_ na wwy_so_ kości! Bło_go_
na! Ho_ zan_ na wwy_so_ kości! Bło_go_
na! Ho_ zan_ na w wy_so_ kości! Bło_go_
na! Ho_ zan_ na w wy_so_ kości! Bło_go_
sła_wio_ny któ_ry idzie wi_ mie_niu Pań_
sła_wio_ny któ_ry idzie wi_ mie_niu Pań
sła_wio_ny któ_ry idzie wi_ mie_niu Pań_
sła_wio_ny_kto_ry idzie wi_ mie_niu Pań_

skim! Ho_ zan_na! Ho_ zan_na! Ho_
skim! Ho_ zan_na! Ho_ zan_na! Ho_
skim! Ho_ zan_na! Ho_ zan_na! Ho_
skim! Ho_ zan_na! Ho_ zan_na! Ho_
zan ___ na wwy _ so _ kości.
zan ___ na wwy _ so _ kości.
zan ___ na wwy _ so _ kości.
zan ___ na wwy _ so _ kości.

Baranku Boży i.t.d.

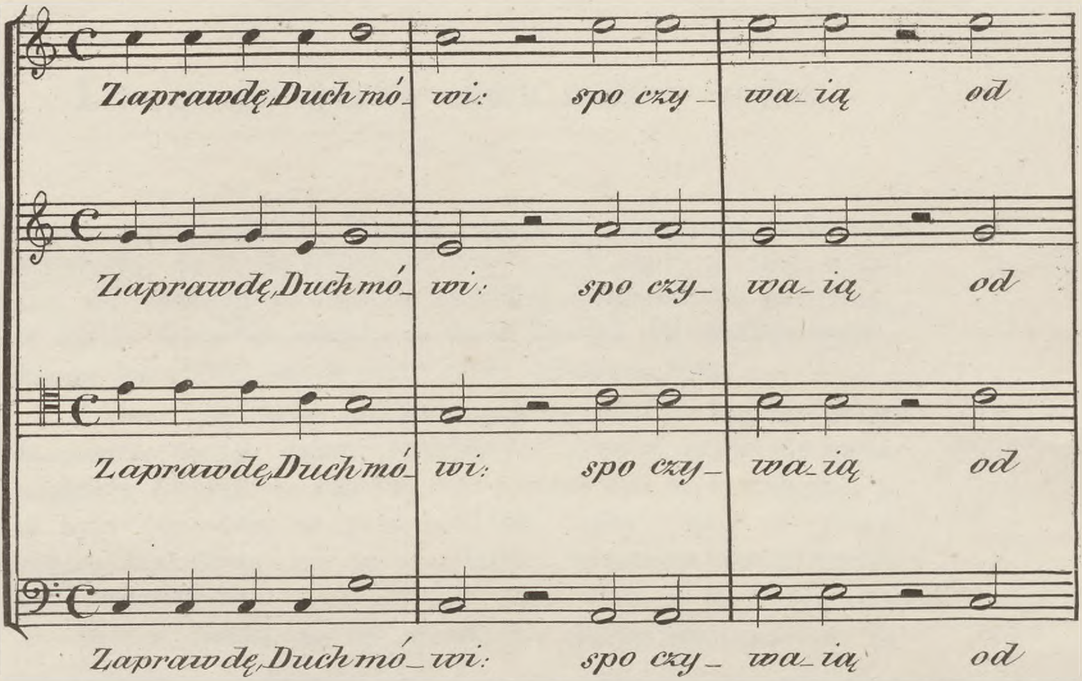
№12.

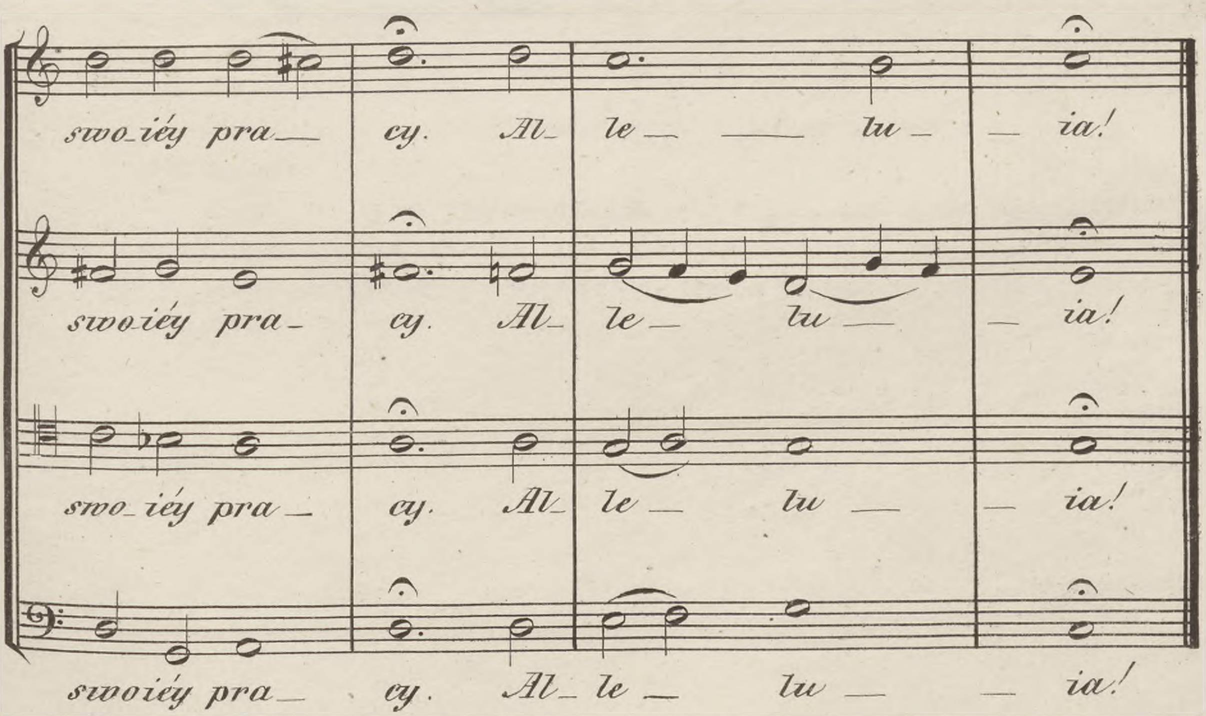

Ba_ran_ku Bo_ ży, któ_ry, gła_ dzisz grzechy świa_
Ba_ran_ku Bo_ ży, któ_ry gła_ dzisz grze_chy świa_
Ba_ranku Bo_ ży, któ_ry gła_ dzisz grzechy świa_
Ba_ranku Bo_ ży, któ_ry gła_ dzisz grzechy świa_
ta, wy_ słu_chay nas, mi_ ły Pa_nie Bo_ _ że.
ta, wy_ słu_chay nas, mi_ ły Pa_nie Bo_ _ że!
ta, wy_ słu_chay nas, mi_ ły Pa_nie Bo_ _ że!
ta, wy_ słu_chay nas, mi_ ły Pa_nie Bo_ _ że!

Na pamiątkę zmarłych.

N°13.

Liturgiczne śpiewy choru nadzwyczayne.

Chóry, w większéy Liturgii Agiendy kościelnéy zawarte, wprawdzie dosyć są zdatnemi, aby z nich zupełną całość składać, ale dawnieysze Agiendy kościelne ewangielickie pokazuią, że oprócz śpiewów choru, w téyże Liturgii się znayduiących, ieszcze inne części téyże przez chóry śpiewane były.

Z rzeczonego więc niezaprzecznie wynika, że dopiero przez dodawanie owych ieszcze brakuiących chorów muzyczna część większéy Liturgii na zupełną całość może być wykształconą, a to było powodem do postanowienia, żeby części muzyczne ieszcze brakuiące, iak tu się dzieie, sposobem dodatkowym były umieszczone.

Części Liturgii, na ten sposob dla chorów sporządzone, są następuiące:

1) Wiersz po wyznaniu grzechów.
2) Wiersz przed Alleluia.
3) Wiara.
4) Wiersz po niéy.

Każdéy z tych części liturgicznych znayduie się proba tu przyłączona.

Co się zaś tycze przystosowania tych części, zostawuie się to zupełnie do woli księdza, gdyż i wypuszczone być mogą.

Ieżeli muzyka ma się odprawiać, trzeba uważać na to, co następuie.

W ogólności przy tém za gruntowną zasadę położyć trzeba, że nigdy dwa różne chóry ieden po drugim śpiewane być muszą, chyba, że ksiądz między nimi co mówi.[1])

W szczególności przestrzegać trzeba, co następuie.

1) Kiedy wiersz po wyznaniu grzechów ma być śpiewanym, koléy téy części Liturgii iest następuiąca:

Wyznanie grzechów, mówione przez księdza.

Chor. Wiersz po niém, tu: „Chwal, duszo moia, Pana i. t. d.“

Ksiądz. Cześć i chwała niech będzie Bogu Oycu i Synowi i Duchowi świętemu i. t. d.

Chor. Kirye i. t. d.

2) Kiedy wiersz przed Alleluia śpiewany bywa, tu: „Panie, wspomniy na nas według słowa Twego i. t. d.“ tedy z Alleluia samém w iednę całość musi być zciągnionym. W tym razie opuszcza się Nr. 6. dodatku muzycznego do Agiendy.

3) Kiedy wiara ma być śpiewana, tedy uwielbienie po skończonéy ewangielii przez księdza mówione, a nie przez chór spiewane być musi.

4) Wiersz po wierze, tu: „Będę Cię wyznawał, o Panie i. t. d.“ tylko w ten czas ma być śpiewany, kiedy wiara się nie śpiewa, w tym razie téż trzykrotne Amen po wierze wypada.

Nareszcie trzeba uważać, że księża przy odbywaniu Liturgii o płynną wymowę się usiłować, a ciągławéy i przewlekącéy wymowy się wystrzegać powinni.

Także i chóry i śpiewania gminu w rytmie nie zbyt powolnym wykonywane być muszą.

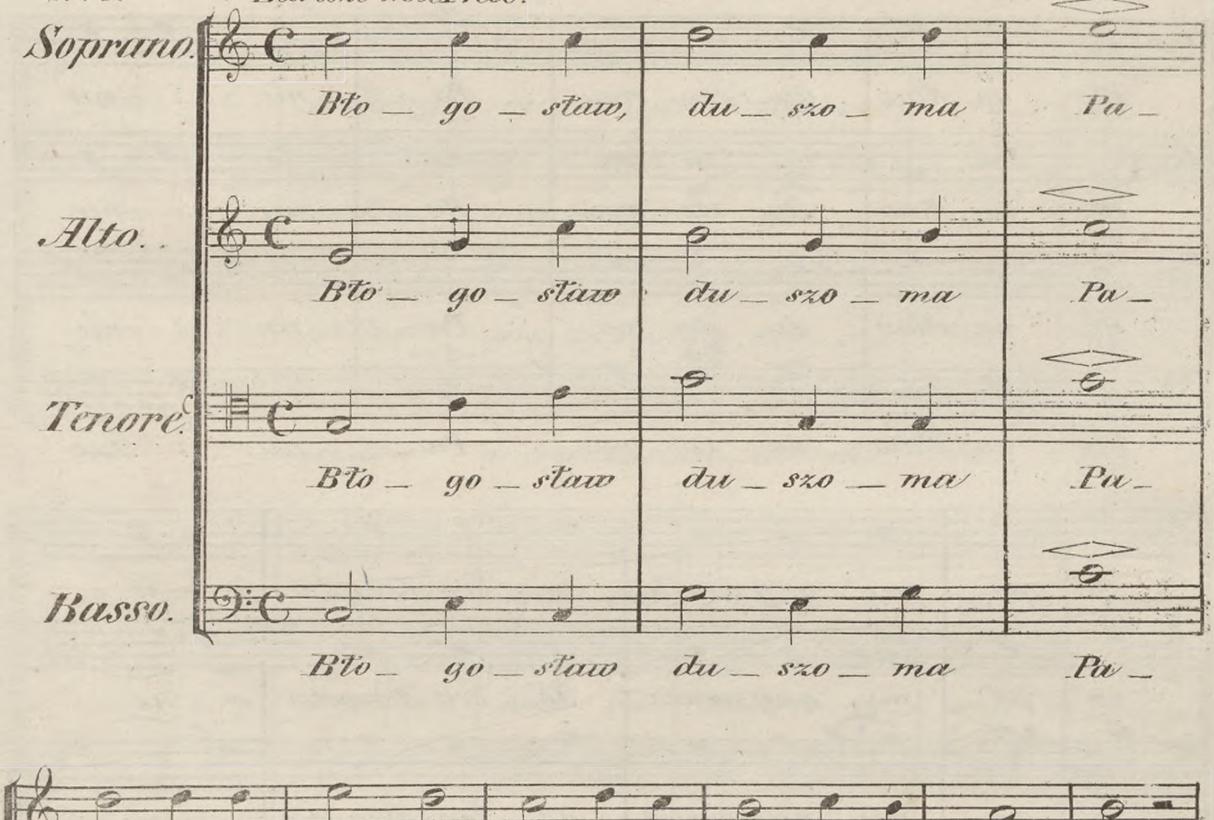
1) Rozumie się przez się tak, iż wzmianki niepotrzebuie, że, kiedy ieden z wymienionych 4. chorów śpiewanym bywa, ksiądz ich mówić nie powinien.

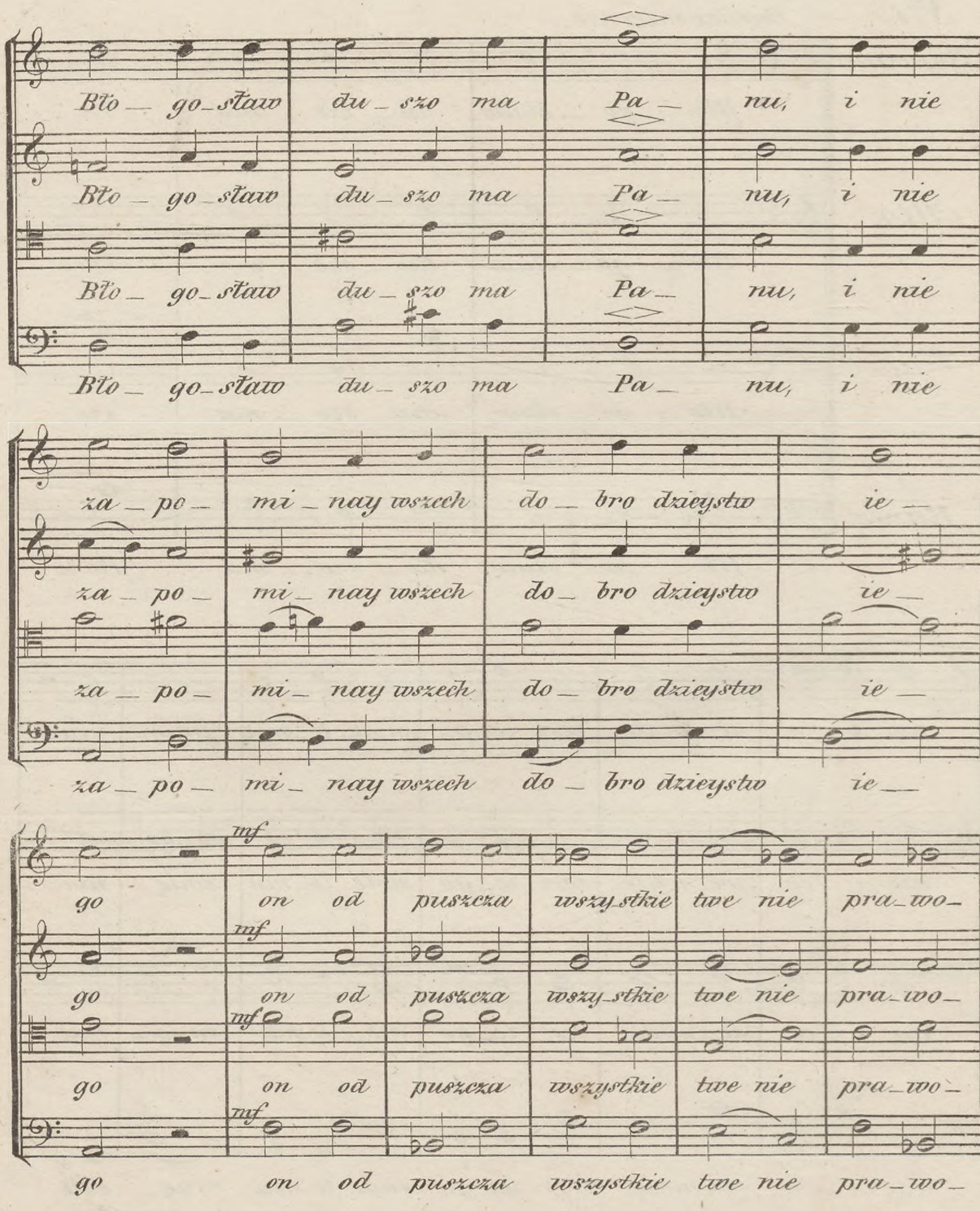
MUZYKA
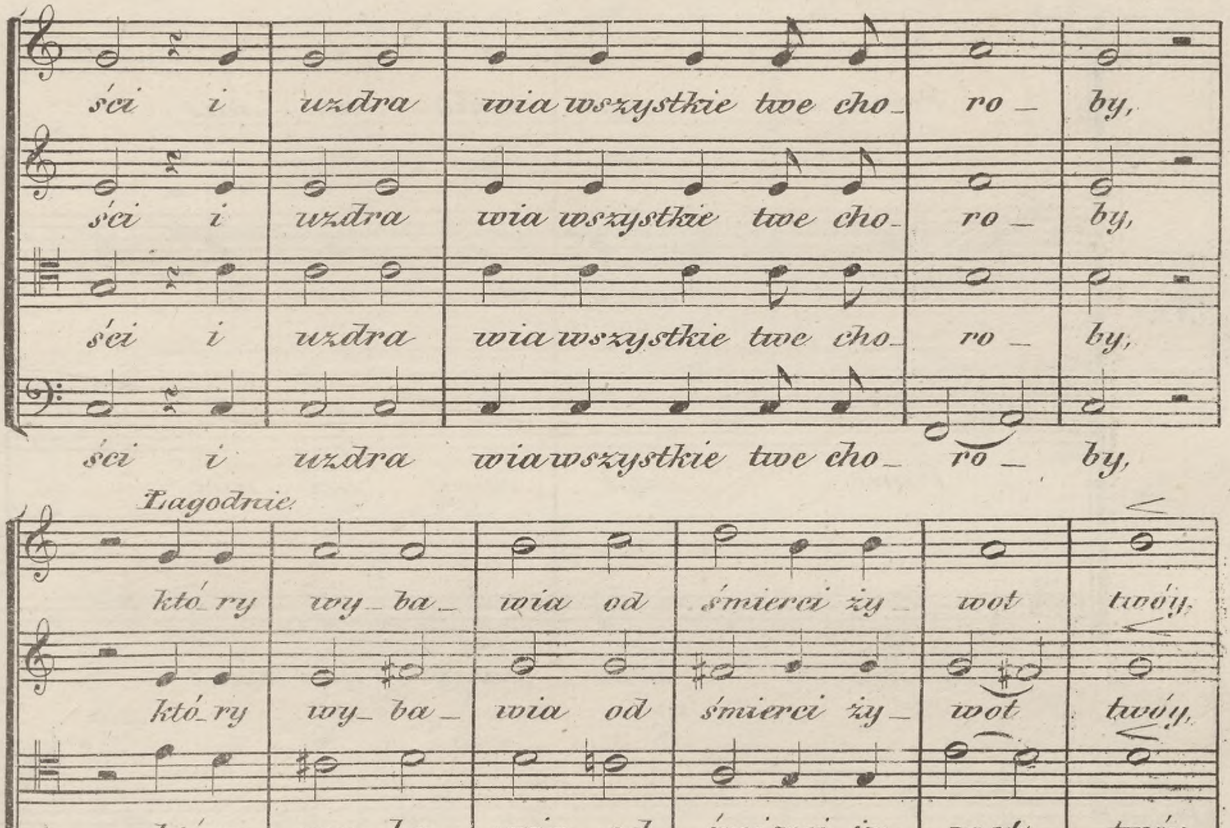
DO

LITURGICZNYCH SPIEWÓW CHORU NADZWYCZAYNYCH.

N°1. Bardzo miernie.

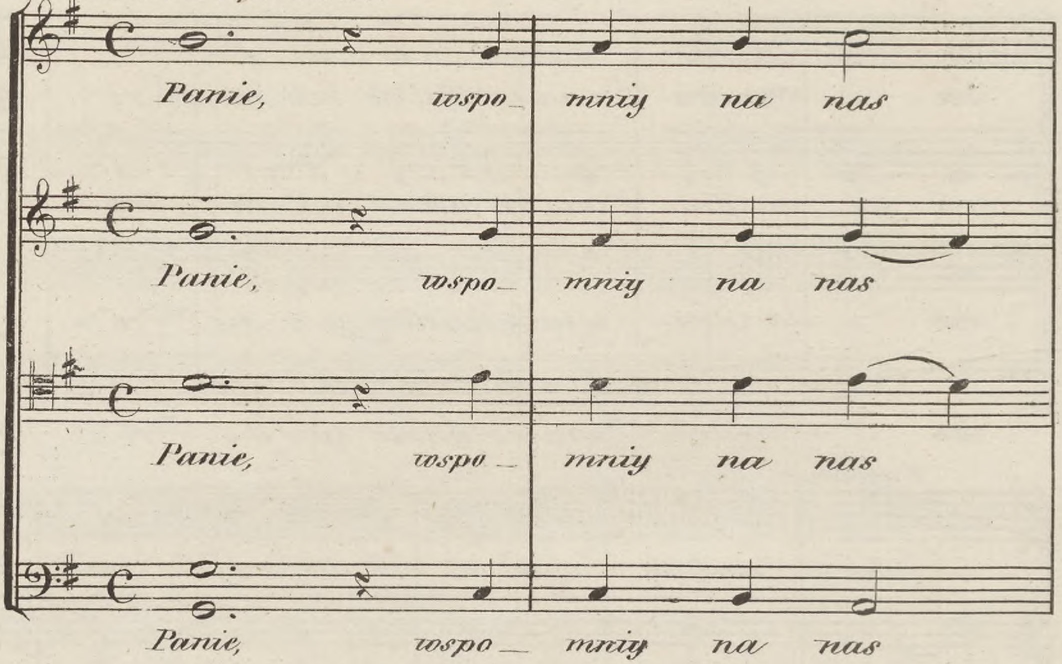

Bło _ go _ sław dusz _ szo ma Pa _ nu, i nie
Bło _ go _ sław du _ szo ma Pa _ nu, i nie
Bło _ go _ sław du _ szo ma Pa _ nu, i nie
Bło _ go _ sław du _ szo ma Pa _ nu, i nie
za _ po _ mi _ nay wszech do _ bro dzieystw ie _
za _ po _ mi _ nay wszech do _ bro dzieystw ie _
za _ po _ mi _ nay wszech do _ bro dzieystw ie _
za _ po _ mi _ nay wszech do _ bro dzieystw ie _
mf
go on od puszcza wszy_stkie twe nie pra_wo_
go on od puszcza wszy_stkie twe nie pra_wo_
go on od puszcza wszystkie twe nie pra_wo_
go on od puszcza wszystkie twe nie pra_wo_

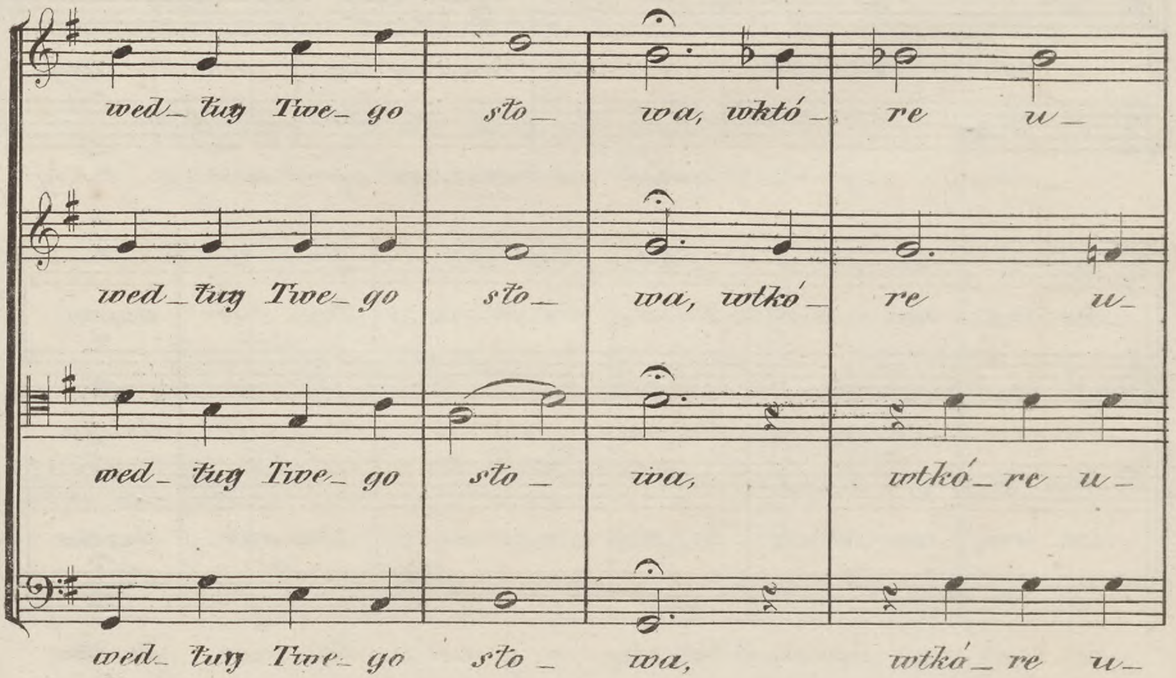

ści i uzdra wia wszystkie twe cho_ ro _ by,
ści i uzdra wia wszystkie twe cho_ ro _ by,
ści i uzdra wia wszystkie twe cho_ ro _ by,
ści i uzdra wiawszystkie twe cho_ ro _ by,
Łagodnie.
któ_ry wy_ba_ wia od śmierci ży_ wot twój,
któ_ry wy_ba_ wia od śmierci ży_ wot twój,
któ_ry wy_ba_ wia od śmierci ży_ wot twój,
który wy_ ba_ wia od śmierci ży_ wot twój,
ko_ro_ nu_iąc cię ła_ską i mi_ ło_ sier_ dziem.
ko_ ro_ nu_iąc cię ła_ską i mi_ ło_ sier_ dziem.
ko_ ro_ nu_iąc cię ła_ską i mi_ ło_ sier_ dziem.
ko_ ro_ nu iąc cię ła_ską i mi_ ło_ sier_ dziem.

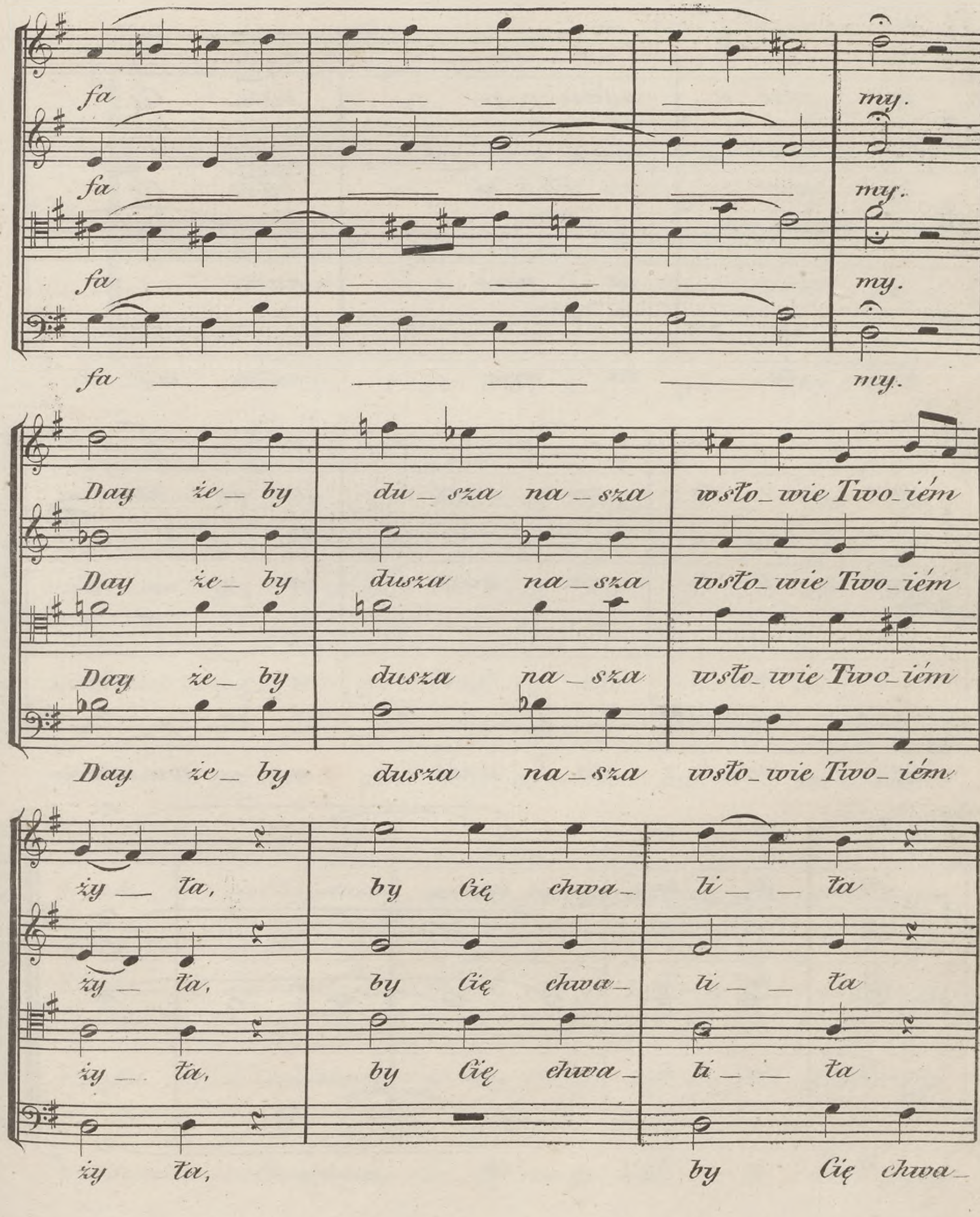
Po tym chorze bezpośrzednio następuie Nº6. dodatku muzycznego do Agiendy.

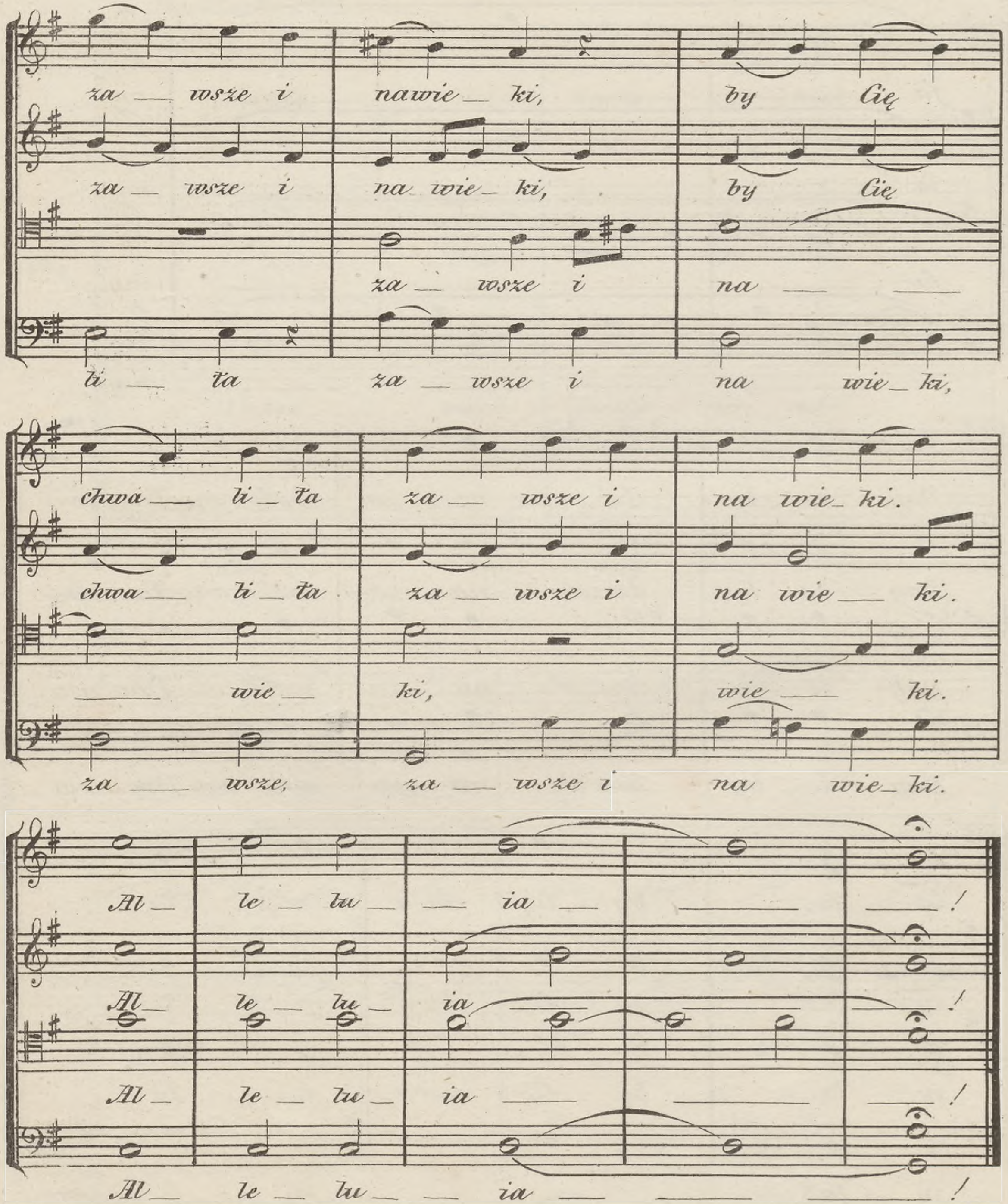
Powolnie i pobożnie.

Nº2.

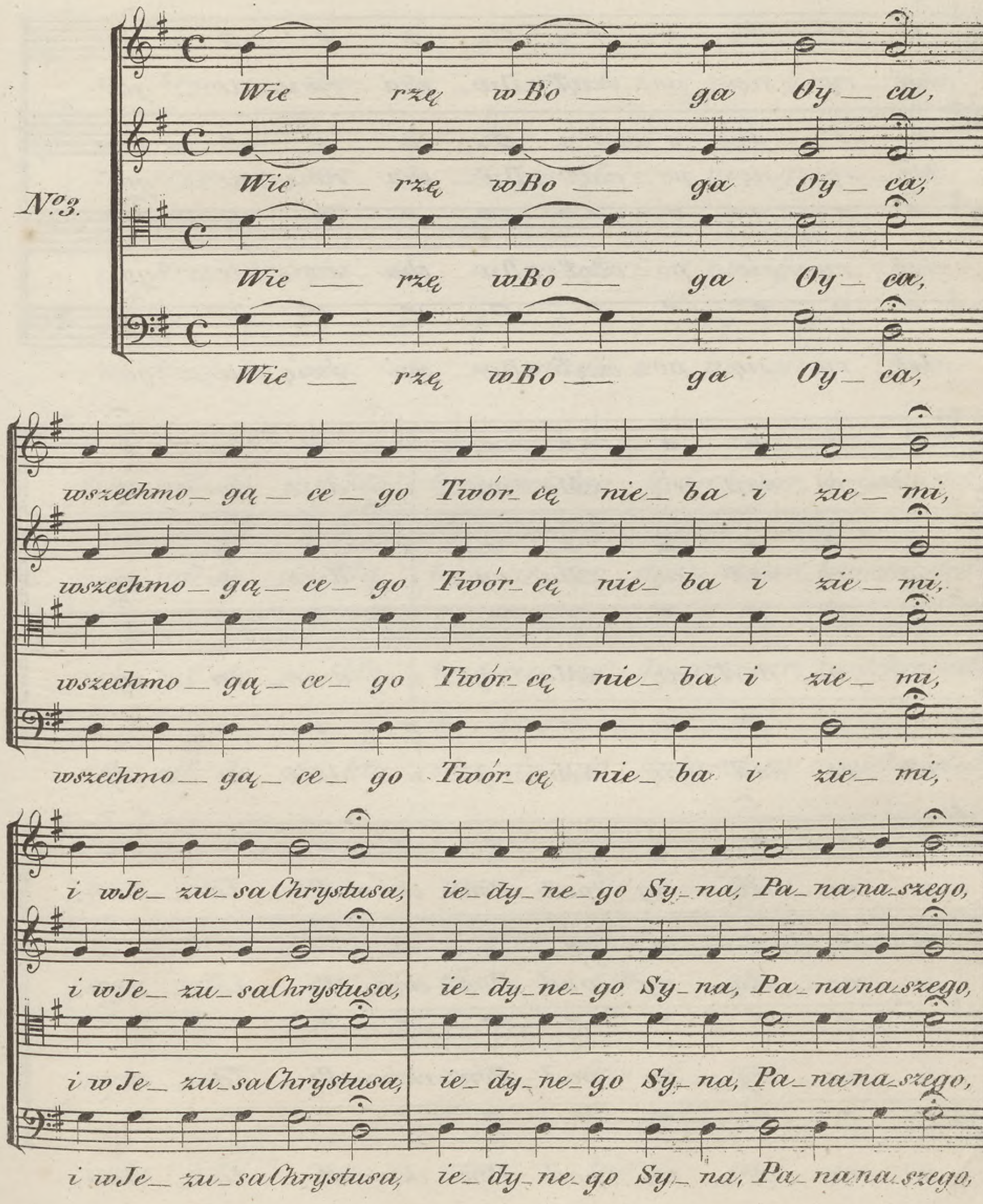

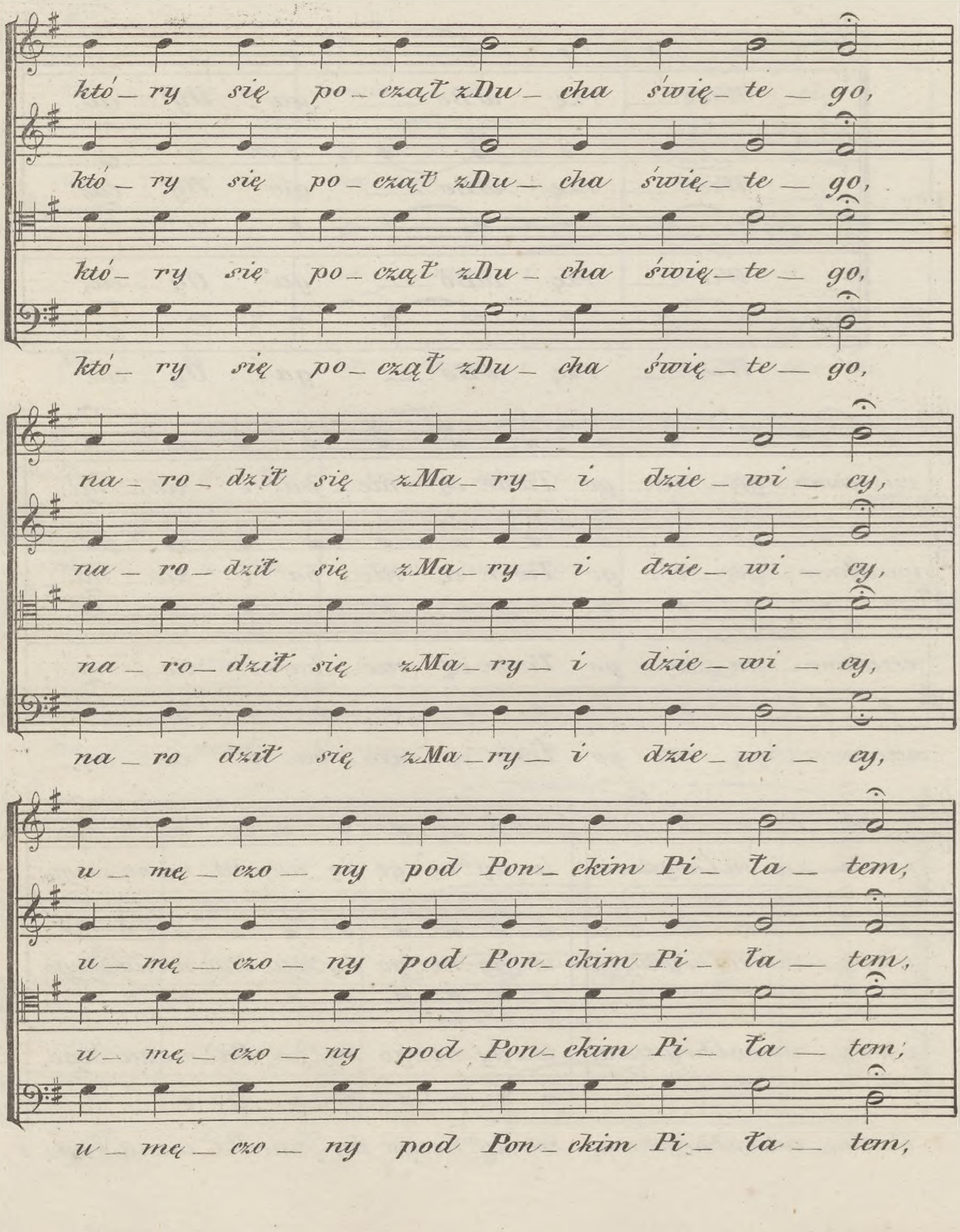

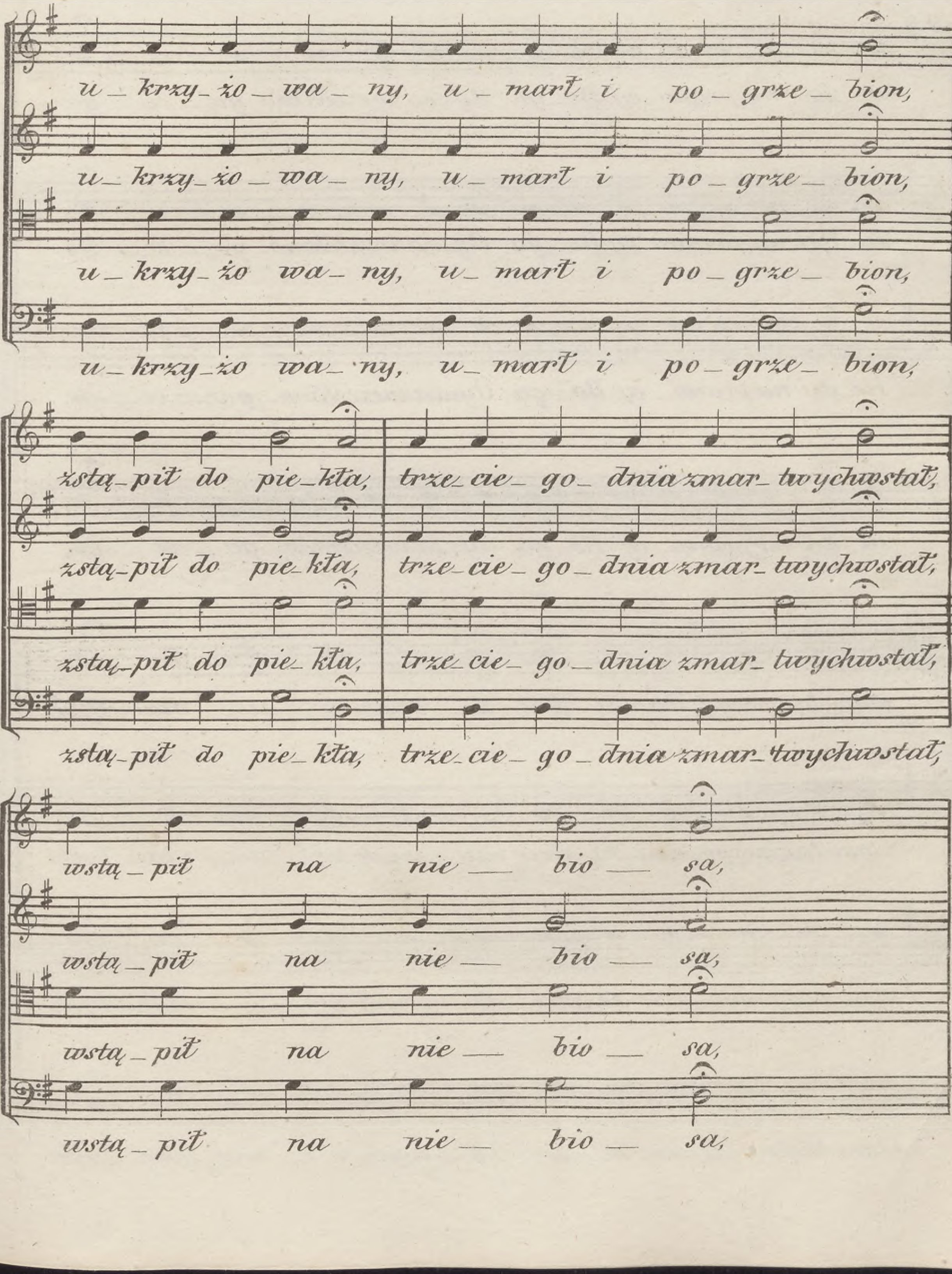

fa my.
fa my.
fa my.
fa my.
Day że_by du_sza na_sza wsło_wie Two_iém
Day że_by dusza na_sza wsło_wie Two_iém
Day że_by dusza na_sza wsło_wie Two_iém
Day że_by dusza na_sza wsło_wie Two_iém
ży_ła, by Cię chwa_li_ła
ży_ła, by Cię chwa_li_ła
ży_ła, by Cię chwa_li_ła
ży ła, by Cię chwa_

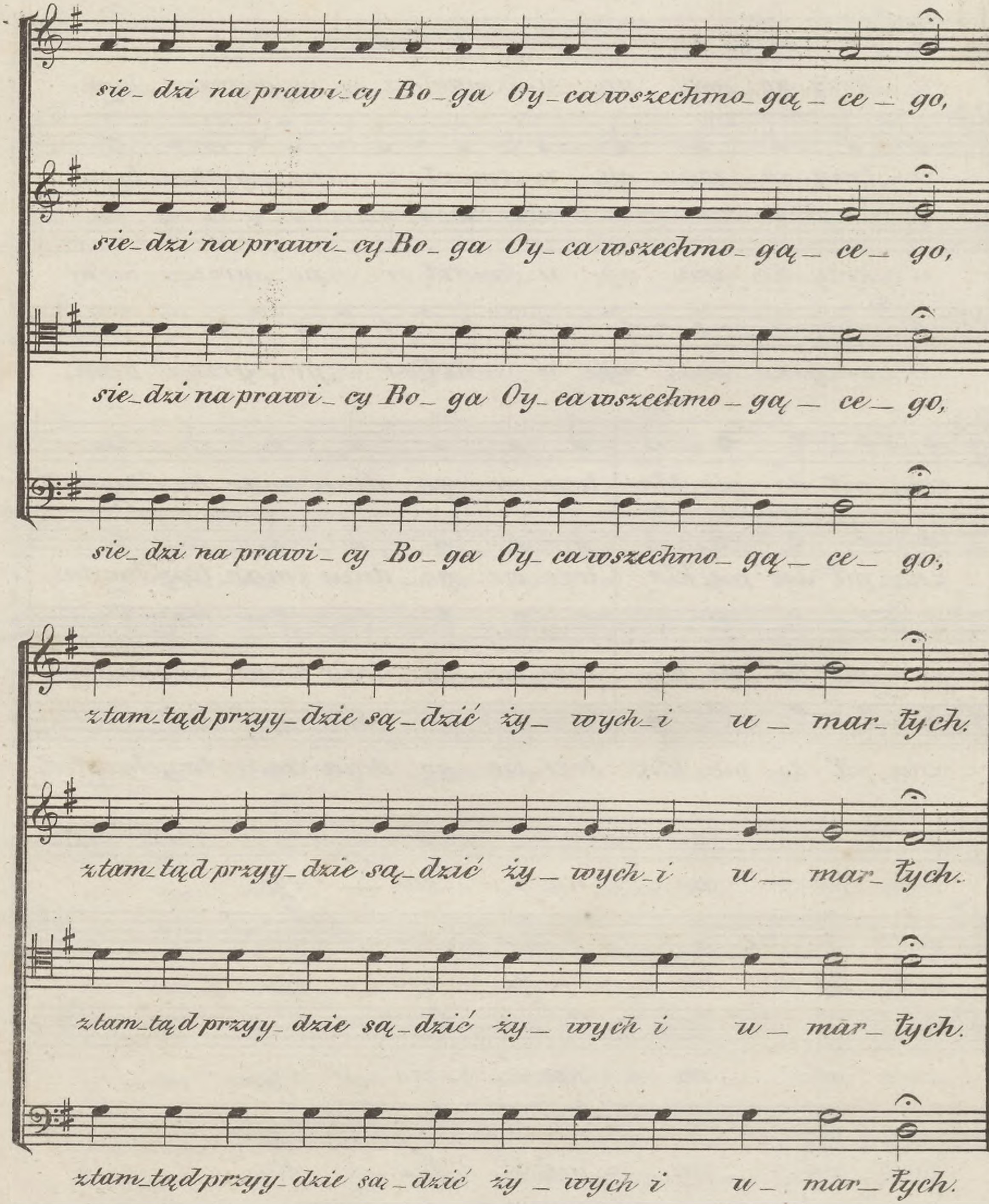

za _ wsze i nawie _ ki, by Cię
za _ wsze i na wie _ ki, by Cię
za _ wsze i na _ _
li _ ła za _ wsze i na wie _ ki,
chwa _ li _ ła za _ wsze i na wie _ ki.
chwa _ li _ ła za _ wsze i na wie _ ki.
_ wie _ ki, wie _ ki.
za _ wsze, za _ wsze i na wie _ ki.
Al _ le _ lu _ _ ia _ _ _!
Al _ le _ lu _ ia _ _!
Al _ le _ lu _ ia _ _ _!
Al _ le _ lu _ _ ia _ _ _!

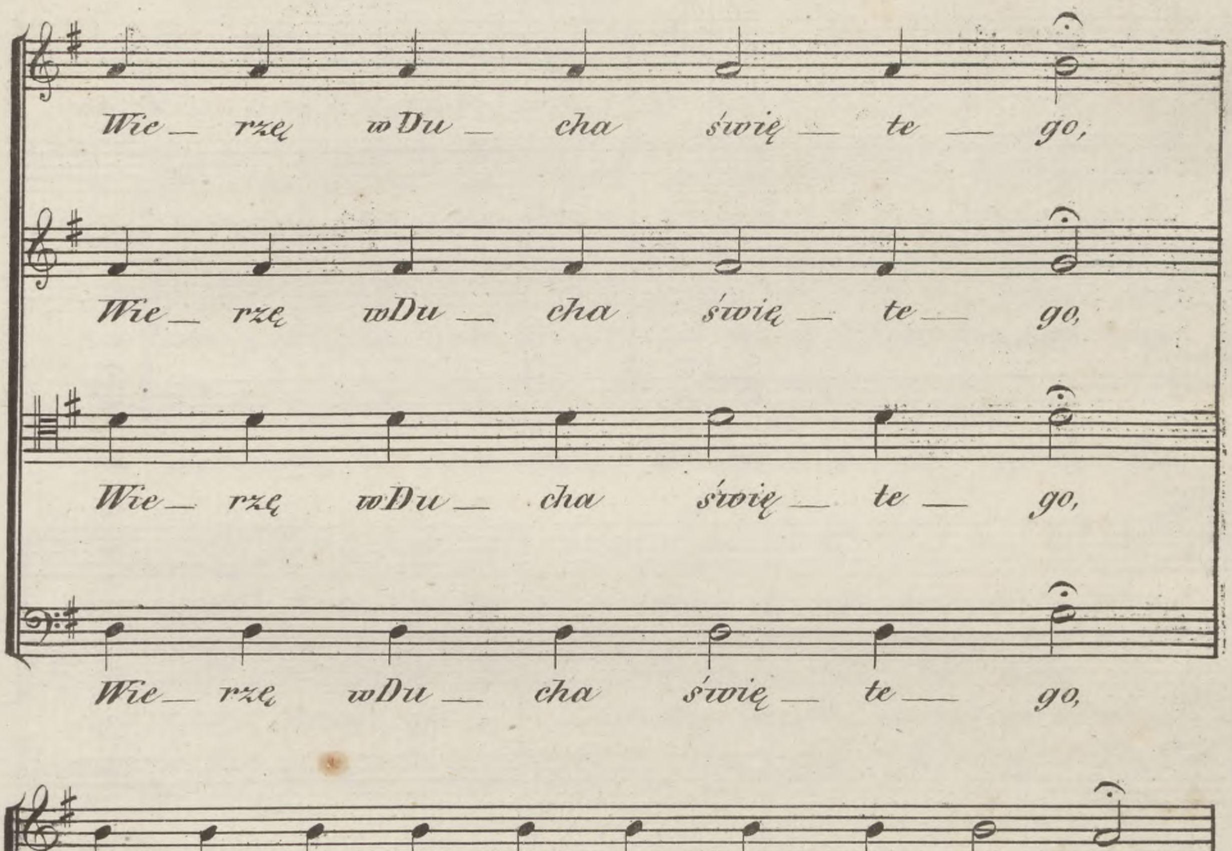
No. 3.

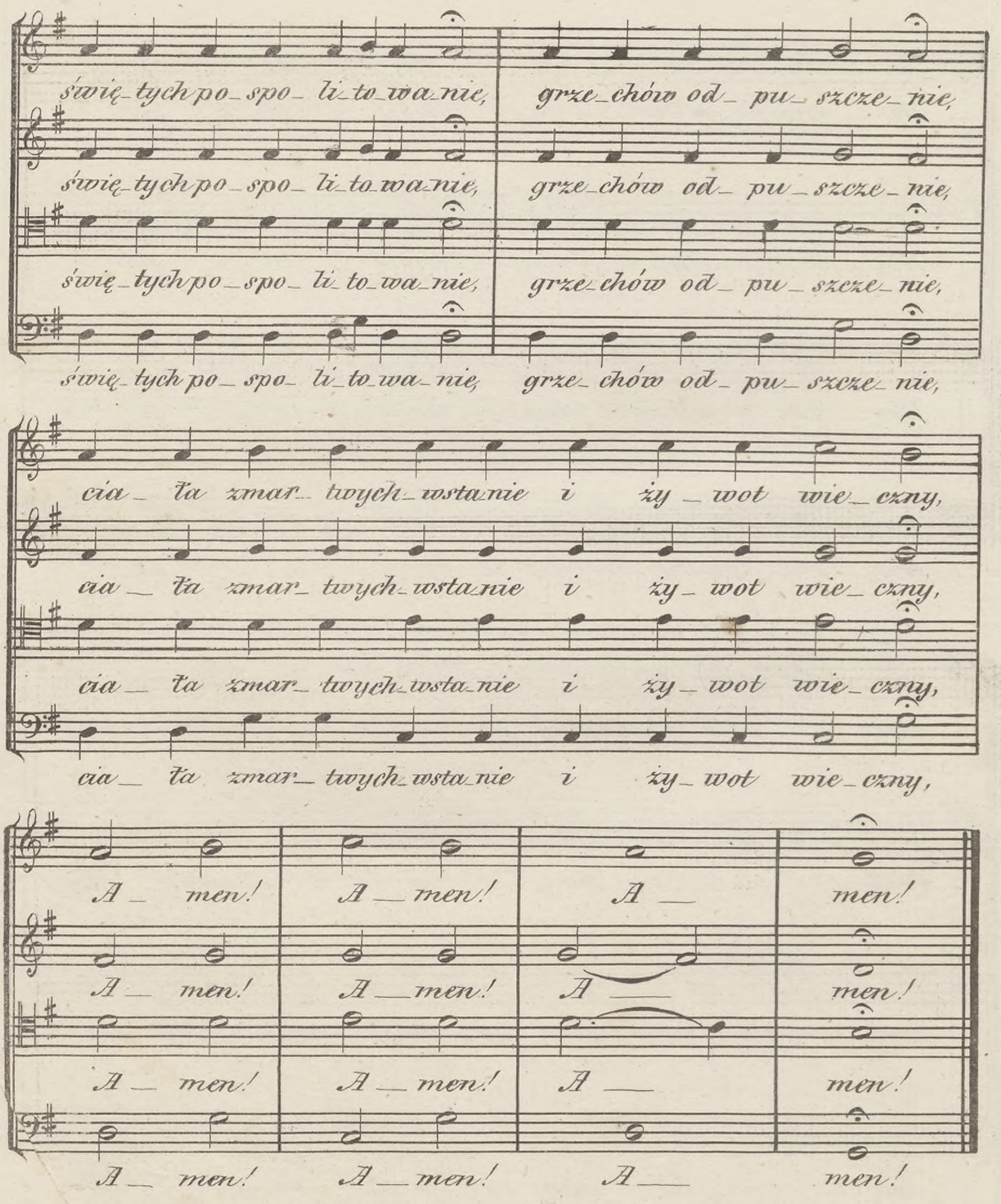

Wie — rzę w Bo — ga Oy — ca,
Wie — rzę w Bo — ga Oy — ca,
Wie — rzę w Bo — ga Oy — ca,
Wie — rzę w Bo — ga Oy — ca,
wszechmo — gą — ce — go Twór — cę nie — ba i zie — mi,
wszechmo — gą — ce — go Twór — cę nie — ba i zie — mi,
wszechmo — gą — ce — go Twór — cę nie — ba i zie — mi,
wszechmo — gą — ce — go Twór — cę nie — ba i zie — mi,
i w Je — zu — sa Chrystusa, ie — dy — ne — go Sy — na, Pa — na na — szego,
i w Je — zu — sa Chrystusa, ie — dy — ne — go Sy — na, Pa — na na — szego,
i w Je — zu — sa Chrystusa, ie — dy — ne — go Sy — na, Pa — na na — szego,
i w Je — zu — sa Chrystusa, ie — dy — ne — go Sy — na, Pa — na na — szego,

któ_ry się po_czął zDu_cha świę_te_go,
któ_ry się po_czął zDu_cha świę_te_go,
któ_ry się po_czął zDu_cha świę_te_go,
któ_ry się po_czął zDu_cha świę_te_go,
na_ro_dził się zMa_ry_i dzie_wi_cy,
na_ro_dził się zMa_ry_i dzie_wi_cy,
na_ro_dził się zMa_ry_i dzie_wi_cy,
na_ro dził się zMa_ry_i dzie_wi_cy,
u_mę_czo_ny pod Pon_ckim Pi_ła_tem,
u_mę_czo_ny pod Pon_ckim Pi_ła_tem,
u_mę_czo_ny pod Pon_ckim Pi_ła_tem;
u_mę_czo_ny pod Pon_ckim Pi_ła_tem,

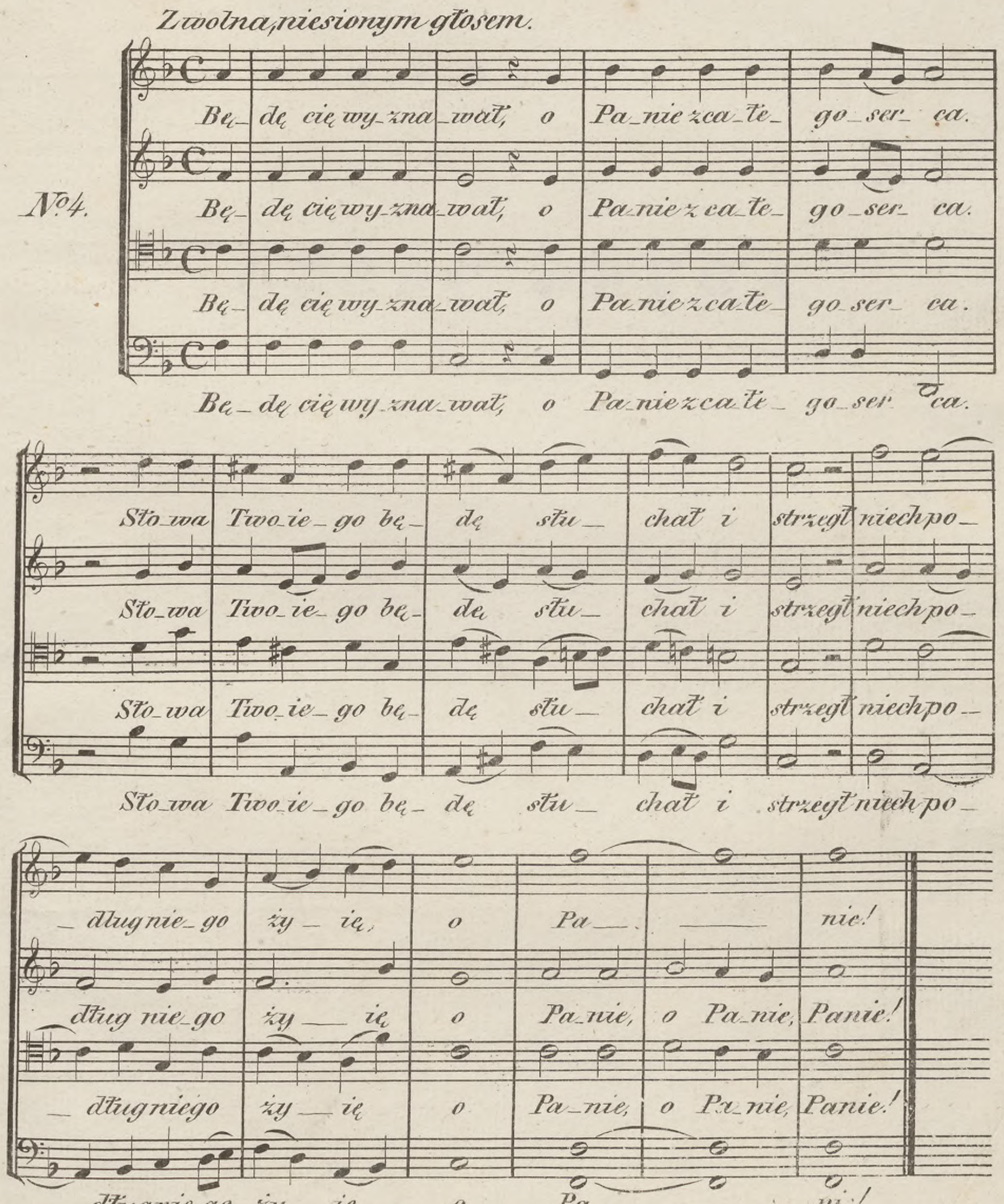

u_krzy_żo_wa_ny, u_marł i po_grze_bion,
u_krzy_żo_wa_ny, u_marł i po_grze_bion,
u_krzy_żo wa_ny, u_marł i po_grze_bion,
u_krzy_żo wa_ny, u_marł i po_grze_bion,
zstą_pił do pie_kła, trze_cie_go_dnia zmar_twychwstał,
zstą_pił do pie_kła, trze_cie_go_dnia zmar_twychwstał,
zstą_pił do pie_kła, trze_cie_go_dnia zmar_twychwstał,
zstą_pił do pie_kła, trze_cie_go_dnia zmar_twychwstał,
wstą_pił na nie_bio_sa,
wstą_pił na nie_bio_sa,
wstą_pił na nie_bio_sa,
wstą_pił na nie_bio_sa,

sie_ dzi na prawi_ cy Bo_ ga Oy_ ca wszechmo_ gą _ ce _ go,
sie_ dzi na prawi_ cy Bo_ ga Oy_ ca wszechmo_ gą _ ce_ go,
sie_ dzi na prawi _ cy Bo_ ga Oy_ ca wszechmo _ gą _ ce_ go,
sie_ dzi na prawi _ cy Bo_ ga Oy_ ca wszechmo_ gą_ ce_ go,
z tam_ tąd przyy_ dzie są_ dzić ży_ wych_ i u _ mar_ łych.
z tam_ tąd przyy_ dzie są_ dzić ży_ wych_ i u_ mar_ łych.
z tam_ tąd przyy_ dzie są_ dzić ży_ wych i u_ mar_ łych.
z tam_ tąd przyy_ dzie są_ dzić ży _ wych i u_ mar_ łych.

Wie_ rzę wDu_ cha święe_ te_ go,
Wie_ rzę wDu_ cha święe_ te_ go,
Wie_ rzę wDu_ cha święe_ te_ go,
Wie_ rzę wDu_ cha święe_ te_ go,
święe_ty po_ wsze_chny ko_ ściół chrze_ścian_ ski,
święe_ty po_ wsze_chny ko_ ściół chrze_ścian_ ski,
święe_ty po_ wsze_chny ko_ ściół chrze_ścian_ ski,
święe_ty po_ wsze_chny ko_ sciół chrze_ścian_ ski,

świę_tych po_spo_li_to_wa_nie, grze_chów od_pu_szcze_nie,
świę_tych po_spo_li_to_wa_nie, grze_chów od_pu_szcze_nie,
świę_tych po_spo_li_to_wa_nie, grze_chów od_pu_szcze_nie,
świę_tych po_spo_li_to_wa_nie, grze_chów od_pu_szcze_nie,
cia_ła zmar_twych_wsta_nie i ży_wot wie_czny,
cia_ła zmar_twych_wsta_nie i ży_wot wie_czny,
cia_ła zmar_twych_wsta_nie i ży_wot wie_czny,
cia_ła zmar_twych_wsta_nie i ży_wot wie_czny,
A_men! A_men! A_ men!
A_men! A_men! A_ men!
A_men! A_men! A_ men!
A_men! A_men! A_ men!

No. 4.

Zwolna, niesionym głosem.
Bę_ dę cię wy_zna_wał, o Panie z całe_ go_ ser_ ca.
Słowa Two_ie_go bę_ dę słu_ chał i strzegł niech po_
_długnie_go ży_ ię, o Pa_ nie!
Pa_nie, o Pa_nie, Panie!

CZĘŚĆ DRUGA.

Formuła chrzestna.

Ksiądz. W imieniu Oyca i Syna i Ducha świętego. Amen!

[Krótka mowa i napominanie przed chrztem, w któréy ogólnie słowa Chrystusowe w Ewangielii Matth. Rozd. 28, 18. 19. za text służą.

„Dana mi iest wszelka moc na niebie i na ziemi. Idąc tedy, nauczaycie wszystkie narody, chrzcząc ie w imię Oyca i Syna i Ducha świętego, ucząc ie przestrzegać wszystkiego, com wam przykazał;“ i Mark. 16, 16: „Kto wierzy a ochrzci się, zbawion będzie: ale kto nie wierzy, będzie potępion.“]

Ksiądz. (Duch nieczystości niech ustąpi Duchowi świętemu.) [1])

---

1) Słowa kreskami zamknięte według upodobania opuszczone być mogą.

[Znak krzyża na czole i na piersiach.]

Bierz znak krzyża na czole i na piersiach, za znak, żeś przez ukrzyżowanego Jezusa Chrystusa iest zbawionym. [Wszechmogący, Oycze Pana naszego Jezusa Chrystusa, wzywam Cię nad tém dziatkiem, które prosi o chrzest, i żąda łaski Twoiéy wiecznéy przez duchowne odrodzenie. Przyimuy ie, Panie, któryś rzekł: Proście, a będzie wam dano, szukaycie, a znaydziecie, kołaccie, a będzie wam otworzono. Użyczże mu teraz tego dobrodzieystwa, aby wieczne błogosławieństwo Twego niebieskiego omycia odzierżało, i obiecanego królestwa dobroci Twoiéy przyięło, przez Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Wszechmogący, któryś przez Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego chrzest ustanowił, i na omycie odrodzenia i odnowienia Ducha świętego naznaczył, prosimy Cię, zmiłuy się téż nad tém dziecięciem,

uszczęśliwiay ie prawdziwą wiarą w duchu, aby w niém zginęło wszystko, co iest grzesznego; aby pałaiąc duchem, i weseląc się w nadziei, Tobie służyło; ażeby ze wszystkimi wierzącymi godném było, obiecany żywot wieczny otrzymać, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Posłuchaymy Ewangielii świętego Marka: Tedy przynoszono do Jezusa dziatki, aby się ich dotykał: ale uczniowie gromili tych, którzy ie przynosili. Co uyrzawszy Jezus, rozgniewał się, i rzekł im: Dopuśćcie dziatkom przychodzić do mnie, a nie zabraniaycie im: abowiem takich iest królestwo Boże. Zaprawdę powiadam wam: ktobykolwiek nie przyiął królestwa Bożego iako dzieciątko, nie wnidzie do niego: I biorąc ie na ręce swoie, i kładąc na nie ręce, błogosławił im.

[Ksiądz kładąc z chrzestnymi ręce na głowę dzieciątka modli się: Oycze nasz i. t. d.]

[Dziecię do chrztu przygotuią.]

Ksiądz. Pan Bóg niech strzeże weyścia i wyiścia twego od tąd aż na wieki.

Odrzekasz się złego w iego uczynkach i w iego istocie? [1])

Odpowiedź. Odrzekam.

Ksiądz. Wierzysz w Boga Oyca i. t. d.

[Wiara Apostolska.]

Odpowiedź. Wierzę.

Ksiądz. Chcesz być ochrzczone?

Odpowiedź. Chcę.

Ksiądz. [Chrzci dzieciątko mówiąc:]

Ia ciebie (N.) chrzczę w imię Oyca i Syna i Ducha świętego.

Ksiądz. Wszechmogący Bóg i Oyciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który cię znowu odrodził przez wodę i Ducha świętego, i

---

1) Albo: Odrzekasz się grzechu i wszelkiéy niepobożności?

odpuścił tobie wszystkie grzechy twoie, tenże niech cię potwirdzi łaską swoią do żywota wiecznego. Amen.

Pokóy z tobą!

Odpowiedź. Amen.[1])

Ksiądz. Niechci błogosławi **Pan** i. t. d.

Konfirmacya dzieci.[2])

[Po skończonéy nauce dzieci, maiących być konfirmowane, i za poprzedzaiącém zapowiedzeniem z kazalnicy, następnie konfirmacya.

Dzieci, maiące być konfirmowane, chłopcy i dziewczęta, stawaią naprzeciwko ołtarzu we dwu rzędach. Pieśń,

---

1) Kiedy ksiądz w mowie przede chrztem ieszcze chrzestnym ich powinności na serce nie włożył, tedy mowę na karcie 44 się znayduiącą mieć może.

2) Gdzie zwyczay, iż publiczny examen w kościele inszego dn'a przed konfirmacyą osobno się odbywa, tam i nadal tak zostać może.

do konfirmacyi stosowna, n. p. Przyidź Duchu święty, zaczyna uroczystość.

Ksiądz przystąpiwszy do ołtarza, mówi:]

„Pomoc nasza niech będzie w imieniu Pana, który niebo i ziemię stworzył.“

[Tedy następuie mowa do dzieci, w któréy uwagę ich obraca na świętość przymierza chrzestnego, i na łaskę, którą im Bóg przez nie oświadczył, iako i na powinność wytrwania w niém wiernie aż do końca. Stosowną przechodnią wzywa ie, żeby publiczny rachunek zdawali z powodów wiary chrześciańskiéy swoiéy, a potém zaczyna się examen przed obecném zgromadzeniem.

W examinie nayważnieysze chrześciańskie nauki i artykuły wiary w związku swoim krótko przebiegane bywaią, potém ksiądz do dzieci następuiącym sposobem z ołtarza mówi:]

„Miłe dziatki, tać iest nauka, którą Jezus Chrystus i Apostołowie iego nam w piśmie świętém podawali; tać iest wiara, którą kościoł chrześciański wyznawa. Pytam się was teraz — przed Bogiem i przed tém chrześciańskiém zgromadzeniem, iako świadkami waszymi, na

dniu sądnym, wam na to odpowiadać i to przyznawać będzie należało: — Czy uznaiecie tę naukę za prawdę Boską, za prawą drogę do wiecznego zbawienia?“

Tedy odpowiedźcie: **Uznaiemy.**

[Ksiądz daléy mówi:]

Tedy sami złożcie wyznanie swoie, i odnówcie obietnicę, którąście iuż we chrzcie świętym dali.

Wierzycie w Boga Oyca i. t. d. [Wyznanie Apostolskie.]

Tedy odpowiedźcie: **Wierzymy.**

Chcecie też wypełnić powinności, do których to wyznanie wiary was obowięzuie, Zbawiciela waszego po wszystkie dni żywota waszego naśladować, Boga miłować ze wszystkiego serca, ze wszystkiéy duszy, i ze wszystkiéy myśli, a bliźniego waszego iako samych siebie, i sumniennie używać śrzodków, które Pan Bóg

wam dał, abyście się w prawdziwém chrześciańśtwie umacniali?

Tedy odpowiedźcie: **Chcemy.**

Chcecie wszystkie te śluby i obietnice świętą wieczerzą Jezusa potwirdzić?

Tedy odpowiedźcie: **Chcemy.**

[Teraz ksiądz do Konfirmandów ieszcze ma krótką mowę, do stateczności pobudzaiącą, po którey dzieci, klęknąc przed ołtarzem, błogosławieństwo wkładaniem rąk odbieraią temi słowy:]

Błogosławieństwo Wszechmogącego Boga Oyca i Syna i Ducha świętego niech przyidzie na was i niech zostanie z wami teraz i na wieki. Amen. [1])

---

1) Albo: Gdyżeście teraz oddaniem tego wyznania i ślubu odnowili swoie przymierze chrzestne, tedy ia też, iako powołany i postanowiony sługa kościoła, wam daię upoważnienie do pożywania wieczerzy Pańskiéy, i do uczestnictwa wszystkich błogosławieństw i praw zboru, którego głową iest Pan nasz Jezus Chrystus, w imieniu Oyca i Syna i. t. d

Ieżeli ksiądz ieszcze krótką modlitwę chce dodać, to mu wolno.

[Po pożegnaniu ksiądz do dzieci mówi:]

Uklęknijcie i modlmy się:

Oycze nasz i. t. d.

Niechci błogosławi Pan i. t. d.

[Dzieci znowu powstaią.]

Śpiewanie zgromadzenia.

Formuła ślubna.

[Ksiądz poczyna temi słowy:]

W imieniu Oyca i Syna i Ducha świętego.

[Następuie mowa do zgromadzenia, w któréy, za szczególnym powodem mieysc byblii, w téyże formule niżéy wymienionych, o świętości stanu małżeńskiego, o wzaiemnych powinnościach małżonków, i o stosownem do woli Boskiéy prowadzeniu małżeństwa, krótko się rozprawia, i która temi słowy się kończy:]

Do tego upraszaymy Boga wszechmogącego o łaskę i błogosławieństwo dla tych zaślubionych osób.

[Teraz ksiądz obraca się do oblubieńca:]

Przed Bogiem Wszechwiedzącym i w obecności tych świadków ciebie N. N. pytam, czy tę N. N. chcesz mieć za małżonkę Twoię, i ią miłować w smutku i radości, póki was śmierć nie rozwodzi? [1])

[Tymże sposobem pyta i oblubienicę.[2]) Kiedy oboie na to zezwolili, z ślubem daléy się postepuie.]

[Teraz pierścienie ślubne przemienić każe, a połączywszy prawe obudwuch ręce, mówi:]

Co Bóg złączył, człowiek niechay nie rozłącza.

Gdy tedy N. N. i N. N. wespołek w małżeństwo święte wstępuią, i to publicznie przed Bogiem i światem zeznawaią, na co téż sobie ręce dali, i pierścienie ślubne przemienili: przetoż ia, iako powołany sługa kościoła, onych

---

1) Że tam, gdzie zwyczay, zamiast Ciebie, Was, W. Pan i. t. d. mówić można, to się samo przez się rozumie.

2) Te pytania mogą być wyrażone, iak na karcie 44.

iako małżonków połączam, i stan ich małżeński potwirdzam w imieniu Oyca i Syna i Ducha świętego. Amen.[1])

[Ksiądz postępuie daléy.]

Iż stan małżeński iest przymierzem świętém, od samego Boga postanowionėm, które nie bywa bez krzyża, ale przed Bogiem iest przyiemném i błogosławionėm, i nie według woli ludzkiéy rozłączone być powinno, to nas wyraźnie uczy iego Boskie słowo w pierwszych księgach Moyżeszowych, Rozdz. 1. i 2. i 3.; w przypowieściach Salomonowych, Rozdz. 18.; u Matteusza, Rozdz. 19. do Efezów, Rozdz. 5. Rozważaycież tedy dobrze wolą naszego Boga i iego Syna drogiego Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Nie zapominaycie nigdy, że związek wasz małżeński powinien być świętym i niezłomnym, a przyimuycie z cierpliwością i z

1) Te słowa i prosto do poślubionych obrócone być mogą.

poddaniem się wszystko, co w małżeństwie waszém Bóg na was przypuścić raczy.

Pan niech będzie z wami, i niech was prowadzi w swoiéy prawdzie i boiaźni, teraz i na wieki. Amen.

patrz str. 46. II.

Wieczny Boże, stworzycielu nieba i ziemi! któryś, stworzywszy wszystkie rzeczy człowieka uczynił, aby był panem nad niemi; któryś człowiekowi, gdy mu nie było dobrze samemu, dał niewiastę ku pomocy! O Boże, któryś męża i żonę złączył i Twego błogosławieństwa im użyczył, oznaczaiąc przez to, niby obrazem, święte przymierze Syna Twego miłego Jezusa Chrystusa, i kościoła iego, spoyrzyi łaskawie na tę parę, która się udała w stan małżeński, i Twoiéy pragnie opieki. Day łaskę, żeby żyli w miłości i pokoiu, w uczciwości i wierności, i zawsze mocno zostali w boiaźni Twoiéy. Użycz im wszelkiego błogosławieństwa duchownego i cielesnego, i day,

Wyrzekłeś Panie, iż nie dobrze jest człowiekowi samemu, uświęciłeś małżeństwo przytomnością swą na weselu w Kanie Galilejskiej i powiedziałeś, iż małżeństwo jest obrazem Twej miłości do Kościoła. I nasze małżeństwo, do którego właśnie wstąpiliśmy, powinno wyrażać tę miłość. I my, jako godownicy Kananejscy, winniśmy pragnąć, żebyś był świadkiem życia naszego i gościem pożądanym w domu naszym na zawsze. Do Ciebie więc Jezu Chryste wznosim modły i prosimy, bądź z nami, bądź w nas. Oświeć i poświęć nas Duchem Twoim. Z latami niech miłość święta rośnie i wzmaga się w sercach naszych. Utrapienia i radości, które nam ześlesz wedle mądrej Twej woli, niech nas tem ściślej łączą, a pragnienia nasze niech będą ku temu zwrócone, abyśmy z całym domem naszym Tobie, Boże w Trójcy świętej, służyli. – Nie rozłączaj nas Panie ani w życiu ani w godzinę śmierci! Zlewaj na nas Ojcowskie błogosławieństwo swoje i dopomóż, abyśmy małżeńskiem pożyciem naszem, uwielbili imię Syna Twego! – – O Jezu Chryste! wysłuchaj nas!! O Jezu Chryste! bądź z nami na wieki wieków. Amen! – [X. L. Otto]

aby do pomyślnéy starości doszli, z cnót potomków swoich się cieszyli, a po tym żywocie zbawienie wieczne odziedziczyli, przez Jezusa, Chrystusa, Pana naszego. Amen. [1])

[Oycze nasz, i. t. d.]

Niechci błogosławi Pan i. t. d.

Komunia chorych.

[Kiedy chory, który do kościoła przyiść nie może, księdza i komunii żąda, tenże, po przygotuiących rozmowach, niech mu daie czytać wyznanie grzechów: Cz. 1. kart. 34. 35. albo sam niech ie przeczyta, potém niech mówi absolucyą przepisaną i ten dodatek:]

Pan niech swą łaską umacnia serce twoie, i niech daie, żeby pamiątka śmierci Jezusowéy, którą teraz chcesz obchodzić, wiarę twoię

1) Zamiast téy modlitwy, też owa na karcie 46 części 2giéy używana być może.

utwirdziła, miłość twoię ożywiła, a nadzieię twoię do żywota wiecznego zapewniła.

[Potém ksiądz ma czytać wiarę apostolską, daléy słowa ustanowienia wieczerzy Pańskiéy, potém mówić modlitwę Pańską a czytać słowa pieśni: „Baranku Boży niewinny, i. t. d.“ potém dać wieczerzą Pańską zwyczaynym sposobem, a skończyć modlitwą dzięki z Liturgii i błogosławieństwem. Według miary sił chorego, księdzu wolno, tę komunią, stosownie do właściwéy formuły komunii, ieszcze więcéy rozciągać.]

P o g r z é b.

[Blisko bramy cmentarza ksiądz, ieżeli zmarły albo iego pozostali religiynéy uroczystości pogrzebu żądali, przyimuie ciało zmarłego; potém zaczyna się stosowna pieśń pogrzebna, przez chor śpiewana, a pod odgłosem dzwonów processya chodzi do grobu.[1])

1) Na tych mieyscach, gdzie zwyczay, albo gdzie tego żądaią, żeby ksiądz ciało od domu pogrzebnego aż do grobu prowadził, tam i nadal tak zostać może; tam i zwyczayne przy tém modlitwy i pieśni pogrzebne, a po pogrzebie zgromadzenia kościelne zachowywane być mogą.

Kiedy tu trumna w grób spuszczona została, ksiądz po trzy kroć ziemi na trumnę rzuci, (co i obecni żałobnicy czynić mogą) mówiąc:]

„Z ziemiś wzięty, do ziemi się nawrócisz (1 Moyż. 3, 19.) Jezus Chrystus, nasz Zbawiciel wzbudzi cię w on dzień ostateczny.“

[Potém ksiądz daléy postępuie.]

„Modlmy się: Wszechmogący, miłosierny, wieczny Boże! któryś dla grzechu człowiekowi włożył umrzeć, któryś atoli, żebyśmy nie na wieki pod władzą śmierci zostali, śmierć na Syna Twego iednorodzonego Jezusa Chrystusa włożył, na niego, który był bez grzechu; któryś więc przez śmierć iego naszą śmierć odmienił, żeby nam nie szkodziła, racz ku nam, dziatkom Twym, oblicze Twoie oycowskie obrócić, a day nam téy łaski, abyśmy, każdy dla siebie, ten pogrzeb tak obchodzili, żebyśmy zawsze na to pamiętali, iako i my, kiedy się Tobie spodoba nas odwołać, znowu w ziemię się obrócimy, a

pilnie baczyli, że na tym świecie miasta trwałego nie mamy. Użycz nam łaski, miłosierny Oycze, tego szukać, co iest wiecznèm, i zawsze chodzić według świętéy woli Twoiéy, ażebyśmy w on dzień ostateczny zmartwychpowstali na żywot wieczny, przez Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

[Zamiast téy modlitwy można wybierać modlitwę z Liturgii na pamiątkę zmarłych, w którym przypadku responzorya poprzedzaią.

Po modlitwie księdzu wolno, niektóre wiersze pocieszaiące z pisma ś. przytoczyć i według okoliczności niektóre słowa dodać, iako 1. Tess. 4, 13. 14. Jana 11, 25. 26. Jana 5, 28. 29. Job. 14, 1. 2. Psalm 39, 5—9. 1. Kor. 15, 54—57. Żyd. 9, 27. Obiaw. Jana 14, 13. i. t. p. Na końcu mówi ksiądz modlitwę Pańską i błogosławieństwo.

Ieżeli na końcu pieśń ma nastąpić, ta ma swoie mieysce przed błogosławieństwem.]

Ordynacya księży.

[Ordynacya księży odbywa się zwyczaynie w niedzielę (albo święto) po skończoném główném nabożeństwie, gdzie po kazaniu, zaraz przed błogosławieństwem, ordynacya zapowiadana bywa, i za ordynandów się modli tym sposobem:]

Po skończoném nabożeństwie w tym domu Pańskim uroczyste poświęcenie na urząd święty kaznodzieyski odbywać się będzie. Przeto zbór chrześciański niech wspólną modlitwą wzywa Boga o łaskę i błogosławieństwo dla tych, którzy teraz maią być poświęceni.

Miłosierny Boże, miłościwy Oycze! Dziękuiemy Tobie serdecznie, żeś przez Syna Twego Jezusa Chrystusa urząd kaznodzieyski na ziemi postanowić i aż dotąd u nas łaskawie zachować raczył.

Prosimy Cię, raczże przez Ducha Twego świętego wszystkich wiernych nauczycielów w

kościele Twoim prowadzić i rządzić, aby szczera prawda słowa Twego wszędzie była opowiadana. Użycz prawdy, mocy, i łaski tym, którym teraz ten urząd ma być powierzony, aby przez ich usługowanie Ewangielia Jezusa Chrystusa wiele dusz oświeciła, do prawdziwego nawrócenia i do wiecznego zbawienia prowadziła, ażeby wielkie imię Twoie godnie było czczone, a Zbawiciel nasz Jezus Chrystus w kościele swoim im daléy tém więcéy był uwielbiony. Amen.

[Po skończeniu głównego nabożeństwa zbór śpiewa pieśń: Pzyidź Duchu święty, i. t. d. tym czasem ordynuiący ksiądz, iego assystenci, i ordynandzi do ołtarza przystępuią, a ci ostatni na przeciwko ołtarzowi staną. Po skończoném śpiewaniu ordynuiący ksiądz z ołtarza mówi:]

W imieniu Oyca i Syna i Ducha świętego.

[Potém ma mowę, ściągaiącą się na właściwe stosunki ordynandów; i mówi następuiącą modlitwę:]

Wszechmogący Boże, Oycze niebieski, prosimy Cię, racz przez Ducha Twego świętego tych sług Twoich wszelkiemi, ku sprawowaniu

urzędu swego potrzebnemi, darami obficie i łaskawie napełnić, aby się i w nauce i w życiu nienagannie zachowali, Tobie ku chwale, a nam wszystkim ku polepszeniu, dla Chrystusa Pana naszego. Amen.

[Teraz następuie przeczytanie imion ordynandów, z oznaymieniem, do którego urzędu są powołani, a potém ordynuiący ksiądz daléy mówi:]

Gdyżeście powołani na święty urząd kaznodzieyski, i gotowi, onego obiąć, posłuchaycie i zachowuycie pilnie w sercach waszych zacne nauki, które wam z słowa Bożego teraz maią być przeczytane.

[Assystuiący księża teraz koleyno odczytuią kilka następuiących mieysc pisma ś., n. p. Matt. 28, 18. 20. Dz. Apost. 20, 28. i. t. d., 1. Tym. 3, 1. Tyt. 1, 7—9. 1. Tym. 5, 21. 22. Jan. 20, 21—23. 1. Tym. 4, 7—11. 1. Tym. 4, 12—16. Matt. 5, 16. 2. Tym. 2, 24. 25. 2. Tym. 2, 22. 2. Tym. 2, 15. 1. Piot. 5, 2—4. Potém ordynuiący ksiądz ieszcze raz krótkiemi i mocnemi słowy, naylepiéy wyrokami pisma ś. napomina; do czynienia

wyznania Apostolskiego, co ordynand odczytuie, wzywa; i wznoszonym głosem mówi:]

„Pan niech wam daie łaskę do wytrwania w téy wierze aż do końca, i do utwirdzenia w niéy braci.“ Z tego, coście teraz słyszeli, uyrzeliście, iż iesteście powołani na to, abyście zbór Jezusa Chrystusa, którego on nabył przez własną krew, szczérém słowem Bożém paśli, oraz téż czuwali i baczyli na to, ażeby się wilki i kacerstwa do owczarni nie wkradały, dla czego téż Paweł, Apostoł, ten urząd dobrą pracą mianuie; ale nie na to, żebyście się mieli rzeczami zatrudnić, nie należącemi do urzędu waszego. Powinniście także wstrzemięźliwy żywot prowadzić, a dom, żonę, dzieci i czeladź waszę w chrześciańskiéy karności trzymać i zachować.

A zatém przedkłada się wam, co następuie: Nayprzód, żebyście żadnéy inszéy nauki nie opowiadali i rozszerzali, prócz téy, która iest ugruntowana w czystém i wyraźném słowie

Bożém, w prorockich i apostolskich pismach starego i nowego testamentu, iedynego przepisu wiary naszéy, a zapisana w trzech głównych symbołach, w apostolskim, niceńskim, i atanazyańskim [Tu, iak zwyczay, symboliczne pisma się wymieniaią], i w których duchu Agienda naszego ewangielickiego kościoła kraiowego iest ułożona, i którą zachować powinniście. Powtóre, należy wam się, ze wszelką pilnością i wiernością młodzież chrześciańską wprawić w naukę katechyzmu, ią na godne członki kościoła ewangielickiego wykształcić, i tak wyćwiczonych przyiąć; słuchaczów waszych w słowie Bożém uczyć; sakramenta święte według ustanowienia i rozrządzenia Jezusa Chrystusa rozdawać, a wszystkich nauk niezgodnych i dowolnych iako trucizny duszy unikać.

Po trzecie, powinniście się usiłować, abyście w zborze wam powierzonym prawy i należyty porządek kościelny utrzymywali, stosownie do

ustaw przez **I. K. M.** **Króla** naszego prawnego i **Pana** **Nayiaśnieyszego** publikowanych; abyście zbór chrześciański napominali do ćwiczenia się w pobożności, do zachowania pokoiu kraiowego, do prowadzenia żywota bogoboynego, i do obcowania w wzaiemnéy miłości i iednomyślności; powinniście się modlić **Bogu** za **Króla** i wszystką zwierzchność, i napominać wszystkie członki zboru waszego do należytéy uczciwości i wierności i do chętnego posłuszeństwa; również i waszym przełożonym duchownym oświadczyć przyzwoite uszanowanie i posłuszeństwo, i wszystko wypełnić, co wam w urzędzie rozkazano będzie.

Po czwarte, powinniście ustawicznie o to się starać, abyście w wyrozumieniu słowa **Bożego** i artykułów wiary, tudzież i w innych wam potrzebnych wiadomościach, coraz daléy postępowali, z łaską **Bożą** słowo prawdy dobrze rozbierali, urzędowania waszego szczerze pilnowali, a czysty, pobożny, trzeźwy, przystoyny, i uczci-

wego nauczyciela godny żywot wiedli, tak, żebyście w tém drugich uprzedzać mogli wzorem i przykładem dobrym; niepowinniście się mieszać w świeckie i do urzędu waszego nie stosowne rzeczy, które księdzu i nauczycielowi nie są przystoyne. Tym przyrzeczeniom i wszystkiemu, cokolwiek porządek kościelny przepisuie, odtąd ze wszystkiéy siły waszéy i z téy łaski, któréy Bóg wam użyczyć raczy, wiernie macie za dosyć uczynić, iak się należy na szczerego i uczciwego księdza, i iak przed Bogiem i ludźmi za to możecie odpowiadać.

Nakoniec ieszcze wam oznaymić mamy, że obowiązki, które iako poddani wraz z urzędem waszym podeymuiecie, urzędową przysięgą waszą, która wam osobno przedkładana będzie, utwirdzić macie. Pytam was przeto, czy iesteście gotowi to wszystko przyrzekać, i czy chcecie zacny urząd kaznodzieyski ze wszystkiemi obowiązkami swemi obiąć?

Tak iest.

„Czy się obowięzuiecie, temu urzędowi poświęcać wszystkie siły duszy waszéy i ciała waszego?“

Obowięzuiemy się do tego.

„Czy się obowięzuiecie, stosownie do słowa Bożego kazać poiednanie przez Chrystusa ku mądrości, sprawiedliwości, poświęceniu i odkupieniu?“

Obowięzuiemy się do tego.

„Czy się obowięzuiecie, przez łaskę Bożą drugim być przykładem sprawiedliwości i cnoty?“

Obowięzuiemy się do tego.

„Uznaiecie więc obowiązki wasze, oświadczyliście szczere przedsięwzięcie wasze, że ie wypełnić chcecie.“

„Bóg wszechmogący niech was umacnia i wspomaga, tego wszystkiego dotrzymywać! A ia, za pełnomocą, od Boga, od kościoła iego, i

od króla do tego usługowania mi powierzoną, podaię wam urząd kaznodzieyski w imieniu Oyca † i Syna † i Ducha świętego †.“

„Naywyższy niech daie, żeby to służyło do wiecznego zbawienia wam i tym, którzy wam są powierzeni. O to prośmy Boga, Onego, od którego wszelki dar dobry i doskonały zstępuie, wspolnie się modląc tak iak nas przenaydroższy nasz Zbawiciel nauczył.“

Oycze nasz, któryś iest w niebiesiech! Święć się imię Twoie; przyidź królestwo Twoie; bądź wola Twoia iako w niebie tak i na ziemi; chleba naszego powszedniego day nam dzisiay; i odpuść nam nasze winy, iako i my odpuszczamy naszym winowaycom; i nie wwodź nas w pokuszenie, ale nas zbaw ode złego; abowiem Twoie iest królestwo i moc i chwała na wieki wieków. Amen.

[Wszyscy księża włożą ręce na głowy ordynowanych, a wyświęcaiący mówi:]

„Pan niech ci błogosławi, żebyś wiele owocu

sprawował w winnicy Pańskiéy, a ten owoc niech pozostaie na wieki. Amen.

„Miłosierny Boże, Oycze niebieski, Tyś przez usta Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego, do nas rzekł: Żniwoć w prawdzie wielkie, ale robotników mało. Proście tedy Pana żniwa, aby wysłał robotniki na żniwo swoie. Na takowy Twóy Boski rozkaz prosimy serdecznie, racz tym sługom Twoim, i nam i wszystkim do słowa Twego powołanym Ducha Twego świętego obficie udzielać, żebyśmy ie iako wierne sługi Twoie uznawali i wyznawali, a przy niém wiernie i mocno we wszystkich pokusach przetrwali, aby imię Twoie się święciło, królestwo Twoie się rozmnożyło, wola Twoia się wypełniła. Racz też wszystkim przeciwnikom, imię Twoie błużnić, królestwo Twoie zburzyć, woli Twoiéy się sprzeciwiać usiłuiącym mocno się opierać, a zamysły ich wniwecz obrócić. Takową modlitwę naszą, którąś nam

przykazał, któréyś nas nauczył, którąś nas pocieszył, racz łaskawie wysłuchać, iako my wierzymy i ufamy, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego miłego, Pana naszego, który z Tobą i z Duchem świętym żyie i króluie na wieki. Amen."

Idźcie tedy, paście trzodę Chrystusową, która wam iest poruczona, doglądaiąc iéy, nie poniewolnie ale dobrowolnie, nie dla sprosnego zysku, ale ochotnym umysłem; ani iako panuiąc nad dziedzictwem Pańskiém, ale wzormi będąc trzody. A gdy się okaże ono Książę pasterzów, odniesiecie niezwiędłą koronę chwały. (1. Piotr. 5, 2. 3. 4.) Skłońcie serca i kolana wasze przed Bogiem, a przyimuycie błogosławieństwo: Niechci błogosławi Pan i. t. d.

[Na końcu ieszcze kilka wierszy z stosownéy pieśni śpiewane bywaią, potém wszyscy księża z ordynowanymi do sakrystyi powracaią. Gdzie zwyczay, że ordynowanym bezpośrzednie po ordynacyi wieczerzą Pańską dawaią, tam i nadal stać się może.]

T r z y
powszechne wyznania wiary Kościoła chrześciańskiego.

Apostolskie wyznanie wiary.

Wierzę w Boga Oyca i. t. d. [Obacz Liturgii Cz. I. kart. 6.] [1])

Niceńskie wyznanie wiary.

Z roku 325. [2])

Wierzę w iedynego Boga Oyca wszechmogącego: Stworzyciela nieba i ziemi: wszystkiego, co iest widomém i niewidomém.

1) Gdzieby był dawny zwyczay, zamiast wyznania Apostolskiego, czasem Niceńskiego i Atanazyańskiego w Liturgii używać, tam i nadal to stać się może.

2) Udoskonalone na soborze Konstantynopolitanskim roku 381.

I w iedynego Pana Jezusa Chrystusa, Syna iedynego Bożego, z Oyca przed wszystkim światem narodzonego: Boga z Boga: światłość z światłości: prawdziwego Boga z prawdziwego Boga: narodzonego; nie stworzonego: z Oycem w iednéy istności: przez którego wszystko iest stworzone: który dla nas ludzi i dla naszego zbawienia zstąpił z nieba, i wcielony przez Ducha świętego z Maryi Dziewicy stał się człowiekiem; ukrzyżowan i za nas pod Pontskim Piłatem, umęczon i pogrzebion, a trzeciego dnia zmartwychwstał według pisma, i wstąpił na niebiosa, i siedzi na prawicy Oyca, i powróci z chwałą, sądzić żywe i umarłe: którego królestwa nie będzie końca.

I w Pana, Ducha świętego, ożywiaiącego, który od Oyca i Syna pochodzi: który wraz z Oycem i Synem iest wzywany i czczony: który mówił przez proroki.

I ieden święty, chrześciański, apostolski kościoł.

Wyznawam ieden chrzest na odpuszczenie grzechów, i oczekiwam zmartwychwstania zmarłych i żywota przyszłego świata, Amen.

Atanazyańskie wyznanie wiary.

Ktokolwiek chce być zbawionym, przedewszystkiém musi mieć prawą wiarę chrześciańską.

Kto téyże nie zachowuie całkowicie i czysto, ten bez wątpienia zginie na wieki.

Wiara zaś prawa chrześciańska iest ta, że iedynego Boga w trzech osobach, a trzy osoby w iedyném Bóstwie czcimy.

A nie mieszaiąc osób; ani rozdzielaiąc istności Boskiéy.

Inszą osobą iest Oyciec: inszą Syn: inszą Duch święty.

Ale Oyciec i Syn i Duch święty iednym iest Bogiem, równym w chwale: równym w maiestacie wiecznym.

Iaki Oyciec, taki Syn, taki téż Duch święty.

Oyciec niestworzony: Syn niestworzony: Duch święty niestworzony.

Oyciec niezmierny: Syn niezmierny: Duch święty niezmierny.

Oyciec wieczny: Syn wieczny: Duch święty wieczny.

A przecie nie trzech wiecznych; ale ieden wieczny.

Iako i nie trzech niestworzonych; ani trzech niezmiernych; ale ieden niestworzony i ieden niezmierny.

Tudzież Oyciec wszechmocny: Syn wszechmocny: Duch święty wszechmocny.

Atoli nie trzech wszechmocnych; ale ieden wszechmocny.

Tak też, Oyciec Bóg: Syn Bóg: Duch święty Bóg.

A wszelako nie trzech Bogów; ale ieden Bóg.

Również, Oyciec Pan: Syn Pan: Duch święty Pan.

A iednak nie trzech Panów; ale ieden Pan.

Albowiem iak według prawdy chrześciańskiéy każdą szczególnie osobę Bogiem i Panem wyznawać musimy:

Tak w chrześciańskiéy wierze trzech Bogów i trzech Panów mianować nie możemy.

Oyciec od nikogo ani uczyniony; ani stworzony; ani narodzony.

Syn iedynie od Oyca: nie uczyniony; ani stworzony; ale narodzony.

Duch święty od Oyca i Syna: nie uczyniony; nie stworzony; nie narodzony; ale pochodzący.

Przeto ieden Oyciec, nie trzech Oyców: ieden Syn; nie trzech Synów: ieden Duch święty; nie trzech Duchów świętych.

A pomiędzy temi trzema osobami żadna nie iest pierwszą: żadna ostatnią: żadna naywiększą: żadna naymniéyszą.

Lecz wszystkie trzy osoby są równie wieczne; równie wielkie.

Tak, iż, iak się powiedziało, trzy osoby w iedném Bóstwie, a ieden Bóg w trzech osobach czczony być powinien.

Kto więc chce być zbawionym, o trzech osobach w Bogu tak musi trzymać.

Ale do wiecznego zbawienia też i to iest potrzebném, żeby mocno wierzono, iż Pan nasz Jezus Chrystus iest prawdziwym człowiekiem.

Prawa wiara więc ta, gdy wierzymy i wyznawamy, że Pan nasz Jezus Chrystus, Syn Boży, iest Bogiem i człowiekiem.

Bogiem z istności Boskiéy przed światem narodzonym: człowiekiem z istoty matki na świecie narodzonym.

Doskonałym Bogiem: doskonałym człowiekiem, z duszą rozumną i z ciałem ludzkiém.

Równym iest Oycu według Bóstwa: mniéyszy od Oyca według człowieczeństwa.

A lubo iest Bogiem i człowiekiem; wszakże nie dwuch, ale ieden Chrystus.

Ieden, nie żeby Bóstwo się przemieniło w człowieczeństwo; ale że Bóstwo przyięło człowieczeństwo.

Ieden, zaiste, nie żeby dwie istoty były pomieszane; ale że iedną iest osobą.

Albowiem iak ciało i dusza iednym iest człowiekiem; tak Bóg i człowiek iednym iest Chrystusem.

Który cierpiał dla zbawienia naszego: zstąpił do piekła: trzeciego dnia zmartwychwstał.

Wstąpił na niebiosa: siedzi na prawicy Boga Oyca wszechmogącego.

Ztamtąd przyidzie sądzić żywe i umarłe.

A na przyiście iego wszystkie ludzie zmartwychwstać muszą z własnemi ciałami swemi.

I sprawę zdać muszą z tego, co uczynili.

A którzy dobrze czynili, póydą na żywot wieczny; którzy zaś źle czynili, na ogień wieczny.

Oto wiara chrześciańska prawa; kto iéy nie wierzy stale i wiernie, zbawionym być nie może.

Katechizm
dla
Chrześcian Ewangielickich.

I. Dziesięcioro przykazania Bożego.

Pierwsze przykazanie.

Iam iest **Pan Bóg Twóy.** Nie będziesz miał innych Bogów przedemną.

Wtóre przykazanie.

Nie bierz imienia **Pana Boga Twego** nadaremno: bo się **Pan** mścić będzie nad tym, który imię iego nadaremno bierze.

Trzecie przykazanie.

Pamiętay na dzień odpoczynienia, abyś go święcił.

Czwarte przykazanie.

Czciy oyca twego i matkę twoię, abyć się dobrze działo, i abyś długo żył na ziemi.

Piąte przykazanie.

Nie będziesz zabiiał.

Szóste przykazanie.

Nie będziesz cudzołożył.

Siodme przykazanie.

Nie będziesz kradł.

Osme przykazanie.

Nie będziesz mówił przeciw bliźniemu twemu świadectwa fałszywego.

Dziewiąte przykazanie.

Nie będziesz pożądał domu bliźniego twego.

Dziesiąte przykazanie.

Nie będziesz pożądał żony bliźniego twego, ani sługi iego, ani dziewki iego, ani wołu iego, ani żadnéy rzeczy bliźniego twego.

[Wtóre księgi Moyż. rodz. 20, 5. i 6.] Bom ia Pan Bóg Twóy, Bóg zawisny w miłości, nawiedzaiący nieprawości oyców nad syny w trzeciém i czwartém pokoleniu tych, którzy mię nienawidzą; a czyniąc miłosierdzie nad tysiącmi tych, którzy mię miłuią i strzegą przykazania mego.

II. Apostolskie Wyznanie Wiary.

Wierzę w Boga Oyca i. t. d. [Obacz Liturgii cz. 1. kart. 6.]

III. Modlitwa Pańska.

Oycze nasz i. t. d. [Obacz Liturgii części 1. kart. 10.]

IV. Sakrament Chrztu.

[Pan nasz Chrystus mówi w ostatnich wierszach Matteusza:] Idąc tedy nauczaycie wszystkie narody,

chrzcząc ie w imię Oyca i Syna i Ducha świętego.

[Pan nasz Chrystus mówi u Marka w ostatnim rozdziele:] **Kto uwierzy a ochrzci się, zbawion będzie: ale kto nie uwierzy, będzie potępion.**

V. Sakrament Ołtarza.

[Święci Ewangieliści Matteusz, Marek, Łukasz i S. Paweł piszą:] **Pan nasz Jezus Chrystus, téy nocy, któréy był zdradliwie wydan, i. t. d.** [Obacz Liturgii cz. 1. kart. 15.]

[Ewangielia S. Matteusza rozdz. 22, w. 37 — 39.] [1]) **Będziesz miłował Pana Boga twego ze wszystkiego serca twego, i ze wszystkiéy duszy twoiéy, i ze wszystkiéy myśli twoiéy. To iest pierwsze i naywiększe przykazanie. A wtóre podobne iest temuż: będziesz miłował bliźniego twego, iako samego siebie.**

---

1) To się nazywa summą zakonu.

[Ewangielia S. Jana rozdz. 20, w. 21—22.] [1]) **Rzekł im zasię Jezus: Pokóy wam! Iako mię posłał Oyciec, tak i ia was posyłam. A to rzekłszy tchnął na nie i rzekł im: Weźmiycie Ducha świętego. Którymkolwiek grzechy odpuścicie, są im odpuszczone, a którymkólwiek zatrzymacie, będą zatrzymane.**

1) To się nazywa urzędem kluczy, i na to ściąga się absolucya. Obacz Liturgii cz. 1. kart. 35. 36.

Dodatki.

1. Modlitwa po chrzcie.

Wszechmogący, miłosierny Boże i Oycze! Czynimy Tobie pochwałę i dzięki, że kościoł Twóy łaskawie zachowuiesz i rozmnażasz, i żeś temu dziecięciu tego użyczyć raczył, iż przez święty chrzest na nowo narodzoném, a Synowi Twemu miłemu, Panu i Zbawicielowi naszemu wcielonèm będąc, dzieciątkiem Twoiém i dziedzicem dóbr Twoich niebieskich się stało. Prosimy Cię pokornie, abyś to dziecię, które teraz Twoiém dziecięciem się stało, przy téy odebranéy łasce przez miłosierdzie Twoie zachował, aby podług wszelkiego upodobania Twego świętego iak naywierniéy i naypobożniéy było wychowane ku czci i chwale imienia Twego świętego, a na ostatek przyrzeczonego dziedzictwa w niebie ze wszystkimi Świętymi (i wybranymi) dostąpiło, przez Jezusa Chrystusa. Amen.

Pokóy z tobą.

Chrzestni mówią: Amen. [1])

---

1) Téy modlitwy téż używać można zamiast owéy w Formie cz. 2. kart. 6.

2. Przemowa do chrzestnych.

Umiłowani w Chrystusie! Gdyż to dziecię przez chrzest święty dziecięciem Bożém, a współdziedzicem Jezusa Chrystusa się stało, uważaycież wy, którzyście tego świadkami byli, na powinność waszę, abyście wespoł z rodzicami tego dziecięcia, a osobliwie po ich skonaniu podczas małoletności dziecięcia, pilnie na to baczyli, żeby w pobożności i boiaźni Pańskiéy podrosło, ażeby tego wiernie dotrzymywało, co teraz przy chrzcie przez usta wasze przyrzekło; do tego niech wam Bóg użyczy swoiéy łaski i pomocy przez Jezusa Chrystusa. Amen.

Podług okoliczności i następuiące krótkie napominanie dogodziéby mogło.

Umiłowani w Panu, świadkowie i przyiaciele chrzestni, opiekuycież się teraz pilnie tém dziecięciem, ażeby się stało żywym członkiem Pana naszego Jezusa Chrystusa, i wiele owoców pobożności przynosiło na żywot wieczny. Amen.

Niechci błogosławi Pan i. t. d.

3. Przemowa do oblubieńca.

N. N. Wy tu stoicie przed obliczem Boskiém i tém chrześciańskiém zgromadzeniem, chcąc ślub brać z tą waszą oblubienicą, przeto was pytam, czy iest wola wasza, tę oblubienicę waszę iako małżonkę z niezłomną wierno-

ścią miłować i czcić; szczęście i nieszczęście, radość i żałość, iak Bóg z oycowskiéy woli swoiéy wam to ku zbawieniu waszemu ześle, wespołek z nią przyimować i znosić; a onéy żadnym sposobem nie opuścić, ani z nią się rozwodzić, chyba, że Bóg wszechmogący przez śmierć doczesną was rozwodzi? Ieżeliście to sobie postanowili w sercu swoiém, chciéycie to słowem waszém potwirdzić!

„Tak iest.“

4. Przemowa do oblubienicy.

Także pytam i was N. N. czy waszego przytomnego oblubieńca N. N. za małżonka i pana waszego chcecie przyiąć, z niezłomną wiernością miłować, czcić, i mu posłuszną być, z nim szczęście i nieszczęście, radość i żałość, iak Bóg z oycowskiéy woli swoiéy wam to zesłać i dać raczy, onego téż nie opuścić, ani się od niego odwrócić, albo z nim się rozwodzić, chyba, że was Bóg wszechmogący rozwodzi przez doczesną śmierć? Ieżeliście to także w sercu waszém postanowiły, chciéycie to słowem waszém potwirdzić!

„Tak iest.“

5. Modlitwa po skończonym ślubie. patrz str. 14. II.

Wszechmogący Oycze, wieczny Boże, Stwórco nieba i ziemi! Któryś przy stworzeniu wszystkich rzeczy i człowieka stworzył, ażeby Panem był nad niemi, i gdy

nie było dobrze mężowi być samemu, niewiastę pomocnicę mu dał; o Boże! któryś męża i żonę złączył, i błogosławieństwa Twego im użyczył, spoyrzyy teraz miłościwie na te osoby które, w małżeństwo wstąpiwszy, Twoiéy opieki żądaią. Prosimy Cię, abyś serca tych Twoich sług Duchem Twoim świętym napełnić, i wszelkiém duchowném i cielesném błogosławieństwem ich obdarzyć raczył! Błogosław przymierzu, co oni dzisiay przed Tobą zawarli. Day łaski, żeby dobrotliwość i wierność w ich domu ze sobą się potkały, iednomyślność i miłość prace ich osłodziły, a cnoty potomków starość ich ucieszyły. Wysłuchay, dobrotliwy Boże, modlitwy ich, a bądź ich obroną, kiedy do Ciebie wołaią. Prowadź ich według rady Twoiéy, aby po skończoném pielgrzymstwie do wiecznych przybytków zbawionych przeniesieni byli, przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, Pana naszego. Amen.

Dodatek niektórych formuł.

Przestroga.

Następuiące formuły, iuż w wieku reformacyi ułożone, w niektórych okolicach i mieyscach kraiu niemieckiego przyięte zostały, gdzie się po części aż do dnia dzisiayszego utrzymały.

Teraz na nowo z druku wychodzą, co do ducha temi samemi będąc, tylko do sposobu mówienia lepiéy przystosowane, i w cokolwiek dobitnieyszéy krótkości sporządzone, aniżeli przed tém.

Chociażby na formułach, w Agiendzie kościelnéy zawartych, dosyć było, iednak, ieżeliby tego szczególnie żądano, duchownym ma być pozwolono, i następuiących formuł według upodobania używać.

Formuła Wieczerzy Pańskiéy.

[Formułę, dla przygotowania do wieczerzy Pańskiéy właściwie przeznaczoną, tu umieścić, zdawało się niepotrzebną, z téy przyczyny, że w tych zborach, gdzie iuż doświadczone, dowodnie upoważnione, i z dawnieyszych czasów pochodzące formuły przygotowania w używaniu zostały, w takowém i nadal zostać mogą, kiedy wprzód konsystorz o ich zdatności, iako téż o tém, czyli w całości lub w wyciągu używane być maią, rozsądził. Nigdy atoli główne momenta, w Agiendzie cz. 1. kart. 33. wymienione, brakować nie muszą, i ieszcze można w niéy umieścić odradzenie grubych grzeszników, które się w przyłączeniu do następuiącéy formuły Wieczerzy Pańskiéy znayduie.]

Umiłowani w Panu! Posłuchaycie, co S. Apostoł Paweł w 1wszym liście do Koryntów w 11tym rozdziele o godném używaniu Wieczerzy świętéy Pana naszego Jezusa Chrystusa pisze: „Ilekroćbyście iedli ten chléb, i ten kielichbyście pili, śmierć Pańską opowiadaycie, ażby przyszedł. A tak ktoby iadł ten chléb, albo pił ten kielich Pański niegodnie, będzie winien ciała i krwi Pańskiéy. Niechże tedy człowiek samego siebie doświadczy, a tak niech ie z chleba tego, i z kielicha tego niechay piie. Abowiem kto ie i piie niegodnie, sąd sobie samemu ie i piie, nie rozsądzaiąc ciała Pańskiego.“

Wykonaiąc ten przepis, napominamy wszystkich, którzy w grzechach i zbrodniach swoich trwaią, sprosny i niepokutny żywot prowadzą, bliźnim obrażenia i zgorszenia sprawuią, aby odstąpili od tego przenayświętszego sakramentu, a onego, przez Pana iedynie dla wiernych i domowników swoich przeznaczonego, nie ku własnemu potępieniu swemu znieważali. [1])

Niechże tedy każdy, według rady i upomniena S. Apostoła, siebie samego doświadczy i dogląda, czyli za grzechy swoie pokutuie, nad niemi głęboki żal czuie, i na przyszłość żywot świętobliwy i nienaganny prowadzic zechce, osobliwie zaś, czyli w miłosierdziu Bożém zaufanie swoie zakłada, całego zbawienia swego u Jezusa Chrystusa szuka, a przytém wszelkiéy nieprzyiaźni i nienawiści się zrzeka, i bliźniego swego braterską miłością obiąć się usiłuie.

A chociażbyśmy téż przy tém wiele słabości, nędzy i zepsucia w nas znaleźli, iednak bądźmy przekonani, że krewkości nasze Panu nie przeszkadzaią, nas przypuścić i godnymi czynić do przyimowania tego przenayświęt-

---

1) W oryginale od sakramentu mianowicie wyłączone bywaią: wszystkie bałwochwalce, bluźnierce, bezbożniki, zbrodniarze, wszystkie stronniki sektów i błędnych nauk, społeczność kościelną uwątlące, wszystkie krzywoprzysiężce, uporne przeciwko rodzicom i przełożonym, buntowniki, zabóyce zapalczywe, cudzołożniki, wszeteczniki, złodzieie, łupieżniki, skąpe, piianice, rozpustniki.

szego sakramentu, gdyż chorym i zasmuconym sercom na lekarstwo iest dane; że raczéy wszelka godność, któréy Bóg u nas szuka, na tém zależy, żebyśmy samych siebie prawie poznali, boleść i głęboką żałość nad grzechami naszemi czuli, a wszystką radość i pociechę u niego znaleźli. Ufaymyż tedy obietnicom, które nam Jezus Chrystus, owa wieczna i nieodmienna prawda sama, daie, iż nam ciało i krew swoię prawdziwie chce udzielać, żebyśmy go całkiem i zupełnie posiadali, i on w nas, a my w nim żyli. A chociaż nic nie widzimy iak tylko chleba i wina, iednak nie wątpiwaymy, że on to wszystko w nas skutkuie, owym chlebem będąc niebieskim, który nas żywi na żywot wieczny. Albowiem oddawaiąc się nam, oświadcza, że wszystko, co ma, na nas wylewa. Dla tego przyimuymy ten sakrament iako zadatek sprawiedliwości, która nam, mocą śmierci iego i kary, przezeń uniesionéy, ma być przyczytana tak, iak gdybyśmy sami karę unieśli byli. Wznieśmy serca nasze tam, gdzie Jezus Chrystus iest w chwale Oyca, i skąd my go ku naszemu odkupieniu oczekiwamy.

Po téy przemowie ksiądz mówi słowa ustanowienia, i przyłącza do nich następuiącą uwagę z modlitwą iéy towarzyszaiącą, albo tylko modlitwę samą, potém: Oycze nasz i. t. d. Księdzu wolno iest, zamiast tego, po słowach ustanowienia modlitwę na karcie 16. cz. 1. Agiendy z poprzedzaiącém życzeniem mówić i według niéy daléy postępować:

Z tego ustanowienia wieczerzy świętéy Pana naszego Jezusa Chrystusa widzimy, że wiarę i ufność naszę odsyła na doskonałą ofiarę swoię, raz na krzyżu uczynioną, iako na iedyny grunt naszego zbawienia. On duszom naszym łaknącym i pragnącym stał się pokarmem i napoiem żywota wiecznego, on przez swoię śmierć przyczynę wiecznéy nędzy naszéy, to iest grzech zgładził, i nam ducha ożywiaiącego nabył, który w nim iako w głowie, a w nas iako w członkach iego mieszka, abyśmy z Zbawicielem i Panem naszym prawdziwą społeczność mieli, i wszystkich dobrodzieystw iego, żywota wiecznego, sprawiedliwości i chwały uczestnikami się stali. Ale pamiętaymy też na to, że nas tym duchem swoim między sobą na członki iednego ciała w miłości braterskiéy chce złączyć, albowiem podług wyroku S. Apostoła: Iednym chlebem, iedném ciałem wiele nas iest, bo wszyscy chleba iednego będąc uczestnikami, wszyscy, którzyśmy prawą wiarą Chrystusowi wcieleni, mamy z serdecznéy miłości, dla Chrystusa, wespołek być iedném ciałem, a to nie tylko słowy, ale też i uczynkami wzaiemnie sobie oświadczyć. Do tego niech nam pomoże wszechmogący miłosierny Bóg i Oyciec Pana naszego Jezusa Chrystusa przez Ducha swego świętego. Amen. Modlmy się:

Miłosierny Boże i Oycze, prosimy Cię, racz w téy Wieczerzy świętéy, w któréy sławną pamięć gorzkiéy śmierci Syna Twego miłego, Jezusa Chrystusa obcho-

dzimy, przez Ducha Twego świętego w naszych sercach skutkować, abyśmy się z prawdziwą wiarą Synowi Twemu im daléy tém więcéy oddawali, aby nasze strapione i skruszone serca prawdziwém iego ciałem i krwią, iako wiecznym chlebem niebieskim karmione i posilone były.

Day tedy, żebyśmy iuż nie więcéy w grzechach naszych, ale On w nas, a my w Nim żyli, i przyięci w nowe i wieczne przymierze łaski, nie wątpiwali, że Ty wiecznie Oycem naszym łaskawym będziesz, a grzechów naszych nam nie przyczytywać, ale na ciele i na duszy nami, iako miłemi dziećmi i dziedzicami Twemi, opiekiwać się będziesz. Użycz nam téż łaski Twoiéy, abyśmy krzyż nasz ufnie na się brali, samych siebie zaparli, Zbawiciela naszego wyznawali, i we wszelkiém utrapieniu z podniesioną głową Pana Jezusa Chrystusa oczekiwali, który ciało nasze śmiertelne przemieni, aby się podobném stało chwalebnemu ciału iego, i nas do siebie w niebo weźmie na wieki. Amen.

Oycze nasz i. t. d.

Potém następuie rozdawanie.

Modlitwy dzięki po Wieczerzy Pańskiéy.

Oycze niebieski, czynimy Tobie pochwały i dzięki na wieki, za wielkie dobrodzieystwo, któreś nam nędznym grzesznikom oświadczył, prowadząc nas do społeczności Syna Twego Jezusa Chrystusa, którego za nas na śmierć wydawszy, teraz na pokarm wiecznego żywota udzielasz. Racz nam i nadal łaskę Twoię oświadczyć, a day, abyśmy tego nigdy nie zapominali, ale zawsze w sercu nosili, i w téy wierze rośli, która do wszystkich dobrych uczynków skuteczną się pokazuie, przez tegoż Syna Twego miłego, który, wespół z Duchem świętym, z Tobą żyie i kroluie na wieki. Amen.

Albo:

Błogosław, duszo moia, Panu, i wszystkie wnętrzności moie imieniowi iego świętemu. Błogosławże, duszo moia, Panu, a nie zapominay wszystkich dobrodzieystw iego. Który odpuszcza wszystkie nieprawości twoie, a uzdrawia wszystkie choroby twoie. Który wybawia od śmierci żywot twóy; który cię koronuie miłosierdziem i wielką litością. Miłosierny i litościwy iest Pan, nierychły do gniewu i wielkiego miłosierdzia. Nie według grzechów naszych obchodzi się z nami, ani według nieprawości

naszych odpłaca nam. Abowiem iako są niebiosa wysokie nad ziemią, tak iest utwirdzone miłosierdzie iego nad tymi, którzy się go boią. A iak daleko iest wschód od zachodu, tak daleko oddalił od nas przestępstwa nasze.

Iako ma litość oyciec nad dziatkami, tak ma litość Pan nad tymi, którzy się go boią. Który ani własnemu Synowi nie przepuścił, ale go za nas wszystkich wydał; iakożby nam wszystkiego z nim nie darował? Bóg zaleca miłość swoię ku nam, że, gdyśmy ieszcze byli grzesznymi, Chrystus za nas umarł. Daleko tedy więcéy teraz, usprawiedliwieni bedąc krwią iego, zachowani będziemy przezeń od gniewu.

Bo ieżliże, będąc nieprzyiaciołmi, poiednaniśmy z Bogiem przez śmierć Syna iego; daleko więcéy, będąc poiednani, zachowani będziemy przez żywot iego.

Dla tego usta moie i serce moie - chwałę Pańską opowiadać maią odtąd aż na wieki. Amen.

Formuła chrzestna.

Pomoc nasza niech będzie w imieniu Pana, który niebo i ziemię stworzył.[1])

Gdy Pan i Zbawiciel nasz, Jezus Chrystus, mówi, że nie możemy wniść do królestwa Bożego, ieżeli się nie narodzimy znowu, iawnie przez to pokazuie, iak wielka iest nędza i zepsucie naszego przyrodzenia, i napomina nas, żebyśmy się przed Bogiem pokorzyli a samych siebie w obrzydliwości mieli, abyśmy się nauczyli szukać

1) Ieżeliby ksiądz wolał własną mowę mieć, zamiast następuiącéy, wolno mu to pod tym iedynym warunkiem, żeby iego mowa z tą, która wtedy się opuszcza, była zgodną. Po niéy ksiądz może, ieżeli chce, niektóre wiersze pisma ś. ściągaiące się do chrztu przyłączyć, poczynaiąc temi słowy:

„Wznieście serca wasze do Boga!“

Pan nasz Jezus Chrystus chrzest święty sam ustanowił, mówiąc do swych uczniów: Mat. 28, 18. 19. Dana mi iest wszelka moc na niebie i. t. d. Mark. 16, 16. Kto uwierzy a ochrzci się, zbawion będzie, ale kto nie uwierzy, będzie potępion.

Ian. 3, 5. Ieźliby się kto nie narodził z wody i z ducha, nie może wniść do królestwa Bożego.

Kiedy ksiądz te wiersze za grunt mowy swéy chce zakładać, dobrze czyni.

Także mu wolno, po mowie swoiéy tę modlitwę mówić, a ową w formule: Panie Boże wieczny i. t. d. opuścić.

Wszechmogący wieczny Boże, miłościwy Oycze! Prosimy Cię, abyś to dzieciątko, któreś do uczestnictwa z Jezusem Chrystusem

łaski Bożéy, któréy wtedy dopiero zdolnymi się staiemy, kiedy wszelka ufność w naszéy własnéy możności, mądrości, i sprawiedliwości z serca naszego znikła.

Ale Chrystus, wystawiwszy nam tym sposobem na oczy nędzę naszę, pocieszy nas téż według miłosierdzia swego, obiecuiąc nam i dziatkom naszym, że nas chce oczyścić od grzechów naszych, a przez Ducha swego świętego nas wzbudzić do żywota nowego, który iest wniściem do królestwa swego.

Tego dobrodzieystwa dostępuiemy, kiedy nas przez chrzest do społeczności kościoła przyimuie. Albowiem

---

powołał, łaską Twoią obeymować raczył. Przyimuy ie przez chrzest święty za dziecię Twoie i za członek w królestwie Syna Twego. Oświeć ie Twoią mądrością! Poświęć serce iego, a użycz mu przez Ducha Twego świętego téy mocy, żeby unikało grzechu, a Tobie służyło w świątobliwości i sprawiedliwości, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Tu zostawi się do woli księdza, albo według powyższéy formuły daléy postępować, albo do owéy w Agiendzie napisanéy przechodzić. W ostatnim razie daléy mowi: (Obacz na karcie 5. Cz. 2. Agiendy.) Posłuchaymy ewangielii S. Marka i. t. d. aż do końca; i może, gdy tego żądaią, słowa: (kart. 6. Cz. 2.) Odrzekasz się i. t. d. opuścić, także wolno, zamiast tego, po słowach: „odtąd aż na wieki,“ mówić: Niech cię strzeże od mocy grzechu, i niech cię zachowuie w prawdzie i boiaźni swoiéy.

Także téż pytania potém następuiące w to iedno ściągać można: Czy żądacie (świadkowie chrzestni), żeby to dzieciątko obecne na tę wiarę ochrzczone było?

w tym sakramencie nas upewnia odpuszczenia grzechów naszych. Iak niby plamy ciała wodą bywaią zmywane, tak chce i naszę duszę oczyścić i rozgrzeszyć. Nad to nam téż w tym sakramencie podawa odnowienie, które w umartwieniu ciała naszego i w duchownym żywocie zależy, którego w nas sprawuie. Podwóynego więc dobrodzieystwa we chrzcie staiemy się uczestnikami; (ieżelibyśmy tylko zapomnieniem i niewdzięcznością mocy tego sakramentu nie zniszczyli:) bo w nim mamy naypewnieysze świadectwo, że nam Bóg chce być Oycem łaskawym, a nam grzechów naszych niechce przyczytywać; potém, że nas téż Duchem swoim chce wspierać, abyśmy diabłu, grzechowi, i pożądliwościom ciała naszego mogli wstręt czynić, póki na ostatek zwycięstwa nie odniesimy.

Nie podpada żadnéy wątpliwości, że i nasze dziatki są dziedzicami zbawienia i żywota, przez Chrystusa nam przyobiecanego, albowiem u Marka w rozdz. 10. iest napisane: „Przynoszono do niego dziatki, aby się ich dotykał: ale uczniowie gromili tych, którzy ie przynosili. Co uyrzawszy Jezus, rozgniewał się i rzekł im: Dopuśćcie dziatkom przychodzić do mnie, a nie zabraniaycie im: abowiem takich iest królestwo Boże. Zaprawdę powiadam wam: Ktobykolwiek nie przyiął królestwa Bożego, iako dzieciątko, nie wnidzie do niego. I biorąc ie na ręce, i kładąc na nie ręce błogosławił im.“

Przeto poruczmyż i to dzieciątko łasce Boskiéy, i modlmy się za niém.

Panie Boże, wieczny i wszechmogący Oycze, gdyś nam według nieograniczonego miłosierdzia Twego obiecał, że chcesz być naszym i dziatków naszych Bogiem, prosimy Cię, racz temu dzieciątku udzielać tego dobrodzieystwa. Weźmiy ie w obronę Twoię, oświadczay się iako Boga i Pomocnika iego, zgładź i odpuść mu grzech, poświęcay ie Duchem Twoim świętym, aby, nabywszy rozumu, Ciebie, Boga i Pomocnika iedynego, poznało i czciło, i po wszystkie dni żywota swego, Ciebie chwaliło i wysławiało. Lecz aby mogło dostąpić tych dobrodzieystw, przyimuy ie w społeczność Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego, aby iako członek ciała iego wszystkich iego dóbr zostało uczestnikiem. Wysłuchayże nas, Oycze wielkiego miłosierdzia, a day, aby chrzest, którego my według ustanowienia Twego iemu udzielamy, w niém tę moc pokazywał, którą nauka ewangielii Twoiéy mu przypisuie.

Oycze nasz, któryś iest i. t. d.

Wyznawaymy teraz wspólnie artykuły wiary chrześciańskiéy, na którą to dzieciątko ma być ochrzczone.

Wierzę w Boga Oyca i. t. d. To iest chrześciańska wiara, którą wyznaiemy, i która się przez to skuteczną pokazuie, iż według przykazania Zbawiciela naszego ży-

iemy: Mat. 22, 37 — 39. „Będziesz miłował Pana Boga twego ze wszystkiego serca twego, i ze wszystkiéy duszy twoiéy, i ze wszystkiéy myśli twoiéy. To iest pierwsze i naywiększe przykazanie. A wtóre podobne iest temuż: Będziesz miłował bliźniego twego iako samego siebie.“

Czy chcecie teraz, żeby to dzieciątko na tę wiarę było ochrzczone?

Czy przyrzekacie, że będzie staraniem Waszem, żeby to dziecię tej chrześciańskiej wierze wychowywane i nauczone zostało i żeby się nigdy wiary swej chrześciańskiej niezaparło

Chrzestni odpowiadaią: Chcemy!

Ksiądz ochrzci dziecię, mówiąc:

Ia ciebie chrzczę w imię Oyca i Syna i Ducha świętego.

Na koniec iednéy z modlitew w Agiendzie Cz. 2. kart. 6. i 44. albo téż następuiącéy używać można.

Czy wyrzekacie się wszystkiego złego, żeby dać święty przykład życia pobożnego i temu dziecię

Iż kończyć trzeba błogosławieństwem, to wzmianki nie potrzebuie.

Na wzaiem téż tu stoiąca modlitwa w formie chrzestnéy na wyżéy oznaczoném mieyscu w Agiendzie może być mówiona.

Niechrzczonego wcześnie to dziecię chrzest św. jakie imię...

Modlitwa po chrzcie.

Dziękuymy Panu Bogu!

Wszechmogący, miłosierny Boże i Oycze, czynimy Tobie pochwały i dzięki, żeś nam i dziatkom naszym dla Chrystusa wszystkie grzechy odpuścić, nas przez Ducha Twego świętego członkami Syna Twoiego iednorodzonego, a zatém téż dziećmi Twemi uczynić, a to wszystko przez chrzest święty nam zapieczętować i po-

twirdzić raczył. Prosimy Cię przez tegoż Syna Twego, abyś to dzieciątko na każdy czas Duchem Twoim świętym rządził, ażeby po chrześciańsku i pobożnie było wychowane, i w Panu Jezusie Chrystusie wzrostu i mądrości przybrało, Twoię oycowską łaskę i dobrotliwość, któréyś nam wszystkim oświadczył, wyznawało, a walecznie przeciw grzechowi i diabłu i całemu królestwu iego boiowało i zwyciężyło, ku wiecznéy chwale Twoiéy, który z Synem Twoim i z Duchem świętym żyiesz i króluiesz na wieki. Amen.

Formuła ślubna.

Pomoc nasza niech będzie i. t. d.

Pan Bóg, Oyciec nasz, stworzywszy niebo i ziemię i wszystkie napełnienie iéy, stworzył téż człowieka na wyobrażenie swoie, któryby panował nad wszystkiemi zwierzętami na ziemi, w wodzie, i na powietrzu się ruchaiącemi. Tedy zaś rzekł: Nie dobrze być człowiekowi samemu, i uczynił mu niewiastę, pomocnicę, którаby była przy nim, iawnie poznać daiąc, że mąż i żona według woli iego maią być iedném ciałem. Przetoż opuści człowiek oyca swego i matkę swoię, a przyłączy się do żony swoiéy, którą ma miłować, iako i Chrystus

umiłował kościoł i wydał samego siebie zań. A wzaiemnie żona mężowi, który iéy głową iest, iako i Chrystus głową kościoła, w boiaźni Pańskiéy ma być poddaną i posłuszną. Oboie maią ślubu wierności zdanego niezłomnie dotrzymywać, i w pokoiu i zgodzie ze sobą żyć, aby błogosławieństw Boskich uczestnikami się stali, a ich małżeństwo, iak się na stan, od Boga postanowiony, należy, było nieodmienném.

Ieżeli tedy, Boskie ustanowienie małżeństwa i oraz wasze w nim powinności znaiąc, i dobrze wszystko rozważaiąc, przedsięwzięliście sobie w tym świętym stanie ze sobą żyć, iak to stawieniem się waszém przed tém zgromadzeniem okazuiecie; tedy mówcie: Tak iest!

Pan niech umocni to dobre przedsięwzięcie, które w was sprawował, a początek wasz niech będzie w imieniu Pana, który stworzył niebo i ziemię.

Czy przyznaiesz *N. N.* przed Bogiem i tém chrześciańskiém zgromadzeniem, że tę tu obecną *N. N.* za żonę i małżonkę bierzesz; czy ślubuiesz, ią miłować i bronić, iako to pobożnemu i poczciwemu mężowi przystoi, świętobliwie z nią żyć, i we wszystkich rzeczach iéy wierność i wiarę zachować podług słowa Bożego i świętéy Ewangielii iego? Ieżeli to iest twoia dobrze rozważana i mocna wola, tedy mów: Tak iest!

Czy przyznaiesz *N. N.* przed Bogiem i tém chrześciańskiém zgromadzeniem, że tego tu obecnego *N. N.*

za męża i małżonka twego bierzesz; czy ślubuiesz, onego miłować i iemu posłuszną być, iako to pobożnéy i poczciwéy małżonce przystoi, świętobliwie z nim żyć, i mu we wszystkich rzeczach wierność i wiarę zachować podług słowa Bożego i świętéy Ewangielii iego? Ieżeli to iest twoia dobrze rozważana i mocna wola, to mów: Tak iest!

Tu pierścienie zmienione a prawe ręce składane bywaią.

Gdyż tedy *N. N.* i *N. N.* wespołek w małżeństwo wstąpić postanowili, i to iawnie tu przed Bogiem i światem zeznawszy, sobie na to ręce dali, przeto też ia, iako powołany sługa kościoła, ich wespołek w małżeństwo oddawam, w imię Oyca i. t. d. Amen.

Oyciec wszelkiego miłosierdzia, który was według łaski swoiéy w stan małżeński wprowadził, niech wam dla Syna swego Jezusa Chrystusa, (który świętą przytomnością swoią stan małżeński poświęcić raczył)[1]) użyczy Ducha swego świętego, abyście w tym czcigodnym i zacnym stanie Onemu służyli, i bez przestanku ku iego sławie żyli. Amen.

Iż stan małżeński ma być świętobliwie zachowanym, i mocnym i niezłomnym zostawać, tego nasz Pan sam nas uczy, mówiąc u Mat. 19. Co Pan Bóg złączył, tego człowiek niechay nie rozłącza.

Wierzcie tym słowom świętym, które, iak Ewangielista świadczy, Pan nasz Jezus sam rzekł, a bądźcie

---

1) Słowa kreskami zamknięte też można opuścić.

zapewnieni, iż Bóg sam według łaski swoiéy w tym stanie was złączył. Prowadźcie więc społeczny żywot wasz uczciwie i świętobliwie w miłości, pokoiu i zgodzie, a zachowaycież sobie wzaiemnie zaślubioną wierność, iak słowo Boże to rozkazuie.

Wzywaymy Boga iednomyślnie!

Wszechmogący, dobry i mądry Boże, prosimy Cię pokornie, abyś tym oboygu, któreś do stanu małżeńskiego powołał, według obfitości łaski Twoiéy Ducha Twego świętego udzielać raczył, aby w prawdziwéy, statecznéy wierze woli Twoiéy posłusznemi byli, żywot nienaganny prowadzili, a wszystkiemu złemu odpór dawali, ku wzaiemnemu, iako i bliźniego, ubudowaniu.

Ieżeli ich małżeństwo dziećmi błogosławić raczysz, day im téy łaski, aby ie ku wierze i pobożności wychowali: ażeby ich związkiem imię Twoie wysławione, chwała Twoia rozmnożona, a królestwo Twoie rozszerzone było.

Wysłuchay nas, Oycze miłosierdzia, przez Jezusa Chrystusa Syna Twego.

Oycze nasz i. t. d.

Tu ksiądz, gdy tego życzą, odczytuie Psalm 128.

Pan niech was napełni wszelkiemi dobrami łaski swoiéy, i niech daie, żebyście pod iego obroną długi i spokoyny żywot wespołek wiedli. Amen.

Niechci błogosławi Pan i. t. d.

Idźcie w pokoiu Pańskim.

Wiadomości i Uwagi

o niektórych modlitwach, formułach i chorach, w naydawnieyszych Agiendach się znayduiących.

Według księgi kościelnéy I. X. M. Elektora Ioachyma II. z roku 1568 powszechne wyznanie grzechów brzmi, iak następuie:

Ksiądz. Wyznawam Bogu wszechmogącemu i wam braciom, żem wiele zgrzeszył myślami, słowami i uczynkami, i zaniedbaniem, żem nie uczynił, com miał czynić, co wszystko iest moią winą, proszę was, bracia, przyczyniaycie się za mną ubogim grzesznikiem.

Chor. Bóg wszechmogący niech się zmiłuie nad wami, a odpuściwszy wam wszystkie grzechy wasze, niech was prowadzi do żywota wiecznego.

Ksiądz. Amen.

Chor. Wyznawam Bogu wszechmogącemu i. t. d. [Iak wyżéy.]

Ksiądz. Odpust i odpuszczenie wszystkiego grzechu waszego, oraz i łaskę i pociechę Ducha świętego niech wam daie wieczny i miłosierny Bóg.

Chor. Amen.

Wielka Doxologia,

(też anielskim hymnem nazwana.)

Ten hymn, którego układ z wielką do prawdy podobnością w drugi lub trzeci wiek po Chrystusie posunąć można, tu z greckiego, w części zaś 1. kart. 3. z łacińskiego textu oryginalnego iest przetłumaczony. Chociaż różnice między niemi nie są ważne, zdawało się iednak nie od rzeczy oba przetłumaczenia w Agiendzie umieścić.

Chwała na wysokościach Bogu, a na ziemi pokóy:
W ludziach dobre upodobanie.
Chwalimy Cię, wysławiamy Cię, kłaniamy się Tobie.
Dziękuiemy Tobie za wielką chwałę Twoię.
Panie, niebieski Królu:
Boże, wszechmogący Oycze.
Panie, iedyny Synu:
Jezu Chryste!
I Ty, Duchu święty:
Panie Boże.
O Ty, Baranku Boży:
Oyca Synu!
Który gładzisz grzechy świata:
Wysłuchay naszę modlitwę!
Który siedzisz na prawicy Oyca:
Zmiłuy się nad nami!
Abowiem Tyś sam święty, Tyś sam iest Panem.
Jezu Chryste, ku chwale Boga Oyca!

Podług niektórych starych Agiend zapowiadanie perykop ewangielickich (w Liturgii) przez księdza następuiącym sposobem intonowane bywa:

Pan Bóg niech będzie z wami!

Chor odpowiada:

I z duchem twoim.

Ksiądz:

Ewangielia święta napisana iest i. t. d.

Chor:

Chwała Tobie, Panie!

Teraz następuie przeczytanie ewangielii.

W księdze kościelnéy Elektora Joachyma II. modlitwę Pańską następuiące słowa uprzedzaią:

Modlmy się, iako nam Chrystus Pan rozkazał, abyśmy prawdziwą nadzieią i ufnością mówić mogli:

Oycze nasz i. t. d.

Powszechna modlitwa kościelna,

iaką w roku 1713. I. K. M. Fryderyk Wilhelm I. w niedziele i święta mówić rozkazał.[1])

Wszechmogący, wieczny Boże, miłosierny Oycze w Jezusie Chrystusie, dziękuiemyć serdecznie,ześ nas w

---

1) Ta piękna, ale zbyt długa i przez to znużaiąca modlitwa, która mniéy lub więcéy skrócona, nad cały wiek dłużéy w używaniu została, tu, iako historycznie pamiętna, mieysce swoie utrzymuie, chociażby, przynaymniéy w całéy swéy obszerności, sposobnego

tym doczesnym żywocie z łaski Twéy do tego czasu zachował, a przez ewangielią Twoią o Synu Twoim do żywota wiecznego nas wzywać i przysposobiać raczysz, iakośmy téż i teraz ku temu końcowi słowa Twego świętego w pokoiu i cichości posłuchać mogli.

Prosimy Cię pokornie, weyrzyy na nas i daléy łaskawie, odpuść nam grzechy i przestępstwa nasze, a odnów nas duchem umysłu naszego, abyśmy służyli Tobie w świętobliwości i sprawiedliwości, którać się podoba.

Zachoway między nami kazanie słowa Twego, i czyste używanie sakramentów Twoich świętych, a day wiernych pasterzów i nauczycielów nam i potomkom naszym.

Zahamuy potężnie i oddal wszystkie błędy i zwodzenia, które nas odwodzą od skutku pobożności, aby tak imię Twoie święte iednomyślnie, iako po wszystkiém chrześciaństwie, tak téż i w tym naszym kraiu święcone, królestwo Twoie rozszerzone, a szatańskie im daléy, tém więcéy zburzone było.

Na każdém mieyscu miéy staranie łaskawe o kościoł Twóy święty, naywięcéy o prześladowanie cierpiący, i spraw to, aby wszyscy Królowie i Panowie piastunami i dobrodzieiami iego byli.

---

używania nie znalazła. Oprócz tego naygłównieysze mieysca z niéy do Liturgii są przeniesione, osobliwie do powszechnéy modlitwy saméy (cz. 1. kart. 9. Ag. kośc.) iako téż do mieysc, które w owéy powszechnéy modlitwie według upodobania umieszczone być mogą.

Szczególnie, o Boże! niech obronie i łasce Twoiéy poruczeni będą wszyscy z nami sprzymierzeni Cesarzowie, Królowie, i Xiążęta, aby wszystko forytowali, co ku powszechnemu pożytkowi i pokoiowi służy.

Ku temu końcowi, o Boże! niech wszyscy chrześciańscy mocarzy obronie i łasce Twoiéy będą zleceni. Osobliwie niech się rozmnaża łaska i miłosierdzie Twoie obficie nad nayiaśnieyszym Królem, miłościwym Panem naszym, nad królewiczami i królewnami, i nad wszystkimi, którzy domowi królewskiemu są pokrewnymi i przyiaznymi.

Wystaw ich, przy dobrém zdrowiu i długotrwałym żywocie, na ustawiczne błogosławieństwo, i na wzór chrześciański ludowi Twemu od narodu do narodu. A osobliwie day, o Panie! Królowi naszemu do panowania swego serce mądre, zamysły królewskie, rady pożyteczne, sprawy dobre, ducha mężnego, ramię mocne, roztropnych i wiernych rayców czasu woyny i pokoiu, zwyciężaiące woyska, wiernych sług i posłusznych poddanych, abyśmy pod obroną i zaszczytem (zasłoną) iego na długie lata spokoyny i cichy żywot wieść mogli we wszelkiéy pobożności i uczciwości.

Weźmiy téż w obronę Twoię Oycowską wszystkich wysokich i niskich oficerów i żołnierzów, strzeż ich na wszystkich drogach i ścieszkach ich; rządź serca ich zawsze, aby przysięgi, którą świętobliwie przysięgli,

pilnie i posłusznie dotrzymywali. Uchoway ich chorób, zaraźliwego powietrza, i wszystkiego inszego złego. Day im tak poznać oycowską miłość i opatrzność Twoię, żeby ich usługi ściągały się Tobie ku czci i chwale, kościołowi i oyczyznie ku obronie, a im ku doczesnemu i wiecznemu powodzeniu dobremu.

Poruczamyć téż wszystkich wysokich i niskich urzędników cywilnych, którzy iako na innych mieyscach, tak tu osobliwie Króla i oyczyzny pożytku wiernie szukaią i on forytuią; tudzież przemądrą radę i sądy w tych miastach ustanowione.

Naucz ich wszystkich iednomyślnie o to się starać, aby przy sądach sprawiedliwości przestrzegali, a z przeciwnéy strony niesprawiedliwe rzeczy przez usługi swe tłumili. Doday im oycowskiéy pomocy Twoiéy, aby grzechy i wzdychania ziemi umnieyszone a błogosławieństwo Twoie między nami rozmnożone było.

O Boże zastępów! wychodź wszędy z woyski i połkami królewskiemi, użyczay im szczęścia i zwycięstwa, na zachowanie statecznego szczérego i pospolitego pokoiu.

Błogosław, miłościwy Boże, nam i wszystkim ziemiom królewskim, chrześciańskiemu ćwiczeniu dziatek, każdemu pożywieniu poczciwemu i handlom kupieckim na lądzie i na wodzie. Ratuy każdego w potrzebie iego, a zmiłuy się nad wszystkimi, którzy gdziekolwiek do Ciebie wołaią.

Zachoway nas w miłości Twoiéy, i niech nam na tym świecie wszystkie rzeczy dopomagaią ku dobremu.

Oddal od nas łaskawie wszystkie słusznie zasłużone wielkie plagi, woynę, głód, i drogie czasy, ogień i powodzi gwałtowne, powietrze morowe i inne zaraźliwe choroby, i cośmy więcéy grzechami naszemi zasłużyli. Użyczay nam urodzaynego powietrza, a owoce ziemi niech maią wzrost pożądany. Bądź Zbawicielem wszystkich ludzi, osobliwie twoich wiernych.

O święty Boże! Uchoway nas grzechów i hańby, a stóy przy nas Duchem Twoim świętym, abyśmy przestępstwem naszém błogosławieństwa Twego nie utracali, a sprawiedliwych kaźni Twoich na się nie zaciągali.

Uznawamy, o Panie, że nie sprawuie tego sprawiedliwość nasza, kiedy nam według Twoiéy nieskwapliwości onemi folguiesz, bośmy sługami nieużytecznymi przed Tobą; ale iedynie nieprzebrane miłosierdzie Twoie. Podług tego miłosierdzia Twego bądź nam i daléy łaskaw, a nakłoń serca nasze ku szczéréy bliźniego miłości, i serdecznéy litości ku tym, którzy potrzebuią pomocy naszéy, żebyśmy nigdy nie zapominali dobrze czynić każdemu, nawet i nieprzyiaciołom naszym, abyśmy pokazali, żeśmy dziatkami Twoimi.

Uchoway nas złéy i nagłéy śmierci, a przygotuy nas im daléy, tém więcéy przez Ducha świętego i łaskę Twą ku zbawiennemu końcowi.

Osobliwie w ostatniéy godzinie śmierci naszéy odpądź od nas szatana ze wszystkiemi pokusami iego, a przymnażay nam wiary w Jezusa, Syna Twego, abyśmy zwyciężyli boiaźń wszelaką i lękanie śmierci.

A gdy iuż nie usłyszą nic uszy nasze, niechże Duch Twóy święty poświadcza duchowi naszemu, żeśmy dziećmi Twoimi i spółdziedzicami Chrystusowymi, a że wnet z Jezusem naszym u Ciebie w raiu będziemy.

Gdy się téż zaćmią oczy nasze, otwórz nam oczy wiary naszéy, abyśmy na ten czas niebiosa Twoie przed nami otworzone, a Pana Jezusa po prawicy Oyca iego widzieli, i my téż tam się dostali, gdzie on iest.

A gdy téż ięzyk nasz więcéy mówić nie będzie, tedy osobliwie na ten czas niech się za nami przyczynia Duch Twóy święty wzdychaniem niewymównėm, i niech każdego z nas uczy w sercu swém wołać: Abba, to iest: miły Oycze! Oycze, w ręce Twoie polecam ducha moiego.

A tak day, wierny Boże! abyśmy w boiaźni Twoiéy żyli, w łasce Twoiéy umierali, w pokoiu Twoim z tego świata zchodzili, w grobie pod opieką Twoią odpoczywali, przez moc Twoię zmartwychpowstali, a potém odziedziczyli zbawienną nadzieię, żywot wieczny, dla naymilszego Syna Twego, Chrystusa Jezusa, Pana naszego, któremu z Tobą i z Duchem świętym niech będzie cześć i chwała, sława i panowanie, teraz i na wieki wieków. Amen! Amen!

Modlitwa następuiąca, w modlitwie kościelnéy S. Chryzostomusza zawarta, dla wielorakiéy swéy zgodności z naszą, tak nazwaną, powszechną modlitwą kościelną, i dla iéy starożytności, pamięci godnéy, tu umieszczoną została. [1])

Wzywaymy w pokoiu Pana!

O pokóy, co z góry pochodzi, i o zbawienie dusz naszych;

O pokóy całego świata, o trwałość kościoła swego świętego, i o wieczne zbawienie wszystkich;

Za ten mu poświęcony dom, i za wszystkich, którzy z wiarą, niewinnością i bogoboynością weń wstępuią;

Za biskupów i księży naszych, i aby słowa Twoiéy prawdy dobrze uczyli; za całe społeczeństwo chrześciańskie i za wszystek lud modlmy się do Pana.

Panie zmiłuy się.

Modlimy się i za naszego nader pobożnego i bogoboynego Króla i za cały iego dom królewski o zdrowie i zachowanie.

Za władzę i woyska iego, za zwycięstwo i trwałość panowania iego, i aby Pan Bóg nasz we wszystkiém mu dodał pomocy swoiéy, i we wszystkiém go prowadził, (a nieprzyiaciele mu położył do nóg swoich). [2])

---

1) Modlitwa ta kościelna tu tak iest ułożona, iakby się stosować mogła do naszéy Liturgii, aby ią za życzeniem, gdyby się wydarzyło, w niéy używać.

2) Słowa kreskami zamknięte, choćby podczas woyny mogły być używane, w ogólności opuszczaią się.

Day mu, o Panie, rząd spokoyny, abyśmy pod obroną iego spokoyny i cichy żywot wiedli we wszelkiéy pobożności i uczciwości.

Za to miasto (tę wieś), za cały kray i wszystkich wiernych, którzy w nim mieszkaią, modlmy się do Pana.

O zdrowość powietrza, urodzayność ziemi, i spokoyne czasy.

Za wszystkich żegluiących, podróżuiących, choruiących, pracuiących, w niewoli będących, i za ich zbawienie, i

Aby nas od każdego utrapienia, gwałtu, niebezpieczeństwa i biedy uchował, modlmy się do Pana.

Opiekuy się nami łaskawie, o Panie, zmiłuy się, ratuy i zachoway nas, albowiem Tobie samemu należy chwała i cześć i uwielbienie, Oycu i Synowi i Duchowi świętemu, teraz i na zawsze i na wieki wieków, Amen.

Modlitwa o odpuszczenie grzechów z Agiendy Brandenburskiéy z roku 1572, która, ieżeli się podoba, przed powszechną modlitwą, albo po niéy, albo krótko przed słowy ustanowienia, mówiona być może.

Miłosierny Boże, Oycze niebieski, którego miłosierdzie końca nie ma, któryś iest nieskwapliwym, łaskawym i wielkiéy dobroci i wierności, i odpuszczasz wszelką nieprawość, przestępstwo, i grzech; zgrzeszyliśmy, niestetyż, z naszymi oycami, nieprawościśmy popełnili i bezbożnymiśmy byli, i częstośmy Cię rozgniewali, Tobieśmy samemu zgrzeszyli, i źleśmy przed Tobą uczynili. Ale,

Panie, nie wspominayże nam przeszłéy nieprawości naszéy! Niech nas rychło uprzedzi miłosierdzie Twoie, bośmy bardzo znędzeni. Wspomożże nas, o Boże zbawienia naszego, dla chwały imienia Twego, wyrwiy nas, a odpuść nam grzechy nasze przez Syna Twego Jezusa Chrystusa. Amen.

Kiedy modlitwa Pańska nie bezpośrzednie przed słowy ustanowienia się mówi, tedy ksiądz przed niémi iednę z następuiących modlitew umieścić może.

Miłosierny Boże! Nie w własnéy sprawiedliwości swoiéy, ale tylko w rozliczném i wielkiéy łasce Twoiéy ufaiąc, do tego stołu Twego przystąpić śmiemy. Nie iesteśmy godni, ani odrobin zbierać, które padaią ze stołu Twego; ale Tyś iest Panem, zawsze skłonnym ku okazywaniu miłosierdzia. Przeto użycz nam tego, o nayłaskawszy Boże! abyśmy ciało Syna Twego tak pożywali, a krew iego tak pili, żeby grzeszne ciała nasze przez ciało iego były oczyścione, a dusze nasze przez iego krew przenaydroższą były umywane; i żebyśmy nieustannie w nim mieszkali, a on w nas.

Albo:

Wszechmogący Boże, Oycze niebieski! któryś według wielkiego miłosierdzia Twego Syna Twego wydał, aby ku naszemu odkupieniu śmierć na krzyżu cierpiał, gdzie, (przez ofiarę siebie samego raz uczynioną), zupełną, doskonałą, i dogadzaiącą ofiarę za grzechy całego świata

przyniosł, ustanowiwszy trwałą pamiątkę drogiéy śmierci swoiéy, i rozkazawszy w świętéy ewangielii swoiéy, żeby była zachowywaną, pókiby nie przyszedł: prosimy Cię pokornie, miłosierny Oycze, wysłuchay nas, a użycz nam, abyśmy, którzy według świętego przepisu Syna Twego, Zbawiciela naszego, Jezusa Chrystusa, te Twoie dary, chléb i wino, na pamiątkę śmierci i męki iego przyimuiemy, też iego błogosławionego ciała i krwi uczestnikami się stali. Amen.

W iednéy z naystarszych Liturgii Brandenburskich znayduie się po słowach ustanowienia i modlitwie Pańskiéy ieszcze następuiąca modlitwa.

Użycz pokoiu w czasach naszych, o Panie, abyśmy, za pomocą wielkiego miłosierdzia Twego, na zawsze uwolnieni byli od panowania grzechów i od wszelkiéy niespokoyności duszy, przez Syna Twego Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Pokóy Pański i. t. d.

W Agiendzie kościelnéy Brandenburskiéy z roku 1572 znayduią się trzy modlitwy, które po wyżéy wspomnioném błogosławieństwie: Pokóy Pański i. t. d. podobno na przemianę maią być mówione.

1.

Panie Jezu Chryste! któryś rzekł do Apostołów Twoich: Pokóy zwiastuię wam, pokóy on móy dawam

wam; wéyrzyy nie na grzechy nasze, ale na wiarę kościoła Twego, a day mu, oraz i nam, według woli Twoiéy, pokóy i zgodę; któryś i. t. d.

2.

Panie Jezu Chryste! Synu żywego Boga, któryś podług woli Oyca i za przyczynieniem się Ducha świętego przez narodzenie Twoie i śmierć Twoię rodzaiowi ludzkiemu żywot przywrócił, wybaw nas przez wierne używanie świętego sakramentu Twego od wszystkich grzechów naszych i od wszystkiego złego, użycz nam téy siły, abyśmy przykazaniom Twoim wiernymi zostali, a nie dopuszczay, żebyśmy kiedyś od Ciebie odstępowali; który z Oycem i Duchem świętym żyiesz i króluiesz na wieki wieków. Amen.

Łatwo poznać, iż ta modlitwa iest ta sama, która w naszéy Liturgii po słowach ustanowienia następuie, chociaż na owém mieyscu iest skrócona. Luther w obrządku nabożeństwa swym z roku 1523 mówi: „Gdyby ksiądz tę modlitwę: Panie Jezu Chryste, Synu żywego Boga, któryś podług woli Oyca i. t. d. przed komunią chciał mówić, dobrze uczyni.“ Ieżeli się więc podoba onéy tu używać, to niechay się tak dzieie.

3.

Day, o Panie, żeby używanie świętego sakramentu Twego, nas, którzy wyznawamy być niegodnymi téy łaski, nie wprowadziło w sąd i potępienie, day raczéy łaskawie,

żeby nam było srzodkiem broniącym nas od wszystkiego złego ciała i duszy, i. t. d.[1])

Nie od rzeczyby było, gdyby ksiądz czas przystępowania do ołtarza i odbierania wieczerzy Pańskiéy naznaczał temi słowy:

Przystępuymy więc z należytą pobożnością, pamiętaiąc na słowa Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa.

Poydźcie do mnie wszyscy, którzyście spracowani i obciążeni, a Ia wam sprawię odpoczynienie.

Albo iednym z wierszy pisma ś. następuiących:

Tak Bóg umiłował świat, że Syna swego iednorodzonego dał, aby każdy, kto weń wierzy, nie zginął, ale miał żywot wieczny.

Bóg iest miłość, a kto mieszka w miłości, w Bogu mieszka, a Bóg w nim.

Proście, a będzie wam dano; szukaycie, a znaydziecie; kołaccie, a będzie wam otworzono. Każdy bowiem, kto prosi, bierze; a kto szuka znayduie, a temu, co kołace, będzie otworzono.

Iam iest on Pasterz dobry i znam moie, a moie mię też znaią, i duszę moię kładę za owce.

---

1) Zamiast słów: „od wszystkiego złego ciała i. t. d.“ można mówić: „od wszystkich niebezpieczeństw zbawieniu duszy naszéy grożących, którys i. t. d.“

Przy rozdawaniu Wieczerzy Pańskiéy ksiądz niech mówi według Luthera:

Ciało (krew) Pana naszego Jezusa Chrystusa[1]) niech duszę twoię zachowuie na żywot wieczny.

Luther względem tego tak się tłumaczy: (ksiądz) może[2]) i tę modlitwę mówić:

Ciało Pana naszego i. t. d. niech zachowuie moię albo twoię duszę na żywot wieczny, a krew Pana naszego niech zachowuie i. t. d.

Możnaby téż mówić:

Bierzcie, a pożywaycie, mówi Pan i Zbawiciel nasz Jezus Chrystus, to iest ciało moie i. t. d.

---

1) W wielu Agiendach znayduie się ieszcze ten dodatek: które za ciebie na śmierć wydane, i. t. d. (i za ciebie wylana i. t. d.)

2) To słowo „może“ żadną miarą iest nieważném, ale daie zrozumieć, że Luther po niém następuiące słowa, przy rozdawaniu maiące być mówione, za nie tak ważne miał, aby im pierwszeństwo dać przed témi, któremi Pan Wieczerzą świętą ustanowił, i które dla tego w odnowioną Agiendę przyięte zostały. Iż owe słowa: ciało i. t. d. nie wszędzie w używaniu zostały, świadczą wiele z póżnieyszych Agiend, według których przy rozdawaniu mówiono: „Bierz, a pożyway, to iest ciało Chrystusowe, za ciebie wydane.“ I: „Bierz, a piy, to iest krew nowego Testamentu, za twoie grzechy wylana.“ Iż więc ostatnie słowa nie przez Luthera samego przepisane zostały, z przytoczonego wynika. To dla tego trzeba uważać, że niektórzy księża o to się obrażaią, a, iak widać, bez powodu.

Bierzcie, a piycie z tego wszyscy: mówi Pan i Zbawiciel nasz Jezus Chrystus, kielich ten iest nowy testament i. t. d.

Albo: Bierzcie, a pożywaycie, i pamiętaycie przy tém na słowa ustanowienia Pana naszego Jezusa Chrystusa.

Bierzcie, a piycie i. t. d.

Czyli i iakim sposobem ksiądz te uwagi chce przystosować, to iego rozważaniu całkiem się zostawia.

Następuią tu niżéy niektóre modlitwy, mogące być mówione, albo przez chor śpiewane, których w porządku nabożeństwa Luther wspomina, a do zachowania i używania one zaleca; ale od tego czasu prawie wcale w niepamięć poszły. Aby ie z tégo niesłusznego zapomnienia wyciągnąć, tu przyięte zostały. Używanie onych także rozważaniu księdza iest zostawionėm.

1.

Na końcu nabożeństwa zarannego (*Benedictus*) Hymn Zacharyasza Łuk. 1, 68.

Błogosławiony niech będzie Pan Bóg Izraelski, iż nawiedził i sprawił odkupienie ludowi swoiemu.

I wystawił nam róg zbawienia w domu Dawida, sługi swego,

Tak iako mówił przez usta świętych Proroków swoich, którzy byli od wieku,

Iż nam miał dać wybawienie od nieprzyiacioł naszych, i z ręki wszystkich, którzy nas nienawidzieli.

Aby uczynił miłosierdzie z oycy naszymi i wspomniał na przymierze swoie święte,

I na przysięgę, którą przysiągł Abrahamowi, Oycu naszemu, że nam to dać miał,

Iżbyśmy mu bez boiaźni, z ręki nieprzyiacioł naszych będąc wybawieni, służyli,

W świętobliwości i w sprawiedliwości przed obliczem iego po wszystkie dni żywota naszego.

A ty dzieciątko, Prorokiem Naywyższego nazwane będziesz: bo póydziesz wprzód przed obliczem Pańskiém, abyś gotował drogi iego,

A iżbyś dał znaiomość zbawienia ludowi iego, przez odpuszczenie grzechów ich,

Przez wnętrzności miłosierdzia Boga naszego, w których nawiedził nas Wschód z wysokości;

Aby się ukazał siedzącym w ciemności i w cieniu śmierci ku wyprostowaniu nóg naszych na drogę pokoiu.

Cześć i chwała niech będzie Bogu Oycu i Synowi i Duchowi świętemu,

Iak było od początku, iest i będzie na wieki wieków, Amen.

Oycze nasz i. t. d.

Błogosławmy Panu! (*Benedicamus Domino.*)

Chór. Daymy Bogu dzięki.

2.

Na końcu nabożeństwa południowego. (*Magnificat.*) Hymn Maryi Łuk. 1, 46. (ulubiony, iak twirdzą, od Luthera.)

Wielbi dusza moia Pana, i rozradował się duch móy w Bogu, Zbawicielu moim.

Iż weyrzał na uniżenie służebnicy swoiéy;

Abowiem oto, odtąd błogosławioną mię zwać będą wszystkie narody.

Bo mi uczynił wielkie rzeczy ten, który mocny iest, i święte imię iego.

I którego miłosierdzie zostawa od narodu do narodu nad tymi, co się go boią.

Dokazał mocy ramieniem swoiém, i rozproszył pyszne w myślach serca ich.

Zciągnął mocarze z stolic ich, a wywyższył uniżone.

Łaknące napełnił dobremi rzeczami, a bogacze rozpuścił próżne.

Przyiął Izraela, sługę swego, pamiętaiąc na miłosierdzie swoie.

Iako mówił do oyców naszych, do Abrahama i nasienia iego na wieki.

Cześć i Chwała niech będzie i. t. d.

3.

(Nunc dimittis.) Modlitwa S. Symeona, Łuk. 2, 29.

Teraz puszczasz sługę Twego, Panie, według słowa Twego w pokoiu;

Gdyż oczy moie oglądały Zbawienie Twoie,

Któreś zgotował przed obliczem wszystkich ludzi,

Światłość ku obiawieniu poganom, a chwałę ludu Twego Izraelskiego.

Cześć i chwała niech będzie i. t. d.

Albo:

Teraz, Panie, puszczasz sługę Twego, w pokoiu,

Albowiem oczy moie widziały Zbawiciela Twego.

Wszechmogący, wieczny Panie Boże, prosimy Cię serdecznie, racz nam łaskawie dać, abyśmy Syna Twego miłego uznali i sławili, iako i on święty Symeon cielesnie go na ręce swoie wziął i duchownie go téż widział i uznał, przez tegoż Syna Twego miłego Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen.

(Grates nunc omnes.) Na Pańskie narodzenie przed ewangielią.

Dziękuymy wszyscy Panu naszemu Jezusowi Chrystusowi, który nas oświecił słowem swoiém, i nas wybawił narodzeniem swoiém (krwią swoią) od mocy szatańskiéy (złego). Temuż śpiewamy chwałę wespołek z Aniołami. Cześć i chwała Bogu na wysokościach.

Litania, iak się znayduie w naystarszych książkach kościelnych ewangielickich.

Kirye	Eleizon!
Chryste	Eleizon!
Kirye	Eleizon!
Chryste	Eleizon!
Panie Boże, Oycze w niebiesiech,	
Panie Boże, Zbawicielu świata,	Zmiłuy się nad nami!
Panie Boże, Duchu święty.	
Bądź nam miłościw!	Folguy nam, miły Panie Boże!
Bądź nam miłościw!	Pomoż nam, miły Panie Boże!
Od wszelkiego grzechu,	
Od wszelkiego błędu,	
Od wszelkiego złego,	
Od złości i chytrości szatańskiéy,	
Od złéy i nagłéy śmierci,	
Od moru i drogości,	
Od woyny i przelania krwi,	Uchoway nas, miły Panie Boże!
Od rozruchu i rozterku,	
Od gradu i niepogody,	
Od pożaru i powodzi,	
Od wiecznéy śmierci,	
Przez święte Narodzenie Twoie,	Pomoż nam, miły Panie Boże!
Przez śmiertelne konanie i krwawe pocenie Twoie,	

Przez krzyż i zgon Twóy,
Przez święte zmartwychwstanie i wniebowstąpienie Twoie,
W godzinę śmierci naszéy,
W sąd ostateczny,

My ubogie grzeszniki prosimy,
Raczże nas wysłuchać, miły Panie Boże!

Abyś święty kościoł Twóy chrześciański rządzić i prowadzić raczył,
Abyś wszystkie Biskupy, Pasterze i sługi kościelne przy Twém słowie zbawiennem i żywocie świętym zachować raczył,
Abyś wszystkie kacerstwa i zgorszenia oddalić raczył,
Abyś wszystkie błądzące i zwiedzione nawrócić raczył,
Wysłuchay nas, miły Panie Boże!

Abyś szatana pod nogami naszemi zetrzeć raczył,
Abyś wierne robotniki na żniwo Twoie posłać raczył,
Abyś Ducha Twego i moc Twoię do słowa dać raczył,
Abyś wszystkie smętne i słabe

wspomoc i pocieszyć raczył,

Abyś wszystkim królom i książętom pokoiu i zgody użyczyć raczył,

Abyś Królowi naszemu poznania prawdy i ustawicznego zwycięstwa nad swoiemi nieprzyiaciołmi użyczyć, i Onego ze wszystkimi możnymi swymi prowadzić i bronić raczył,

Wysłuchay nas, miły Panie Boże!

Abyś urząd tuteyszy (naszego Patrona) i gmin błogosławić i zachować raczył,

Abyś wszystkie w biedzie i niebezpieczeństwie będące ratować raczył,

Abyś wszystkim brzemiennym i piersiami karmiącym radośne dziatki i dobre powodzenie dać raczył,

Wysłuchay nas, miły Panie Boże!

Abyś sam wszystkich dziatek strzec, i choremi się opiekiwać raczył,

Abyś wszystkie więźnie niewinne uwolnić raczył,

Wysłuchay nas, miły Panie Boże!

Abyś wszystkie wdowy i sieroty bronić i opatrzyć raczył,
Abyś żegluiące i podróżne od wszelkiego nieszczęścia uchować raczył,
Abyś się nad wszystkimi ludźmi zmiłować raczył, Wysłuchay nas, miły Panie!
Abyś nieprzyiaciołom, prześladowcom i potwarcom naszym odpuścić i ie nawrócić raczył,
Abyś urodzaie ziemskie dać i zachować raczył,
Abyś nas łaskawie wysłuchać raczył,
O Jezu Chryste, Synu Boży.
O Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, Zmiłuy się nad nami!
O Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata,
O Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, Użycz nam stałego pokoiu!
Chryste, Wysłuchay nas,
Kirye, Eleizon,
Chryste, Wysłuchay nas!
(Obadwa Chory razem:) Kirye, Eleizon. Amen.

Druga modlitwa przy chrzcie, iak Luther ią przepisał.[1])

Wszechmogący, któryś przez potop według surowego sądu Twego, świat niewierny potępił, a Noego wiernego samoosmego według wielkiego miłosierdzia Twego zachował, a zatwardziałego Faraona ze wszystkiemi woyski swemi w morzu czerwoném zatopił, ale lud Twóy Izraelski sucho przez nie przeprowadzić raczył, a w tém omycie to chrztu Twego świętego naznamionował, i przez chrzest Dziecięcia Twego miłego Jezusa Chrystusa, Pana naszego, Jordan i wszystkie inne wody ku zbawiennemu potopowi i obfitemu omyciu grzechów poświęcił i postanowił. Prosimy Cię przez toż niezmierne i nieskończone miłosierdzie Twoie, abyś łaskawie na tego (tę) *N.* weyrzeć i prawą wiarą w duchu go (ią) ożywić i uszczęśliwić raczył, aby przez ten zbawienny potop w nim (w niéy) utonęło i zaginęło wszystko, co mu (iéy) od Adama wzrodzone iest, i on sam popełnił (ona sama popełniła), ażeby z liczby niewiernych był wyłączony (była wyłączona), a, w świętym korabiu Zboru chrześciańskiego sucho i bezpiecznie zachowany (zachowana), zawżdy pałaiąc w duchu, weseląc się w nadziei imieniu Twemu służył (służyła), aby tak ze wszystkimi wierzącymi godnym był (godną była), obiecany żywot wieczny otrzymać, przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Amen!

---

1) Była na mieyscu modlitwy kart. 4. Cz. 2. Agiendy, która się zaczyna temi słowy: Wszechmogący, któryś przez Syna Twego i. t. d.